

Odgovori Agencije na pripombe operaterjev na analizo upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi

38240-1/2021/25

Ljubljana, september 2021

1 Uvod

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije; v nadaljnjem besedilu: Agencija) je skladno s 100. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14-ZIN-B, 54/14 – Odl. US, 81/15, 40/2017 in 30/2019 - odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) 19. 4. 2021 na svoji spletni strani objavila dokument št. 38240-1/2021-8: Analiza upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi in pozvala zainteresirano javnost, da poda svoje pripombe in predloge do 21.6.2021. Do navedenega roka je Agencija prejela odzive naslednjih deležnikov (navedeni so po abecedi):

1. A1 Slovenija, telekomunikacijske storitve, d. d. (v nadaljnjem besedilu: A1 Slovenija),
2. RUNE Enia, komunikacijska infrastruktura, d.o.o (v nadaljnjem besedilu: Rune Enia),
3. T - 2 družba za ustvarjanje, razvoj in trženje elektronskih komunikacij in opreme d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: T-2),
4. Telekom Slovenije, d.d. (v nadaljnjem besedilu: Telekom Slovenije) in
5. Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: Telemach).

Agencija po izteku tega roka ni prejela drugih odzivov.

Agencija je združila posamezne pripombe in odgovore na vsebinske sklope, ki v največji možni meri sledijo analizi.

2 Splošne pripombe

Telekom Slovenije se ne strinja z izrazom »starejše bakreno omrežje«, podanim v analizi, češ da na zmogljivost parice ne vpliva njena starost, temveč njena dolžina in premer in dodaja, da več kot polovica bakrenih paric Telekoma Slovenije ne zagotavlja več kot 30 Mbit/s.

Agencija odgovarja, da je izraz »starejše bakreno omrežje« v analizi uporabljen v sklopu cenovne regulacije za veleprodajne vložke bakrenega omrežja, ki ne dosegajo hitrosti 30 Mbit/s. Sicer pa je v analizi Agencija za bakreno omrežje v splošnem zapisala, da:« /.../ bakreno dostopovno omrežje ne podpira zelo visokih hitrosti prenosa podatkov, poleg tega pa je zmogljivost posamezne povezave omejena z uporabljeno tehnologijo, dolžino in kakovostjo bakrene parice.« Agencija se pri tem strinja s Telekomom Slovenije, da na zmogljivost posamezne parice vpliva tudi njena dolžina, starost in premer bakrenega jedra.

Telekom Slovenije je citiral cilje regulacije iz uvodnega poglavja Analize in ob tem izpostavil, da s predlagano regulacijo upoštevnega trga Agencija ne bo dosegla navedenih ciljev, saj naj bi predlagani ukrepi onemogočali konkurenčnost Telekoma Slovenije na trgu in izbiro končnih uporabnikov, da trenutna regulacija ne spodbuja h gradnji in da naj bi Slovenija zaradi tega ogromno zaostajala pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami (npr. Švico).

Poleg tega Telekom Slovenije trdi, da znižanje regulirane cene veleprodajnega dostopa do bakrenega omrežja ruši predvidljivost in stabilnost regulacije. Znižanje te cene naj bi tudi onemogočalo rentabilno vzdrževanje obstoječega omrežja, posledično pa bo padala/upadla kvaliteta storitev.

Telekom Slovenije navede še, da trenutni model regulacije ne omogoča Telekomu Slovenije, da bi ponujal svoje storitve končnim uporabnikom po tako konkurenčnih cenah, kot jih ponujajo drugi operaterji, zato je prisiljen ponujati pakete z nižjimi hitrostmi. Te trditve Telekom Slovenije podrobneje ne pojasni.

Agencija odgovarja, da je ciljem, navedenim v uvodu analize sledila v največji možni meri. Pri tem pozdravlja vse predloge operaterjev, ki sledijo tem ciljem in jih bo vključila v dopolnjeno verzijo analize in ukrepov. Pri tem se Agencija v skladu s predhodno regulacijo osredotoča na tržišče kot celoto, ne pa na specifičnosti tržnega ali tehnološkega položaja posameznega operaterja. Pri tem je za doseganje konkurenčnega trga nujno omejevanje možnosti zlorabe prevladujočega položaja prvotnega operaterja, ki je tak položaj dosegel predvsem zaradi nekdanjega monopolnega položaja, z ukrepi, ki omogočajo iskalcem dostopa enakopraven nastop na trgu.

Agencija je podrobno analizo rezultatov regulacije izvedla lansko leto in v njej podrobno predstavila razvoj konkurence na trgu in pozitivne rezultate, ki jih ta prinaša za končne uporabnike. Agencija pri tem zavrača pavšalne ocene Telekoma Slovenije, da trenutna regulacija ne spodbuja h gradnji in da naj bi Slovenija zaradi tega ogromno zaostajala pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami npr. Švico. Problematiko je potrebno obravnavati celostno in pri tem upoštevati vse relevantne faktorje, od startne osnove, strateških pristopov posamezne države, stanja na trgu in nenazadnje tudi cen. V Sloveniji je doseganje visokega deleža pokritosti z zelo zmogljivimi omrežji (prenosna hitrost najmanj 100 Mbit/s) težavno zaradi velike razpršenosti poselitve (Slovenija se uvršča med najbolj ruralne države v EU) in zaradi razmeroma nizke kupne moči v posameznih manj razvitih delih države, kljub navedenemu pa je Slovenija glede tega indikatorja krepko nad povprečjem EU. V razvitih evropskih državah je tipično precej večji delež kabla (DOCSIS 3.1), medtem ko je delež optike, zlasti FTTH, tipično nižji kot je v Sloveniji.

Glede pripombe o znižanju regulirane cene veleprodajnega dostopa do bakrenega omrežja Agencija odgovarja, da je to podrobneje obrazložila v nadaljevanju, zato se do tega na tem mestu ne bo opredeljevala. Agencija vseeno dodaja, da je metodologija izračuna ostala enaka, ključni vhodni podatki, kot je npr. WACC, pa so javno objavljeni oziroma jih je posredoval Telekom Slovenije sam.

Glede zadnje točke, nezmožnosti ponujanja konkurenčnih paketov oziroma prisile glede ponujanja paketov z nižjimi hitrostmi, pa Agencija odgovarja, da je z obveznostjo ekonomske ponovljivosti dosežena večja prožnost pri oblikovanju cen Telekoma Slovenije ob hkratnem ščitenu učinkovite konkurence. Model ekonomske ponovljivosti, ki velja za NGA omrežja, upošteva »downstream« stroške Telekoma Slovenije, ki se odštevajo od maloprodajne cene. Agencija se je odločila za uvedbo preskusa gospodarske ponovljivosti, ker želi po eni strani spodbujati učinkovite naložbe in inovacije Telekoma Slovenije v omrežja NGA, saj mu bo ta ukrep omogočal določeno stopnjo prožnosti pri oblikovanju cen, po drugi strani pa želi Agencija ščititi učinkovito konkurenco. Pri non-NGA omrežjih pa velja izračun stroškov po metodologiji LRIC+, torej stroškovna cena bakrenega omrežja, skupaj z upoštevanjem primerne stopnje donosnosti naložbe na vložena sredstva (nominalno tehtano povprečje stroškov kapitala (weighted average cost of capital; WACC) pred davki), s tem pa je Telekomu Slovenije omogočeno vzdrževanje omrežja. Glavno načelo metodologije za izračun stroškov LRIC+ je pokrivanje stroškov, kar pomeni, da lahko Telekom Slovenije pokrije dejansko nastale stroške in obenem prejme ustrezen donos na vloženi kapital. Zaradi navedenega Agencija zavrača pripombo Telekoma Slovenije, da je zaradi regulacije prisiljen ponujati pakete z nižjimi hitrostmi.

A1 Slovenija navaja, da je stališča v celoti in detajlno podal v pojasnilih 17. 7. 2020 (opr. št. 38240-1/2020/1), in Agencijo poziva, da jih upošteva. Uvodoma poudarja, da je glede na pomen analiz in na predvidene spremembe postavljeni rok za podajo pripomb izredno kratek. Zainteresirana javnost je svoja pričakovanja izrazila julija 2020, Agencija pa je objavila analizi skoraj točno eno leto kasneje. Po mnenju A1 Slovenija bi moralo biti prav tako dolgo tudi javno posvetovanje, v katerem dobijo operaterji možnost ne samo analizirati ugotovitev Agencije, pač pa tudi izvesti simulacijo dolgoročnih modelov poslovanja, ki jih je treba prilagoditi. A1 Slovenija zapiše, da glede na obseg nameravanih sprememb regulatornih ukrepov, ki bodo bistveno posegle v poslovanje operaterjev na trgu, še posebej A1 Slovenija, zahteva preučitev regulatornih ukrepov, izdelavo analize vpliva na poslovanje in novega prodajnega modela ter dodaja, da se vnaprej ni bilo mogoče pripraviti, saj vsekakor niso pričakovali pričujočih analiz v takšni obliki ter namer o bodoči regulaciji s strani Agencije. Od Agencije bi pričakovali, da bi pred objavo analiz izvedla javni posvet, na katerem bi predstavila svoje namere glede prihodnje regulacije in nato s strani zainteresiranih operaterjev prejete odzive natančno proučila ter jih ustrezno upoštevala v objavljenih analizah. Poudarjajo, da se je Agencija več kot 1,5 leta pripravljala na analizi, zato se jim zdi nenavadna odločitev, da javno posvetovanje traja zgolj 2 meseca.

Telemach uvodoma navaja, da je bil postavljen rok za pripravo pripomb na tako obsežno in pomembno gradivo absolutno prekratek, sploh ob upoštevanju radikalnega odmika od obstoječega obsega ex-ante urejanja trga. Pričakovali so, da bo rok za podajo pripomb in komentarjev vsaj 3 mesece, saj je Agencija Analizo upoštevnih trgov pripravljala več kot pol leta.

Agencija na pripombo v zvezi s prekratkim rokom za podajo pripomb na analizo trga, odgovarja, da drugi odstavek 204. člena ZEKom-1 določa, da morajo Agencija in drugi državni organi pred sprejetjem ukrepov, aktov in predpisov, ki bodo pomembno vplivali na trg, njihove predloge objaviti in zbirati mnenja v objavljenem roku, ki ne sme biti krajši od 30 dni. Agencija se zaveda, da je analiza upoštevnih trgov in iz nje izhajajoči ukrepi obsežno in pomembno gradivo, zato je minimalni zakonsko določeni rok podvojila in zainteresirani javnosti omogočila posredovanje pripomb v roku 60 dni. Agencija poleg tega še pojasnjuje, da se na trgu 1 sami ukrepi niso bistveno spreminjali, večinoma gre bolj za dopolnitve obveznosti zaradi razvoja konkurence na trgu. Poleg tega so imeli operaterji možnost podati svoje mnenje na obstoječo regulacijo že v času, ko je Agencija izvajala analizo vpliva sedanje regulacije na trg. Trend postopnega umikanja obveznosti predhodne regulacije je znan že nekaj časa, saj je že predhodna analiza pokazala, da je treba ukrepe na upoštevnem trgu 3b prilagoditi novim razmeram konkurence na trgu, s čemer se je pričel postopen umik obveznosti, ki mu zdaj sledi postopna deregulacija, hkrati pa je bil to tudi signal, da bo kasneje sledil še postopen umik obveznosti na veleprodajnem trgu, ki je višje na investicijski lestvi, torej na upoštevnem trgu 1. Prav tako je Evropska komisija že leta 2019 pričela s postopki za spremembo priporočila o upoštevnih trgih in v okviru tega nakazala na popoln umik trga 3b s seznama trgov, ki jih je še potrebno regulirati. Upošteveni trg 3b je tako že ob sedanji regulaciji v znatnem obsegu več let delno dereguliran (v smislu nenaložitve cenovnih obveznosti), vse to pa pomeni, da so operaterji imeli dovolj informacij in časa za izdelavo analize vpliva prihodnje regulacije na njihovo poslovanje in odziv na javno posvetovanje.

Telemach poziva Agencijo, da z deregulacijo obeh upoštevnih trgov: a) počaka na sprejetje ustreznega sektorskega zakona (ZEKom-2), b) opravi natančno analizo veleprodajnega dostopa in omrežij, c) določi razumno prehodno obdobje (v kolikor dokaže pogoje za deregulacijo) in d) določi ukrepe ob ponovnem poslabšanju razmer na maloprodajnem trgu, v korist Telekom Slovenije.

Agencija odgovarja, da se je do točk a, b in c podrobneje opredelila v nadaljevanju, zato se do njih na tem mestu ne bo opredeljevala. Glede točke d) pa Agencija meni, da vsaka sprememba na maloprodajnem trgu v korist Telekoma Slovenije ni nujno posledica deregulacije, saj je potencialno možnih razlogov za tak razvoj več, vključno z inovacijami ali izboljšavami poslovanja na strani Telekoma Slovenije. Za preprečevanje morebitnih nepoštenih poslovnih praks po deregulaciji trga pa sta na voljo dva mehanizma: naknadna (ex-post) regulacija, ki jo izvaja Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence, ter ponovna uvedba predhodne (ex-ante) regulacije, v kolikor bi bila kumulativno izpolnjena vsa merila preizkusa treh meril.

A1 Slovenija Agencijo poziva, da počaka na sprejem ZEKom-2 in predlaga, da Agencija preuči vse prejete pripombe zainteresiranih operaterjev, izvede ustrezne analize, presodi vpliv ukrepov na obstoječa pravna razmerja operaterjev z operaterjem s pomembno tržno močjo, ki se tičejo veleprodajnega najema po WLA in WCA in počaka na sprejem ZEKom-2 ter vseh dokumentov EK, ki so povezani z naložitvijo obveznosti na podlagi predmetnih analiz. Nato naj analizi ustrezno revidira upošteva takrat aktualne podatke ter izvede še en krog javnega posvetovanja pred izdajo odločb operaterju s pomembno tržno močjo. A1 Slovenija poziv pojasnjuje z dejstvom, da Agencija objavlja analizi v času, ko je v postopku sprejema novi ZEKom-2, ki bo v nacionalno zakonodajo implementiral direktivo (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah z dne 17. 12. 2019 (v nadaljevanju: EECC). EECC določa, da morajo nacionalni regulatorni organi analize upoštevanih trgov izvesti najkasneje v roku pet let, z možnostjo podaljšanja roka v izjemnih utemeljenih okoliščinah. Opozarja tudi na dejstvo, da EECC vpeljuje dodatne veleprodajne ukrepe, ki bi bili glede na posledice gotovo interesantni tudi na nacionalnem trgu.

Telemach predlaga zamik regulacije obeh upoštevanih trgov na obdobje po sprejetju ZEKom-2, ki bo, na podlagi EECC na novo urejal seznam novih upoštevanih trgov in njihovo ureditev (institut poslovnih sporazumov).

T-2 prav tako predlaga, da se postopek potrjevanja analize upoštevanih trgov 1 in 3b zaključi in izda obe odločbi po sprejetju ZEKom-2. Na ta način naj bi bila odpravljena kakršnakoli nedorečenost zakonskega okvira, v katerem je bila pripravljena analiza obeh upoštevanih trgov in izdane regulativne odločbe.

Agencija odgovarja, da bi čakanje na sprejem ZEKom-2 pomenilo dodatno odlaganje spremembe in dopolnitve regulatornih ukrepov, pri čemer je Agencija vezana na zakonsko določen rok za ponovno izvedbo analize, zato izvedbe analize ni mogla odlagati. Datum sprejetja ZEKom-2 je še vedno nepredvidljiv, ravno tako ni možno napovedati sprememb, ki jih bo zakon doživel v postopku sprejemanja. Še bolj nepredvidljiva je situacija z dokumenti Evropske komisije, kjer Agencija nima vpogleda v podrobnosti novih dokumentov Evropske komisije. Agencija bi skoraj vedno lahko čakala še vsaj en dokument. Trenutno je tako odprt postopek revizije BCRD¹ ki ima velik vpliv na simetrično regulacijo fizične infrastrukture. Glede dodatnih veleprodajnih ukrepov, ki jih vpeljuje EECC, pa Agencija težko komentira, kateri ukrep ima A1 Slovenija v mislih. Na splošno gledano regulacija podjetij s prevladujočo tržno močjo v EECC ni doživela velikih sprememb, je pa Agencija pri pripravi analize upoštevala tudi novosti in ukrepe, ki jih prinaša EECC.

---

¹ DIREKTIVA 2014/61/EU EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 15. maja 2014 o ukrepih za znižanje stroškov za postavitve elektronskih komunikacijskih omrežij visokih hitrosti

Glede pripombe Telemacha, da bo na novo urejen seznam novih upoštevni trgov Agencija odgovarja, da je novo Priporočilo o upoštevni trgih² že upoštevano. Zaradi tega je Agencija v analizi nekdanjega trga 3b, to je veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg, izvedla test treh kriterijev, ki je za dele ozemlja Republike Slovenije še vedno pokazal, da je regulacija potrebna, kljub temu, da Evropska komisija v svojem Priporočilu o upoštevni trgih tega trga ni več navedla med trge, ki zahtevajo predhodno regulacijo. Glede instituta poslovnih sporazumov v zvezi s sovlaganji pa Agencija poudarja, da mora nacionalni regulatorni organ skladno s 76. členom EECC presojeti vsak sporazum posebej in to takrat, ko mu je sporazum predan v presojo oziroma je javno objavljen.

Glede mnenja T-2, da naj se postopek potrjevanja analiz upoštevni trgov 1 in 3b zaključi in obe odločbi izda po sprejetju ZEKom-2, saj naj bi bile na ta način odpravljene vse nedorečenosti zakonskega okvira, Agencija pojasnjuje, da – kot izhaja že iz obeh analiz upoštevni trgov – je že pri pripravi analiz upoštevala določila EECC, ki se nanašajo na regulacijo trga in jim v največji možni meri sledila. V zvezi s tem Agencija ponavlja svoje navedbe zgoraj, da glede na to, da je Agencija vezana na zakonsko določen rok za izvedbo analize in da je datum uveljavitve ZEKom-2 v tem trenutku še vedno nepredvidljiv, Agencija ne more v nedogled odlašati z nadaljevanjem postopka oziroma izdajo regulatornih odločb.

3 Kronološki pregled regulacije predmetnega upoštevni trga

A1 Slovenija navaja, da Agencija v objavljenih analizah ni predstavila nikakršne lastne analize učinka predlagane regulacije na trg in da pričujoči analizi ne vsebujeta nikakršne analize učinkov dosedanje regulacije - kakšen je bil učinek visoke cene razvezave bakrene lokalne zanke, učinek cenovne regulacije preko ERT ter vpliv OŠO omrežij in RuNe projekta. Opozarja, da bi ob popolnem izostanku pregleda morebitnih negativnih učinkov trgu in operaterjem neizpodbitno nastala nepopravljiva škoda, za katero pa bo pravzaprav neposredno odgovorna Agencija. Implementacija regulacije pomeni ireverzibilni dogodek, ki ga ni mogoče sanirati prej kot z novo analizo. Neustrezna, preuranjena (de)regulacija pa lahko v končni posledici pomeni celo izstop iz trga operaterja, kateregaj poslovni model temelji na dolgoročnem zakupu fiksne omrežja operaterja s pomembno tržno močjo. A1 Slovenija nasprotuje pavšalnim ugotovitvam in navaja, da je ocena o konkurenčnosti, ki temelji na teoretični oceni maloprodajnega tržnega deleža in obstoja infrastrukturne konkurence popolnoma zgrešena. Poudarja še, da če Agencija na njej temelji odločitev o deregulaciji, mora biti prepričan kaj pričakuje in predvideti ukrepe za pravočasno preprečitev izkrivljanja konkurence.

A1 Slovenija Agenciji predlaga, da analizo umakne iz javnega posvetovanja ter ponovno izvede ustrezno kvantitativno analizo podatkov ter analizo učinka predlagane regulacije pred njeno implementacijo. Predlog pojasnjuje s tem, da je Agencija sicer na videz izvedla zelo podrobne analize različnih vidikov konkurence na nivoju občin in naselij, vendar na povsem pavšalnih predpostavkah (prisotnost operaterja v naselju, če ima en OPT!).

---

² PRIPOROČILO EVROPSKE KOMISIJE (EU) 2020/2245 z dne 18. decembra 2020, o upoštevni trgih izdelkov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodne regulacije v skladu z Direktivo (EU) 2018/1972 Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah (OJ L 439, 29.12.2020)

Agencija odgovarja, da je predhodno objavila Analizo učinkov sedaj veljavne regulacije³ ter takrat zbrala tudi pripombe zainteresirane javnosti. Agencija je zainteresirano javnost tudi povprašala glede posameznih točk regulativnih ukrepov. Glede vplivov cen razvezane bakrene zanke in ERT je Agencija izvedla tudi analizo cen storitev in gibanja povprečnih cen in hitrosti (Analiza učinkov regulacije, poglavji 5 in 6). Ravno tako je Agencija v sklopu B zainteresirano javnost povprašala o izkušnjah s sedanjo cenovno regulacijo in o morebitnih predlogih sprememb vključno z utemeljitvami. Agencija vseh predlogov seveda ne more upoštevati, saj si predlogi operaterjev pogosto nasprotujejo. Kljub temu pa je Agencija poglede operaterjev upoštevala v največji možni meri, na način, da je sledila okviru predhodne regulacije in ciljem, ki jih z njo zasleduje.

Glede deregulacije Agencija poudarja, da za ohranjanje regulacije v sedanjem obsegu na upoštevem trgu 3b Agencija nima več zakonske podlage. Agencija je regulacijo ohranila povsod, kjer so pogoji za regulacijo še vedno izpolnjeni, kljub temu, da Evropska komisija predvideva, da se trg 3b ne regulira več. Glede navedbe A1 Slovenija, da je ocena glede konkurenčnosti popolnoma zgrešena, Agencija odgovarja, da te svoje trditve A1 Slovenija ni obrazložil. Agencija pri tem poudarja, da je pri oceni sledila priporočilom Evropske komisije. Torej, v kolikor se maloprodajni trg nagiba k učinkoviti konkurenci brez ukrepov predhodne regulacije, Agencija v okviru regulativnega okvira predhodne regulacije nima več možnosti poseganja na trg, na način, da bi še naprej regulirala veleprodajni dostop. Obstoj pogojev za nadaljnjo regulacijo trga, za katerega je sicer Evropska komisija predvidela popolno deregulacijo, je Agencija v analizi preverjala s preizkusom treh meril in v okviru tega podlago za svojo odločitev tudi obsežno obrazložila.

Agencija še dodaja, da je izvedla analizo na bolj opredeljenih kvantitativnih kriterijih, kot to priznava A1 Slovenija. Poleg samega števila prisotnih operaterjev je preverjala tudi njihov tržni delež in pokritost z omrežjem, ki sta bila ključna parametra pri ugotovitvi ali je v posameznem naselju vzpostavljena učinkovita konkurenca.

4 Postopek analize upoštevnega trga

Telekom Slovenije se strinja z ugotovitvijo Agencije, da se zaradi zadovoljitve potreb in razmer, ki jih je povzročila pandemija, vedno več uporabnikov raje kot po bakrenem omrežju povezuje preko optičnega in koaksialnega omrežja. Pri tem opozarja, da so za doseganje tega cilja uporabniki prisiljeni v zamenjavo ponudnika, v kolikor ne gre za OŠO omrežje ali za optiko Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije se strinja tudi z ugotovitvijo Agencije, da je bakreno omrežje zamenljivo s kabelsko DOCSIS tehnologijo, vendar problematizira primerjanje hitrosti s tehnologijami DOCSIS in FTTH s strani Agencije, saj hitrosti DOCSIS dostopa presegajo hitrosti preko bakrenega omrežja.

Agencija odgovarja, da je upoštevni trg opredelila v skladu z 99. členom ZEKom-1 ter upoštevajoč Priporočilo o upoštevni trgih določila zamenljive produkte in storitve, ki so del predmetnega trga. Pri ocenjevanju stanja na trgu je Agencija upoštevala konkurenčni omejitvi zamenljivost povpraševanja in zamenljivost ponudbe, kar je pojasnjeno v poglavju 6.1 Analize. Za ugotavljanje zamenljivosti na maloprodajnem trgu je Agencija za osnovo vzela bakreno omrežje Telekoma Slovenije, saj je vseobsežno in še vedno predstavlja osnovo za zagotavljanje širokopasovnih storitev in ugotavljanje

³ https://www.akos-rs.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/Javna_posvetovanja_in_razpisi/2020/Analiza_uc__inkov_regulacije_trga_3A_in_3B_.pdf

njihove medsebojne zamenljivosti. Agencija je ugotovila zamenljivost bakrenih širokopasovnih omrežij do nivoja hitrosti, ki jo bakrena tehnologija še omogoča. Hitrost je pri tem samo eden od kriterijev, ki določa širokopasovni priključek. Za uporabnike je bakren priključek na maloprodaji tehnološko in cenovno zamenljiv s priključki nižjih hitrosti na optičnih in kabelskih tehnologijah, ki pa so zamenljivi z optičnimi in kabelskimi priključki višjih hitrosti. Produkta na obeh koncih verige zamenljivosti (bakreni z nižjimi in optični/kabelski z višjimi hitrostmi) sta omejena z istim produktom na sredini verige (optični/kabelski z nižjimi hitrostmi), kar pomeni, da se navedeni produkti nahajajo v verigi zamenljivosti, kar je pogoj, da so medsebojno zamenljivi in so torej del istega maloprodajnega trga.

Telekom Slovenije prereka izjavo Agencije o oteženem zagotavljanju kakovosti storitve na DOCSIS 3.0 omrežju zaradi same tehnologije. Pri tem trdi, da zapisi Agencije kažejo na popolno tehnološko nepoznavanje DOCSIS tehnologije ter da Agencija zavaja. To pojasnjuje z izjavo, da imajo DOCSIS sistemi na voljo prioriteten mehanizem za upravljanje s kakovostjo storitve. Pri tem Telekom Slovenije navaja, da je nesmiselno trditi, da je gigabitna povezava z npr. 30 uporabniki, ki ponuja posameznemu uporabniku 33 Mbit/s prenosne hitrosti in obenem dodobra izkorišča statistični multipleks, bolj zasedena kot 15 Mbit/s ADSL povezava. Nadalje Telekom Slovenije navaja, da je tolmačenje s strani Agencije, da DOCSIS tehnologija ni ustrezen nadomestek za xDSL tehnologije, napačno, kar da je razvidno iz paketov hitrosti, ki jih na svojem kabelskem omrežju ponuja operater Telemach in »postavlja DOCSIS v privilegiran položaj glede na xDSL«.

Agencija odgovarja, da je, kot je pojasnjeno že v prejšnjem odgovoru, ugotovila tehnološko in cenovno zamenljivost xDSL in kabelske tehnologije na maloprodajnem trgu. Primerjava Telekoma Slovenije med gigabitno povezavo 30 kabelskih uporabnikov in 15 megabitno ADSL povezavo enega uporabnika kaže samo na to, da je na kabelskem omrežju mogoče končnim uporabnikom zagotoviti višje hitrosti, kot pa je to mogoče na bakrenem omrežju, pri tem pa je treba dodati, da je zmogljivost, ki je na voljo posameznemu uporabniku, zelo odvisna od števila uporabnikov na povezavi (to število je lahko v praksi kar nekajkrat večje od 30) in njene trenutne zasedenosti. Paketi hitrosti operaterja Telemach, ki jih navaja Telekom Slovenije, kažejo samo na zamenljivost na maloprodajnem trgu, ki pa jo je Agencija, kot že navedeno v analizi, ugotovila. Telemach seveda ponuja višje hitrosti, kot so običajne na xDSL, saj DOCSIS 3.0 tehnologija na deljeni povezavi teoretično omogoča mnogo višje hitrosti.

Vse navedeno pa še ne potrjuje zamenljivosti bakrenega in optičnega omrežja na veleprodajnem trgu. Mehanizmi DOCSIS za upravljanje s kakovostjo omogočajo delovanje širokopasovnih internetnih storitev, ki zaradi svoje narave zahtevajo prioriteten obravnavo. Vendar tovrstno upravljanje s kakovostjo samo po sebi ne omogoča delovanja veleprodajnih storitev, kjer težave nastopijo zaradi tehnološke zasnove kabelskih omrežij, kot je podrobneje pojasnjeno v naslednjem odgovoru.

Telekom Slovenije se ne strinja s stališčem Agencije glede storitve VULA, saj zagovarja primernost kabelskih omrežij za zagotavljanje te storitve. To utemeljuje s trditvijo, da sta si tehnologiji GPON in kabelska omrežja med sabo podobni, operater pa bi storitve prevzema preko L3 sloja, namesto preko L2 (kot pri PON tehnologiji).

Agencija odgovarja, da so glede na Pojasnilo k Priporočilu o upoštevnih trgih⁴ in BEREC dokumente⁵ zahteve za storitev VULA predvsem:

⁴ 2014 Relevant Market Recommendation explanatory note

⁵ BoR(15) 133 in BoR(16) 162

- lokalni dostop, ki zagotavlja primerljivo stopnjo funkcionalnosti kot fizična razvezava;
- storitveno agnostična nedeljena prenosna kapaciteta – ethernet tehnologija, dozdevno nedeljena povezava, na voljo več VLAN-ov, možnost multicast načina prenosa televizije;
- zadosten nadzor omrežne povezave s strani iskalcev dostopa – s strani iskalcev dostopa določena terminalska oprema, identifikacija končnega uporabnika za iskalce dostopa, možnost aplikacije varnostnih ukrepov, ter da je iskalcem dostopa na voljo prikaz stanja in javljanje napak.

VULA, kot protokolno agnostična storitev, zahteva uporabo L2 (ethernet) protokola, ki je ločen od povezavnega (L3) sloja in omogoča več svobode pri oblikovanju produktov ter je za lokalni prevzem prometa primernejši. Po definiciji v DOCSIS standardu pa CMTS oprema deluje na IP (L3) nivoju, prav tako tudi v smeri proti hrbtničnemu omrežju. Strojna oprema CMTS lahko sicer zagotavlja storitve nivoja 2 (ethernet), pod pogojem, da podpira dodatne poslovne storitve BSoD (Business Services over DOCSIS), ki pa niso del DOCSIS standarda. Posamezna navidezna privatna omrežja, ki jih je mogoče na ta način dodeliti iskalcem dostopa, tvorijo t. i. MAC domene, ki obsegajo skupine frekvenčnih kanalov, ki se raztezajo znotraj prenašanega radijskega spektra. Operater omrežja zagotavlja tovrstno rezerviranje delov spektra kot storitev za iskalce dostopa. Hrbtenično stikalo/usmerjevalnik distribuira promet, ki prihaja iz različnih segmentov navideznega omrežja do prevzemne točke iskalca dostopa. Glavna slabost BSoD pristopa je, da MAC domena vsakega operaterja (ki jo sestavlja en ali več L2VPN) zaseda določen delež celotnega spektra, s čemer se ta razdeli na manjše dele, kar bi, v odvisnosti od števila iskalcev dostopa na omrežju, predvsem v odtočni smeri, razdelilo razpoložljivi spekter v (pre)majhne segmente, da bi promet mogel potekati nemoteno, saj bi ob npr. štirih oz. maksimalno osmih razpoložljivih frekvenčnih pasovih ob treh operaterjih na CMTS vsak operater za svoje uporabnike pri DOCSIS 3.0 dobil v odtočni smeri v praksi le do 40 Mb/s oz. maksimalno 70 Mbit/s, zaradi česar bi bilo delovanje storitev pri končnih uporabnikih zelo nezanesljivo. Standard DOCSIS 3.1 sicer omogoča višje hitrosti, vendar ta težava ostaja enaka, posebej ob upoštevanju, da bodo tudi zahteve končnih uporabnikov po odtočni hitrosti vedno večje. Pri tem se pojavi težava z zasedenostjo frekvenčnega spektra v HFC omrežju. Za rešitev te so potrebne investicije v predelavo HFC omrežja na eni strani, na drugi strani pa tudi zamenjava razdelilnih priključnih enot pri uporabnikih (splitter/diplexer). Odsotnost tega bi pomenila tveganje za slabo delovanje omrežja, torej nezmožnost operaterjev (nosilca kabelskega omrežja in iskalcev dostopa), da bi uresničili zmogljivosti, prodane končnim uporabnikom. V zvezi s tem je največji slovenski kabelski ponudnik na tovrstno vprašanje Agencije odgovoril, da je implementacija BSoD pri njem sicer možna, z dodatno investicijo v licence in testiranje, a samo v določenem delu njegovega omrežja.

Kar zadeva podporo storitev multicast, DOCSIS standard temelji na IP prenosu in podpira samo IP-multicast protokole. Uporaba teh IP-multicast protokolov v deljenem komunikacijskem kanalu porabi velik delež pasovne širine celotne zmogljivosti in je zato neprimerna za prenos celotnega paketa televizijskih kanalov več drugih operaterjev.

Zmogljivost DOCSIS 3.0 je v odtočni smeri močno omejena, in sicer na 10 – 20 % pritočne. V kolikor bi operater kabelskega omrežja ponudil veleprodajno nedeljeno pasovno širino, bi to znatno zmanjšalo razpoložljive zmogljivosti za uporabnike preostalih iskalcev dostopa. Naložitev storitve VULA v DOCSIS 3.0 z nedeljeno odtočno pasovno širino bi pomenila, da bi moral operater kabelskega omrežja v primeru veleprodajne zahteve v znatni meri nadgraditi svoje omrežje s segmentacijo naročnikov in gradnjo novih optičnih vozlišč, kar bi bilo nesorazmerno breme.

Za implementacijo standarda DOCSIS 4.0 je potrebno razširiti razpoložljivi frekvenčni spekter znotraj kabelskega omrežja, kar pa je mogoče z zamenjavo omrežnih elementov (koaksialnih kablov, razdelilnikov in ojačevalnikov), ki morajo biti sposobni prenašati frekvence do 1,8 GHz, ter z novo segmentacijo omrežja, kar pa zahteva nove investicije. Uvedbo simetričnih hitrosti uvaja šele standard DOCSIS 4.0, ki na določenem delu spektra predvideva polni duplexni način prenosa. Ni pa na obzorju novih standardov za dolgoročni razvoj kabelske tehnologije, kot je to primer pri PON tehnologiji, kjer dve standardizacijski organizaciji (ITU-T in IEEE) z novimi standardi PON tehnologiji zagotavljata dolgoročni razvoj. To ugotavlja tudi Evropska komisija v Pojasnilu k Priporočilu o upoštevnih trgih, kjer se sklicuje tudi na študijo WIK o prihodnosti elektronskih komunikacij⁶ in poročilo BEREC (BoR (20)174)⁷, ki ne predvidevata široke uvedbe DOCSIS 4.0 do leta 2025, predvidevata pa postopni prehod kabelskih operaterjev na PON tehnologijo do leta 2030.

Telekom Slovenije zavaja, ko zapiše, da sta si GPON in kabelska tehnologija podobni. Res je, da gre pri obeh za topologijo točka – več točk. Vendar GPON tehnologija zagotavlja mnogo boljšo kakovost in zanesljivost zaradi uporabe optičnega medija in pasivnih naprav vzdolž prenosne poti, medtem ko je DOCSIS tehnologija mnogo bolj podvržena šumom in okvaram aktivnih elementov (optična vozlišča in dvosmerni ojačevalniki). Pri GPON tehnologiji je za zagotavljanje QoS že v sami zasnovi v komunikaciji med OLT in ONT zagotovljen transport ethernet storitev s pomočjo mapiranja VLAN-ov v različne prioritete razrede. Torej je pri PON na L2 nivoju izvedena delitev med različne vrste prometa in med različne uporabnike (operaterje ali končne uporabnike), kar ne povzroča zmanjšanja prenosnih kapacitet zaradi prisotnosti več operaterjev v omrežju.

Poleg tega posamezna kabelska optična vozlišča trenutno pokrivajo tudi do 200 končnih uporabnikov, medtem ko GPON oskrbuje tipično 32 – 64 uporabnikov na linijo, ob mnogo večjih razpoložljivih kapacitetah (DOCSIS 3.0 1 Gbit/s pritočno in do 200 Mb/s odtočno, GPON pa 2,4 Gbit/s pritočno in do 1,2 Gbit/s odtočno). V razvoju in v množični uporabi pa so tudi novi PON standardi, ki omogočajo združljivost z GPON in večje kapacitete in bolj zmogljive storitve ter dolgoročni razvoj (XG GPON, NG-PON-2, XGS-PON, itd.). Iz vsega naštetega je jasno, da GPON in DOCSIS tehnologije ni mogoče primerjati.

Telekomu Slovenije se zdi neprimerno, da je Agencija v svoj razmislek o zagotavljanju storitve VULA na kabelskih omrežjih vpletla tudi organizacijski vidik vzpostavitve te storitve, saj naj Agencija ne bi imela nobenih tovrstnih pomislekov pri nalaganju obveznosti Telekomu Slovenije. Ob tem v obrambo svojega stališča navaja tudi, da v EU obstajajo modeli veleprodajnega dostopa do kabelskega omrežja, ter da je ta z regulatorno odločbo naložen v Belgiji in na Danskem, vendar še ne v obliki VULA, ki pa da se pričakuje v prihodnosti.

Telekom Slovenije še zatrjuje, da je za zagotovitev prioritiziranja prometa v kabelskem omrežju potrebna funkcionalnost BSoD serijsko prisotna tako v CMTS, kot tudi v modemski opremi, kar pomeni, da za njeno vpeljavo te storitve ni potrebno nadgrajevati programske opreme, temveč kvečjemu dodati licence. K temu Telekom Slovenije dodaja mnenje, da večina opreme, ki jo Telemach že uporablja, storitev BSoD omogoča. Poleg tega Telekom Slovenije navaja, da Telemach ne potrebuje dodatnega vložka za zagotovitev BSoD, ker je svoje celotno omrežje že nadgradil na DOCSIS 3.0.

⁶ Future electronic communications product and service markets subject to ex-ante regulation, WIK Consult, 2020

⁷ BEREC Opinion on the European Commission's Draft Recommendation on relevant product and service markets susceptible to ex-ante regulation, BoR (20) 174

Agencija odgovarja, da je Telemach na vprašalnik v zvezi s tehničnimi možnostmi kabelskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja odgovoril, da CMTS oprema enega od proizvajalcev, ki pokriva okrog polovico njegovega omrežja, ne podpira v popolnosti BSoD funkcionalnosti. Nadgradnja je s strani Telemacha mogoča, potreben pa je znaten vložek v operativni in poslovni sistem za podporo tej funkcionalnosti. Agencija ugotavlja, da tak vložek ne bi bil niti smiseln niti sorazmeren, saj bi kabelsko omrežje za zagotavljanje storitve VULA moralo biti predhodno nadgrajeno na DOCSIS 4.0, ki omogoča simetrične hitrosti, kot v Pojasnilu k Priporočilu o upoštevnih trgih navaja Evropska komisija. Še vedno bi namreč ostal problem ozkega grla v odtočnem prometu, kar bi iskalcem dostopa onemogočalo konkurenčno izvajanje storitev na takšnem VULA produktu, Telemachu pa zagotavljanje že sklenjenih pogodb s končnimi uporabniki.

Telekom Slovenije še navaja, da večina (vsaj večjih) operaterjev že ponuja kabelske storitve prek DOCSIS in jim prilagoditev interne inštalacije in terminalne opreme ne predstavlja težave, niti ne zahteva investicije.

Agencija odgovarja, da je trditev Telekoma Slovenije, da večina večjih operaterjev ponuja kabelske storitve prek DOCSIS, pretirana, saj sta le dva večja operaterja v zadnjih treh letih prevzela manjša obstoječa lokalna kabelska omrežja s po nekaj sto uporabniki. Zaradi njihove razpršenosti in relativno majhnega števila uporabnikov bodo operaterji v prihodnosti kabel nadomeščali z optičnimi povezavami, do takrat pa bo uporabljena obstoječa oprema. Namestitev interne kabelske instalacije pa je po prepričanju Agencije potrebna povsod, kjer uporabniki prej niso uporabljali kabelskega dostopa. V primeru prehoda iskalcev dostopa na kabelsko infrastrukturo bi bilo tako treba povsod napeljati novo interno instalacijo, razen v primeru, da je uporabnik v preteklosti že uporabljal kabelski dostop.

Telekom Slovenije zatrjuje, da je dostop operaterjev do svoje CPE opreme na kabelskih priključkih, za namen začetne postavitve, namestitve in spremembe konfiguracij ter nadzornih in varnostnih nalog in izdelavo statistik, mogoče enostavno realizirati preko API-jev, ki jih Telemach za lastne potrebe že uporablja.

Agencija odgovarja, da je možen L3 dostop do lastnih naprav za kabelskim modemom preko zgrajenih VPN tunelov, če ponudnik omrežja tovrstni dostop da na voljo. Iskalec dostopa bi moral razviti dodaten poslovni in tehnični koncept za uporabo svojih terminalskih naprav na kabelskem omrežju. V tem primeru bi ponudnik kabelskega omrežja naročniške priključke zaključeval s svojimi kabelskimi modemi, kar bi posamezen veleprodajni dostop ustrezno podražilo.

Telekom Slovenije na trditev Agencije o veliki porabi pasovne širine za primer prenosa televizijskih vsebin preko unicast povezav s strani morebitnega iskalca dostopa, ki bi želel svojim uporabnikom tudi na kabelskih omrežjih predvajati svojo lastno programsko shemo, odgovarja, da tako Telemach, kot T-2 na velikem številu GPON priključkov omogočata storitve IP televizije prek OTT (unicast) dostave, kar po njegovem mnenju pomeni, da iskanci dostopa na kabelskem omrežju nimajo potrebe po dostavi TV kanalov prek DVB-C (in lahko uporabijo unicast brez težav). To utemeljuje z ugotovitvijo, da vse več prometa na omrežju predstavlja unicast promet (uporaba storitev ogleda nazaj in VOD) in tako porast prometa proti končnim uporabnikom, glede na vse manjše število uporabnikov na posamičnem HFC izvodu, ne predstavlja težav glede kapacitet. Telekom Slovenije dodaja, da nove kodirne tehnike (npr. kodek H.265) omogočajo dodatno zmanjšanje pasovne širine.

Agencija odgovarja, da je že predhodno pojasnila, da GPON tehnologija s kablensko ni primerljiva. GPON omogoča mnogo bolj zanesljiv in kakovosten prenos zaradi optičnega medija in pasivnih naprav vzdolž prenosne poti, medtem ko je DOCSIS tehnologija mnogo bolj podvržena šumom in okvaram aktivnih elementov. Kapacitete GPON so mnogo večje, poleg tega je standardizacija PON omrežij odprta razvoju v prihodnost, medtem ko za DOCSIS novih standardov trenutno ni na vidiku. Polna specifikacija DOCSIS 4.0 je bila objavljena leta 2017, morebitni DOCSIS 5.0 pa bo šele razvit, če se bo izkazala potreba.

Agencija nadalje pritruje Telekomu Slovenije v ugotovitvi, da Telemach in T-2 na GPON omrežjih zagotavljata unicast dostavo IP televizije, vendar bi tovrstno zagotavljanje televizije na kablenskem omrežju povzročilo močno povečanje zasedenosti omrežja. Kot je bilo že pojasnjeno, GPON in kablenska tehnologija v tem smislu nista primerljivi. Kabelski operaterji preko DOCSIS omrežja ne prenašajo televizije kot multicast, temveč uporabljajo set-top box naprave za linearni signal (DVB-C). Zaradi povečevanja unicast prometa v povezavi s storitvijo ogleda za nazaj in videa na zahtevo mora Telemach kot tudi vsi ostali upravljalci omrežij nadgrajevati zmogljivosti. V primeru dostopa na kablenskem omrežju bi morali iskalci dostopa prenašati svojo TV storitev v unicast OTT obliki, kar pa bi povzročilo še mnogo večje potrebe po nadgradnji in segmentaciji kablenskih omrežij, saj so kapacitete frekvenčnega spektra na skupnem deljenem mediju omejene, na voljo pa mnogo večjemu številu uporabnikov, kot pri GPON.

Telekom Slovenije izrazi trditev, da pregled podatkov AKOS TestNet aplikacije pokaže, da Telemachovi uporabniki, ki so povečini na DOCSIS omrežju, dosegajo najvišje prenosne hitrosti, saj da je večini uporabnikov zagotovljenih 100Mbit/s in več. Telekom Slovenije je enako zasledil tudi s strani izvajalca UMLAUT in podal link na njegovo spletno stran. Tako naj bi po mnenju Telekoma Slovenije ti podatki izkazovali obratno sliko od tiste, ki jo je prikazala Agencija.

Agencija odgovarja, da mora Telemach, prav tako kot vsi ostali operaterji na svojih omrežjih, zagotavljati sprotne nadgradnje in investicije v svoje omrežje, ki odpravljajo točke preobremenjenosti. Zagotavljanje visokih hitrosti končnim uporabnikom na kablenskem omrežju preko DOCSIS 3.0 standarda s strani enega omrežnega operaterja ne dokazuje, da bi omrežje enako dobro delovalo tudi, če bi ga uporabljalo več (npr. 3 ali 4) operaterjev, o čemer je Agencija več pojasnila že zgoraj. Agencija ugotavlja, da priloženi link na aplikacijo Umlaut ne deluje. Pa tudi sicer podatek o povprečni hitrosti nekega operaterja ni merodajen brez postavitve znanih in enakovrednih merilnih pogojev, saj so rezultati odvisni od naročenih paketov in ne od dejanske zmogljivosti omrežja. Poleg tega takšne statistične množične meritve izkazujejo zgolj stanje na maloprodajnem trgu, kjer pa je bilo kablensko omrežje ugotovljeno kot zamenljivo z ostalimi tehnologijami, kot je bilo že predhodno pojasnjeno.

Telekom Slovenije izjavlja, da sklepna ugotovitev Agencije v poglavju 6.1.3.1.1 analize, da je veleprodajni kabelski dostop nezamenljiv z bakrenim veleprodajnim dostopom, ni pravilna, saj naj bi se v času epidemije izrazito pokazale omejitve bakrene infrastrukture in da naj bi iskalci dostopa preko osrednjega ali lokalnega dostopa z uporabo L3 modela domnevno omogočali precej boljše in zanesljivejše storitve, kot jih je mogoče zagotoviti na bakreni parici. Dodaja, da so to prepoznali številni regulatorji v in izven EU, ki pa jih ne navede. Glede spremembe interne inštalacije Telekom Slovenije izraža trditev, da večina (vsaj večjih) operaterjev že ponuja kablenske storitve prek DOCSIS in jim prilagoditev interne inštalacije in terminalne opreme ne predstavlja težave, niti ne zahteva investicije.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija predstavi svoj model ocene, da veleprodajna ponudba lokalnega dostopa kabelskega omrežja ni izvedljiva in da za tak dostop ni interesa. Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija nerazumno zavrača DOCSIS kot alternativo bakrenemu omrežju z obrazložitvijo, da kabelsko omrežje pokriva samo del vseobsežnega bakrenega omrežja. To obrazloži z navedbo, da bi moral biti cilj Agencije optimalna izraba infrastrukture, brez podvajanja. Pri tem opozarja, da je DOCSIS tehnologija NGA omrežij, na bakrenih povezavah pa da je hitrost 30 Mbit/s zelo težko doseči. Po mnenju Telekoma Slovenije so uporabniki drugih operaterjev prisiljeni v koriščenje bakrenih povezav nizkih hitrosti, saj jim veleprodajna ponudba na DOCSIS omrežjih ni omogočena. Telekom Slovenije prereka tudi trditev Agencije, da na DOCSIS omrežjih ni možno zagotavljati poslovnih storitev, saj naj bi te Telemach oglaševal na svoji spletni strani.

Agencija odgovarja, da je DOCSIS na maloprodajnem trgu zamenljiv z bakreno tehnologijo, na veleprodajnem pa ne, kot je že večkrat pojasnjeno v okviru predhodnih odgovorov in v sami analizi. Prav tako pa za takšen dostop, kot že navedeno zgoraj ni zanimanja s strani iskalcev. Hitrosti priključkov z bakreno tehnologijo (xDSL) so odvisne predvsem od dolžine in kakovosti bakrene linije ter od zmožnosti terminalske opreme. Pri tem ima vsak uporabnik do vozlišča nedeljeno povezavo, od vozlišča proti robu hrbtničnega omrežja pa s kapacitetami na ethernet nivoju upravlja operater omrežja, ki prilagodi kapacitete zahtevanemu prometu. V vozliščih stikala se z VLANi označene podatkovne okvire ustrezno usmeri bodisi v omrežje iskalca dostopa bodisi dalje proti hrbtnici ponudnika omrežja. Ta princip ne velja za kabelska omrežja, ki delujejo na L3 nivoju. Posamezna optična vozlišča lahko oskrbujejo preko 200 uporabnikov in tu je ključna razpoložljiva pasovna širina, ki bi jo več iskalcev dostopa z dodatnimi uporabniki na istem vozlišču z DOCSIS 3.0 še zmanjšalo. V primeru da bi se uporabniki iskalcev dostopa odločili za prehod na kabelska omrežja, bi bila ta tako kmalu podvržena zasičenju, saj bi se njihova obremenitev lahko močno povečala. Iskalci dostopa bi sicer lahko prestavili svoje uporabnike, ki imajo dostop do kabelskega omrežja, zaradi že navedenega zasičenja pa jim ne bi mogli več zagotavljati želene kakovosti. Veliko uporabnikov, ki te možnosti nima, pa bi ostalo brez storitev, ki jih ponujajo iskalci dostopa, s čimer bi se za njih močno zmanjšala možnost izbire.

Agencija glede navedbe Telekoma Slovenije, da bi moral biti cilj Agencije optimalna izraba infrastrukture, brez podvajanja, odgovarja, da Agencija spodbuja infrastrukturno konkurenco, kjer je to ekonomsko smiselno, saj ta zagotavlja najvišjo stopnjo neodvisnosti operaterjev, ki omogoča vzpostavitev konkurenčnih razmer na trgu. Nepodvojena omrežja predstavljajo naravni monopol, zato brez posegov na takšen trg vzpostavitev učinkovite konkurence velikokrat ni mogoča, pri tem pa Agencija dodaja, da bi vsesplošna simetrična regulacija preseгла okvir, ki ga zasleduje EECC.

Agencija pripombo Telekoma Slovenije, da so uporabniki drugih operaterjev prisiljeni v koriščenje bakrenih povezav nizkih hitrosti, ker jim veleprodajna ponudba na DOCSIS omrežjih ni omogočena, odgovarja, da iskalci dostopa za dostop na kabelskem omrežju, kot je bilo predhodno že navedeno, niso zainteresirani. Poleg tega končnim uporabnikom iskalcev dostopa še vedno zadostuje baker, kar potrjuje dejstvo, da uporabniki tudi v primeru vzporednega optičnega omrežja velikokrat niso pripravljeni na prehod na zmogljivejšo infrastrukturo. Agencija glede navedbe, da Telemach oglašuje poslovne storitve na svoji spletni strani, še dodaja, da je v sklopu izdelave analize upoštevne trga 4 »Veleprodajni visokokakovostni dostop na fiksni lokaciji« ugotovila, da Telemach poslovne storitve, ki jih ponuja na lastnem omrežju, izvaja na optičnih povezavah. Telemach pa, tako kot tudi Telekom Slovenije, ponuja storitve za masovni trg tudi poslovnim uporabnikom, ki so prav tako del upoštevnihi trgov širokopasovnega dostopa.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da glede zapisa v analizi, da alternativni operaterji dajejo prednost razvezani zanki pred veleprodajnim dostopom do kablanskega omrežja, predstavi razloge podane s strani operaterjev, saj se mu zdi nerealno, da bi ponudniki vztrajali na bakrenem omrežju, kljub možnosti dostopa do cenejšega in hitrejšega kablanskega omrežja.

Agencija odgovarja, da so iskalci dostopa v odgovorih na vprašalnik Agencije glede možnosti veleprodajnega dostopa do kablanskega omrežja poudarjali predvsem tehnično neprimernost kablanskih omrežij za oblikovanje veleprodajnega modela, po katerem bi lahko operaterji ponujali lastne širokopasovne storitve končnim uporabnikom, saj ta omogočajo uporabo zgolj enemu operaterju. Prav tako bi vpeljava takšnega modela veleprodajnega zakupa za iskalce dostopa predstavljala visoke stroške za tehnično, organizacijsko in poslovno adaptacijo. Poleg tega so kablaska omrežja tudi preveč geografsko razdrobljena in ne zagotavljajo pokritosti, ki bi bila primerljiva z omrežjem Telekoma Slovenije, da bi lahko predstavljala tehnično uporabno, poslovno ter strateško sprejemljivo alternativo operaterju, ki bi želel vstopiti na trg širokopasovnih storitev. Zaradi rasti količine prometa (dodatnih uporabnikov iskalcev dostopa), kar je problematično prav v kablanskih omrežjih, bi se kakovost znižala na raven, s katero iskalci dostopa ne bi bili več konkurenčni, prav tako pa bi se kakovost znižala tudi kablaskemu operaterju, ki bi zagotavljal veleprodajni dostop. Iskalci dostopa so izrazili še problematiko ponujanja televizije v tehnologiji, ki ni IP, kar bi predstavljalo dodatno finančno breme za njeno uvajanje in investicijo v opremo pri končnem uporabniku. Eden od iskalcev dostopa pa je navedel, da bi bil veleprodajni dostop preko kablanskega omrežja sprejemljiv samo pod pogojem pravilne segmentacije kablanskega omrežja in uporabo tehnologije vsaj DOCSIS 3.1.

Telekom Slovenije priznava, da v poglavju 6.1.3.1.4 navedeni komercialni modeli odstopajo od modela bitnega toka Telekoma Slovenije, a pri tem opozarja, da gre za posamične s strani Agencije preveč posplošene primere in da medomrežno povezavo in preprodajo kablanskega signala lahko manjši kablanski operaterji naredijo s katerimikoli operaterji (ne zgolj s kablaskimi). Nadalje Telekom Slovenije navaja kot vir povezavo na študijo podjetja WIK Consult o tehnoloških možnostih dostopa do fiksnih telekomunikacijskih infrastruktur na Nizozemskem, ki je bila izdelana leta 2017 po naročilu nizozemskega regulatorja ACM in v kateri naj bi bilo pojasnjeno, da VULA sicer predstavlja tehnološki izziv, ni pa nikakršnih ovir za zagotavljanje storitev preko bitnega toka. Primeri takšne prakse so, po mnenju Telekoma Slovenije, na voljo tako na Nizozemskem pri operaterju Ziggo, v Belgiji in na Danskem, kjer so regulatorji naložili dostop do kablanskega omrežja preko bitnega toka, v prihodnosti pa se pričakuje tudi uvedba obveznosti nudenja VULA. Podobno je tudi na Kosovu, kjer operater IPKO, odvisna družba Telekoma Slovenije, omogoča storitve prek bitnega toka. Ob tem se Telekomu Slovenije tudi zdi neprimerno, da je Agencija v svoj razmislek o zagotavljanju storitve VULA na kablanskih omrežjih vpletla tudi organizacijski vidik vzpostavitve te storitve, saj naj Agencija ne bi imela nobenih tovrstnih pomislov pri nalaganju obveznosti Telekomu Slovenije.

Agencija odgovarja, da je bistvena razlika med stanjem na Nizozemskem, v Belgiji in na Danskem ter Slovenijo v tem, da je v omenjenih državah kablasko omrežje vseobsežno, medtem ko to za Slovenijo ne velja. Pri nas ima 90 % gospodinjstev možnost dostopa do kablanskega omrežja le v 511 naseljih (od 6035), ki pokrivajo samo 9,3 % gospodinjstev. V celotni Sloveniji pa ima možnost dostopa do kablanskih omrežij zgolj okrog polovica gospodinjstev. Torej so kablaska omrežja pri nas bistveno bolj razpršena, zato situacija v Sloveniji ni primerljiva s situacijo v Belgiji, na Nizozemskem ali na Danskem.

Agencija glede študije WIK consult o možnostih dostopa do omrežij na Nizozemskem⁸ na katero se sklicuje Telekom Slovenije, odgovarja, da je bilo v študiji sicer res ugotovljeno, da je bitni tok na kabelskem omrežju na L3 (IP) protokolu mogoče ponuditi brez večjih tehničnih omejitev, vendar je v nadaljevanju v navedeni študiji ugotovljeno tudi, da je potrebno uporabiti IP način prenosa za linearno (multicast) televizijo, kar pa imenovana študija ugotavlja kot neučinkovito. To je v Analizi izpostavila tudi Agencija, saj bi takšen način prenosa TV signala bistveno vplival na zasedenost omrežja. To dejstvo je bilo kot problematično prepoznano tudi s strani slovenskih operaterjev, kar so izrazili v že zgoraj omenjenem vprašalniku glede možnosti veleprodajnega dostopa do kabelskega omrežja. V Sloveniji so namreč paketi storitev močno prevladujoči, zato bi nezmožnost ponujanja storitev televizije postavila iskalce dostopa v popolnoma nekonkurenčen položaj.

Agencija dalje odgovarja, da Telekom Slovenije v svojih pripombah izvedbo VULA storitve na kabelskih omrežjih tudi sam prepozna kot »tehnološki izziv« ter kot neizvedljivo v sedanjem stanju kabelskih omrežij. Agencija pri nalaganju ukrepov vedno ugotavlja primernost in sorazmernost naloženih ukrepov ter predvsem, koliko bi z njihovo uvedbo na konkurenčnosti pridobil trg in s tem končni uporabniki. Primerjava Telekoma Slovenije in kabelskih operaterjev v tem smislu ni primerna, saj je tehnološki pristop pri zagotavljanju maloprodajnih storitev pri obeh konceptih popolnoma drugačen, poleg tega pa ni primerljiva niti pokritost, kot že predhodno pojasnjeno.

Telekom Slovenije Agencijo poziva, da kabelska omrežja opredeli kot veleprodajno zamenljiv produkt bakrenim in optičnim omrežjem. To zahtevo podkrepi z navedbo, da je Evropska komisija ob pripravi novega Priporočila Evropske komisije o upoštevnih trgih (EU) 220/2245 ugotovila, da so kabelska omrežja, ki delujejo v skladu s standardom DOCSIS 3.1, zmožna zagotavljati tako bitni tok kot virtualno razvezavo (VULA). Ob tem dodaja, da je kabelsko omrežje v Sloveniji razširjeno in na maloprodajni ravni predstavlja pomembno omejitev možnosti drugih operaterjev za neodvisno delovanje na veleprodajni ravni.

Agencija odgovarja, da je Evropska komisija v Pojasnilu k Priporočilu o upoštevnih trgih navedla svoje stališče, da bi bila implementacija storitve VULA na kabelskih omrežjih tehnično mogoča s preходом na tehnologijo DOCSIS 4.0, ki omogoča simetrične hitrosti in uvedbo funkcije BSoD, ki bi jo spremljala polno digitalna uporaba frekvenčnega spektra. Ob tem WIK v svoji študiji o prihodnosti elektronskih komunikacij⁹, ki jo je izvedel za Evropsko komisijo leta 2020 navaja, da razpoložljivost in čas veleprodajnih ponudb prek DOCSIS 4.0 predvidoma ne bosta znotraj obdobja zadnjega Priporočila o upoštevnih trgih, t.j. do 2025. Prav tako BEREC v svojem dokumentu (BoR (20)174) navaja, da v obdobju uporabe tega Priporočila široke uporabe DOCSIS 4.0 ne predvideva. Agencija dalje glede dostopa z bitnim tokom odgovarja, da omrežje Telemacha še ni nadgrajeno na standard DOCSIS 3.1 in da je obsežnejša implementacija te tehnologije na naročniških priključkih do naslednjega pregleda trga manj verjetna, saj zahteva večje posege na dostopovnem delu omrežja, pri tem pa se bo podobno kot segmentacija kabelskega omrežja z novimi optičnimi vozlišči izvajala postopno v posameznih delih omrežja glede na potrebe končnih uporabnikov.

---

⁸ WIK Consult Report: Study into the current and future technological access options to all fixed telecommunication infrastructures in the Netherlands

⁹ WIK Consult: Future electronic communications product and service markets subject to ex-ante regulation; a study prepared for for the European Commission

Agencija glede navedbe Telekoma Slovenije, da naj Agencija kabelska omrežja opredeli kot veleprodajno zamenljiv produkt bakrenim in optičnim omrežjem, ker so kabelska omrežja v Sloveniji razširjena in na maloprodajni ravni predstavljajo pomembno omejitev možnosti drugih operaterjev za neodvisno delovanje na veleprodajni ravni, odgovarja, da je v Analizi ugotavljala tudi t. i. indirektni pritisk kabelskih omrežij, pri čemer je ugotovila, da posredni konkurenčni pritiski kabelskih omrežij sicer obstajajo, vendar niso zadostni, da bi lahko omejevali veleprodajne cene Telekoma Slovenije, torej da dvig veleprodajnih cen Telekoma Slovenije ne bi bil dobičkonosen. Agencija tako kabelskih omrežij na podlagi indirektnega pritiska ni uvrstila na zadevni upoštevni trg.

Na koncu Telekom Slovenije povzema argumente, zakaj naj bi bile trditve Agencije o veleprodajni nezamenljivosti kabelske in bakrene tehnologije napačne, in sicer navaja da:

- *je s tehnološkega vidika tehnologija DOCSIS po zmogljivosti superiorna v primerjavi z xDSL, kar da prepoznava večina evropskih regulatorjev, vključno z BEREC;*
- *poslovni modeli, predstavljeni s strani Telekoma Slovenije v priloženi študiji WIK Consult, izkazujejo da ima uvedba bitnega toka prek DOCSIS smisel tako za iskalce dostopa kot lastnike DOCSIS omrežja;*
- *se bakrena omrežja ukinjajo, tehnološko ne dosegajo več uporabniških zahtev za uporabnike, medtem, ko se tehnologija DOCSIS intenzivno razvija.*

Agencija odgovarja, da je ugotovila zamenljivost DOCSIS tehnologije z xDSL na maloprodajnem nivoju. Zamenljivosti na veleprodaji pa Agencija ni ugotovila, prav tako pa kabelskih omrežij niti na podlagi indirektnega pritiska ni bilo mogoče vključiti na nobenega izmed predmetnih veleprodajnih upoštevni trgov (trg 1 oz. 3b), kot je to pojasnjeno v Analizi in v predhodnem besedilu. Pri tem je Agencija izhajala iz lastnih podatkov, ki jih je zbrala na trgu, izkušenj drugih evropskih regulatorjev in stališč Evropske komisije.

Agencija glede poslovnih modelov odgovarja, da WIK študija, ki jo navaja Telekom Slovenije, primerja dobičkonosnost posameznih poslovnih modelov iskalcev dostopa v odvisnosti od deleža pokrivanja razpoložljivih končnih uporabnikov in to ob mnogih tržnih predpostavkah. Pri tem primeru, ko upravljalec kabelskega omrežja nima nacionalnega pokrivanja in bi teoretično ponujal bitni tok, sploh ne obravnava. Model z regionalnim pokrivanjem kabelskega operaterja prikaže WIK samo v povezavi z VULA storitvijo, ob pogoju, da se storitev VULA uporablja na tehnologiji DOCSIS 4.0, da bi bila primerljiva z značilnostmi bakrene in optične razvezave zanke. Kot že navedeno, WIK študija obravnava trg, ki ni primerljiv s slovenskim. Razlogi, zakaj bitnega toka preko kabelskih omrežij Agencija ni uvrstila na trg, pa so bili podani že v predhodnem besedilu.

Agencija dodaja, da gre pri ukinjanju bakrenih omrežij predvsem za njihovo nadomeščanje z optičnimi, ki so po zmogljivosti superiorna glede na kabelsko omrežje. Ob tem pa tako končni uporabniki kot iskalci dostopa še vedno v znatni meri ostajajo na bakrenem omrežju, kar pomeni, da je to za oboje še vedno sprejemljivo. Poleg tega ne drži, da se DOCSIS intenzivno razvija, saj imamo v Sloveniji večinsko nameščeno različico DOCSIS 3.0, ob tem ko največji slovenski kabelski operater šele testira različico DOCSIS 3.1, ki omogoča višje hitrosti. Zadnji standard, ki je na voljo, je različica DOCSIS 4.0, ki pa je standard iz leta 2017, ki sicer omogoča še višje hitrosti in simetrične povezave. Na drugi strani je v polnem razcvetu PON tehnologija, saj različne standardizacijske ustanove izdajajo vedno nove različice PON standardov z vedno višjimi hitrostmi. Podobno izhaja iz Pojasnila k Priporočilu o upoštevni trgih v katerem Evropska komisija navaja, da evropski kabelski operaterji pri razširitvah obstoječega

omrežja večinoma uporabljajo tehnologijo FTTH in da je upravičeno pričakovati, da bodo v obdobju do leta 2030 kabelski operaterji večinsko sprejeli strategijo uvajanja FTTH.

5 Opredelitevupoštevnega trga

A1 Slovenija se strinja, da je nova VULA opredeljena tehnično korektno, a dodaja, da morda nekoliko nejasno v določenih delih. Določene določbe bi bilo po njihovem potrebno dopolniti, da se zaščiti iskalec dostopa ter se v največji možni meri izognemo bodočim sporom.

Agencija odgovarja, da se je do sprememb VULA podrobneje opredelila v nadaljevanju.

T-2 poziva Agencijo, da podrobneje preuči možnosti za uvedbo razvezave na ravni valovnih dolžin (WDM), saj tu ni bistvene spremembe od prejšnje analize. T-2 poudarja, da cene tehnologije padajo, hkrati pa ni nujno, da bi investicija v opremo izhodiščno bremenila OPTM. Po mnenju T-2 bi bilo smiselno novim vstopnikom zaradi zagotavljanja tehnološkega razvoja dopustiti vsaj poskusno uporabo tehnologije, tudi če ta še ni v celoti standardizirana.

Agencija ugotavlja, da glede na razmere, ko se tehnologija WDM kljub pogumnim napovedim v preteklosti še vedno ne uvaja na dostopu in se hkrati razvijajo druge cenejše alternative, ki prav tako omogočajo doseganje višjih hitrosti, kar je bil primarni motiv razvoja tehnologije WDM v dostopu, predstavlja predlog T-2 nesorazmeren poseg v omrežje Telekoma Slovenije tudi v primeru, da bi investicija izhodiščno bremenila iskalca dostopa. Iskalci dostopa imajo na voljo široko paleto reguliranih produktov, ki jim omogočajo optimalen dostop do posameznega naročnika, hkrati pa omogočajo tudi fleksibilnost in inovativnost na tem področju. Agencija še dodaja, da poskusno obratovanje nove tehnologije ne sodi v regulatorno odločbo in da se o tem lahko Telekom Slovenije in zainteresiran iskalec dostopa dogovorita izven njenih okvirov.

Telekom Slovenije navaja, da je za Agencijo najprimernejša geografska enota naselje in se strinja, da je taka analiza enostavna, kot tudi, da so administrativne enote – naselja, s strani Evropske komisije prepoznane kot ustrezne, njihove meje so stalne, enote pa so tudi dovolj majhne, da ustrezajo zahtevi homogenosti.

A1 Slovenija nasprotno pripominja, da so nekatera naselja del večjih območij (vasi, mest) in njihova cenovna deregulacija nima ekonomskega smisla, A1 Slovenija še dodaja, da je segmentacija naselij preveč podrobna in izkrivlja dejansko sliko konkurence na trgu 1.

Agencija želi za začetek poudariti, da mora pri opravljanju svojih nalog upoštevati priporočila Evropske komisije, izdana za uskladitev uporabe določb direktiv iz drugega odstavka 2. člena ZEKom-1¹⁰ (207. člen ZEKom-1), prav tako pa pri spodbujanju boljšega regulativnega usklajevanja in večje skladnosti ter ob sprejemanju odločitev o svojih nacionalnih trgih podpira in v kar največjem obsegu upošteva mnenja in skupna stališča BEREC (208. člen ZEKom-1). Evropska komisija je v Smernicah¹¹ zapisala, da v skladu z ustaljeno sodno prakso upoštevni geografski trg obsega območje, (i) na katerem so zadevna podjetja vključena v ponudbo in povpraševanje v zvezi z ustreznimi proizvodi ali storitvami, (ii) na

¹⁰ Zakon o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14 – ZIN-B, 54/14 – odl. US, 81/15 in 40/17).

¹¹ Smernice za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2018/C 159/01).

katerem so konkurenčni pogoji podobni ali dovolj homogeni in (iii) ki ga je mogoče razlikovati od sosednjih območij, na katerih so prevladujoči konkurenčni pogoji precej drugačni ali heterogeni (Smernice, točka 48). Na podlagi ugotovljenih konkurenčnih pogojev je geografski trg lahko opredeljen kot nacionalen, lahko pa različna struktura konkurence zahteva delitev trga na geografske pod-trge, pri tem pa je bistvenega pomena, da so si konkurenčni pogoji na posameznih pod-trgih v zadostni meri podobni, ni pa potrebno, da so popolnoma homogeni. Tudi BEREC, ki meni, da je harmoniziran pristop za zagotavljanje skladnosti po državah članicah, v povezavi z geografsko opredelitvijo, ki pridobiva na pomenu, izredno pomemben (BEREC Poročilo 2018¹²), je izbiri ustrezne geografske enote v Skupnih stališčih¹³ posvetil izreden pomen. Prav zato je Agencija, kot je tudi zapisala v analizi, upoštevajoč navedene relevantne predpise in navodila, po preliminarnih nacionalnih pregledih, kjer je ugotovila do neke mere heterogene pogoje po državi, nadaljevala s podrobnejšim pregledom, ki se je pričel z izbiro ustrezne geografske enote. Ustrezne geografske enote morajo biti oblikovane tako, da so si konkurenčni pogoji oz. stanje na trgu, tako na strani ponudbe kot povpraševanja, do neke mere enaki, in sicer v smislu, da je take enote mogoče razlikovati od sosednjih, kjer so pogoji bistveno drugačni. Primerna geografska enota mora izpolnjevati vsaj naslednje pogoje (BEREC Skupna stališča 2014, točka 86 in Smernice 2018, točka 49):

- (1) enote morajo biti medsebojno izključujoče in manjše od nacionalnega teritorija države;
- (2) struktura omrežja in storitve vseh relevantnih operaterjev morajo biti kartirane v te geografske enote;
- (3) enote morajo imeti jasne in stabilne meje;
- (4) enote morajo biti ustrezne velikosti, torej dovolj majhne, da se znotraj njih konkurenčni pogoji bistveno ne razlikujejo ter dovolj velike, da to ne povzroča dodatnih bremen, tako pri analizi kot poročanju.

Pri izbiri ustreznih enot je bistvenega pomena tudi osnova za izvajanje maloprodajnih storitev oz. omrežna infrastruktura, s katero razpolagajo alternativni operaterji, ki na prvotnega operaterja vršijo konkurenčne pritiske, pri čemer ločimo med (1) »inter-platformno« konkurenco, kar označuje konkurenco, ki izvira iz lastnih omrežij alternativnih operaterjev in (2) »intra-platformno« konkurenco, ki označuje konkurenco, ki izvira iz razvezanega lokalnega dostopa na omrežju prvotnega operaterja (BEREC Skupna stališča 2014, poglavji 6.4.1 in 6.4.2).

Agencija je v analizi preučila različne možnosti pri izbiri ustrezne geografske enote, tako različne administrativne enote (kohezijske in statistične regije, upravne enote, občine, naselja), kot tudi omrežje prvotnega operaterja ter geografsko koordinatno mrežo.

Pri taki analizi je torej še enkrat potrebno omeniti, da izbrana geografska enota ne predstavlja, da bodo v njej pogoji konkurence popolnoma homogeni, ampak morajo biti le ti zadostno homogeni, obenem pa morajo biti take enote razumljive, in z jasnimi mejami, za vse deležnike in obenem ne smejo povzročati administrativnih bremen pri obdelavi, prav tako morajo biti trajnostno naravnane.

Agencija se strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da je tako za regulatorja kot deležnike na trgu analiza na izbrane geografske enote naselja enostavna ter tudi pozdravlja potrditev prvotnega operaterja, da izbrana enota izpolnjuje vse pogoje, ki jih v dokumentaciji navajata Evropska komisija in BEREC. Glede pripombe A1 Slovenija pa želi kljub temu Agencija pripomniti, da poselitev v Republiki Sloveniji nikakor

---

¹² BoR (18) 213.

¹³ BoR (14) 73.

ni enakomerna po celotnem področju države, niti ne po občinah samih. A1 Slovenija je pri pripombi, da bi morala Agencija izbrati večje geografske enote, zanemarljivo dejstvo, da je bistveno večja koncentracija gospodinjstev v samih središčih občin, kot pa v obrobni naseljih, ki sestavljajo posamezno občino. Analiza na večjih izbranih enotah bi tako tehtnico prevesila na stran povečanja območij z blažjimi ukrepi oz. deregulacijo v Republiki Sloveniji, kljub temu pa pogoji oz. stanje konkurence, tako na strani ponudbe kot povpraševanja, nikakor ne bi bili do zadostne mere homogeni na celotnih območjih teh občin. Agencija za primer navaja občino Koper (kot največje naselje na trgu 1, ki izpolnjuje pogoje za blažjo regulacijo), kjer je bistveno več gospodinjstev v naselju Koper, kot pa skupno v vseh ostalih naseljih v tej občini. V kolikor bi Agencija ponovila analizo na večjih enotah, bi prav gotovo prišla do drugačnih zaključkov v smislu zmanjšane regulatorne intervencije. Ob tem Agencija še dodaja, da je Koper zgolj primer. V Ljubljani, ki je po številu gospodinjstev v Republiki Slovenija največja občina, je v samem naselju Ljubljana prijavljenih približno 97 % gospodinjstev v tej občini.

Telekom Slovenije v pripombah na analizi upoštevne trga 1 in 3b navaja, da operaterji v postopku mapiranja preko spletne aplikacije OZKGJI od GURS prejema podatke o tem, ali je na delu stavbe prijavljeno gospodinjstvo (tabela didgosp.csv) in Agencijo seznanja s tem, da je bilo maja 2021 na tem seznamu 682.110 poseljenih stanovanj oz. gospodinjstev, leta 2019 pa jih je bilo 685.265. Telekom Slovenije tudi ugotovi in navede, da podatek Agencije (junija 2020 je bilo 689.105 gospodinjstev) sicer ne odstopa veliko, a ni skladen s podatki, ki jih navedeni operater prejema od GURS. Telekom Slovenije nadalje izrazi dvom v pravilnost podatkov, ki jih operaterji prejema od GURS in navaja, da se le ti niso nikoli povsem ujeli s podatki, ki jih je zadevni operater prejel v postopkih ugotavljanja tržnega interesa oz. v okviru razpisov GOŠO s strani različnih ministrstev. V tej luči Telekom Slovenije tudi razloži, da je nedavno uparil omenjene podatke (didgosp.csv) s seznamom belih lis (GOŠO 5) in ugotovil, da je na istih naslovih 2.855 več belih lis od števila gospodinjstev v tabeli didgosp.csv, Telekom Slovenija tudi meni, da je pri 13.178 belih lisah to 22 % odstopanje in iz tega izhaja, da ministrstva podatke o gospodinjstvih črpajo iz drugega vira in sicer iz SURS, kjer je uradni podatek o številu gospodinjstev še vedno 824.618. Telekom Slovenije zaključuje, da mora opozoriti tudi na minimalno odstopanje med bazami in meni da bi morala tako Agencija, kot MJU podatke črpati iz istega vira, kar pa očitno ne drži.

Agencija odgovarja, da je pri analizah upoštevala podatke, ki jih je prejela od Ministrstva za notranje zadeve (MNZ), konkretno gre za podatke o stalno poseljenih stanovanjih oz. gospodinjstvih po gospodinjstvo-stanovanjski konceptu, pri katerem so tako vse osebe v stanovanju člani enega gospodinjstva. Na področju elektronskih komunikacij tovrstna metodologija kar najbolje odraža dejansko stanje in gre za najširše uporabljen pristop tudi v evropskem merilu. Agencija je s tem tudi uporabila zanesljiv, ažuren in trajen vir podatkov o gospodinjstvih.

Kot je Agencija že navedla v analizi, vse evropske države vodijo evidence prijavljenih gospodinjstev, a uporabljajo dva različna teoretično-popisna koncepta in sicer: (1) gospodinjstvo-stanovanjski koncept, pri katerem so vse osebe v stanovanju člani enega gospodinjstva in (2) koncept gospodinjstvene enote, pri katerem lahko obstaja več kot eno gospodinjstvo v stanovanju. Prav slednji koncept je bil do nedavnega v uporabi v Republiki Sloveniji in je predstavljal osnovo za Evidenco gospodinjstev MNZ, ki pa se je z majem 2021 dokončno prenehala voditi. Razlogov za ukinitve je več, omeniti pa je nedvomno potrebno, da so se lahko prebivalci prosto izrekli o pripadnosti posameznemu gospodinjstvu, saj je bila podlaga za prijavo gospodinjstva zgolj izjava o pripadnosti, resničnost teh podatkov pa se v praksi ni preverjala, niti ni bilo predvidenih kazenskih sankcij in nadzor nad dejanskim stanjem tako niti ni bil mogoč. Agencija je junija 2020 še dostopala do podatka o številu gospodinjstev iz omenjene evidence,

ki je znašalo 869.812. Ta številka predstavlja približno 21 % razliko, glede na gospodinjstva po metodologiji gospodinjstvo-stanovanjskega koncepta (junija 2020 je bilo v Republiki Sloveniji 689.105 poseljenih stanovanj oz. gospodinjstev), kar pomeni, da je bilo v istih stanovanjih (Agencija pri lokacijskem pregledu ni opazila odstopanj med bazama poseljenih stanovanj in Evidence gospodinjstev) vpisanih kar nekaj dvo, tro, štiri ali celo več gospodinjstev. Ker so gospodinjstva najpogostejši skupni imenovalec pri prikazovanju podatkov o pokritostih in dostopnostih tehnologij elektronskih komunikacij in ob dejstvu, da je v posameznem stanovanju pogosteje uporabljen en sam priključek istega operaterja enake tehnologije (tudi če je tam prijavljenih več gospodinjstev), Agencija ugotavlja, da je za pregled dejanskega stanja na zadevnem upoštevnem trgu uporabljena metodologija primernejša in bolje odraža dejansko stanje na trgu.

Pomembno je tudi dejstvo, da so podatki MNZ prav tako osnova za Statistični urad (SURS) pri pripravi podatka o statističnem številu gospodinjstev, ki jo navaja Telekom Slovenije (824.618), pri čemer gre za statistično izpeljavo dejanskega podatka, ki je obdelan na način, da se določa skupinska, zasebna in posebna gospodinjstva (na osnovi povezav preko različnih indikatorjev, na osnovi števila oseb na naslovih, na osnovi vrste prebivališča ter na osnovi vrste in rabe dela stavbe) ter upošteva tudi običajno prebivališče (po mnenju SURS je oseba prebivalec tam, kjer dejansko prebiva in ima namen prebiti vsaj 12 mesecev, tako je v začetku leta 2019 SURS približno 100.000 prebivalcev, Slovencev in tujcev, štel na začasnih naslovih). Tudi pri SURS gospodinjstvih se tako zaradi ukinitve Evidence gospodinjstev MNZ na daljši rok pričakuje določene spremembe v časovni vrsti podatka, četudi bo SURS ohranil koncept gospodinjstevne enote in tako še naprej prikazoval stanovanja z več gospodinjstvi. Agencija in MJU glede na nedostopnost mikro podatkov s strani SURS podatke črpata iz istega vira, a obenem Agencija nima informacij, če je MJU pri ugotavljanju belih lis GOŠO 5 še uporabil podatke o gospodinjstvih iz ukinjene evidence, je pa dejstvo da razlike, med poseljenimi stanovanji, ki jih GURS izpeljuje iz podatkov MNZ in jih nato operaterji dobijo v tabeli didgosp.csv, in poseljenimi stanovanji oz. gospodinjstvi, po gospodinjstvo-stanovanjskem konceptu, ki jih iz podatkov MNZ pridobi Agencija, v primeru zajema podatkov na enak datum, ne bi obstajale. Tovrstne baze so namreč izredno dinamične, gibanja prebivalstva pa se dogajajo na dnevni ravni.

Agencija tako želi za konec še dodati, da bo skladno z navedenim, tekom odgovorov glede geografske opredelitve upoštevnega trga komentirala in uporabljala navedbe o gospodinjstvih po gospodinjstvo-stanovanjskem konceptu, podatke SURS, ki za ta del niso relevantni, pa bo Agencija zanemarila oz. se do njih ne bo opredeljevala, saj tudi niso bili uporabljeni pri sami geografski analizi.

Telekom Slovenije ugotavlja (pri pripombah na trga 1 in 3b), da so vhodni podatki Agencije za analizi zastareli (MPC analiza je iz decembra 2019) in dodaja, da v kolikor je Agencija ugotovila, da prvi kriterij, »prvotni operater (Telekom Slovenije) ima v naselju manj kot 40 % maloprodajni tržni delež, hkrati pa sta v naselju z maloprodajno ponudbo prisotna še najmanj dva druga operaterja, ki posamezno dosežata prag 10 %«, izpolnjuje 524 naselij s 161.796 gospodinjstvi, je le-teh junija 2021 bistveno več in vsebujejo vsaj 200.000 SURS gospodinjstev. Telekom Slovenije tudi meni, glede na polno odprtost telekomunikacijskega trga v Sloveniji in upoštevajoč aktivno dinamiko migracij končnih uporabnikov med operaterji, da bi morala Agencija podatke o maloprodajnih in veleprodajnih priključkih posodabljanje vsaj na vsake tri mesece, dodaja pa še, da bi mogla Agencija seznam naselij v času trajanja odločbe periodično posodabljanje.

Telekom Slovenije v nadaljevanju glede trga 1 dodatno ugotavlja, da je skladno z njihovo analizo naselij, ki izpolnjujejo kriterija Agencije, vsaj 30 (z več kot 50.000 gospodinjstvi) in meni, da temu

botrujejo novejši podatki. Telekom Slovenije pri tem še enkrat poziva Agencijo, naj pred izdajo odločbe osveži seznam naselij.

Telekom Slovenije zaključuje z navedbo mnenja, da bi Agencija upoštevajoč ažurne podatke in njihove argumente v analizi prišla do drugačnih zaključkov.

A1 Slovenija želi Agencijo prav tako opozoriti na generalno dejstvo, da so podatki v analizah iz konca leta 2019 in tako že v tem trenutku stari leto in pol. A1 Slovenija še dodaja, da je nalaganje ukrepov za naslednjih pet let, na podlagi dve leti starih podatkov, ob upoštevanju desetletje stare zakonodaje ter na pragu korenite reforme pravil za dinamičen trg elektronskih komunikacij predolgo in izredno škodljivo. A1 Slovenija v tem smislu poziva Agencijo za osvežitev podatkov in ponovno posredovanje analize v javno obravnavo.

Agencija se želi v nadaljevanju opredeliti do pripombe Telekoma Slovenije glede podatkov o maloprodajnih in veleprodajnih priključkih (MPC in VPC), za katere Telekom Slovenije predlaga zbiranje in posodobitev na vsake tri mesece, ter do zastarelosti podatkov MPC, ki so bili uporabljeni pri analizi. Pri omenjenih bazah podatkov se Telekom Slovenije verjetno prav dobro zaveda, da gre za zahtevno in obsežno zbiranje lokacijsko opredeljenih podatkov vseh širokopasovnih priključkov, od približno 20 veleprodajnih operaterjev in 60 maloprodajnih operaterjev. Telekom Slovenije je imel v preteklosti tudi sam nekajkrat težave s posredovanjem podatkov v dodeljenih rokih oz. je bil pozvan po dopolnitvah, pri tem pa je breme za manjše operaterje še toliko večje. Celoten proces tovrstnega zbiranja za posamezen krog tako traja vsaj štiri mesece in Agencija podatkov od operaterjev ne bo zbirala pogosteje, saj bi pogostejše zbiranje povzročilo nesorazmerno in dodatno obremenitev tako za operaterje kot Agencijo, prav tako pa letni pregledi bolje ustrezajo kriterijem regulatorne predvidljivosti. Novejši MPC in VPC podatki v času priprave analize iz omenjenih razlogov tudi še niso obstajali oz. so bili decembrski (2019) najnovejši razpoložljivi.

Agencija se strinja s Telekomom Slovenije in A1 Slovenija, da je zaradi visoke dinamike trga elektronskih komunikacij v Republiki Sloveniji ažurnost podatkov ključnega pomena, poleg tega pa je tudi namen regulacije, da se posega na trg tam, kjer je to dejansko potrebno. Prav tako se Agencija strinja z operaterjema, da je potrebno seznam naselij ustrezno posodabljeti, zato bo Agencija enkrat letno posodobila seznam, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo kriterijem, in tako postopoma širila seznam naselij. Agencija bo tako v obe analizi upoštevni trgov zapisala »Agencija bo še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevni trgu in bo enkrat letno posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani.«

Telekom Slovenije naproša Agencijo, naj pojasni zakaj pri geografski opredelitvi trga 1 za potrebe analize konkurenčnih razmer na maloprodajnem trgu ni upoštevala pokritosti z odprtimi širokopasovnimi omrežji.

A1 Slovenija v splošnem uvodnem tekstu navaja, da regulacija upoštevne trga 1, ki pridobiva na pomenu, prinaša segmentacijo ukrepov v 15 naseljih in v zvezi s tem, kar velja tudi za deregulacijo trga 3b, A1 Slovenija ugotavlja, da odločitve Agencije temeljijo primarno na maloprodajnih tržnih deležih. A1 Slovenija nadaljuje, da Agencija ne vrednoti zadosti, oz. sploh ne vrednoti, možnosti ponujanja storitev končnim uporabnikom za alternativne operaterje. A1 Slovenija še svari, da se v sami presoji

OŠO omrežij ne bi smelo upoštevati, saj le ta vztrajno spreminjajo svoja lastništva ter posredno prehajajo v last OPTM.

Agencija pojasnjuje, da je omenjeno pokritost tudi pri upoštevem trgu 1 upoštevala, ampak je za razliko od upoštevnega trga 3b, kjer je pokritost z OŠO kot infrastrukturo, preko katere se lahko ponujajo maloprodajne storitve, dodatno upoštevala pri operaterjih, za katere so podatki analiz storitev na veleprodajnem trgu širokopasovnega dostopa (trg 1) pokazali, da so v opazovanem obdobju zakupovali omenjena omrežja, le ta, na trgu 1, upoštevala zgolj kot pokritost lastnikov oz. upravljalcev samih. Na pomislek A1 Slovenija Agencija pojasnjuje, da so OŠO omrežja grajena v javno-zasebnem partnerstvu, kjer so ta razmerja urejena z aktivnimi pogodbami med javnim in zasebnim partnerjem, pri nobeni izmed njih pa se veljavnost ne-bo iztekla v času trajanja odločbe. Tovrstne pogodbe med drugim določajo tudi pogoje enakosti dostopa, ipd. Tudi cenovno se cene dostopa, čeprav varirajo po različnih OŠO omrežjih, za zakupovalce na posameznem OŠO omrežju ne razlikujejo. Agencija tako zaključuje, da je skrb A1 Slovenija glede OŠO omrežij, ki jih upravljajo kapitalsko povezana podjetja s Telekomom Slovenije, povsem odveč.

Nadalje glede pripombe A1 Slovenija, da odločitve Agencije temeljijo primarno na maloprodajnih tržnih deležih in da Agencija ne vrednoti zadosti, oz. sploh ne vrednoti, možnosti ponujanja storitev končnim uporabnikom za alternativne operaterje, Agencija pojasnjuje, da je omenjeno že zapisala in pojasnila v analizi v poglavju 6.2, iz katerega je tudi razvidno, da bi morali biti izhodišče katerekoli geografske analize konkurenčni pogoji na maloprodajni ravni, regulatorji pa na predelih, kjer geografsko različne konkurenčne razmere nakazujejo na možnost obstoja pod-trgov, na podlagi »modified greenfield approach« pristopa preučujejo številna merila in ugotavljajo, ali v odsotnosti regulacije obstaja možnost za škodo uporabnikom na maloprodajnem trgu zaradi pomanjkanja konkurence. Konkretno to na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, ki je vertikalno povezan z veleprodajnim trgom lokalnega dostopa na fiksni lokaciji, pomeni, da Agencija analizira storitve, ki jih posamezni operaterji ponujajo (1) preko lastnih omrežij, (2) preko odprtih širokopasovnih omrežij, kjer se pogoji dostopa ne razlikujejo in so infrastrukturni operaterji pogodbeno vezani na spoštovanje letih, in (3) preko komercialne ponudbe (slednja v Republiki Sloveniji obstaja zgolj v minornem obsegu).

Ob upoštevanju »modified greenfield approach« pristopa potencialno neustrezno delovanje maloprodajnega trga elektronskih komunikacij praviloma izvira iz nezadostne infrastrukturne razširjenosti na zadevnem področju, preko katere se te storitve izvajajo ali iz ne-obstoja ustreznih veleprodajnih produktov (BEREC Skupna stališča 2014, 70. točka). Kljub temu večinoma evropski regulatorji pregled na maloprodajnem trgu podkrepijo s pregledom infrastrukture, ki omogoča te storitve (Evropski pregled, Cullen). Pri maloprodajnem pregledu je tudi potrebno vzeti v obzir stanje v daljšem časovnem obdobju oz. ugotoviti trende.

Agencija je tako v tem pogledu torej sledila postopku Evropske komisije in BEREC pri čemer je, kot izhaja iz kriterijev v analizi, maloprodajno stanje podkrepila z infrastrukturnim pregledom, z uporabo »modified greenfield approach« pristopa pa je preverjala stanje na trgu v smislu, kot da regulirani produkti sploh nebi obstajali.

A1 Slovenija glede geografske opredelitve upoštevnega trga navaja, da Agencija v točki 6.2 izvede določitev geografskih dimenzij trga. A1 Slovenija pri analizi ugotavlja določene nedoslednosti in nejasnosti, ki bi lahko vplivale na rezultate analize, konkretno se sklicuje na tabelo 18 »deleži pokritosti gospodinjstev z omrežji operaterjev glede na vrsto poselitve« in na točko 6.2.6 – Metodološka pojasnila. A1 Slovenija glede tega pojasnjuje, da je Agencija v analizi navedla, da je v tabeli 18

operaterja kot prisotnega v naselju štela v primeru obstoja vsaj ene OPT ter navedla, da vsa gospodinjstva v posameznem razredu te tabele nimajo dostopa do enakega števila operaterjev, nasprotno pa je Agencija navedla, v točki 6.2.6, da je v analizi izvedla ugotavljanje prisotnosti infrastrukture z analizo vseh OPT. A1 Slovenija poudarja, da gre za bistveno metodološko odstopanje in zahteva, da se do tega Agencija jasno opredeli. A1 Slovenija še opozori Agencijo, da je namreč bistvena razlika v konkurenčnem pritisku operaterja, ki ima lastno infrastrukturo na 65 % OPT OPTM v naselju ali pa 1 sam OPT.

Agencija želi A1 Slovenija uvodoma pojasniti, da je pri pregledu geografske opredelitve upoštevnega trga sledila Skupnim stališčem BERECA, ki v poglavju 4.b predlaga preliminarne preglede na podlagi omejene količine podatkov, preden se s poglobljeno analizo nadaljuje s celovitim pregledom stanja, seveda v primeru, da razmere na trgu nakazujejo na heterogenost pogojev na nacionalni ravni. Tudi sicer je Agencija v poglavju 6.2 podrobno opisala potek analize ter še dodatno pojasnjevala posamezne korake geografskega pregleda tekom podpoglavij, tako da v tem kontekstu Agencija A1 Slovenija vljudno vabi, da si to poglavje še enkrat podrobno pregleda. Z navedenega tudi izhaja, da poglavje 6.2.2 vključuje preliminarne preglede stanja na trgu, večina teh pregledov je nacionalnih, na podlagi »uvodnih« pregledov, s katerih je Agencija razbrala, da se pritiski alternativnih operaterjev, ki jih vršijo na prvotnega operaterja po državi razlikujejo, zato je Agencija nadaljevala z izbiro ustrezne geografske enote in konkretno analizo.

Glede pripombe »A1 Slovenija glede tega pojasnjuje, da je Agencija v analizi navedla, da je v tabeli 18 operaterja kot prisotnega v naselju štela v primeru obstoja vsaj ene OPT ter navedla, da vsa gospodinjstva v posameznem razredu te tabele nimajo dostopa do enakega števila operaterjev«, Agencija pravzaprav ugotavlja, da se le-ta nanaša na tabelo 19, kjer je, kot tudi A1 Slovenija sam navaja, Agencija jasno navedla uporabljeno metodologijo, rezultati katere so bili predstavljeni zgolj za ta prikaz in omenjeno nima nobene povezave z analizo in prikazanimi podatki v poglavjih 6.2.4 in naslednjih, kjer je sam postopek in metodologija tudi izčrpno in podrobno obrazložena. Pri pregledu infrastrukturne razpoložljivosti in izpolnjevanju kriterija » vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskimi ali optičnim omrežjem« je Agencija upoštevala, da v kolikor je bila OPT posameznega operaterja in tipa na posameznemu delu stavbe vpisana, je bilo upoštevano, kot da je na voljo vsem gospodinjstvom, prijavljenimi na tem delu stavbe, kar je tudi zapisala v poglavju 6.2.6.

Še dodatno želi Agencija tudi poudariti, da je s tabelo 19 želela prikazati in pojasniti, da sama aktivna prisotnost operaterja v naselju z infrastrukturo (četudi še ne v polnem obsegu), navkljub temu prinaša nekolično prednost pri potencialni širitvi omrežja, v primerjavi z operaterjem, ki na ožji lokaciji s svojo infrastrukturo sploh še ni prisoten, a ker se z analizo pregleduje dejansko stanje na trgu je, kot navedeno, Agencija za infrastrukturni pregled uporabila evidenco omrežnih priključnih točk, pri kateri zavezanci za vpis na GURS najkasneje v treh mesecih po spremembi sporočijo podatke.

Agencija zaključuje, da torej prikaz v tabeli 19 nima nikakršne povezave z nadaljnjo analizo po izbranih enotah – naseljih, kjer je Agencija preverjala izpolnjevanje konkurenčnih pogojev z izbranimi kriteriji. Omenjeno je tudi jasno razvidno iz analize same, zato Agencija teksta v analizi ne bo spreminjala.

Telekom Slovenije je s podatki, s katerimi razpolaga, tudi sam simuliral analizo in je uvodoma pri pripombah na analizi upoštevne trgov 1 in 3b pojasnil, da operira s podatki evidence omrežnih priključnih točk, iz kjer črpa tudi podatek o tem, koliko aktivnih priključkov ima posamezni operater in

sicer na podlagi atributa »priklop«, s podatki o poseljenih stanovanjih/gospodinjstvih iz tabele didgosp.csv, s podatki o skupnem številu gospodinjstev SURS iz leta 2018 in s podatki lastnega inventarnega sistema s stanjem omrežja Telekom Slovenije iz maja 2021. Telekom Slovenije še doda, da tudi vsi ostali podatki, razen SURS, izhajajo iz maja 2021.

Agencija se je glede podatkov SURS gospodinjstev in podatkov o poseljenih stanovanjih oz. gospodinjstvih po gospodinjско-stanovanjskem konceptu, pri katerem so vse osebe v stanovanju člani enega gospodinjstva, že opredelila. Agencija se tudi strinja, da je urejenost podatkov in podatkovnih baz, ki jih Telekom Slovenije hrani in vzdržuje v lastnem inventarnem sistemu ustrezna. Glede informacije o številu aktivnih priključkov drugih operaterjev iz evidence omrežnih priključnih točk (tj. Priklop=1), je sicer mnenje Agencije nekoliko rezervirano. Že preprosta analiza na podlagi javno dostopnih podatkov nam namreč pokaže, da je bilo junija 2020 v evidenci omrežnih priključnih točk nekaj manj kot 761.000 aktivnih OPT. Na podlagi penetracije fiksnega širokopasovnega dostopa s podatkov na e-analitik¹⁴ in podatka o SURS gospodinjstvih, ki so na portalu e-analitik skupni imenovalc prikazov, lahko izpeljemo, da je bilo aktivnih priključkov v enakem obdobju cca. 690.000, kar je več kot 10 % razlika med podatkom. Navkljub temu, da se ta razkorak, tudi in predvsem zaradi izvajanja določbe 15. člena ZEKom-1 s strani Agencije, zmanjšuje, in se posledično kakovost tega podatka izboljšuje, je omembe vredno dejstvo, da je osnovni namen Zbirnega katastra gospodarske javne infrastrukture in konkretno evidence omrežnih priključnih točk, evidentiranje dostopovne infrastrukture širokopasovnih komunikacijskih storitev, oz. gre v veliki meri celo za storitveno mapiranje, saj so podatki OPT, ki se evidentirajo skladno s 14. členom ZEKom-1, obogateni tudi z atributi o zmogljivosti in obstoječem stanju teh. Nadalje, tudi sicer imajo zavezanci za vpis, skladno s 14. členom ZEKom-1, do tri mesece časa za vpis sprememb po njihovem nastanku, kar posledično, zaradi aktivne dinamike migracij končnih uporabnikov med operaterji, kar zgoraj omenja tudi sam Telekom Slovenije v pripombah, že samo po sebi vodi v določene diskrepance med tem podatkom in dejanskim stanjem.

Agencija tudi sicer opozarja Telekom Slovenije, da je le-ta simuliral analizo na podatkih z drugega časovnega obdobja, kot je to storila Agencija in posledično ni nepomembno dejstvo, da se rezultati, ki jih predstavlja v nadaljevanju Telekom Slovenije, v neki meri razlikujejo od rezultatov Agencije, ki se je glede posodobitve podatkov že opredelila zgoraj. Tudi sicer Agencija poudarja, da je regulacija trga (in konkretno geografski pregled upoštevne trga) v pristojnosti Agencije, kot nacionalnega regulatorja elektronskih komunikacij. Agencija tudi razpolaga s celotnim spektrom podatkov, ki so pomembni za prikaz celotne slike in s podatki o maloprodajnih in veleprodajnih priključkih vseh operaterjev. Agencija dodaja, da ne nasprotuje oz. celo pozdravlja lastno preverbo in analizo Telekom Slovenije, zaradi vseh navedenih dejstev pa želi operaterju sporočiti, da se izsledki njihove analize nikakor ne bodo v celoti ujemali z rezultati v analizi Agencije in bo operater moral zaupati analizi stanja trga, ki jo je naredila Agencija, kot neodvisni in nepristranski regulator. Agencija je skladno z načelom transparentnosti že tekom analize podrobno predstavila tako vhodne podatke kot tudi metodologije in pristope in se tudi trudi, v okviru svojih pristojnosti, izboljševati kakovosti obstoječih javnih podatkovnih baz in krepiti dostopnost ter odpiranje še nedostopnih baz podatkov, kar bo operaterjem omogočilo tako celovite preverbe dejstev z vidika regulacije, kot tudi izvedbo lastnih analiz za svoje poslovne odločitve.

---

¹⁴ 83,58 % gospodinjstev v 2020/Q2.

Telekom Slovenije ugotavlja, da sta kriterija za geografsko segmentacijo predmetnega trga Agencije nepravilna tako zanj, kot tudi za potencialne nove vstopnike na trg telekomunikacij in trditev pojasni na primeru naselja Kranj, kjer ugotavlja pokritost T-2 optike nad 90 %, za razliko od lastne pokritosti optike, ki tam znaša 17 %, pokritost lastnega bakra pa je na ravni pokritosti optike T-2. Operater nadalje navaja (označeno kot poslovno skrivnost) nižje lastne ter skupno lastne in tržne deleže preostalih operaterjev na omrežju Telekoma Slovenije, primerjano z ocenjenim tržnim maloprodajnem deležem T-2, ki v Kranju znaša 73 %. Telekom Slovenije v povezavi s tem spomni Agencijo, da je tržni delež operaterja, ki dlje časa presega 50 % že sam po sebi pokazatelj znatne tržne moči in meni, da podatki v Kranju kažejo, da je to T-2. Telekom Slovenije tudi poudari, da je kriterij pokrivanja (trije operaterji s 65 % pokritostjo) v praksi nemogoče doseči, ker je postavljen nerazumno, saj pod trenutnimi pogoji izgradnja optike v takem obsegu v npr. Kranju niti ni rentabilna. Telekom Slovenije je mnenja, da če se taka gradnja ne izplača njim, se bo še toliko manj ostalim operaterjem, pokritost kableskega omrežja v Kranju pa ocenjuje na 14 % in tudi ne pričakuje, da bo kdaj dosegla 65 %. Telekom Slovenije v zaključku odstavka poudari, da če T-2 infrastrukturno nima konkurenčnega omrežja drugih operaterjev, je po kriterijih Agencije v realnosti nemogoče doseči, da bosta na maloprodaji, poleg T-2, še dva operaterja s tržnimi deleži nad 10 %. Telekom Slovenije glede na omenjeno ne pričakuje, da bo v tem naselju kdaj dereguliran, medtem ko T-2 na lastnem neodprtem omrežju dosega praktično monopolni položaj. Operater še doda, da so tako Telekom Slovenije, kot gostujoči operaterji v Kranju primorani zagotavljati maloprodajne storitve na zastarelem bakrenem omrežju, kar rezultira v padcu tržnih deležev in krepitvi monopola T-2 in Agencijo opomni, da le ta vedno predstavlja regulacijo kot ključno orodje za krepitev novih vstopnikov na trg, kateri pa v Kranju na bakrenem omrežju ne morejo konkurirati T-2, izbira na maloprodaji za gospodinjstva je tako zožena.

Telekom Slovenije nadalje v svoji analizi ugotavlja obstoj 1.541 naselij, kjer obstaja kabelski operater, T-2 ali OŠO operater z več kot 40 % maloprodajnim tržnim deležem in pokritostjo omrežja nad 65 % gospodinjstev, v nasprotju z ostalimi operaterji, ki tega ne izpolnjujejo (svoj ocenjen tržni delež v teh naseljih Telekom Slovenije označuje kot poslovno skrivnost). Telekom Slovenije še doda, da se po podatkih SURS v teh naseljih nahaja 250.000 gospodinjstev, stanje konkurence pa je primerljivo s prikazanim primerom naselja Kranj.

Telekom Slovenije še ugotavlja, da pri obravnavi zgolj optičnih omrežij (ki jih tudi Agencija v analizi ugotavlja kot substitut), obstaja 1.051 naselij (115.000 SURS gospodinjstev), kjer je OPTM drug operater. Telekom Slovenije še doda, da je njihov tržni delež nizek (poslovna skrivnost), stanje pa je prav tako identično Kranju. Telekom Slovenije meni, da bi morala biti ta naselja predmet razvezave omrežja OPTM (ki tam ni Telekom Slovenije) oz. bi moralo biti tam omrežje Telekoma Slovenije deregulirano.

Telekom Slovenije omenja tudi naselja, kjer so zgrajena OŠO omrežja in navaja, da so slednja že po sami definiciji odprta in sofinancirana s strani države ter posledično konkurenca komercialnim omrežjem, zato meni, da je v takšnih naseljih tudi OŠO operater lahko OPTM oz. se regulacija ukine. Telekom Slovenije ocenjuje, da je teh naselij 862 (32.000 SURS gospodinjstev), kjer ima nizke tržne deleže (poslovna skrivnost) na bakrenem omrežju in ki ga mora zaradi obstoječe regulacije vzdrževati. Telekom Slovenije še dodaja, da je v praksi nemogoče pričakovati, da bodo kdaj koli v naseljih, kjer je bila porabljena državna pomoč, zaradi nerentabilne izgradnje zgrajena tri omrežja. Operater dodaja, da se več let po izgradnji OŠO omrežij na teh področjih noben operater ni odločil za gradnjo, kaj šele da bi zagotovil 65 % pokritost gospodinjstev na teh področjih.

Telekom Slovenije navaja, da je vprašljivo pozicioniranje naselja Ljubljana izven naselij z višjim nivojem konkurence in navaja, da so v Ljubljani, po podatkih geoportala Agencije, infrastrukturno prisotni trije operaterji in sicer Telekom Slovenije (94 % gospodinjstev skupno oz. 59,28 % gospodinjstev z optiko), Telemach (75,93 % gospodinjstev) in T-2 (62,87 % gospodinjstev). Operater nadalje navaja, da zgolj 2,13 % T-2 pokritosti preprečuje izpolnjevanje tega infrastrukturnega kriterija, obenem pa navaja (prav tako glede na podatke geoportala), da ima T-2 v Ljubljani v evidenci OPT vpisanih 80.261 OPT gospodinjstev. S SURSa je operater Telekom Slovenije ugotovil, da je v Ljubljani prijavljenih 121.925 gospodinjstev in posledično bi morala biti pokritost T-2 vsaj 65,8 % (oziroma višja, upoštevajoč število gospodinjstev v Ljubljani glede na tabelo »didgosp«). Maloprodajni tržni delež T-2 v Ljubljani Telekom Slovenije ocenjuje na 37 % in dodaja, da je tudi njihov lastni maloprodajni tržni delež nizek (poslovna skrivnost), operater meni da to dodatno govori o stanju konkurence v Ljubljani.

V zaključku Telekom Slovenije še enkrat povzema, da so kriteriji Agencije za deregulacijo taki, da nekoč določeni OPTM, to ostane za vedno, tudi če njegov delež na maloprodaji pade na 0 % in ob tem Agencijo poziva naj regulacijo prilagodi razmeram na trgu. Dodaja, da je na konkretnih primerih prikazal, da so ukrepi na bakrenem omrežju nepotrebni in škodijo družbi Telekom Slovenije, kot tudi končnim uporabnikom. Telekom Slovenije dodaja, da je pogoj prekrivajoče se infrastrukture treh operaterjev v pretežno ruralni Sloveniji nesorazmeren, kar je Telekom Slovenije tudi prikazal na primeru OŠO. Telekom Slovenije še dodaja, da so rezultati OŠO razpisov iz preteklih let pokazali potrebo po izgradnji že enega samega omrežja. Nadalje Telekom Slovenija opozarja, da regulacija operaterja, ki ni OPTM krepki prevladujoč položaj ne reguliranih operaterjev, kot je operater prikazal na primeru Kranj. Telekom Slovenije v izogib navedenim anomalijam svetuje izločitev kriterija prisotnosti treh omrežij in predlaga iskanje OPTM na podlagi dejanskega maloprodajnega tržnega deleža.

T-2 razume pristop Agencije, ki želi, da se napredek konkurence odraža v delno geografski deregulaciji trga 3b ter tudi trga 1, a opozarja, da ta pristop, čeprav skladen z BoR (18) 213, ne temelji na dovolj robustnih kriterijih in zato, nasprotno od Telekoma Slovenije, predlaga mejo 75 % pokritosti s konkurenčno infrastrukturo, kot je to storila tudi Danska. T-2 tudi meni, da je pri zgolj 65 % pokritosti, že na prvi pogled možna situacija, ko bi bil »izgon« novih vstopnikov z mreže bivšega monopolista s pomočjo 5-10 % dviga veleprodajnih cen možen, saj bi imelo le 65 % njihovih končnih koristnikov možnost prehoda na alternativno infrastrukturo, preostali pa bi lahko brez zadržkov prešli nazaj k bivšemu monopolistu, ki pa niti ne bi bil vezan z ERT. Pri pragu 75 %, T-2 ocenjuje, da je tovrsten manevrski prostor znatno nižji.

A1 Slovenija podobno dodatno opozarja, da ugotovitev, da so v naselju prisotni trije operaterji z lastno infrastrukturo, kjer Agencija ne preverja kolikšen delež uporabnikov ima na voljo storitve treh operaterjev, ne more biti zadosten razlog za deregulacijo.

A1 Slovenija Agencijo še opozori, da je trg 1 na seznamu sedaj le še dveh preostalih upoštevanih trgov in meni, da je njegovo pomembnost za ohranjanje maloprodajne konkurence in odsotnost veleprodajne konkurence na tem trgu prepoznala tudi Evropska komisija. A1 Slovenija nadaljuje, da je veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji izrednega pomena za razvoj infrastrukturne konkurence in je zato potrebna ohranitev nacionalne regulacije in vseh ukrepov. A1 Slovenija tudi svari, da bodo vsakršna regulatorna odstopanja od navedenega delovala izredno škodljivo za razvoj konkurence na maloprodajnem trgu.

A1 Slovenija glede na lastne ugotovitve, ki jih navaja v pripombah, predlaga Agenciji, da le-ta spremeni zaključke sklepa geografske analize tako, da ugotovi, da ne obstajajo naselja, kjer bi se pogoji bistveno razlikovali od preostanka države in posledično ne definira pod-trgov, ampak nadaljuje z analizo na celotnem nivoju države.

Telemach navaja (za deregulacijo obeh trgov), da je Agencija na podlagi »modified greenfield approach« pristopa in preizkusom treh meril ugotovila, da je Telekom Slovenije v določenih naseljih izgubil mesto prevladujočega operaterja na maloprodajnem trgu, obenem pa so v teh naseljih vzpostavljeni vsi pogoji za učinkovito delovanje trga z nizkimi vstopnimi ovirami. Telemach še navaja, da je Agencija na trgu 1 cenovno deregulirala 15 naselij (36.424 gospodinjstev) ter na trgu 3b 430 naselij (293.048 gospodinjstev), kar po mnenju tega operaterja predstavlja dobro tretjino vseh gospodinjstev v Sloveniji. Telemach nadaljuje, da Agencija ni objavila analize alternativnih dostopov na veleprodajnem nivoju, niti ni preverila obstoj ustreznih alternativ za operaterski dostop. Telemach, podobno kot ostala alternativna operaterja še svari, da navkljub dejstvu, da je Agencija v teh naseljih ugotovila prisotnost več infrastrukturnih omrežnih operaterjev, to še ne pomeni, da so le ta primerna za veleprodajni dostop. Telemach še poudarja, da so alternativni operaterji hrbtenično omrežje gradili na shemi omrežja Telekoma Slovenije, ki kot nacionalni operater edini pokriva celotno področje države.

Telemach je tudi mnenja, da trg v Sloveniji še ne kaže take zrelosti, da bi bila tako obsežna deregulacija sploh možna, kot razloge navaja omejevanje dostopa do informacij o gradnji omrežja, prehod na GPON in nepripravljenost drugih lastnikov za dogovore.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije odgovarja, da je pri izbiri kriterijev temeljito preverila in upoštevala dolgoletno evropsko prakso in primere regulatorjev, prav tako pa ni omembe vredno, da je upoštevala tudi veljavne smernice Evropske komisije. Izbiri obeh kriterijev (maloprodajni in infrastrukturni) je tudi temeljito pojasnila v poglavju 6.2.7. Agencija želi na tem mestu še omeniti, da sta izbrana kriterija izjemno konsistentna s kriteriji v prejšnjem krogu analize.

Nasprotno je mnenje T-2, ki Agenciji predlaga robustnejši kriterij (75 % pokritost gospodinjstev s konkurenčno infrastrukturo v posameznem naselju), saj je operater ocenil, da je manevrski prostor Telekoma Slovenije pri morebitnem dvigu veleprodajnih cen tako ustrezno nižji. Agencija želi pri tem pojasniti, da je Danska res specifičen primer in da je glede na evropsko prakso izbran kriterij Agencije več kot stabilen. Za razliko od slovenskega trga, je na Danskem precej večje število lokalnih operaterjev s stabilnimi tržnimi deleži (kar sicer velja tudi za OPTM operaterja TDC) in večjim pomenom »intra-platformne« konkurence. Tudi sicer se geografske specifikke med državama razlikujeta. Površina Danske je tako večja, kar velja tudi za povprečno velikost njihovih izbranih enot, nedvomno pa se med državama razlikuje tudi razpršenost same poselitve. Agencija želi T-2 tudi obvestiti, da kriterij »vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kabelskim ali optičnim omrežjem«, ne pomeni, da gre za popolno prekrivanje omrežij v posameznem naselju, pač pa za prekrivanje v določenem, razlikujočem se obsegu. Res izjemno in naključno bi bilo, da bi v določenem naselju trije operaterji beležili povsem enak obseg pokritosti (pri izbranih 15 naseljih se to ne zgodi). Agencija posledično tudi ne vidi razloga za zaostritev tega podpornega kriterija.

Tudi na napačno opozorilo A1 Slovenija, ki svari Agencijo, da je preverba zgolj infrastrukturnega kriterija nezadostna in da Agencija niti ne preverja maloprodajnih deležev, Agencija na tem mestu še enkrat vljudno vabi operaterja, da pozorno preveri poglavje 6.2.7, kjer je Agencija podrobno opisala

določitev kriterijev, po katerih je potem preverjala stanje konkurence na maloprodajnem in infrastrukturnem trgu.

Iz tega izhaja, da je Agencija pravilno izhajala iz preverbe stanja na maloprodajnem trgu (v kolikor je stopnja konkurence na maloprodajni ravni ob upoštevanju »modified greenfield approach« pristopa zadostna, bo sicer zelo verjetno temu sledila tudi infrastrukturna konkurenca oziroma konkurenca na povezanih veleprodajnih trgih), ki ga je po zgledu večine evropskih držav podkrepila tudi z infrastrukturnim pregledom. Skrb operaterja A1 Slovenija je v tem primeru tako odveč, o poteku geografskih pregledov pa se je Agencija v odgovorih na pripombe operaterjev zgoraj tudi že dodatno opredelila.

Agencija je tudi preverila navedbe analize pogojev na upoštevnem trgu 1 v naselju Kranj, ki jo je izvedel Telekom Slovenije in ugotovila, da je le-ta pravilno ocenil pokritost T-2 z optičnim omrežjem, kot tudi lastno skupno pokritost. Pokritost optike Telekoma Slovenije v Kranju je Agencija ocenila na slabih 10 % (za razliko od ocene Telekoma Slovenije, ki znaša 17 %) in želi Agencija ob tej priliki operaterja tudi opomniti na temeljito spoštovanje 14. člena ZEKom-1, glede vpisa v evidenco, vsaj v treh mesecih po vsaki spremembi. Nadalje Agencija ugotavlja, da Tele-TV s kablenskimi omrežjem v Kranju pokriva slabih 70 % gospodinjstev (Telekom Slovenije navaja 14 % pokritost), medtem ko operater maloprodajni delež T-2 ocenjuje v pravi smeri. Iz navedenega izhaja, da je v Kranju pogoj »vsi trije operaterji posamezno v naselju pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev z bakrenim, kablenskimi ali optičnim omrežjem« že zdaj izpolnjen, medtem, ko maloprodajni kriterij na delu operaterjev, ki presegajo prag ni. Slednje, kot pravilno ugotavlja Telekom Slovenije, izvira prav iz visokih maloprodajnih deležev operaterja T-2, se pa Agencija nikakor ne mora strinjati, da je postavljene pogoje v tem naselju nemogoče izpolniti. Že sam operater Tele-TV ima v Kranju zgrajeno omrežje, ki je razpoložljivo v zadostnem obsegu, da bi mu bilo mogoče konkurirati na maloprodaji in tudi vsaj preseči prag, kar bi Kranj (na obeh upoštevnih trgih) prevesilo med naselja z blažjimi ukrepi oz. deregulirana naselja. Glede maloprodajnega tržnega deleža operaterja T-2 v Kranju, Telekom Slovenije tudi spomni Agencijo, da je tržni delež operaterja, ki dlje časa presega 50 % že sam po sebi pokazatelj znatne tržne moči, a Agencija poudarja, da glede na bazo podatkov glede tržnih analiz elektronskih komunikacij v Evropi, do katere je dostopila na portalu Cullen International, ni zasledila primera regulacije alternativnega operaterja, ki ni kapitalsko povezan s prvotnim operaterjem, kar še dodatno potrjuje izbiro kriterijev Agencije in postopek izvedbe geografskega pregleda in nadaljnje analize. Tudi dodatno je Agencija na podlagi razpoložljivih podatkov iz Zbirnega katastra gospodarske javne infrastrukture izvedla analizo obsega (t.i. »buffer analizo«), kjer je ugotovila, da je bilo junija 2020 kar 78 % vseh gospodinjstev v Kranju oddaljenih do 50 m od najbližje kableske kanalizacije Telekoma Slovenije in kljub temu, da zagotovo vsa ta kanalizacija ni prehodna oz. razpoložljiva za dodatno pasivno infrastrukturo, prisotnost le-te predstavlja izredno dobre pogoje pri nadaljnjih rentabilnih investicijah Telekoma Slovenije v tem naselju, kar bi tako njemu kot zakupovalcem tega omrežja na veleprodajnem nivoju omogočilo učinkovito konkuriranje operaterju T-2. Agencija še dodaja, da Splošni akt, ki ureja izvajanje, v slovenski pravni red prenesenih določb BCRD, simetrično operaterjem omogoča dostop do kableske kanalizacije, jaškov in druge pasivne infrastrukture, v primeru da sami lokalno te nimajo na razpolago. Oboje navedeno smiselno velja tudi v ostalih naseljih, ki jih Telekom Slovenije navaja in označuje za naselja s podobnim stanjem, kot je le to v Kranju.

Agencija glede očitka Telekoma Slovenije, da bo moral zaradi obstoječe regulacije vzdrževati bakreno omrežje na območjih OŠO omrežij, kjer so bila zaradi nerentabilne izgradnje že porabljena javna sredstva in kjer niti ni pričakovati dodatnih gradenj širokopasovnih omrežij odgovarja, da je med

obveznostmi (poglavje 8.2) predvidela, da v primeru ukinitve bakrenega omrežja Telekomu Slovenije ni potrebno zagotoviti prehoda na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev, v kolikor gre za območja, kjer je končnega uporabnika možno priključiti na najmanj tehnološko enakovredno odprto širokopasovno omrežje.

Agencija glede preverbe stanja Telekoma Slovenije in navedbe o vprašljivem pozicioniranju naselja Ljubljana izven naselij z višjim nivojem konkurence želi še enkrat poudariti, da je podatke za pregled razpoložljivosti infrastrukture elektronskih komunikacij osnovno črpala z evidence omrežnih priključnih točk. V evidenci omrežnih priključnih točk je bilo v tem obdobju zabeleženih cca. dva milijona OPT, saj obstajajo stanovanja z več OPT istega lastnika a različnih tehnologij, stanovanja z OPT različnih lastnikov, poslovni prostori z več vpisanimi OPT, neposeljene enote z OPT, ipd. in prav z vidika številnih priključkov je razumevanje in tolmačenje rezultatov s pomočjo skupnega imenovalca-gospodinjstev, ključnega pomena. Agencija je v poglavju 6.2.6 tudi navedla, da je na podlagi HSMID povezala evidenco omrežnih priključnih točk z gospodinjstvi in sicer, v kolikor je bila OPT posameznega operaterja in tipa na posameznemu delu stavbe vpisana, je bilo upoštevano, kot da je na voljo vsem gospodinjstvom v tem delu stavbe. Enako metodologijo Agencija zasleduje tudi pri javnih prikazih pokritosti gospodinjstev na geoportalu. T-2 je imel junija 2020 v Ljubljani sicer vpisanih 88.497 OPT, 80.267 jih je bilo na delu stavbe, kjer je tudi prijavljeno gospodinjstvo. Kljub navedenemu je izračun, uporabljen v analizi Agencije (T-2 s svojo optiko v Ljubljani junija 2020 pokriva 62,95 % gospodinjstev), povsem pravilen. Razlog namreč tiči v temeljitem poznavanju registra prostorskih enot in njihove hierarhije. Na vsakem naslovu zgradbe imamo lahko prijavljen en ali več delov stavbe (HSMID)¹⁵, in v vsakem delu stavbe eno ali več stanovanj in/ali poslovnih in drugih prostorov. Vpis stanovanja oz. enote, ki je še korak bolj podrobna, kot naslov zgradbe in naslov dela stavbe, v evidenci omrežnih priključnih točk ni obvezen. Format šifrant za ta atributa navaja, da se lahko vpiše »če investitor ali upravljaavec razpolaga s tem podatkom«. Prav s tega nadalje izhaja napačno tolmačenje atributa »GOSP« s strani Telekoma Slovenije, ki po definiciji iz šifranta označuje »Podatek, ali je na delu stavbe prijavljeno gospodinjstvo« in preko njega ni mogoče enolično, prav zaradi zgornje hierarhije, določiti število gospodinjstev, z razpoložljivostjo omrežja določenega operaterja. Agencija je tako zgoraj navedla, da število OPT znatno presega število gospodinjstev v Republiki Sloveniji, saj obstajajo vpisi OPT tudi za poslovne prostore, neposeljene dele stavb, lahko pa se tudi, sicer redko, pojavijo podvojeni vpisi istega lastnika in tehnologije pri posameznih gospodinjstvih. Ker evidenca omrežnih priključnih točk ne vsebuje na stanovanje natančnih podatkov in ker atribut »GOSP« označi, da je na delu stavbe prijavljeno gospodinjstvo, to ne izključi dejstva, da je na istem delu stavbe lahko prijavljen tudi poslovni prostor z vpisi OPT v evidenci omrežnih priključnih točk, neposeljeni deli s potencialnimi OPT, oz. je v istem stanovanju aktiviranih in vpisanih več priključkov OPT. Vsak tak OPT vpis umetno zvišuje to številko, zato računanje pokritosti gospodinjstev na podlagi atributa »GOSP«, vsaj dokler evidenca omrežnih priključnih točk ne bo vsebovala podatka o številki dela stavbe in številki stanovanja (STEVDST in STEV_STAN) za vse vpise, ni primerno in je ekstremno zavajajoče.

Na zaključek Telekoma Slovenije, da so kriteriji Agencije za deregulacijo taki, da nekoč določeni OPTM, to ostane za vedno, tudi če njegov delež na maloprodaji pade na 0 % in poziv Agenciji, naj regulacijo prilagodi razmeram na trgu, ter dodatno, da so ukrepi na bakrenem omrežju nepotrebni in škodijo družbi Telekom Slovenije, kot tudi končnim uporabnikom, je Agencija zgoraj pri odgovorih glede primera Kranj in OŠO dokazala, da temu ni tako, pojasnila pa je tudi že navedla zgoraj.

---

¹⁵ Sicer obstaja peščica primerov, kjer ima posamezen HSMID več naslovov, a so ti izjemna redkost.

Agencija želi nadalje A1 Slovenija glede pomembnosti trga 1 in glede predloga o ohranitvi nacionalne regulacije in vseh ukrepov opomniti operaterja, da iz analize omenjenegaupoštevnegetrga izhaja, da le-ta ostaja nacionalen, z diferenciacijo ukrepov na področjih, kjer so pritiski alternativnih operaterjev na prvotnega operaterja večji kot drugod do te mere, da je ta področja mogoče razlikovati od ostalih, kjer so ti pritiski nižji. Namen regulacije trga je vzpostavitev učinkovite konkurence na trgu elektronskih komunikacij, ki vodi v večjo izbiro za končne uporabnike, ugodnejše cene in bolj inovativne rešitve. Agencija tako s predhodno regulacijo trga odpravlja ovire za razvoj učinkovite konkurence na trgu, predhodna regulacija trga pa se izvaja do vzpostavitve učinkovite konkurence na trgu ter se glede na ugotovljeno stanje konkurence na posameznih delih trga postopoma umika, pri tem pa so vsakokratni ukrepi Agencije sorazmerni glede na namen in ugotovljene razmere na trgu. V tem smislu je tako v pristojnosti vsakega nacionalnega regulatorja elektronskih komunikacij, da preveri nacionalne in specifične razmere na upoštevnihtrgih in jih glede na seznam iz Priporočila tudi analizira, kar pa sicer prav tako lahko stori za trge, ki jih priporočilo ne vključuje, če dokaže (na podlagi testa treh kriterijev), da je ohranitev regulacije še potrebna. Po drugi strani, a prav tako v povezavi z navedenim, zaradi tehnoloških sprememb in vse večjih investicijah alternativnih operaterjev v lastna omrežja ter posledično krepitvijo »inter-platormne« konkurence, ni nepomembno, da nivo regulacije ne sme biti nastavljen tako visoko, da zavira inovacije in razvoj trga. Prav zato se seznam upoštevnihtrgov glede na stanje na skupnem digitalnem trgu EU vsakokratno zmanjšuje, alternative operaterje pa se, ob zasledovanju evropskih strategij razvoja, spodbuja k premiku iz mrtve točke in vzponu po investicijski lestvici. Tudi ni nepomembno dejstvo, da je imel evropski zakonodajalec prav tako v presoji predlog, po zgledu nekaterih evropskih držav, dodatne delitve trenutnega upoštevnegetrga 1, na trg pasivne infrastrukture in trg razvezave (fizične in virtualne), kjer je bilo šele v sklepnem delu odločeno, da ločen trg fizične infrastrukture zaenkrat ne bo na seznamu upoštevnihtrgov v priporočilu. Prav zato obstaja velika verjetnost, da bo upoštevni trg 1 (kot že trenutno upoštevni trg 3b), v prihodnje postajal vse bolj konkurenčen.

Agencija želi uvodoma Telemachu, ki navaja, da je Agencija na trgu 1 cenovno deregulirala 15 naselij in na trgu 3b 430 naselij, da je v objavljenih analizah predvidela predlog deregulacije pod-trga »območje A« na upoštevnihtrgu 3b, na trgu 1 pa je opredelila trg kot nacionalen, v 15 naseljih pa je predvidela zgolj segmentacijo ukrepov za OPTM. Bistvena je namreč razlika med deregulacijo in segmentacijo ukrepov. V kolikor se v poglavju geografske opredelitve upoštevnegetrga ugotovi obstoj več območij, ki se po pogojih konkurenčnosti med seboj zadostno razlikujejo, se potem analiza nadaljuje s presojo pomembne tržne moči na posameznih pod-trgih, ugotovljena konkurenčna območja pa se deregulirajo. Omenjeno pa ne velja v primeru ugotovitve nacionalnega obsega trga v poglavju geografske opredelitve upoštevnegetrga. V slednjem primeru se nadalje pri presoji znatne tržne moči analizira celotno področje (OPTM se določa za celotno področje), pri čemer se slednjemu omili ukrepe na področjih (tj. ni popolnoma dereguliran), kjer je nivo konkurence bolj razvit, kot na ostalih območjih. Prav tako Agencija še enkrat poudarja, da sklep geografskega pregleda upoštevnegetrga temelji na temeljiti empirični in statistični analizi dejanskih podatkov in obstoječe literature. Nasprotno, pavšalna pripomba Telemacha, da Agencija ni objavila analize alternativnih dostopov na veleprodajnem nivoju, niti ni preverila obstoj ustreznih alternativ za operatorski dostop, ne drži. Kot Agencija že večkrat navaja je celotno stanje konkurence na trgu preverjala na podlagi t.i. »modified greenfield approach« pristopa, tj. je preverila stanje v smislu, da regulacija nebi obstajala. Na upoštevnihtrgu 1 imajo, infrastrukturno gledano, vsa območja tako v zadostnem obsegu razpoložljiva alternativna omrežja in kljub temu, da maloprodaja širokopasovnih elektronskih komunikacij v Republiki Sloveniji temelji in je izrazita na »inter-platormni« konkurenci, ni obstoječa tehnologija tista, ki bi preprečevala razcvet komercialnih veleprodajnih produktov. Nadalje Agencija

ugotavlja, da se Telemach na podlagi podatkov tudi javno rad pohvali, da je največji ponudnik fiksnega interneta in približno 96 % njegove maloprodajne ponudbe izhaja iz njegovega lastnega omrežja, skoraj polovica od priključkov na najetem omrežju pa se tudi nahaja na odprtih širokopasovnih omrežjih, še dodatno pa ima v ponudbi paketno ponudbo, ki kombinira mobilni LTE in satelitsko televizijo (Telemach tudi javno trdi, da ima najboljše LTE omrežje v Sloveniji).

Za konec se Agencija želi zahvaliti Telemachu za podano oceno o zrelosti trga v Republiki Sloveniji in dodaja, da se je večinoma do pomislekov v tem delu odgovorov že opredelila, sklepno pa dodaja še, da trenutna nacionalna in evropska zakonodajna ureditev in razvitost tehnologije omogočata korak v pravo smer glede zrelosti trga in je pričakovati, da bo regulatorna intervencija postajala vedno manj upravičena.

Telekom Slovenija Agencijo opomni, da je zgolj v letih 2020 in 2021 napovedal ukinitve bakrenega omrežja na več kot 70.000 naslovih v Sloveniji in o tem že poročal preko operaterskega portala in dodaja, da je na teh lokacijah tudi omogočen prehod na NGN omrežja. Glede na dejstvo, da Telekom Slovenije ostaja reguliran OPTM na bakrenem omrežju, operater meni, da analiza trga ni bila narejena na realnih podatkih.

Agencija Telekomu Slovenije pojasnjuje, da se je podrobno, že v analizi sami, kot tudi zgoraj v odgovorih na pripombe operaterjev, opredelila, do uporabljenih vhodnih podatkov ter načinov in postopkov, ki so bili uporabljeni pri izračunih v poglavju geografskih pregledov. Glede uporabe podatkov evidence omrežnih priključnih točk, Agencija predlaga Telekomu Slovenije podroben pregled poglavij 6.2.4 ter 6.2.6 analize upoštevne trga.

Agencija je v odgovorih na pripombe operaterjev tudi že navedla, da ZEKom-1 v 14. členu določa vpis vseh sprememb v evidenco omrežnih priključnih točk najkasneje v treh mesecih po nastanku za vse zavezance in v kolikor Telekom Slovenije meni, da zaradi ukinjanja lastnih bakrenih priključkov evidenca omrežnih priključnih točk ne vsebuje realnih podatkov, operaterja Agencija poziva, da nemudoma uredi vpis dejanskega stanja lastnega omrežja z geodetsko upravo in tudi sicer dosledno upošteva določbo 14. člena ZEKom-1, saj bo v prihodnje nadaljevala z izvajanjem nadzora, skladno s 15. členom ZEKom-1, kršitve pa bo redno preverjala v nadzornih in po potrebi inšpekcijskih postopkih.

Agencija tudi poudarja, da napovedana ukinitve bakrenega omrežja še ne pomeni, da je to omrežje tudi dejansko ugasnjeno oz. izključeno, kar je še dodatni razlog, da je uporaba evidence omrežnih priključnih točk za infrastrukturni pregled, tudi zelo ustrezna, saj vključuje najbolj aktualne podatke o dejanskem stanju OPT. Na tem mestu Agencija Telekom Slovenije tako še zadnjič poziva k rednim vpisom in spoštovanju določbe 14. člena ZEKom-1, saj bo le tako vsakokratno pri pregledu stanja lahko zajela dejansko sliko s terena in ustrezno posodobila seznam naselij.

6 Merila za presojo pomembne tržne moči

Telekom Slovenije navaja, da se Agencija ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, ko mu je vztrajno padal maloprodajni tržni delež in ni bil deležen prilagoditve regulatornih obveznosti na veleprodajnem trgu, medtem ko ima od tretjega četrtletja 2020 dalje največji tržni delež Telemach, ki pa v pričujoči analizi ni podvržen regulaciji. Poudarja, da na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa ni več vodilni operater na trgu in ugotavlja, da kljub zaostrenim razmeram in konkurenčnem maloprodajnem trgu Agencija v bistvu ne rahlja obveznosti, temveč jih celo stopnjuje in zastruje.

Agencija odgovarja, da se ne strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da se ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, saj je na območjih, kjer Telekom Slovenije izgublja svoj prevladujoč tržni položaj bodisi zmanjšala obseg predlaganih obveznosti (trg 1) bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala del upoštevne trga (trg 3b). Prav tako pa bo Agencija tudi enkrat letno prilagodila obseg regulacije, glede na v tem času spremenjene razmere na trgu, kot je to že navedla v zgornjem besedilu. Poleg tega Agencija v analizi za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kabelskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg. Tako ne drži trditev Telekoma Slovenije, da Agencija zaostre obveznosti.

7 Predlagane obveznosti na upoštevem trgu

A1 Slovenija opozarja, da bi regulacija morala upoštevati tudi vidik prehoda na spremembe, kjer brez vedenja, kaj bo operater s pomembno tržno močjo naredil po dokončnosti regulatornih odločb, tveganje za iskalce dostopa ostaja previsoko. Dodaja predlog, da v primeru, da Agencija nadaljuje z analizama in sprejemom odločb, zagotovi prehodni rok najmanj dveh (2) let, v katerem mora biti v veljavi najmanj obstoječa regulacija. Za prehod na ustrezni alternativni veleprodajni produkt (VULA z dostopom na LAR nivoju, kar po razumevanju A1 Slovenija predlagana regulacija na upoštevem trgu 1 omogoča), pa bi A1 Slovenija zaradi dodatnih investicij v povezavo vseh LAR točk operaterja s pomembno tržno močjo s svojim jedrnim omrežjem potreboval dve leti.

Telemach navaja, da Agencija ni predvidela nobenega prehodnega obdobja, ki bi alternativnim operaterjem omogočal prilagoditev poslovnih in investicijskih načrtov, kot to v 174. točki uvodne izjave predvideva EECC. To bi po mnenju Telemacha bilo nujno potrebno, saj je stanje na veleprodajnem trgu mnogo bolj kompleksno, kot to prikazuje maloprodajni trg. Tako Telemach v primeru spremembe veleprodajne in/ali maloprodajne cenovne politike Telekoma Slovenije v dereguliranih naseljih ne bo uspel v kratkem času poiskati ustreznega alternativnega omrežja in menjave uskladiti s končnimi uporabniki.

Agencija na pripombo glede prehodnega obdobja odgovarja, da se prehodno obdobje lahko hitro spremeni v obdobje podaljšane regulacije, kar izhaja tudi iz predloga A1 Slovenija. Predlog A1 Slovenija bi pomenil, da bi lahko še naprej pridobival nove naročnike na podlagi veleprodajnih produktov na trgu 3b, kar pa z vidika sorazmernosti naloženih ukrepov Telekomu Slovenije ne bi bilo sprejemljivo, saj razlogi za nadaljnjo predhodno posredovanje Agencije na trg na delu trga 3b več ne obstajajo. Operaterji so prvi signal glede postopnega umikanja regulacije dobili že s trenutno veljavno regulatorno odločbo na upoštevem trgu 3b, ki je prinesla umik cenovnih obveznosti na delu trga, poleg tega pa dodatno še z objavo prenovljenega Priporočila o upoštevemih trgih, kjer trg 3b ni bil več uvrščen med trge, ki zahtevajo predhodno regulacijo. Poleg tega je A1 Slovenija s Telekomom Slovenije sklenil sporazum o dolgoročnem zakupu, ki pa ga je Agencija v nadzornem postopku omejila na NGA omrežje in pri tem zagotovila tudi enako obravnavo ostalih iskalcev dostopa ne glede na veleprodajni trg na katerem zakupujejo dostop, saj sta trga 1 in 3b vertikalno povezana z istim maloprodajnim trgom.

Agencija glede 174. točke uvodne izjave, ki jo omenja Telemach glede zagotavljanja trajnostnega prehoda na dereguliran trg, poudarja, da je trg 3b dereguliran samo delno, trg 1 pa sploh ne (na tem trgu so samo geografsko segmentirani ukrepi cenovnega nadzora), tako za trg 1 ta pripomba niti ni relevantna. Agencija je omilila ali odpravila regulatorne ukrepe samo na območjih, kjer so izpolnjeni

pogoji, da Telekom Slovenije ne more brez negativnih posledic za njega samega na trgu uveljaviti svoje tržne moči (območja, kjer je na voljo več konkurenčnih infrastruktur, na katerih se lahko zagotavljajo maloprodajne storitve in kjer Telekom Slovenije nima prevladujočega tržnega deleža, oziroma odprta omrežja). Agencija bo deloma sledila predlogu A1 Slovenija in Telemacha ter bo za prehod na popolno deregulacijo dela upoštevne trga 3b, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci, omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za območja na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene. To pomeni, da bo na območjih, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo in na katerih so bile cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo že umaknjene, deregulacija veljala takoj, za ostala območja, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo, pa bodo v 6 mesečnem prehodnem obdobju veljale vse predlagane obveznosti, ki so predvidene za reguliran del trga 3b, z izjemo cenovnih obveznosti. Agencija je mnenja, da je pol leta dovolj, da se operaterji prilagodijo novim razmeram regulacije in preselijo svoje končne uporabnike na vertikalno povezan veleprodajni trg, ki je višje na investicijski lestvi, oziroma se dogovorijo za nove pogoje dostopa, odvisno kar bo zanje ugodneje.

A1 Slovenija opozarja na nepopravljive posledice nove regulacije. Kot operaterja, skoraj v celoti odvisnega od najema omrežja na trgu 3b, kjer se pričakuje popolni preobrat pri dostopu do omrežja (deregulacija veleprodajnega dostopa za skoraj 300.000 priključkov) za katerega tudi ni nobene alternative, predlagana regulacija postavlja v zelo težaven položaj. Ne morejo presoditi kako, če sploh, bodo lahko ponujali storitve svojim več kot 70.000 uporabnikom v prihodnje, saj se ne da napovedati, kaj bo storil operater s pomembno tržno močjo po deregulaciji, prehod na alternativo pa je mogoče izpeljati samo z znatnimi investicijami najhitreje v dveh letih. Poudarjajo, da ima konkretna ex-ante regulacija neposreden vpliv na operaterja, ki nima omrežja, nima niti dostopa do omrežja, nima dostopa do infrastrukture za gradnjo lastnega omrežja in opozarjajo, da je ex-ante ukrep dejansko reševanje specifične sektorske problematike s posebnimi vnaprej določenimi rezultati. Navaja, da če je Agencija v preteklosti strokovno dopustila regulatorne počitnice operaterju s pomembno tržno močjo z ne-regulacijo gradnje GPON-a, kar v A1 Slovenija označujejo za svojevrstno nedovoljeno oblastno omejevanje trga, in s hkratnim zavedanjem, da se seznam upoštevni trgov krči, je tokrat situacija mnogo hujša, posledice pa nepopravljive.

Telemach opozarja, da bo umik katerekoli obveznosti Telekoma Slovenije na upoštevni trgih in to brez prehodnega obdobja, trajno in nepopravljivo vplival na tržno strukturo, ki se bo najbolj in predvsem negativno odrazila na maloprodajnem trgu. Agencija bi morala pri regulativnem ukrepanju zasledovati cilj, da končnim uporabnikom zagotovi koristi v smislu cene, kakovosti in izbire na podlagi maloprodajnih trgov, ki so učinkovito konkurenčni in trajnostni.

Agencija odgovarja, da je bila v trenutno veljavni regulatorni odločbi na trgu 3b že vpeljana cenovna deregulacija v približno enakem obsegu, kot je po novem predlogu predviden za popolno deregulacijo, kar pa ni privedlo do dviga veleprodajni cen. Nasprotno, Telekom Slovenije je iskalcem dostopa celo ponudil sporazum o dolgoročnem zakupu, kar pomeni, da mu je v interesu ohraniti veleprodajne prihodke. Agencija pri tem poudarja, da bo imel A1 Slovenija kljub ukinitvi regulacije na delu trga 3b še vedno veljaven sporazum o dolgoročnem zakupu zmogljivosti, ki ga je sklenil s Telekomom Slovenije za obdobje 5 let. Kot pa že navedeno, je Agencija v nadzornem postopku dolgoročni sporazum omejila na NGA omrežje in zagotovila enako obravnavo ostalih iskalcev dostopa ne glede na vertikalno povezan veleprodajni trg na katerem zakupujejo dostop.

Agencija je mnenja, da je do izteka pogodbe dovolj časa, da lahko obe družbi prilagodita svoje poslovanje oziroma skleneta nov sporazum. Agencija še dodaja, da je prehodna regulacija namenjena vzpostavitvi učinkovite konkurence na maloprodajnem trgu in ne neomejenemu zagotavljanju veleprodajnega dostopa.

Na pripombo A1 Slovenija, da ima konkretna ex-ante regulacija neposreden vpliv na operaterja, ki nima omrežja, Agencija odgovarja, da je reguliran dostop še vedno zagotovljen na trgu 1, poleg tega pa imajo iskalci dostopa možnost za dostop do fizične infrastrukture na podlagi določil ZEKom-1 glede simetrične regulacije.

Mnenje Telemacha, da bi umik katerekoli obveznosti Telekom Slovenije na upoštevni trgih brez prehodnega obdobja trajno in nepopravljivo vplival na tržno strukturo, ki bi se nato negativno odražala na maloprodajnem trgu, je po mnenju Agencije pretirano. Agencija je omilila ali odpravila regulatorne ukrepe samo na območjih, kjer so izpolnjeni pogoji, da Telekom Slovenije ne more brez negativnih posledic za njega samega na trgu uveljaviti svoje tržne moči (območja, kjer je na voljo več konkurenčnih infrastruktur in Telekom Slovenije nima prevladujočega tržnega deleža). Ne glede na navedeno bo Agencija, kot že navedeno zgoraj, delno sledila pripombi A1 Slovenija in Telemacha ter bo na trgu 3b omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za območja na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene, v katerem bodo lahko iskalci dostopa in Telekom Slovenije dosegli komercialne sporazume oziroma izvedli ustrezne prilagoditve v smislu prehoda na trg 1. Na območjih, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo in na katerih so bile cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo že umaknjene, bo deregulacija veljala takoj, za ostala območja, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo, pa bodo v 6 mesečnem prehodnem obdobju veljale vse predlagane obveznosti, ki so predvidene za reguliran del trga 3b, z izjemo cenovnih obveznosti. Agencija se zaveda vpliva spremembe regulacije na operaterje, zato je dostop do infrastrukture še naprej mogoč po vsej Sloveniji na podlagi regulacije upoštevne trga 1.

Agencija glede GPON-a poudarja, da je tudi na tovrstnem omrežju že v trenutno veljavni regulatorni odločbi ustrezno uredila veleprodajni dostop z obveznostjo ponujanja virtualne razvezave lokalnega dostopa (VULA). Prepoved gradnje GPON omrežja namreč ne bi bil sorazmeren ukrep glede na cilje, ki jih Agencija zasleduje.

A1 Slovenija poudarja pomembnost dejstva, da ostaja trg 1 reguliran in sicer predvsem zato, ker ob deregulaciji trga 3b, postaja edini način veleprodajnega dostopa do omrežja operaterja s pomembno tržno močjo na nacionalnem nivoju. Opozarja pa, da prehod na produkte upoštevne trga 1 ni mogoče izvesti v kratkem obdobju (za A1 Slovenija pomeni to med 30.000 in 50.000 priključki). Od Agencije pričakuje, da bo to upoštevala in zagotovila dostopnost produktov upoštevne trga 3b v ustreznem prehodnem roku najmanj 2 let, pod pogojem seveda, da obstaja ustrezen virtualen produkt na upoštevni trgu 1 ter dodatno, da so veleprodajne cene ustrezne (test ERT na 36 mesecev). Pojasnjujejo, da je dostop preko OŠO zanemarljiv in cenovno nevzdržen, poleg tega tudi OŠO omrežja prehajajo pod upravljanje skupine Telekom Slovenije in da alternative v praksi niso na voljo, saj noben od infrastrukturnih operaterjev ne ponuja veleprodajnega dostopa do svojega omrežja. Menijo še, da deregulacija pod-trga A na trgu 3b lahko privede do tega, da bi Telekom Slovenije izkoriščal svoj prevladujoč položaj. A1 Slovenija dalje navaja, da z naraščanjem dereguliranih naselij na trgu 3b, narašča pomen upoštevne trga 1. Potrebovali bi ustrezen virtualni komplement fizični razvezavi, kar pa obstoječa oblike VULE za A1 Slovenija nikakor ni sprejemljiva, je pa nova VULA opredeljena tehnično korektno, samo v nekaterih delih bi jo bilo potrebno še nekoliko dopolniti oz. dodatno opredeliti.

Telemach navaja, da bi Agencija pri geografski deregulaciji na upoštevem trgu 3b morala predvideti virtualni produkt, ki bi na upoštevem trgu 1 predstavljal komplement WCA dostopu.

Agencija se je glede prehodnega obdobja opredelila že pri predhodnih odgovorih. Agencija glede možnosti za prehod odgovarja, da so produkti na trgu 1 ustrezni in omogočajo prehod, seveda ob predpostavki določenih investicij in prilagoditev v omrežju. Za lažji prehod na trg 1 bo Agencija poleg obveznosti zagotavljanja neosvetljenih optičnih vlaken za dostop do skupnih lokacij na delih omrežja, kjer ni drugih učinkovitih alternativ, ki je bila Telekomu Slovenija naložena že s trenutno veljavno regulatorno odločbo, dodala še obveznost zagotavljanja aktivne povezave, saj vzpostavljanje skupne lokacije izključno samo za prevzem VULA storitve velikokrat ni stroškovno učinkovito. Glede dopolnitve te obveznosti je Agencija več zapisala v nadaljevanju odgovorov.

Glede dostopa preko OŠO Agencija poudarja, da so na teh območjih pogoji dostopa enaki za vse operaterje. Ne glede na lastništvo OŠO, so ti operaterji pogodbeno zavezani, da ponujajo storitve vsem zainteresiranim maloprodajnim operaterjem pod enakimi pogoji. Ta njihova obveznost je tipično dolgoročna, torej je situacija za vse operaterje predvidljiva. Prav tako na območjih, ki jih pokrivajo OŠO omrežja ni drugih primerljivih omrežij.

Glede navedbe Telemacha o komplementu WCA dostopu na trgu 1 Agencija odgovarja, da je to VULA dostop. Za lažji prehod na trg 1 bo Agencija, kot že navedeno zgoraj, Telekomu Slovenija naložila obveznost zagotavljanja aktivne povezave, na delih omrežja, kjer ni drugih učinkovitih alternativ, saj vzpostavljanje skupne lokacije izključno samo za prevzem VULA storitve velikokrat ni stroškovno učinkovito. Glede dopolnitve te obveznosti je Agencija več zapisala v nadaljevanju odgovorov.

Telemach zanima tudi, ali cenovna deregulacija na upoštevem trgu 1 zajema tudi storitev dostopa do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov)? Ob tem jih zanima tudi, kako bo Telekom Slovenije v dereguliranih naseljih izpolnjeval obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja.

Agencija odgovarja, da bodo cene na upoštevem trgu 1 v naseljih, navedenih v Prilogi 1 analize deregulirane v celoti za vse storitve, tudi za dostop do fizične infrastrukture. Ostale obveznosti bodo ostale v veljavi, torej tudi vse točke iz obveznosti enakega obravnavanja (dostop do informacij, priključitve...), z izjemo omejitve višine popustov pri dolgoročnem zakupu, ki ne bo veljala.

Agencija bo v izogib nejasnostim podrobneje opredelila točko 2. iz obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in sicer, da na območjih, kjer cenovna regulacija ne bo veljala, višina popusta za dolgoročni zakup ne bo omejena. Še vedno pa bo ostala v veljavi obveznost, da mora Telekom Slovenije glede popusta enako obravnavati vse operaterje. Agencija bo zaradi nedvoumnosti v obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja dodala točko 2. c, ki se bo glasila:

- c) Višina popusta v naseljih iz Priloge 1, na katerih obveznost cenovnega nadzora ne velja, ni omejena. Pri tem pa veljajo ostali pogoji zagotavljanja obveznosti enake obravnave, vključno z enakim obravnavanjem operaterjev glede popusta.

Telekom Slovenije navaja, da se bo naložila obveznost dopustitve operatorskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, ki zajema dostop do fizične infrastrukture v dostopovnem delu omrežja in dostop do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture (hišne napeljava). Telekom Slovenije opozarja na po njegovem mnenju nekonsistentno uporabo

terminologije in v nadaljevanju ponovno podaja svojo razlago. V trenutno veljavni vzorčni ponudbi WLA Telekom Slovenije je hišna komunikacijska napeljava sestavljena iz hišne instalacijske napeljave in hišne napeljave končnega uporabnika. Pri tem interna inštalacija pri uporabniku ni predmet te vzorčne ponudbe.

Telekom Slovenije tako navaja, da je Agencija v Analizi v predlagani obveznosti dopustitve operaterskega dostopa Telekomu Slovenije naložila tudi dostop do stavbne fizične infrastrukture. Telekom Slovenije ne vidi razloga niti ne podlage za njeno naložitev. Dostop do hišne napeljave pomeni za Telekom Slovenije spremembo tehnične rešitve in dodatne investicije za elemente, ki bi takšno rešitev omogočili. Telekom Slovenije meni, da Agencija v analizi in predlaganih ukrepih ne predoči analize stroškov in učinkov, ki bi posamezen predlog ukrepa upravičili. Ukrep dostopa do hišne napeljave predstavlja po mnenju Telekom Slovenije zgolj nesorazmerno breme brez opredeljenih pozitivnih učinkov na konkurenco na telekomunikacijskem trgu. Utemeljitev Agencije za naložitev tega ukrepa je, da bo moral Telekom Slovenije drugim operaterjem zagotoviti tudi dostop do hišne napeljave v njegovi lasti, predvsem zaradi preprečitve neekonomičnega podvajanja napeljave znotraj stavb in s tem posredno tudi nepotrebne obremenjevanja končnih uporabnikov, kar bi lahko imelo za posledico tudi onemogočanje izvedbe vzporedne napeljave in s tem ponujanje storitev za kasneje vstopajočega operaterja v določeni zgradbi, s čemer se Telekom Slovenije strinja. V zvezi s to problematiko Telekom Slovenije navaja simetrično regulacijo, sedmi odstavek 9. člena ZEKom-1 za novogradnje in rekonstrukcije obstoječih stavb oziroma hišne komunikacijske infrastrukture ter člene 91. do 95. člena, ki se nanašajo na skupno uporabo in se po mnenju Telekoma Slovenije lahko uporabijo na obstoječi stavbi, kadar je fizična ali pravna oseba, ki zagotavlja elektronska komunikacijska omrežja pridobila pravico do gradnje, postavitve obratovanja ali vzdrževanja teh omrežij in pripadajoče infrastrukture na nepremičnini v tuji lasti, nad ali pod njo ali kadar lahko izkoristi postopek razlastitve ali ustanovitve služnosti, za to nepremičnino. Agencija lahko uredi skupno uporabo komunikacijskih objektov z upoštevanjem načela sorazmernosti. 92. člen se nanaša neposredno na skupno uporabo napeljav v stavbah. Zaradi navedenih členov je po mnenju Telekoma Slovenije asimetrična obveznost, ki jo Agencija skozi osnutek regulatorne odločbe nalaga Telekomu Slovenije, nesorazmerna in napačna. Telekom Slovenije očita Agenciji, da v tem delu ne deluje v skladu z obstoječim ZEKom-1 oziroma v zakonu implementiranim BCRD. Navedena direktiva ravno tako simetrično pristopa k urejanju problematike hišne napeljave, kjer v členu 9. ravno tako ureja dostop do stavbne fizične infrastrukture, torej do hišne napeljave. Nasprotno od predloga Agencije, v katerem bi moral celotno breme hišne inštalacije nositi Telekom Slovenije, Evropska komisija skozi BCRD državam članicam nalaga, da zagotovijo, da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja pravico, da postavi svoje omrežje na lastne stroške do točke dostopa in da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja zaradi postavitve elektronskega komunikacijskega omrežja visokih hitrosti pravico do dostopa do katere koli obstoječe stavbne fizične infrastrukture, če je podvajanje tehnično neizvedljivo ali gospodarsko neučinkovito.

Telekom Slovenije tako izraža zaskrbljenost nad po njegovem mnenju popolnoma različno zakonsko in ex-ante ureditvijo. Agencija ni predstavila analize, ki bi kazala na tržne deleže lastništva nad hišno napeljavo iz katere bi izhajalo, da regulira zgolj Telekom Slovenije zaradi morebitnega prevladujočega tržnega deleža. Hišna napeljava je namreč velikokrat sivo polje glede lastništva (ali je lastnik operater ali lastnik nepremičnine). Zato bi morala Agencija slediti zakonskim zahtevam in naložiti obveznost dopustitve dostopa do hišne napeljave vsem lastnikom nepremičnin in operaterjem simetrično. Telekom Slovenije je velikokrat v situaciji, ko je v večstanovanjski stavbi na voljo infrastruktura drugega operaterja, ki je nezasedena, a stanovalci ne želijo dodatnih posegov v prostor nepremičnine, ki bi

Telekomu Slovenije omogočil izgradnjo lastne hišne instalacije. Telekom Slovenije zato predlaga, da Agencija predlog ukrepa za dostop do hišne napeljave umakne.

Agencija odgovarja, da se je na podlagi dosedanje prakse izkazalo, da samo simetrična regulacija pri dostopu do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture ni dovolj, zato je Agencija obveznost dostopa do navedenih omrežnih elementov Telekomu Slovenije naložila kot del regulacije operaterja s pomembno tržno močjo. Pomanjkljivosti simetrične regulacije na tem področju bistveno otežujejo dostop do končnega uporabnika. ZEKom-1 v 92. členu, na katerega se sklicuje Telekom Slovenije, predvideva ločene postopke pred Agencijo za vsak primer posebej, če se operaterja ne dogovorita, kar v praksi pomeni zavlačevanje prihoda alternativnega ponudnika. Nenazadnje je pomanjkljivosti simetrične regulacije ugotovila tudi Evropska komisija, ki je začela postopek prenove BCRD.

Navedba Telekoma Slovenije, da bi morala Agencija posebej narediti analizo obstoja prevladujočega položaja na področju stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture nima zakonske podlage, saj navedeno ni samostojen upošteveni trg, za katerega se ugotavlja prevladujoč položaj. Stavbna fizična infrastruktura in pasivna komunikacijska infrastruktura pri tem predstavljata le del dostopovnega omrežja do omrežne priključne točke. Agencija še dodaja, da se strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da je področje lastništva stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture pogosto nejasno oziroma na terenu neurejeno. Naložena obveznost seveda velja samo za tisto infrastrukturo, ki je v lasti Telekoma Slovenije.

A1 Slovenija pozdravlja ohranitev regulacije dostopa do fizične infrastrukture, prav tako pozdravlja stališče Agencije, da ne nasprotuje uporabi pasivne infrastrukture tudi za gradnjo mobilnih omrežij, vendar ocenjujejo, da je potrebno obveznost izrecno naložiti z ukrepom in zagotoviti tehnološko nevtralen dostop do storitev.

Rune Enia ugotavlja, da fizična infrastruktura konkretno Telekoma Slovenije ostaja ozko grlo ter pozdravlja pripravljenost Agencije, da obstoječo zakonodajo interpretira v duhu člena 72 EECC ter pozdravlja ugotovitve glede nezadostnosti in omejitev simetričnih ukrepov po BCRD. Do sedaj smo bili po mnenju Rune Enia priča nevzdržni situaciji, ko so se z vsako naslednjo analizo sproščali ukrepi dostopa do omrežja Telekoma Slovenije na trgih 3a in 3b, pri čemer pa tega sproščanja niso spremljali strožji ukrepi dostopa do produktov višje na investicijski lestvi, konkretno na ravni kanalizacije in druge fizične infrastrukture.

Rune Enia se strinja, da simetrična regulacija po BCRD zaradi potrebe po določanju cene za vsako lokacijo v primeru večjih investicij ne pride v poštev in da zgolj OPTM regulacija lahko zagotovi predvidljivost investicij za večje projekte, kar izhaja tudi iz uvodne izjave (187) EECC. Rune Enia tudi pozdravlja opažanje, da je kanalizacija drugih operaterjev, ki je dostopna prek simetrične regulacije, geografsko omejena.

Rune Enia opozarja, da skladno s členom 72(2) EECC fizična infrastruktura ne predstavlja nujno dela upoštevnega trga, saj je ukrep mogoče naložiti »ne glede na to, ali so sredstva, na katera vpliva obveznost, del upoštevnega trga v skladu z analizo trga, pod pogojem, da je obveznost potrebna in ustrezna za izpolnjevanje ciljev« EECC.

T-2 pozdravlja pristop Agencije glede dostopa do fizične infrastrukture v smislu dodatne obveznosti OPTM in ne zgolj simetrične obveznosti po ZEKom-1, zlasti v luči pričakovane implementacije člena 72 EECC, ki ni omejen na elemente, ki so neposredno del upoštevnega trga. Posebej pozdravlja znižanje cen fizične infrastrukture, kakor tudi ukinitve omejitev glede omrežne »hierarhije« kanalizacije glede na dostop ali hrbtenico, čeprav bi bila v luči člena 72(2) EECC smiselna odprava vseh omejitev glede navedenega, saj lahko dostop na vsakršnem nivoju olajša gradnjo dostopovnega omrežja s strani novih vstopnikov in s tem pozitivno vpliva na konkurenčno situacijo na trgu 1.

Telemach predlaga, da se pri naložitvi obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, pri dostopu do fizične infrastrukture briše beseda »fiksnega«: a) dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega ~~fiksnega~~ omrežja.

Agencija odgovarja, da navedba A1 Slovenija, da bi morala Agencija obveznost dostopa do fizične infrastrukture za namen gradnje mobilnih omrežij izrecno naložiti z ukrepom in zagotoviti tehnološko nevtralen dostop do storitev, nima zakonske podlage. Agencija lahko namreč določeno obveznost naloži samo kadar na podlagi analize trga ugotovi, da bi zavrnitev operaterskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju in ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Agencija ugotavlja, da je na trgu mobilnih storitev konkurenca na maloprodajnem nivoju ustrezna, kar je tudi v interesu končnih uporabnikov. Zaradi navedenega Agencija nima pravne podlage za naložitev te obveznosti za namene uporabe na mobilnem trgu. Agencija se zaveda, da morajo operaterji graditi svoja omrežja maksimalno racionalno, zato od operaterjev ne bo zahtevala podvajanja optičnih kablov, v kolikor lahko z enim kablom zagotavljajo storitve tako trgu fiksnih kot mobilnih storitev. Kljub navedenemu pa bo dostop za namen zagotavljanja fiksnih storitev iskalcem dostopa na voljo po reguliranih pogojih in cenah, dostop za zagotavljanje storitev mobilne telefonije pa na podlagi pogojev simetrične regulacije, ki so opredeljeni v ZEKom-1, pri čemer pa iskalcu dostopa ne bo potrebno uvleči dodatnega optičnega kabla, če tega ne bo želel. Če bi Agencija striktno zahtevala, da se vsa vlakna v optičnem kablju uporabljajo samo za uporabnike fiksnih storitev, bi bil operater v tem primeru prisiljen v isto kabelsko kanalizacijo uvleči dodaten kabel za uporabnike mobilnih storitev, s čemer bi zasedel prostor za morebitnega drugega operaterja, ali pa ob pomanjkanju zadostnega prostora vzporedno zgraditi svojo kabelsko kanalizacijo, kar ne bi bilo racionalno. Vendar pa mora biti primarni namen gradnja lastnega fiksnega omrežja. Dostop do fizične infrastrukture za gradnjo mobilnega omrežja je tako mogoč na podlagi pogojev simetrične regulacije, pri čemer pa je mogoče vlakna v istem optičnem kablju, ki je sicer namenjen za fiksno omrežje, uporabiti tudi za mobilno omrežje.

Glede navedbe Rune Enia in T-2 o ukinitvi vseh omejitev v luči drugega odstavka 72. člena EECC¹⁶ Agencija pojasnjuje, da možnost naložitve dostopa ni brezpogojna, temveč je obveznost potrebna in ustrezna za izpolnjevanje ciljev 3. člena EECC. Agencija je mnenja, da bi pretirana širitev te obveznosti (npr. tudi na hrbtenično omrežje) pomenila nesorazmerno breme za Telekom Slovenije, hkrati pa bi z dodatnim širjenjem tega ukrepa posegali na del omrežja, ki je bil v preteklosti že dereguliran in na katerem obstajajo druge izvedljive alternative.

¹⁶ Nacionalni regulativni organi lahko podjetju naložijo obveznosti, da zagotovi dostop v skladu s tem členom, ne glede na to, ali so sredstva, na katera vpliva obveznost, del upoštevnega trga v skladu z analizo trga, pod pogojem, da je obveznost potrebna in ustrezna za izpolnjevanje ciljev člena 3.

Glede predloga Telemacha, da se iz 1. a točke obveznosti dostopa do komunikacijskih objektov briše beseda »fiksna«, Agencija odgovarja z istim pojasnilom, kot ga je pri tem vprašanju navedla že v zgornjem odstavku glede pobude A1 Slovenija, da se dostop do fizične infrastrukture omogoči tudi za namen gradnje mobilnega omrežja.

A1 Slovenija opaža precejšnje težave pri dostopu do reguliranega pasivnega omrežja operaterja s pomembno tržno močjo, za gradnjo lastnega omrežja, v vseh primerih, ko iskalec dostopa najema elemente (kot je npr. kabelska kanalizacija) za hkratno gradnjo mobilnega omrežja. Dostop do teh elementov omrežja je pravno omejen, tehnični in ekonomski pogoji so povsem različni, prav tako operater s pomembno tržno močjo pogojuje zakup z nerazumnimi pogoji, z zavlačevanjem pa A1 Slovenija nastaja zanesljiva nepopravljiva škoda. Ker Agencija pravilno navaja, da ne nasprotuje, da operater uporabi navedeno infrastrukturo tudi z namenom gradnje drugih omrežij, npr. mobilnega, pa v izogib nespornostim, do katerih bo zanesljivo prišlo, navedeno ne navaja le v obrazložitvi odločbe, pač pa v izreku to jasno opredeli, da operater s pomembno tržno močjo ne zavrne takšne razumne zahteve. Glede na navedeno A1 Slovenija predlaga, da se točki 8.1 doda nova 4. točka, ki opredeljuje:

4. Dostop do komunikacijskih objektov, kot je opredeljen v 1. točki, je dolžan operater s pomembno tržno močjo zagotoviti iskalcu dostopa na podlagi razumne zahteve v primeru gradnje drugega omrežja, če je primarni namen gradnja lastnega fiksnega omrežja pri čemer se določen kabel ali del kabla operaterja uporabljajo za gradnjo drugega omrežja npr. mobilnega. Dostop je dolžan omogočiti pod pogoji, kot so opredeljeni s to odločbo. Operater s pomembno tržno močjo lahko iskalcu dostopa za dostop do komunikacijskih objektov določenih v točki 1. a vzdolž katerih potekajo kabli namenjeni gradnji fiksnega in ostalih omrežij poleg regulirane cene zaračuna zgolj pribitek, ki je razlika med regulirano in tržno ceno. Drugačni pogoji so dovoljeni zgolj, če temeljijo na objektivnih tehničnih razlogih.

Agencija se ne strinja s predlogom, ki ga je podal A1 Slovenija. Agencija poudarja, da je v analizi zapisala, da ne nasprotuje morebitni uporabi kabla tudi v druge namene vključno s postavitvijo mobilnega omrežja, vendar pa mora biti druga raba z vsemi pogoji, vključno s ceno, dogovorjena z obeh strani. Navedba je bila mišljena samo kot dodatno pojasnilo. Agencija še dodaja, da je bolj obširen odgovor oziroma pojasnilo podala že zgoraj.

Rune Enia pozdravlja politiko Agencije, da prepreči dosedanje absurdno zavračanje dostopa do kanalizacije, ki je arbitrarno določena kot »hrbtentična«. Vendar pa hkrati opozarja, da varovalke, ki jih predvideva Agencija, ne grejo dovolj daleč:

- 1. pristop Agencije temelji na odgovoru na vprašanje, »kateri deli omrežja se štejejo za dostopovni del«. To je glede na zgoraj citirano določbo Člena 72(2) EECC nepotrebno, saj je bistveno, da kanalizacija vpliva na konkurenčni položaj na reguliranem trgu skozi zagotavljanje dodatne infrastrukturne konkurence, ne pa kje ta kanalizacija v hierarhiji omrežja leži. Z vidika EECC je tako napačna naslednja ugotovitev Agencije: »Ker pa je obveznost naložena na trgu 1, ki pomeni lokalni dostop, deli omrežja, ki so v hierarhiji višje, kot so točke dostopa (tipično prva aktivna oprema), sploh niso del tega trga, torej obveznost ne more veljati za komunikacijske objekte, ki so v hierarhiji omrežja višje kot prva aktivna oprema.«*
- 2. Če Agencija vztraja, da se ukrepi omejijo na kanalizacijo, ki se uporablja za dostopovno omrežje, mora biti bistveno, da želi iskalec dostopa določeno kanalizacijo uporabiti za gradnjo lastnega dostopovnega omrežja, ne pa, da je kanalizacijo za te potrebe že uporabil Telekom Slovenije oziroma se glede lastne uporabe še ni izjasnil (»trase, v katerih še ni položen noben*

kabel«). Tak pristop je očitno diskriminatoren in protiustaven, saj iskalcu dostopa prepoveduje projektirati omrežje glede na lastne ekonomske potrebe, s čimer ga brez kakršnegakoli razumnega razloga razen omejevanja konkurence v korist Telekom Slovenije omejuje pri svobodni gospodarski pobudi.

Rune Enia zaključuje, da v primeru, če želi Agencija omejiti uporabo na dostopovno omrežje in s tem vzpodbujati gradnjo lastne kanalizacije na hrbteničnih povezavah, je edini legitimni kriterij lahko ta, da gre za »kabelsko kanalizacijo od funkcijske lokacije iskalca dostopa do končnih uporabnikov ne glede na tehnologijo omrežja«, ne pa dejanska uporaba (ali neuporaba) določenega odseka kanalizacije s strani Telekom Slovenije za dostopovne povezave. Z drugimi besedami, bistvena je lahko kvečjemu hierarhija v omrežju iskalca dostopa, ne pa Telekom Slovenije.

Telekom Slovenije v svoji pripombi povzame obveznost dopustitve operaterskega dostopa do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega fiksnega omrežja. Pri tem se za fizično infrastrukturo v dostopovnem delu omrežja šteje kabelska kanalizacija od funkcijske lokacije do končnih uporabnikov ne glede na tehnologijo omrežja, del omrežja, kjer je na isti trasi ali podtrasi ena ali več cevi in je vsaj v eni cevi vsaj en kabel, ki je del dostopovnega omrežja, ne glede na to, da so v tej cevi tudi kabli, ki niso del dostopovnega omrežja ter če so na trasi ali podtrasi samo prazne cevi. Telekom Slovenije navaja, da se njegovo dostopovno omrežje pri bakrenih in optičnih storitvah zaključuje v prvem vozlišču z aktivnimi napravami (funkcijski lokaciji). Za nadaljnje povezave omrežja operaterja od funkcijskih lokacij Telekom Slovenije do aktivnih kolokacij operaterjev Telekom Slovenije po vzorčni ponudbi WLA omogoča dostop do backhaul optičnih povezav za lokacije do robnih usmerjevalnikov (LAR) in komercialne optične povezave do ostalih lokacij operaterjev. Telekom Slovenije nadalje povzema dosedanje ureditev na tem področju, to je, da operaterjem po vzorčni ponudbi WLA omogoča dostop do fizične infrastrukture v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega fiksnega omrežja v svojem bakrenem in FTTH P2P dostopovnem omrežju od lokacije končnih uporabnikov do najbližje točke prvega vozlišča z aktivnimi napravami za bakrene in FTTH P2P storitve (funkcijske lokacije). Za vse druge povezave Telekom Slovenije operaterjem omogoča skupno uporabo komunikacijske infrastrukture po 93. členu ZEKom-1, kjer operaterju lahko ponudi tudi alternative (npr. optično vlakno). V skladu s trenutno veljavno odločbo operater ni upravičen do najema kabelske kanalizacije po WLA, če kabelska kanalizacija ni namenjena zagotavljanju storitev končnim uporabnikom na fiksni lokaciji. Za te povezave bo Telekom Slovenije operaterjem ponudil skupno uporabo komunikacijske infrastrukture v skladu z določili 93. člena ZEKom1.

Po mnenju Telekom Slovenije Agencija fizično infrastrukturo v dostopovnem delu omrežja Telekom Slovenije nesorazmerno razširja in k njemu šteje tudi kabelsko kanalizacijo od funkcijske lokacije do končnih uporabnikov ne glede na tehnologijo omrežja, del omrežja, kjer je na isti trasi ali podtrasi ena ali več cevi in je vsaj v eni cevi vsaj en kabel, ki je del dostopovnega omrežja, ne glede na to, da so v tej cevi tudi kabli, ki niso del dostopovnega omrežja ter če so na trasi ali podtrasi samo prazne cevi. Telekom Slovenije nesorazmernost utemljuje z naslednjimi razlogi:

1. bakrena telekomunikacijska omrežja so se zaradi tehnoloških omejitev glede dosega storitev (slabljenje signala z večanjem razdalje) gradila z velikim številom vozlišč, ki so večinoma pokrivala radij v razdalji od 3 do 5 km. Med vozlišči so zgrajene hrbtenične in medkrajevne optične povezave, večinoma v zelo omejenem prostoru oziroma dveh ceveh premera 50 mm, ki niso bile planirane za intenzivno večoperatersko gradnjo dostopovnega optičnega omrežja do končnih uporabnikov.

2. *Agencija v analizi trga po mnenju Telekoma Slovenije ne predvidi Telekomovih bodočih potreb, ampak samo potrebe drugih operaterjev po infrastrukturi Telekoma Slovenije. Nikjer ni omenjeno, kakšne možnosti koriščenja kapacitet bodo Telekomu Slovenije na voljo, ko bo celotna infrastruktura (npr. kanalizacija cev) zasedena z infrastrukturo drugih operaterjev, ne bo pa je več na voljo za potrebe Telekoma Slovenije oz. bo edina možna rešitev samo fizična izgradnja dodatne trase, ki je povezana z visokimi stroški.*
3. *Prazne cevi so posledica že izvedenih gradenj pri načrtovanih investicijah za prihodnje potrebe, jih pa Telekom Slovenije kot dober gospodar, ki načrtuje potrebe za nekaj mesecev ali let naprej, pravočasno načrtuje. Ne gre samo za posege, ki jih planira Telekom Slovenije sklopu lasnih investicij v infrastrukturo, ampak tudi za pridružitvev projektom, ki jih izvajajo drugi infrastrukturalni operaterji (t.i. sočasno gradnjo), to pa zahteva predvsem prilagajanje vodilnemu investitorju in njegovim pogojem, torej lahko sodeluje pri sočasni gradnji samo v časovnem okvirju in pod pogojem, ki jih določa investitor (npr. občina pri prenovi cestne infrastrukture), ker kasnejši posegi za obdobje nekaj let v cestno telo ne bodo več dovoljeni. Zaradi tega se mora Telekom Slovenije pridružiti sočasni gradnji tudi na tistih področjih, kjer kratkoročno še ne načrtuje gradnje infrastrukture, dolgoročno pa. Zato je določeno časovno obdobje že zgrajena cevna kanalizacija prazna, a to nikakor ne pomeni, da je Telekom Slovenije ne bo uporabil za svoje bodoče potrebe. Predlagan ukrep Agencije o zasedbi vseh praznih cevi dostopovnega omrežja v obliki je po mnenju Telekoma Slovenije nesorazmeren in nelogičen. Drugim operaterjem namreč omogoča, da so izrazito pasivni pri spremljanju spletnega portala investicij ter pridružitvi gradnje ostalim infrastrukturalnim operaterjem, ter da računajo le na to, da bodo zasedli zgrajeno cev Telekoma Slovenije takoj, ko bo zgrajena. Agencija bi po mnenju Telekoma Slovenije v takih primerih morala upoštevati, da se v skladu z 9. a členom vsi zainteresirani investitorji lahko odzovejo na skupno gradnjo, ne pa da čakajo, da infrastrukturo zgradi Telekom Slovenije in jo nato pod regulatornimi pogoji zasedejo.*

Telekom Slovenija še meni, da bo v primeru, da bo Agencija razširila dostopovno omrežje na vso predlagano fizično infrastrukturo Telekoma Slovenije in naložila obveznost dopustitve operatorskega dostopa do kableske kanalizacije, jaškov in drogov v tem delu omrežja za potrebe gradnje lastnega fiksne omrežja operaterjev do končnih uporabnikov, nesorazmerno ogrozila nadaljnji razvoj gradenj telekomunikacijskih omrežij v Sloveniji. Telekom Slovenije tudi predlaga, da Agencija praznih cevi na posamezni trasi ne obravnava kot del dostopovnega omrežja, ampak jih izloči iz regulacije.

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije in Rune Enia zagovarjata diametralno nasproten pristop pri dostopu do komunikacijskih objektov, zlasti do kableske kanalizacije in drogov. Navedba Rune Enia, da je skladno z 72. členom možno vključiti obveznost dostopa do komunikacijskih objektov ne glede na to, ali so del upoštevne trga ali ne na splošno drži, vendar pa je to mogoče le v okviru doseganja ciljev iz 3. člena EEC, do česar pa se je Agencija že opredelila zgoraj.

Agencija tudi ugotavlja, da bi bila regulacija celotne kableske kanalizacije Telekoma Slovenije pretiran in nesorazmeren ukrep, zlasti z vidika zagotavljanja kvalitete omrežja. Kableska kanalizacija, v kateri se nahajajo samo hrbtencične povezave, predstavlja manjši del celotne kableske kanalizacije Telekoma Slovenije, vendar pa je hkrati to njen najbolj poslovno občutljivi del, saj ima lahko vsaka prekinitev prometa v hrbtencičnem omrežju velike poslovne posledice za Telekom Slovenije. S tega vidika je problematična tudi navedba Rune Enia v točki 2, da je pomembno, da posamezno cev za dostopovno omrežje uporablja iskalec dostopa, ne pa lastnik kableske kanalizacije. Če bi Agencija pritrdila temu mnenju, bi lahko hrbtencično omrežje Telekom Slovenije izpostavljali dodatnemu tveganju pri

vsakokratni gradnji dostopovnega dela omrežja iskalca dostopa, kjer so spremembe tudi pogostejše, kot pri gradnji hrbteničnega dela omrežja. Agencija pri tem pripominja, da je na trgu na voljo tudi določen delež kableske kanalizacije drugih lastnikov na podlagi simetrične regulacije, kjer ni omejitev glede na tip povezave (hrbtenično, dostopovno omrežje).

Glede navedb Telekoma Slovenije, da Agencija pri najemu kableske kanalizacije ni upoštevala prihodnjih planov Telekoma Slovenija glede širjenja omrežij, Agencija odgovarja, da je že v dosedanji praksi te rezerve upošteval Telekom Slovenije sam v svojo vzorčni ponudbi WLA¹⁷, kjer v poglavju 5.7.1 podrobneje opredeljuje določitev tehnične in razvojne rezerve, ki so nato upoštene v formuli za izračun prostora, ki je v ceveh še na voljo. Navedena formula se uporablja tudi za izračun prostora v praznih ceveh, kjer se upoštevatata tehnološka in razvojna rezerva. Seveda morata biti razvojna in tehnološka rezerva dokazljivi (npr. za razvojno rezervo potrjen plan investicij ali drug zavezujoč dokument). Agencija pri samem določanju tehničnih in razvojnih rezerv do sedaj ni zaznala večjih težav, zato v navedeno področje ni dodatno posegala. Zaradi navedenega Agencija meni, da je tudi ureditev dostopa do praznih cevi sorazmeren ukrep, saj si bo Telekom Slovenije preko mehanizma upoštevanja razvojnih rezerv lahko zagotovil potreben prostor v trenutno še praznih ceveh, na ta način pa tudi ne bo ogrožen nadaljnji razvoj telekomunikacijskih omrežij v Sloveniji.

Telemach izpostavlja problematiko zamud pri dostopu do kableske kanalizacije Telekoma Slovenije, saj se slednji zelo počasi oz. na zadnji možni določen rok odziva na projektne vloge. Težave se pojavljajo tudi pri pregledu kableske kanalizacije, kjer je veliko neažurnih in nepopolnih podatkov o obstoječi zasedenosti kableske kanalizacije, kar privede posledično do dolgega čakanja, saj je proces dostopa do kableske kanalizacije lahko dolg tudi do pol leta ali več. V zadnjem letu je Telemach na Telekom Slovenije vložili 93 vlog za dostop do kableske kanalizacije, od katerih pa je bilo do 21.6.2021 realiziranih zgolj 18. Telemach opozarja, da zamude pri izvajanju regulatornih obveznosti predstavljajo neposredno kršitev in bi jih Agencija po zakonski obveznosti morala obravnavati kot take. Telemach predlaga, da Agencija v odločbi jasno in natančno opiše in določi nujne postopke za dostop do fizične infrastrukture, ki bodo podprti s tehničnimi in finančnimi pravili, predvsem pa postavi razumne roke in pogodbene kazni, ki bodo tako visoke, da bodo kršitve čim hitreje odpravljene oz. se sploh ne bodo pojavljale. Predlagamo, da se Agencija pri določitvi kazni za zamude zgleduje po drugi evropskih regulatorjih¹⁸.

Agencija odgovarja, da se strinja s predlogom Telemacha, da je potrebno pri dostopu do komunikacijskih objektov določiti roke in pogodbene kazni, ki do sedaj niso bili določeni. Dostop do komunikacijskih objektov bo v prihodnje še pridobival na pomenu, zato je pripomba Telemacha smiselna. Agencija bo tako pri zagotavljanju obveznosti enakega obravnavanja dopolnila točko 6., tako da bo pred sedanjo točko 6. a dodala nove tri točke, to je točke 6. a, b in c. Dosedanje točke pa se v okviru točke 6 ustrezno preštevilčijo. Nova točka 6. a se bo tako glasila: »Rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede dostopa do komunikacijskih objektov je največ 3 delovne dni od oddaje popolne poizvedbe, ki mora vsebovati dokumentacijo iz katere je nedvoumno razvidna zahteva operaterja. V primeru, da bo moral Telekom Slovenije za pripravo odgovora izvesti dodatne aktivnosti na terenu, znaša rok za odgovor na poizvedbo 8 delovnih dni. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne komunikacijske infrastrukture za več kot 50 omrežnih

¹⁷ <https://www.telekom.si/operaterji/wla/WLA-objava%2030-4-2021-cistopis.pdf>

¹⁸ <https://www.cullen-international.com/client/site/documents/CTTEEU20200079>

priključnih točk, se navedeni rok podaljša za 1 delovni dan za vsak nadaljnji začetni kilometer oziroma nadaljnjih 50 omrežnih priključnih točk. Telekom Slovenije mora ob odgovoru navesti tudi kontaktne podatke osebe, ki bo vodila postopek.«, točka 6. b se bo glasila: »V primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe za dostop do komunikacijskih objektov bo moral Telekom Slovenije z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko istega informacijskega sistema, tako da bo na podlagi odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja najkasneje v roku 5 delovnih dni v njegovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da bo Telekom Slovenije operaterju zavrnil dostop do komunikacijskih objektov iz razloga razvojnih rezerv, bo moral izkazati dokumente, ki izkazujejo upravičenost zavrnitve (npr. skica stanja, izsek iz projekta, povzetek razvojnega načrta z datumi, pomembnimi za izvedbo načrta), vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Telekom Slovenije dostopa ne bo smel zavrniti, kadar se obdobje, za katerega je zaprosen dostop v celoti zaključi pred pričetkom izvedbe načrtov na katere se sklicuje Telekom Slovenije in je po zaključku obdobja dostopa možna nemotena izvedba načrtov Telekoma Slovenije. V primeru, da bo Telekom Slovenije zavrnil poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne bo smel zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena.« in točka 6. c se bo glasila: »Rok za izvedbo naročila za dostop do komunikacijskih objektov je 15 delovnih dni od prejema naročila. Naročilo lahko operater poda največ tri mesece po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, vsebovati pa mora vso dokumentacijo, ki je potrebna za izvedbo, pri čemer lahko Telekom Slovenije zahteva njeno dopolnitev v roku največ 8 delovnih dni od prejema dokumentacije, sicer se dokumentacija šteje za popolno. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne infrastrukture za več kot 50 omrežnih priključnih točk, se rok za izvedbo naročila podaljša za 2 delovna dneva za vsak nadaljnji začetni kilometer oziroma nadaljnjih 50 omrežnih priključnih točk. Rok za izvedbo naročila se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, pri čemer bo moral o podaljšanju roka obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom). Navedeni rok se lahko sporazumno spremeni, če se operaterja dogovorita drugače. Telekom Slovenije in operater se lahko dogovorita, da bo dela izvajal operater. V tem primeru bo moral Telekom Slovenije zagotoviti prost dostop do mest, na katerih bo potekalo varjenje vlaken in ostala potrebna dela ter po svoji presoji zagotoviti nadzor nad izvajanjem del, ki se bodo lahko pričela največ 10 delovnih dni po prejemu naročila.«

Nadalje se bo 7. a točka zagotavljanja obveznosti enakega obravnavanja dopolnila tako, da se bo glasila: »V primeru zamude pri izvedbi naročila dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa bo dolžen za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa za vsak posamezen dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezno obliko dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe.«

Telekom Slovenije navaja, da Agencija v okviru analize trga pri obravnavi zamenljivosti na veleprodajnem trgu ne upošteva zamenljivosti oziroma prekrivanja virtualno razvezanega lokalnega dostopa do celotnega bakrenega in optičnega omrežja z razvezanim dostopom. Z izjemo dostopa do optičnega P2MP omrežja, bi bilo po mnenju Telekoma Slovenije potrebno upoštevati zamenljivost teh dveh oblik lokalnega dostopa. Telekom glede na analizo predpostavlja, da je obveznost virtualno razvezanega dostopa lahko naložena izključno v primeru tehničnih rešitev, ki ne omogočajo fizične razvezave, kot sta dostop do skrajšane bakrene zanke in dostop do optičnega omrežja grajenega v načinu točka — več točk (P2MP). Predvidena obveznost virtualne razvezave lokalnega dostopa za tip omrežja, ki omogoča razvezavo lokalnega dostopa za Telekom Slovenije ni sprejemljiva zaradi naslednjih razlogov:

1. Na področju lokalnega dostopa obstaja substitut v obliki razvezanega lokalnega dostopa.
2. Predvidena obveznost virtualne razvezave in zagotavljanje dostopa do bakrenega in optičnega omrežja preko točke prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), predstavlja poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, kar Agencija od Telekoma Slovenije ne more zahtevati.
3. Trenutna tehnična rešitev predvideva točko agregacije MSAN opreme na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR).
4. Brez občutnih vlaganj v spremembo povezljivosti obstoječe MSAN opreme in povečanja kapacitet zmogljivosti na aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), take oblike dostopa ni možno zagotavljati.
5. Na posameznih tipih MSAN opreme ta zahteva tehnično ni izvedljiva, zaradi zastarelosti opreme in tehničnih omejitev, ki iz tega izhajajo.
6. Na posameznih PON vozliščih tehnično ni možno izvesti virtualno razvezanega dostopa na bakrenem omrežju, zaradi omejitev števila vmesnikov in kapacitete na sami opremi, kar lahko povzroči diskriminacijo med operaterji. Dodatno se z rastjo prometa lahko povzroči prezasedenost same opreme.
7. Taka oblika dostopa bi predstavljala nesorazmerno visok strošek pri zagotavljanju storitev dostopa do bakrenega omrežja in optičnega P2P omrežja, pri čemer imajo operaterji že zagotovljen dostop do storitev preko fizične razvezave. Obveznost bi predstavljala visok strošek vzpostavitve informacijske podpore za zagotavljanje take oblike dostopa, ter strošek priprave tehnične rešitve.
8. Telekom Slovenije doslej s strani operaterjev ni prejel povpraševanja po taki obliki dostopa.

Telekom Slovenije še navaja, da bi bilo pred naložitvijo obveznosti smiselno preveriti vse tehnične možnosti za izvedbo obveznosti in v primeru naložitve obveznosti predvideti omejitve.

Telekom Slovenije dodatno navaja, da Agencija v analizi trga 3b pojasni, da za obveznost dostopa z bitnim tokom na lokalnem nivoju do sedaj s strani operaterjev ni bilo izkazanega interesa, ter da se operaterji na tem nivoju raje odločajo za razvezan dostop. Telekom Slovenije na osnovi tega zaključuje, da želi Agencija Telekomu Slovenije naložiti obveznosti, ki bi glede na ugotovljeno odsotnost povpraševanja in možnosti uporabe razvezanega dostopa od Telekoma Slovenije zahtevala dodatne velike stroške povezane z zagotavljanjem take oblike dostopa, ga silila v spremembo arhitekture omrežja in ga omejevala pri nadaljnjem razvoju in optimizaciji omrežja.

Agencija odgovarja, da obveznost VULA tudi za bakrene krajevne zanke in P2P optiko nalaga predvsem zaradi lažjega prehoda iskalcev dostopa na optično omrežje, saj pri postopnem ukinjanju bakrenih paric za iskalce dostopa fizična razvezava bakra ne bo več rentabilna, prav tako pa ne bodo rentabilne niti lokacije s premajhnim številom P2P optičnih zank. Navedena obveznost bo iskalcem dostopa omogočala večjo fleksibilnost, prav tako pa tudi Telekomu Slovenije, ki bo lahko v primeru prehoda na VULA tudi hitreje izvajal optimizacijo omrežja. Zaradi zagotavljanja storitev z višjo dodano vrednostjo bo Telekom Slovenije tako lahko pridobil dodatni veleprodajni prihodek. Poleg tega je Agencija VULA dostop do skrajšane bakrene zanke Telekomu Slovenije naložila že s trenutno veljavno odločbo. Nenazadnje pa naveden ukrep predstavlja tudi t. i. »safety net« v kontekstu delne deregulacije trga 3b.

Glede točk, ki jih navaja Telekom Slovenije, pa Agencija podaja naslednje odgovore:

- Točka 1: Zaradi postopnega ukinjanja bakrenih paric, skupne lokacije namenjene za razvezavo bakrene krajevne zanke za iskalce dostopa ne bodo več rentabilne. Ker posodabljanje omrežja z optiko že vse od leta 2015 temelji na P2MP topologiji, se število P2P optičnih zank ne zvišuje, kar zmanjšuje zanimivost obstoječih P2P lokacij za iskalce dostopa. Poleg tega želi Telekom Slovenije, kot navaja tudi v svojih pripombah na analizo predmetnega trga, ukiniti vse manjše P2P lokacije.
- Točki 2 in 3: Agencija bo na podlagi pripombe Telekoma Slovenije, da je točka agregacije MSAN opreme (bakreno in P2P optično omrežje) na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR) in da bi prevzemna točka na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON) pomenila poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, predlagano obveznost dopolnila tako, da bo prevzem VULA za bakreno in P2P optično omrežje na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR). Pri tem bo Telekom Slovenije stroške za aktivno povezavo od MSAN opreme do LAR lahko dodatno zaračunal po metodi LRIC+.
- Točka 4: Glede na to, da bo Agencija premaknila točko prevzema VULA na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), dodatna vlaganja s strani Telekoma Slovenije ne bodo potrebna. Prav tako morebitno povečanje kapacitet za zaledne povezave na obstoječi MSAN opremi ne bo izven kapacitet, ki so predvidene za posamezno nameščeno MSAN opremo iz razloga, ki ga Agencija pojasnjuje v naslednji točki.
- Točka 5: Glede zastarelosti nekatere MSAN opreme Agencija odgovarja, da bo Telekom Slovenije moral omogočiti zgolj priklope končnih uporabnikov iskalcev dostopa v okviru zmogljivosti posameznega MSAN-a, brez nadgradnje portov (dodatnih linijskih kartic).
- Točka 6: Agencija bo točko prevzema prometa prestavila na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), tako ta pripomba Telekoma Slovenije ni več relevantna.
- Točka 7: Agencija ugotavlja, da sta tako VULA kot fizična razvezava povsem podprti v informacijskem sistemu in da dodatne prilagoditve niso potrebne (razen vpisa novih lokacij, kjer je možna VULA, kar pa se dogaja tudi pri novogradnjah). Prav tako zaradi prilagoditev te obveznosti, ki jih predlaga Agencija, večje spremembe v omrežju Telekoma Slovenije ne bodo več potrebne.
- Točka 8: Glede na to, da do sedaj te možnosti ni bilo, je povsem mogoče, da Telekom Slovenije take zahteve še ni prejel.

Agencija še dodaja, da pripomba Telekoma Slovenije, da s strani operaterjev do sedaj ni bilo izkazanega interesa za dostop z bitnim tokom na lokalnem nivoju, ker so se raje odločali za razvezan dostop, v kontekstu predlagane obveznosti ni relevantna, saj je točka prevzema prometa višje v

omrežju. Agencija še dodaja, da v kolikor je na isti točki možna tako fizična razvezava kot bitni tok, se operaterji odločajo za fizično razvezavo predvsem zaradi cenovnega vidika veleprodajne storitve.

A1 Slovenija navaja, da prevzem prometa na robnem vozlišču operaterja s pomembno tržno močjo (LAR) kjer se nahaja tudi zadnja aktivna oprema iskalca dostopa in uporaba produkta VULA za operaterja, ki je do sedaj uporabljal osrednji dostop oz. prevzemal promet na regionalnem nivoju, pomeni pomembno alternativo v primeru deregulacije upoštevnega trga 3b. Za operaterja s pomembno tržno močjo pa možnost razbremenitve zalednega omrežja zaradi vedno večjih količin prenosa prometa končnih uporabnikov. Ker pa bo za prehod na nižji nivo prevzema prometa in zagotovitev nacionalnega pokrivanja s produktom VULA potrebno izvesti precejšnje investicije v nove lokacije in njihovo povezavo do jedrnega omrežja operaterja iskalca dostopa, je to potrebno upoštevati pri implementaciji regulacije na trgu 3b in zagotoviti ustrezno prehodno obdobje za uveljavitev deregulacije. Ob zagotovitvi tehnične ponovljivosti VULA produkta v primerjavi s fizično razvezavo (kar naj Agencija v odločbi tudi eksplicitno zapiše) je potrebno zagotoviti tudi ekonomsko ponovljivost. To pomeni, da operater s pomembno tržno močjo ne sme pri produktu VULA zaračunati dodatnih stroškov, kot jih v primeru fizične razvezave lokalne zanke. Konkretno to pomeni, da lahko zaračuna zgolj kapaciteto kanala glede na tehnologijo (različno za baker in optiko) ne pa tudi dodatnih stroškov transporta prometa do robnega vozlišča operaterja s pomembno tržno močjo (LAR nivoja). Navedeno naj se naloži operaterju s pomembno tržno močjo med cenovnimi ukrepi.

Telemach predlaga, da se za VULA dostop zagotovi smiselno podobna praksa kot pri fizični razvezavi lokalne zanke, torej se zagotovi transparentna storitev od funkcijske lokacije do stranke, brez omejevanja s hitrostnimi paketi.

Agencija se je glede prehodnega obdobja, ki ga predlaga A1 Slovenija, podrobneje opredelila že v splošnem delu pripomb na ukrepe. Glede predloga alternativne storitve na trgu 1, to je prevzem prometa VULA na robnem vozlišču (LAR) Telekoma Slovenije, pa Agencija odgovarja, da se je glede tega v začetnem delu odgovorov že pozitivno opredelila. Agencija nadaljuje, da se strinja z argumentom A1 Slovenija glede precejšnjih investicij za zagotovitev lokalnega prevzema prometa, vključno z investicijami v skupne lokacije, pri čemer pa učinkovite alternative za prevzem prometa na višjem nivoju omrežja niso na voljo. Agencija bo zato k obveznosti zagotavljanja neosvetljenih vlaken za povezovanje skupnih lokacij z robnimi vozlišči (LAR), ki je bila Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo, dodala še obveznost zagotavljanja aktivne povezave, in sicer bo za točko 2. b izvrševanja obveznosti dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe dodala novo točko 2. c, ki se glasi: »Na zahtevo operaterja zagotoviti aktivno povezavo od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), ki mora omogočati transparenten prevzem prometa na lokaciji robnega usmerjevalnika.« Dosedanje točke 2. c do 2. l se ustrezno preštevilčijo. Navedena obveznost ne bo predstavlja dodatnega bremena za Telekom Slovenije, ker bo promet potekal po istem delu omrežja (med funkcijsko lokacijo in LAR), kot je potekal že do sedaj, saj so operaterji za dostop do skupnih lokacij odvisni od neosvetljenih optičnih vlaken, ki jih mora že na podlagi trenutno veljavne odločbe, zagotavljati Telekom Slovenije.

Agencija glede tehnične ponovljivosti VULA s fizično razvezavo odgovarja, da so pogoji za VULA dostop določeni, tehnična ponovljivost pa je vezana na maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije.

Agencija dalje odgovarja, da mnenje A1 Slovenija, da bi morali biti ceni VULA in fizične razvezave enaki, nima podlage v modelu ekonomske ponovljivosti, saj je pri VULA vključenih manj »downstream« stroškov kot pri fizični razvezavi, ki se odštevajo od maloprodajne cene. Podobno velja tudi za pripombo Telemacha, ki predlaga, da naj ne bi bilo omejevanja s hitrostnimi paketi. Agencija odgovarja, da so maloprodajne cene paketov za različne hitrosti različne, tako so posledično različne tudi veleprodajne cene, saj izračun temelji na metodi ERT, ki omogoča, da lahko iskalec dostopa ponovi maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo.

Telemach pričakuje, da bodo stroški VULA dostopa, glede na tehnični vidik izpeljave, nižji od stroška najema optičnega (FTTH) vlakna. Trenutna cena za najem VULA dostopa (dostop do MSAN) iz oddaljene lokacije do FL Telekom Slovenije je izenačena s ceno Backhaul optike – 39,38 EUR/km. Glede na možnosti ki jih ponuja neosvetljeno optično vlakno, pričakuje, da Telekom Slovenije omogoči postavitev WDM (Wave Division Multiplexing) sistema na tovrstno povezavo ali vsaj ustrezno prilagodi ceno najema. Po definiciji Telekom Slovenije je backhaul optika vezana na opremo jedrnega omrežja operaterja Telekom Slovenije, kar je nerazumno, saj alternativni operaterji gradijo omrežje z uporabo lastne opreme, DWDM sistemov in lastnih IP/MPLS naprav in ne z uporabo opreme Telekom Slovenije.

Agencija odgovarja, da se je do problematike cen podrobneje opredelila pri poglavju o obveznosti cenovnega nadzora. Agencija še dodaja, da je že v trenutno veljavni odločbi Telekomu Slovenije naložena obveznost, da zagotovi neosvetljeno vlakno za povezave od funkcijske lokacije do robnega usmerjevalnika (LAR). Poleg navedene obveznosti bo Agencija Telekomu Slovenije dodatno naložila še obveznost, da zagotovi še aktivno povezavo (navidezni kanal ustrezne kapacitete), da operaterjem v primeru VULA dostopa na tej lokaciji ne bo potrebno vzpostavljati skupne lokacije. V kolikor želi iskalec dostopa implementirati lasten WDM sistem na zaledni povezavi, pa mora najeti neosvetljeno vlakno in vzpostaviti skupno lokacijo.

Naložitev obveznosti razvezanega dostopa in virtualno razvezanega dostopa za Telekom Slovenije pogosto predstavlja omejevanje pri oblikovanju tehničnih rešitev in topologije omrežja. Telekom Slovenije kot primer navaja uvedbo tehnologije XGS-PON, ki zahteva spremembo tehnične rešitve povezav v optičnem omrežju. Na delu omrežja, ki pokriva posamezno področje končnih uporabnikov in je vezano na skupen razcepnik, bo v primeru prve vključitve enega izmed uporabnikov na XGS-PON potrebna prestavitev vseh uporabnikov na tem področju na novo aktivno opremo. Enako spremembo bo lahko zahtevala tudi optimizacija omrežja v primeru predvidene prerazporeditve PON aktivne opreme. V tem primeru je za operaterja, ki na posamezni funkcijski lokaciji že uporablja virtualno razvezan dostop, nujno, da ima za nemoteno zagotavljanje storitev vzpostavljeno medoperatersko povezavo tudi do nove aktivne opreme. V primeru, da operater do te aktivne opreme ne bi imel vzpostavljenih medoperaterskih povezav za zagotavljanje virtualno razvezanega dostopa, bi bili ti dostopi ob takšni predstavitvi obravnavani kot širokopasovni osrednji dostop (regijski oziroma nacionalni dostop na trgu 3b).

Telekom Slovenije zaključuje, da naj Agencija pri nalaganju obveznosti zagotavljanja dostopa jasno navede, da Telekom Slovenije v okviru naloženih obveznosti lahko izvaja optimizacijo ali prilagaja tehnično rešitev, pri čemer ta lahko zahteva prilagajanje s strani operaterjev.

Agencija odgovarja, da pri oblikovanju ukrepov s katerimi spodbuja razvoj učinkovite konkurence upošteva načelo sorazmernosti, pri tem pa ne zavira razvoja Telekom Slovenije. XGS-PON in GPON sta bila načrtovana tako, da lahko sobivata na istem omrežju, zato hkraten prehod vseh uporabnikov

na istem razcepniku na drugo tehnologijo ni tehnološko nujen. Poleg tega mora Telekom Slovenije na posamezni lokaciji iskalcu dostopa zagotoviti eno točko prevzema, saj je stroškovno povsem neučinkovito, da bi morali iskalci dostopa plačevati stroške za dve ločeni povezavi. S tem pa Agencija ne posega v pravico Telekoma Slovenije glede nameščanja in premeščanja PON opreme v njegovem omrežju. Agencija tako ne vidi razlogov, da bi zaradi razlogov, ki jih zgoraj navaja Telekom Slovenije, morala v tem primeru v regulatorni odločbi zahtevati prilagoditve od iskalcev dostopa.

Telekom Slovenije navaja točko 3. b predloga odločbe in jo interpretira, da je obveznost o preteku 5 let za ukinitvev posamezne bakrene krajevne zanke nelogična in nesmiselna, že v tem kontekstu, ker trenutna odločba določa časovni rok ukinitve 6 mesecev od najave za posamezno bakreno zanko. Navaja, da novih zahtev za kolokacije na bakrenem omrežju ni že vsaj pet let in da se bakreno omrežje postopno ukinja.

Agencija odgovarja, da točka 3. b obveznosti dopustitve operatorskega dostopa določa, da bakrene zanke ni možno ukinjati pred potekom vsaj 5 let od prihoda iskalca dostopa na skupno lokacijo. V kolikor je ta čas že potekel, lahko Telekom Slovenije ukinitvev bakrene zanke najavi na podlagi 3. c točke obveznosti enakega obravnavanja, ki za to predvideva 6 mesečni rok.

Telekom Slovenije navaja, da je v primeru ukinjanja bakrenega omrežja obveznost omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev na omrežju v njegovi lasti ali na odprtem omrežju nesorazmerna, ekonomsko nerazumna in v nasprotju s tehnološko nevtralnostjo. Telekom Slovenije ima kot investitor vedno pravico graditi v obsegu in na način, kot ga sam opredeli. Podobno bi moralo po mnenju Telekoma Slovenije veljati tudi za ukinitvev bakrenih zank. Ni nujno, da bodo popolnoma vse naročniške lokacije, v celoti nadomestili samo z optičnim omrežjem, kot to po mnenju Telekoma Slovenije predvideva predlog Agencije. Obstajajo gospodinjstva z zgrajenim bakrenim priključkom, kjer danes ne prebiva nihče več, zato tu ni ekonomsko upravičeno, da bi na tem istem naslovu zgradili optični priključek.

Agencija odgovarja, da lastniki stavb ali njenih delov (stanovanj), v katerih ni več prebivalcev ali pa se ne opravlja dejavnost, praviloma vrnejo priključek in ne plačujejo naročnine. Na teh lokacijah tako ni več končnih uporabnikov, ki bi jim Telekom Slovenije moral zagotoviti prehod oziroma zgraditi optični priključek. Na takšnih lokacijah lahko Telekom Slovenije ukine bakreno omrežje, o čemer je več zapisano v nadaljevanju.

Trenutna odločba na trgu 3a in predvidena prihodnja obveznost Telekomu Slovenije ob predhodni napovedi omogoča izključitev bakrenega dostopovnega omrežja. Napoved je potrebno opraviti najmanj 6 mesecev pred izključitvijo. Telekom Slovenije predlaga, da obveznost dostopa do bakrene zanke ne bi več veljala v naseljih, kjer je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO. To bi pripomoglo k spodbujanju prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja, kar je tudi eden od ciljev Agencije. Telekom Slovenije navaja tudi 81. člen EECC. Z namenom pospešitve migracije z bakrenega na optična omrežja Telekom Slovenije predlaga, da se dodatno zaračuna pribitek 2 EUR brez DDV na mesec vsem uporabnikom, ki uporabljajo bakreno dostopovno omrežje, hkrati pa jim Telekom Slovenije lahko zagotavlja enake storitve preko vzporednega dostopovnega optičnega omrežja. Cena 2 EUR na mesec je enaka povprečju razlike med vzdrževanjem in odpravo napak aktivnega priključka med bakrenim in optičnim dostopovnim omrežjem.

Agencija odgovarja, da bi predlog Telekoma Slovenije, da se umakne obveznost dostopa do bakrenega omrežja v naseljih, kjer je optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO, pomenil diskriminacijo iskalcev dostopa, ki tako za razliko od Telekoma Slovenije ne bi mogli več ponujati storitev na bakrenem omrežju. Agencija k temu dodaja, da bo imel Telekom Slovenije s predvideno regulacijo možnost ukiniti bakreno omrežje, v kolikor je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO. Za namen prehoda na optično omrežje je predvidena najava namena 6 mesecev vnaprej, po tem času pa je mogoče bakreno omrežje ukiniti, kar pomeni, da bi Telekom Slovenije lahko ukinil celotno bakreno omrežje (kjer obstaja ustrezna alternativa) v roku 6 mesecev. Agencija iz tega razloga prav tako ne vidi pomena v zviševanju cene dostopa na bakrenem omrežju.

Agencija se zaveda pomena postopnega ukinjanja bakrenega omrežja, zato bo dopolnila analizo tako, da bo ukinjanje in prehod še dodatno spodbujala. Telekom Slovenije bo tako lahko ukinil bakrene zanke po izteku obdobja 6 mesecev od najave, če bodo izpolnjeni ustrezni kumulativni pogoji: (i) storitev s primerljivo ali višjo hitrostjo na optičnem omrežju Telekoma Slovenije ali OŠO, (ii) najmanj 5 letna uporaba skupne lokacije s strani iskalcev dostopa in (iii) ukinitvev omrežja se lahko na posameznih območjih izvede šele, ko Telekom Slovenije izključi tudi svoje končne uporabnike.

Po mnenju Telekoma Slovenije bi morala Agencija v svoji funkciji bolj aktivno opravljati vlogo tistega, ki močno spodbuja prehod uporabnikov iz obstoječega bakrenega omrežja na optično. Trenutno stanje je po mnenju Telekoma Slovenije ravno obratno, saj je Agencija skrajno pasivna, nekateri uporabniki pa ob informiranju, da jim ukinjamo baker in jih brezplačno prestavimo na optiko, grozijo s tožbami in prijavami na razne inšpekcijske službe, tudi na Agencijo. Telekom Slovenije zato predlaga, da:

- 1. Agencija postavi zakonsko osnovo, da operater lahko avtomatsko prestavi uporabnika iz obstoječega na vzporedno optično omrežje (pri čemer mu zagotavlja najmanj enak ali višji nivo storitev, kot jih ima danes). Če se uporabnik ne strinja s prehodom, potem Telekom Slovenije nima več obveze zagotavljanja storitev na tem naslovu na bakrenem omrežju.*
- 2. se Agencija aktivno vključi v reševanje in odpravo ovir pri izgradnji RNO optičnega omrežja (služnosti, soglasja, pogojevanja in izsiljevanja lastnikov), na katere Telekom Slovenije nima vpliva in na drugi strani preprečujejo vključevanje uporabnikov (npr. sosed ne dovoli posega na svoji parceli, sam pa ima storitve že na optiki). Agencija bi morala v tem primeru odločiti, da če uporabnik dovoli posege na parceli za lastne storitve, da s tem dovoli posege tudi za vključevanje drugih uporabnikov.*
- 3. obveznost prehoda na vzporedno optično omrežje zakonsko in v časovnem roku opredeliti tudi drugim operaterjem, ne pa prepustiti Telekoma Slovenije »dobri volji« drugih operaterjev, da predstavijo svoje uporabnike na optiko, da Telekom Slovenije lahko dokončno izključi bakreno omrežje.*
- 4. Telekom Slovenije ni več dolžan vzdrževati bakrenega omrežja, če je na voljo vzporedno optično omrežje oz. je Telekom Slovenije upravičen do zaračunavanja dodatka na bakreno omrežje, če stranka na vsak način vztraja na bakrenem omrežju.*

Agencija pojasnjuje, da nekateri predlogi, ki jih daje Telekom Slovenije niso v pristojnosti Agencije, na druge pa daje odgovore:

- Točka 1: Agencija meni, da ima Telekom Slovenije na voljo dovolj možnosti, da svoje uporabnike prepriča v prehod na optično omrežje. Telekom Slovenije ima na podlagi predlaganih obveznosti tudi možnost izključiti končnega uporabnika na bakrenem omrežju, če ta ne pristane na alternativni dostop preko optičnega omrežja, v kolikor mu je bil ponujen ustrezen nadomestni produkt oziroma ima možnost priklopa na OŠO omrežje. Enako velja tudi

za končne uporabnike iskalcev dostopa na bakrenem omrežju, kot je to bolj podrobno opredeljeno že zgoraj. Agencija je ukinjanje bakrenega omrežja torej uredila na način, ki zagotavlja alternativni dostop za končne uporabnike oziroma da končni uporabniki ne ostanejo brez dostopa.

- Točka 2: Področje pridobivanja služnosti je urejeno v področni zakonodaji, v katero pa Agencija z regulatorno odločbo ne more posegati. Agencija tudi nima pristojnosti za odločanje na področju pridobivanja služnosti.
- Točki 3 in 4: Agencija bo z novo regulatorno odločbo dovolila Telekomu izključiti bakreno omrežje pod pogoji, ki so definirani zgoraj.

Telemach navaja, da mora pri ukinjanju bakrenega omrežja Telekom Slovenije v roku najmanj 6 mesecev obvestiti operaterje o nameravani ukinitvi bakrenega omrežja in jim omogočiti prehod na isto ali boljše omrežje. Trenutna praksa Telekoma Slovenije na tem področju je, da pošlje obvestilo o ukinitvi bakrene zanke z opozorilom, da v kolikor v določenem roku s končnimi uporabniki ne bo mogoče koordinirati prehoda (zaradi npr. nove opreme ipd.), na drugo alternativno omrežje, jim bo v informacijskem sistemu sam označil izklop. Pri tem ne sporočijo katero isto ali boljše omrežje je na tem območju prisotno. Zgodilo se je tudi, da ob ukinjanju bakrenega omrežja na določenem območju sploh ni bilo alternativnega omrežja za prehod. Prav tako ima Telemach pri migraciji kar nekaj težav z uporabniki, saj ne želijo prehoda (pravijo da ne potrebujejo optike), srečujemo se z neodzivnostjo in nezadovoljstvom uporabnikov, saj težave z internetnim dostopom pripisejo končnemu ponudniku, zato predlagajo, da Agencija obveznost dopolni v delu, da mora Telekom Slovenije ob ukinitvi bakrenega omrežja operaterju poslati vse potrebne podatke (seznam alternativnih omrežij, seznam uporabnikov na tem omrežju, čas prehoda naročnikov,...) za čim lažji in nemoten prehod.

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije že po sedANJI ureditvi mora najaviti ukinitve posamezne bakrene zanke vsaj 6 mesecev vnaprej. Agencija meni, da je v primeru, da je na voljo optično omrežje Telekoma Slovenije, to v vsakem primeru razvidno iz podatkov, ki so na voljo na operaterskem portalu. Podatki o ponudnikih omrežij so sicer praviloma razvidni iz javno dostopnih evidenc, zato Agencija meni, da je predlog Telemacha o seznamu alternativnih omrežij nepotrebno breme za Telekom Slovenije. Če alternativno omrežje ni na voljo, izklop na veleprodaji zaenkrat še ni mogoč, saj Agencija pogojuje možnost izklopa priključkov na veleprodaji z alternativnim omrežjem. Za končnega uporabnika je sicer kot skrajna možnost na voljo tudi univerzalna storitev.

A1 Slovenija navaja, da operater s pomembno tržno močjo prevzema odprta širokopasovna omrežja, ki postajajo njegova last ali so v njegovem upravljanju, kar pomeni, da je prehod uporabnikov v primeru ukinitve bakrenega omrežja mogoč, predlagamo, da se dopolni obveznost tako, da se glasi:

c) bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim, če je končnega uporabnika možno priključiti na najmanj tehnološko enakovredno odprto širokopasovno omrežje, pri čemer izjema ne velja, če je operater s pomembno tržno močjo tudi lastnik ali upravitelj tega odprtega širokopasovnega omrežja.

Agencija odgovarja, da lastništvo odprtega omrežja ni pogoj za prehod v primeru ukinitve bakrenega omrežja. Če je odprto omrežje koncipirano kot izključno veleprodajno, težav z enakim obravnavanjem ne bi smelo biti, saj je upravitelj omrežja zainteresiran za dostop čim več strank. Pri odprtih omrežjih, ki so nastala z državno pomočjo, je ravno tako vgrajena varovalka, ki zahteva enako obravnavo.

Pogodbene obveznosti, ki jih je graditelj prevzel, se praviloma iztečejo precej kasneje, kot je obdobje v katerem bo predvidoma veljala predlagana regulatorna odločba. Zaradi zgoraj navedenega Agencija predloga A1 Slovenija o dopolnitvi točke 3. c pri obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe ne bo upoštevala.

A1 Slovenija navaja, da operater s pomembno tržno močjo po lastnih zagotovilih ne izvaja vectoringa, zato bi bilo treba točko d) kot povsem nepotrebno izbrisati v celoti. Ni jasno, zakaj jo Agencija ohranja v regulatorni odločbi.

Agencija odgovarja, da je regulacija vectoringa ostaja kot del obveznosti, da se prepreči morebitna pravna praznina v primeru, da ga Telekom Slovenije v prihodnje uvede.

Agencija je v točki 3. e dovolila, da Telekomu Slovenije ni potrebno še naprej zagotavljati možnosti za fizično razvezavo optičnih zank na manjših lokacijah, kjer je do 48 P2P povezav, ki jih nadgrajujejo na P2MP in na njih ni bila fizično razvezana nobena optična zanka. Telekom Slovenije predlaga minimalno število 128 aktivnih povezav, kar je kapaciteta dveh GPON portov, s čimer Telekom Slovenije ukine celoten MSAN, ki zaseda dve vlakni proti agregacijskem omrežju. Ob tem Telekom Slovenije dodaja, da je na vseh teh lokacijah na voljo tudi reguliran VULA dostop.

Agencija odgovarja, da bi predlog Telekoma Slovenije v praksi lahko pomenil še večje število P2P povezav, saj so lahko nekatere, ki so sicer zgrajene, še neaktivne zaradi obstoječega vzporednega bakrenega omrežja, za iskalca dostopa pa je ključen potencial, ki je na nekem območju. Glede na to, da iskalci dostopa glede tega niso podali pripomb, bo Agencija zvišala mejo in sicer na 64 zgrajenih P2P povezav, ki so povezane na ODF, kar še vedno predstavlja le slabo četrtnino funkcijskih lokacij Telekoma Slovenije z P2P optičnimi povezavami oziroma manj kot 15 % funkcijskih lokacij Telekoma Slovenije z optiko. S tem bo Agencija delno upoštevala predlog Telekoma Slovenije. Agencija ponovno poudarja, da navedena meja velja samo na funkcijskih lokacijah, na katerih pred nameravano ukinitvijo ni bila fizično razvezana nobena optična zanka. Agencija še dodaja, da lahko Telekom Slovenije v vseh ostalih primerih ukine celotno P2P lokacijo, pri tem pa mora bodisi ohraniti obstoječi ODF bodisi postaviti primeren ulični kabinet, ki omogoča namestitvev razcepnikov iskalcev dostopa in prevezovanje P2P povezav.

A1 Slovenija navaja, da je navedena obveznost deloma razumljiva, vendar opozarjajo, da se napovedane ukinitve dogajajo s 6 mesečno napovedjo, na bakrenem omrežju, ki se ukinja, pa se vendarle še ponujajo storitve aktivnim uporabnikom, ki so upravičeni do naročenih storitev, pri čemer to zajema tudi kvaliteto storitev in najmanj odpravo napak. Če obveza pokriva dolžnost vzdrževanja do konkretne ukinitve, v izogib nesoglasjem predlagajo črtanje besede »nameravane«. Lahko pa se doda tudi izjema, da je najem bakrene zanke, ki se ukinja in ne vzdržuje več za operaterja brezplačen – to omrežje je že davno amortizirano, v zadnjih nekaj letih močno preplačano, zato taka odločitev ne bi imela nobenih negativnih posledic za operaterja s pomembno tržno močjo, zato A1 Slovenija predlaga, da se obveznost spremeni ter dopolni tako, da se glasi:

f) bo moral redno vzdrževati bakreno omrežje, na katerem so še prisotni operaterji, do ~~nameravane~~ ukinitve posameznih bakrenih zank. S soglasjem operaterja, ki ukinjajoče se bakreno omrežje uporablja, lahko operater s pomembno tržno močjo ukine redno vzdrževanje, pri čemer je uporaba ukinjajočega se bakrenega omrežja odtlej za operaterja brezplačna.

Agencija odgovarja, da se strinja s predlogom A1 Slovenija, da je Telekom Slovenije dolžan vzdrževati bakreno omrežje vse do datuma ukinitve (torej še najmanj 6 mesecev od najave ukinitve). Predloga, da bi bila uporaba bakrenega omrežja v primeru, da sporazumno ni vzdrževanja, brezplačno, Agencija ne bo upoštevala, saj kljub temu, da ni vzdrževanja, Telekom Slovenije še vedno nosi določene stroške (npr. električne energije), razen v primeru fizične razvezave, torej predstavlja nesorazmerno breme. Navedeno določilo bi dodatno destimuliralo iskalce dostopa za motiviranje svojih naročnikov za prehod na sodobnejša omrežja. Agencija bo tako zapisala, da je Telekom Slovenije dolžan vzdrževati bakreno omrežje do njegove ukinitve. Točka 3. f se torej glasi: »Bo moral redno vzdrževati bakreno omrežje, na katerem so še prisotni operaterji, do ukinitve posameznih bakrenih zank.« Pri tem pa bo Telekom Slovenije, kot že navedeno zgoraj, bo po preteku 6 mesečnega obdobja lahko ukinitel bakrene zanke tudi v primeru, da operaterji ne bodo izvedli prehoda, pod pogojem, da bo predhodno na posamezni funkcijski lokaciji, na območju na katerem izvaja prehod, ukinitel bakrene zanke lastnim uporabnikom.

Telekom Slovenije ugotavlja, da v primeru dostopa do kolokacije, optična vlakna na relaciji med skupno lokacijo operaterja in robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja Telekoma Slovenije po sami definiciji niso predmet upoštevne trga 1, zato zahteva Agencije po regulaciji ni upravičena. Optična vlakna Telekoma Slovenije že danes ponuja po komercialnih pogojih na podlagi zahteve oziroma povpraševanje operaterja.

Telekom Slovenije v nadaljevanju navaja mnenje Agencija, da drugi operaterji za normalno delovanje in konkuriranje na trgu tovrstno povezavo nujno potrebujejo, učinkovite alternative pa v tem delu omrežja niso na voljo. Telekom Slovenije sprašuje Agencijo, kakšno analizo je opravila, kdaj in na kakšnih podatkih, ki jo je pripeljala do zgornjega zaključka. Svoje navedbe Agencija namreč ni podprla z nobenimi empiričnimi dokazi. Telekom Slovenije je na drugi strani naročil izvedbo študije, ki jo je Agenciji predstavil že ob prejšnji Analizi trga 3a v letu 2017. Telekom Slovenije je analiziral alternativne možnosti izgradnje optičnih povezav med kolokacijami Telekoma Slovenije in ugotavljal, ali obstaja možnost izgradnje alternativnega elektronskega komunikacijskega omrežja oziroma posameznih povezav s souporabo ostale javne infrastrukture v lasti omrežnih operaterjev. Za potrebe analize je Telekom Slovenije upošteval javno komunikacijsko omrežje, ki ni v lasti Telekoma Slovenije, javno elektroenergetsko infrastrukturo in javno komunalno infrastrukturo. Analiza je upoštevala podatke Telekoma Slovenije in stanje gospodarske javne infrastrukture vpisane v Zbirni kataster GJI na dan 29.6.2016 in dopolnjene podatke o elektronski komunikacijski infrastrukturi na dan 20.10.2016. Za vsako povezavo je bila izvedena analiza možnosti izgradnje alternativne optične povezave od točke A do točke B ob upoštevanju strogih robnih pogojev. Analiza je pokazala, da za kar 96 % povezav obstaja alternativna povezava in da je v kar 76 % primerov alternativna povezava krajša od 110 % dolžine obstoječe povezave Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije vztraja, da so razmere v tem delu omrežja dovolj konkurenčne, da regulacija ni potrebna, zato naj Agencija obveznost črta.

Agencija odgovarja, da je bila Telekomu Slovenije obveznost zagotavljanja neosvetljenih optičnih vlaken za dostop do skupnih lokacij naložena že s trenutno veljavno odločbo. Ker je Agencija v nadzornem postopku ugotovila, da Telekom Slovenije ne izpolnjuje te obveznosti, mu je z nadzorno odločbo naložila, da navedeno vključi v vzorčno ponudbo, kar je Telekom Slovenije tudi storil. V zvezi z navedbo Telekoma Slovenije, da je analiziral alternativne možnosti izgradnje optičnih povezav med kolokacijami Telekoma Slovenije in ugotavljal, ali obstaja možnost izgradnje alternativnega elektronskega komunikacijskega omrežja oziroma posameznih povezav s pouporabo ostale javne infrastrukture v lasti omrežnih operaterjev, pri čemer je analiza pokazala, da za kar 96 % povezav

obstaja alternativna povezava in da je v kar 76 % primerov alternativna povezava krajša od 110 % dolžine obstoječe povezave Telekoma Slovenije, Agencija odgovarja, da v kolikor obstaja druga javna infrastruktura, to še ne pomeni nujno tudi, da je je možno pouporabiti (npr. da v naravi dejansko ni takšnih ovir, ki bi preprečevale ureditev povezave z uporabo različnih tipov gospodarske javne infrastrukture). Agencija dodaja, da je pomembna tudi časovna komponenta, saj so lahko v primeru, da je alternativna infrastruktura dostopna in primerna, pogajanja dolgotrajna, s tem pa se dejansko ovira vstop na trg. Podobno je tudi v primeru, če so stroški najema te infrastrukture nerazumno visoki (npr. zaradi dodatnih varnostnih zahtev v primeru elektroenergetskega omrežja). Ukinitve obveznosti dostopa do neosvetljenih optičnih vlaken Telekoma Slovenije bi tudi pomenila, da se morajo operaterji pogajati za vsak del infrastrukture posebej in se – v primeru neuspešnih pogajanj - v zvezi s tem obračati na Agencijo. Navedeno pa bi se posledično odražalo v slabši odzivnosti operaterjev na razmere in povpraševanje na trgu in s tem zmanjšanje konkurenčnosti. Nenazadnje pa iskalci dostopa teh povezav od Telekoma Slovenije ne bi najemali po komercialnih cenah, v kolikor bi na tem delu omrežja obstajale učinkovite alternative. Zaradi navedenega se Agencija ne strinja s predlogom Telekoma Slovenije po črtanju tega dela obveznosti.

Telekom Slovenije komentira točke 1. a - 1. c predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in navaja, da kot reguliran operater z Eol zagotavlja enakost vložkov (inputov) za svoje povezane družbe in za iskalce dostopa. To pomeni, da na veleprodajnem nivoju enakovredno in v enakem časovnem obdobju zagotavlja informacije o cenah in kakovosti storitev. Za vse navedene elemente Telekom Slovenije opozarja na skupno dejstvo, da se parametri storitve za končnega uporabnika razlikujejo glede na operaterja storitev in medsebojno niso primerljivi, ker del parametrov zagotavlja operater omrežja, del parametrov pa operater storitev.

- *V primeru zagotavljanja kakovosti ravni storitev operater omrežja zagotavlja izključno kakovost ravni storitev na fizičnem in logičnem nivoju omrežja, raven kakovosti storitev pa je v pristojnosti operaterja storitev.*
- *V primeru zagotavljanja enakih časovnih lestvic (na primer roki za odpravo napak ali roki za vključitev) je prva diagnostika napake in kvaliteta te diagnostike v pristojnosti operaterja storitev, operater omrežja je odgovoren izključno za del omrežja, ki je v njegovi pristojnosti. Prav tako v primeru izvedbe naročil za vključitev roki izvedbe niso primerljivi, ker operater omrežja nima vpliva na dejavnike, ki niso v njegovi pristojnosti.*
- *V primeru uporabe enakih sistemov in procesov operater omrežja zagotavlja izključno proces, vezan na vzpostavitev povezave oziroma dostopa, postopki dobave opreme končnemu uporabniku, konfiguracija storitve interna instalacija pri končnem uporabniku pa so predmet operaterja storitev in ne morejo biti enake.*
- *V primeru zagotavljanja stopnje zanesljivosti in razpoložljivosti operater omrežja zagotavlja parametre na delu omrežja, ki je predmet zakupa, na zagotavljanje ostalih parametrov operater omrežja nima vpliva.*

Agencija se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, da del parametrov storitev zagotavlja operater omrežja, del parametrov pa ponudnik storitev, kar je tudi razlog, da je Telekom Slovenije odgovoren le za parametre storitev, ki jih na veleprodajnem nivoju zagotavlja sam. Namen regulacije je namreč, da imajo vsi operaterji, vključno z maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, enake pogoje za konkuriranje na trgu.

A1 Slovenija ugotavlja, da Agencija v točki 1. b brezpogojno zahteva enako obravnavo ne glede na različne okoliščine. Navedena predlagana obveznost je v nasprotju z določili EECC, saj bi njena implementacija onemogočala kakršnekoli sporazume, ki so tam eksplicitno dovoljeni oz. celo spodbujani za gradnjo zelo zmogljivih širokopasovnih omrežij, zato predlaga, da se besedilo spremeni tako, da glasi: »pri zagotavljanju storitve lokalnega dostopa drugim operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, zagotavljati enake pogoje v enakih okoliščinah. Ti pogoji ne smejo biti slabši, kot jih Telekom Slovenije zagotavlja sebi in svojim hčerinskim ali partnerskim družbam. Koristi sklenjenih sporazumov, ki jih uporablja za svoje poslovanje, je dolžan prenesti tudi na iskalce dostopa.«

Agencija odgovarja, da je osnovni namen regulacije vzpostavitve učinkovite konkurence na trgu, kar pa je mogoče doseči le z zagotavljanjem enakih pogojev za delovanje operaterjev na trgu. Pojem »enaki pogoji v enakih okoliščinah« se npr. nanaša na dolgoročen zakup zmogljivosti, pri katerem iskalec dostopa prevzame del tveganja za nove naložbe, nikakor pa se ne more nanašati na različne pogoje na vertikalno povezanih veleprodajnih trgih, ki bi lahko privedli do porušitve investicijske lestve v korist Telekomu Slovenije. Vertikalno povezana veleprodajna trga (trg 1 in trg 3b), ki sta povezana z istim maloprodajnim trgom, kot to med drugim določa tudi Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnim metodologijah, tako ne moreta predstavljati različnih okoliščin, saj bi različno obravnavanje trgov lahko privedlo do izkrivljanja konkurence. Agencija tako pripombi A1 Slovenija ne more slediti.

Telekom Slovenije komentira točko 1. d predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja. Pri tem navaja, da zagotavlja transparenten dostop do omrežja. Agencija Telekomu Slovenije nalaga obveznost zagotavljanja navideznega kanala za nadzor CPE opreme, kar pomeni, da ima operater zagotovljene pogoje za samostojno tekoče spremljanje prenosne hitrosti za posamezne povezave. Nalaganje dodatnih obveznosti Telekomu Slovenije v zvezi z dodatnim spremljanjem s strani Telekoma Slovenije in dodatnim obveščanjem operaterja, je nerazumno in nesprejemljivo. Prav tako je po mnenju Telekoma Slovenije nesprejemljiva prepoved zaračunavanja morebitnih stroškov povezanih s spremembo paketa, v kolikor bi le ti nastali.

Agencija odgovarja, da je obveznost iz točke 1. d, vključno z obveščanjem v primeru poslabšanja prenosne hitrosti, Telekomu Slovenije naložila že v sedaj veljavni regulatorni odločbi, zato navedeno ne predstavlja dodatne obveznosti. Enako velja tudi za brezplačen prehod na nižji paket, ker krivda v primeru nedoseganja naročene zmogljivosti ni na strani iskalca dostopa. Pri tem je dolžnost Telekoma Slovenije, da spremlja in na ta način sproti zagotavlja naročeno zmogljivost, v kolikor pa iskalcu dostopa naročene zmogljivosti ne more več zagotavljati, da ga o tem tudi obvesti, saj bi v nasprotnem primeru iskalec dostopa moral Telekomu Slovenije dokazovati nedoseganje naročene zmogljivosti in preko reklamacijskega postopka zahtevati bodisi izboljšanje kakovosti bodisi prehod na nižjo zmogljivost, kar pa bi lahko predstavljalo dolgotrajen postopek, to pa ne bi bilo v korist končnim uporabnikom. Predlagana obveznost je tako sorazmerna.

Nadalje Telekom Slovenije komentira točko 1. f predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja. Po mnenju Telekoma Slovenije je zahteva po istem informacijskem sistemu za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja maloprodajna enota Telekoma Slovenije, v dobrednem pomenu nerazumna in neizvedljiva. Operaterji imajo na voljo spletni vmesnik (operaterski portal) preko katerega naročajo in upravljajo storitve, pri čemer je ta vmesnik podložno vezan na isti informacijski sistem, kot ga Telekom Slovenije uporablja za svojo maloprodajno enoto. Procesno je naročanje enako

tako za ostale operaterje kot za maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, razlika je le v vhodnem sistemu, kar je Agencija ugotovila tudi v procesu inšpekcijskega nadzora. Telekom Slovenije izpostavlja, da je že v pripombah na prejšnjo Analizo upoštevne trga izpostavil podobno pripombo. Telekom Slovenije predlaga Agenciji, da naj besedilo ukrepa prilagodi na način, da črta izraz »isti« in ga nadomesti z izrazom »enotni informacijski sistem«, kar Telekom Slovenije alternativnim operaterjem že zagotavlja.

Agencija odgovarja, da je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo. Telekom Slovenije v svoji pripombi navaja, da je obveznost že realizirana ter da je razlika samo v tehnologiji vmesnika, ki je za ostale operaterje izveden preko spleta. Namen predlagane obveznosti je, da so informacije in procesi, ki so na voljo maloprodajni enoti Telekoma Slovenije, v enaki strukturi in časovnih okvirih na voljo tudi iskalcem dostopa, kar pomeni, da morajo biti iskalci dostopa obravnavani na identičen način kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije, saj je le na ta način mogoče zagotoviti nediskriminatorno obravnavo, ki je osnovni pogoj za konkurenčno delovanje iskalcev dostopa na trgu.

Telekom Slovenije v zvezi s točko 1. g predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja navaja, da se je v zvezi z zagotavljanjem informacijske podpore za odpravo napak potrebno omejiti na zagotavljanje enotnega informacijskega sistema za podporo postopkov odprave napak, možnost sprotnega spremljanja statusov (korakov) odprave napak, ažurno posredovanje informacij o razlogih v primeru podaljšanja roka za odpravo napak in takojšnjem obveščanju o zaključitvi napake. Ugotavljanje vzroka za nastalo napako, še zlasti v primeru, ko ne gre za napake na strani Telekoma Slovenije po mnenju slednjega ni predmet ugotavljanja Telekoma Slovenije, prav tako to ni predmet informacijskega sistema, zato Telekom Slovenije predlaga, da Agencija ukrep ustrezno spremeni.

Agencija odgovarja, da se zaveda, da napake na maloprodajni storitvi pri določenem uporabniku niso vedno posledica napake na veleprodajni storitvi Telekoma Slovenije, zato pričakuje, da ima Telekom Slovenije vzpostavljen tak sistem ugotavljanja napak, ki omogoča razmejitve med tem, ali je napaka nastala na nivoju veleprodajne storitve, ali pa na nivoju nadgradnje do maloprodajne storitve. Od Telekoma Slovenije se pričakuje, da s tem namenom deluje v dobri veri. Mehanizem mora omogočati, da Telekom Slovenije in iskalec dostopa vse do jasne razmejitve napake v korist končnega uporabnika skupaj odpravljata napako. Telekom Slovenije odpravlja napako v primeru, če je ta nastala na veleprodajni storitvi, iskalec dostopa pa, če je nastala v nadgradnji. Ker Telekom Slovenije dobi plačilo za izvajanje veleprodajne storitve, je povsem pričakovano, da vse do jasne razmejitve napake aktivno sodeluje pri iskanju in morebitni odpravi napake. Navedena obveznost je bila v enaki obliki Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo.

Telekom Slovenije v zvezi s točko 2 predloga ukrepa zagotavljanja enakega obravnavanja, to je z omejitvami popustov za dolgoročni zakup navaja, da je Agencija omejila poslovno svobodo pri sklepanju dolgoročnih popustov za dolgoročni zakup najmanj na obdobje 5 let in prosi za pojasnilo, zakaj je najkrajša primerna doba 5 let in krajša doba ni primerna oziroma ekonomsko upravičena.

Agencija odgovarja, da je 5 let najkrajša doba, ki omogoča zadostno predvidljivost za sprejem poslovnih odločitev iskalca dostopa glede prihodnjih investicij in njihovo povrnitev. Enaka doba velja na podlagi trenutno veljavne odločbe že za ukinitve skupnih lokacij in bakrenega omrežja. Predlagano obdobje najkrajšega zakupa pa operaterju omrežja na drugi strani zagotavlja vir bodočih prihodkov, ki jih lahko planira za nadaljnjo gradnjo infrastrukture. Na podlagi podatkov, ki so jih posredovali

operaterji, je Agencija tudi ugotovila, da je povprečna doba menjave paketa 56 mesecev, torej je najmanj toliko časa končni uporabnik zanesljivo tudi pri istem operaterju, saj ob vsaki menjavi naročniškega paketa ne zamenja operaterja, zato bi krajše obdobje od povprečnega trajanja uporabe istega naročniškega paketa lahko pomenilo, da iskalec dostopa prevzema razmeroma majhno tveganje, saj bi končni uporabnik dokaj zanesljivo ostal pri iskalcu dostopa. Iz navedenega razloga pa popust za krajše obdobje ne bi bil upravičen.

T-2 pozdravlja pristop Agencije, ki omejuje količinske popuste na FTTH produkte in prepoveduje popuste, ki omejujejo prehode s trga 3b na 1. T-2 dodaja, da bi bilo smiselno izrecno prepovedati kakršnekoli omejitve/penale za prehode na druge (hitrejše ali počasnejše) FTTH veleprodajne vložke na obeh trgih, saj se te lahko uporabijo kot podpora protikonkurenčnim akcijam. T-2 tudi pozdravlja omejitve, da Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem in opozarja, da te obveznosti v praksi ne bo mogoče preverjati, če Telekom Slovenije ne bo uvedel transfernih oziroma internih cen.

Agencija odgovarja, da bo razširila nabor priključkov, ki so upravičeni do popustov za dolgoročni zakup, in sicer bo tovrstne popuste omogočila za vse NGA priključke (priključke s hitrostjo najmanj 30 Mbit/s), ne glede na tehnologijo, saj želi s tem pospešiti prehod končnih uporabnikov na zmogljivejše storitve. Agencija pri tem popustov ne bo omejevala na točno določeno tehnologijo, o čemer je več navedeno v nadaljevanju. Agencija glede prehodov med različnimi veleprodajnimi produkti in produkti različnih trgov odgovarja, da sami prehodi med različnimi veleprodajnimi vložki ne vplivajo na višino popusta – niti na njegovo izgubo – in se zaradi tega ne morejo uporabiti v protikonkurenčne namene. Agencija odgovor glede pripombe T-2 v zvezi s transfernimi cenami podaja v nadaljevanju v okviru poglavja Obveznost ločitve računovodskih evidenc.

A1 Slovenija preseneča odločitev Agencije, da je prepovedala oz. do skrajnosti omejila sklepanje dolgoročnih poslov. Po njegovem mnenju je takšna regulatorna intervencija škodljiva in lahko prinese dolgoročne negativne posledice za trg.

A1 Slovenija poziva Agencijo, da dotično točko 2 v analizi popolnoma izbriše, saj Agencija ne razume dobro priporočila Evropske komisije, ki je nacionalnim regulativnim organom dala navodila naj sprejmejo alternativne strukture veleprodajnih cen, namesto preproste rešitve ena velikost za vse. Različne cene bi odražale razliko v tveganju, ki ga nosi iskalec dostopa. To bi omrežnim operaterjem in iskalcem dostopa omogočilo, da si delijo tveganje uvedbe omrežja: iskalec dostopa, ki je bil pripravljen dolgoročno zakupiti določene zmogljivosti, bi lahko bil nagrajen z nižjo ceno dostopa v primerjavi s ceno po posamezni povezavi (»pay as you go«), ki bi kompenzirala ustrezno tveganje, ki je preneseno na iskalca dostopa. Tovrstna prilagodljivost v sistemu reguliranih veleprodajnih cen dostopa je smiselna, nenazadnje tudi zato, ker podobni sporazumi obstajajo tudi na konkurenčnih trgih. V nadaljevanju A1 Slovenija navaja koristne predloge, ki jih je potrebno upoštevati pri določanju modela cen, ki so jih pripravili svetovalni eksperti DotEcon in jih Agencija pri svojem delu ni upoštevala v dovolj veliki meri. Nadalje A1 Slovenija navaja, da Agencija v analizi nerodno zapiše, da cena za dolgoročni zakup ne sme biti nižja od objavljenih v vzorčni ponudbi, morala pa bi zapisati, da je lahko nižja, vendar sorazmerno s prevzetim tveganjem. Tudi časovno določanje na najmanj 5 let ni potrebno; pač daljše kot je obdobje višja je premija in večje je tveganje tj. nižja je lahko nediskriminatorna cena in obratno. Prav tako je nesmiselno omejevati popust največ do višine pribitka za tveganje za vlaganja v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC) sredstev po tekoči vrednosti za predmetno leto.

A1 Slovenija v nadaljevanju navaja, da bo pri polni izkoriščenosti vseh enot mesečnih zakupnin cena na enoto najnižja. Vendar je pomembno tudi to, da pri slabi izkoriščenosti zakupljenih kapacitet cena na enoto narašča in lahko na enoto tudi bistveno preseže ceno iz vzorčne ponudbe. Cena na enoto je torej v celoti odvisna od tega, kako uspešen bo operater pri prodaji enot fiksnega dostopa do širokopasovnega interneta na maloprodajnem trgu. Ustrezna lestvica popustov torej ni namenjena temu, da bi »večjim« operaterjem zagotavljala nesorazmerno večje ugodnosti pri realiziranem večjem zakupu enot širokopasovnega dostopa, ampak nagraduje večje finančno tveganje ob slabših rezultatih na maloprodajnem trgu, kot ga nosijo operaterji, ki kapacitete operatorskega dostopa zakupujejo po vzorčni ponudbi po sistemu »pay-as-you-go« (sprotni zakup po posamezni povezavi).

A1 Slovenija navaja, da je enako obravnavo subjektov mogoče doseči tudi v okolju, kjer so subjekti pomembno različni – npr. v velikosti povpraševanja. To je možno doseči z lestvicami popustov. Za diskriminacijo gre, če operater s pomembno tržno močjo s cenovno politiko operatorskega dostopa zagotavlja prednosti posameznim operaterjem nasproti ostalim operaterjem. Za prednost se šteje vsaka posredna neposredna ugodnejša obravnava pri ceni zakupa kapacitet operatorskega dostopa. Diskriminatorno je zagotavljanje prednosti, kadar stroškovno primerljive storitve operater s pomembno tržno močjo ponuja za različno ceno oz. kadar stroškovno različne storitve ponuja po enaki ceni. Vedno pa je potrebno pri različnih oblikah popustov presojati oziroma vzeti v ozir njihove dejanske in potencialne učinke na konkurenco. Te je BNetzA posebej skrbno presojala prav v primerih vnaprejšnjega zakupa kapacitet operatorskega dostopa. Gre za t.i. »Kontingent-Modell«, ki je po vsebini primerljiv z modelom dolgoročnega zakupa, kot ga poznamo v Sloveniji. V Nemčiji je BNetzA namreč presojala primer, ko je operater s pomembno tržno močjo kot alternativo vzorčni ponudbi ponujal ugodnejše cene na enoto pri dolgoročnem vnaprejšnjem zakupu kapacitet operatorskega dostopa. Iz aktualne prakse BNetzA izhaja, da je z vidika obveznosti enakega obravnavanja bistveno, da cenovna politika operaterja s pomembno tržno močjo vsakemu učinkovitemu podjetju omogoča plačati enako učinkovito ceno na enoto zakupa, kot jo plačujejo tudi druga manjša ali večja, regionalno ali zvezno delujoča podjetja. To je namreč eden od pogojev, pod katerim je BNetzA t.i. Kontingent-Modell dovolila kot alternativo vzorčni ponudbi. Po mnenju A1 Slovenija so manjše količine povpraševanja povezane z manjšo negotovostjo glede uspeha prodaje in manjšim prispevkom k investicijski predvidljivosti, zato je tudi popust upravičeno lahko nižji. Ni logična niti nujna enakost popusta za vse veleprodajne storitve na obeh vertikalno povezanih veleprodajnih trgih ne glede na to, da so v zakup zajete različne količine storitev. Npr. pri razvezavi krajevne zanke operater uporablja svoje povezave od koncentracijskih točk jedrnega omrežja do lokalne točke prevzema v kolokaciji, pri bitnem toku pa se operater zaveže zakupiti tudi preostale kapacitete med kolokacijo in regijskim vozliščem, ki operaterju s pomembno tržno močjo omogočijo investicijo v zmogljivejše prenosne porte na teh relacijah. Ker gre torej za različne storitve, ki so povrhu vsega celo nezamenljive in so s strani Agencije uvrščene na različne upoštevne trge, med neenakimi uporabniki teh storitev ni mogoče zahtevati enake obravnave. Povedano drugače, različnih popustov na trgu 3a in 3b ni mogoče obravnavati kot nedopustno diskriminacijo. Dalje ni razloga, da bi dolgoročni zakup lahko zajemal samo veleprodajne storitve, ki se zagotavljajo preko optičnega omrežja do končnega uporabnika (FTTH), saj so kot NGN opredeljene tudi druge oblike povezav (zlasti GPON in določene posodobljene oblike dostopa prek bakrenega omrežja) in vse prispevajo k boljši uvrstitvi na DESI kazalnikih. Za takšne zahteve in omejitve torej ni nobene pravne podlage niti ekonomske logike. Predvsem ni mogoče mimo dejstva, da tovrstni dolgoročni zakupi že obstajajo na analiziranem trgu in ustvarjajo točno tiste zelene učinke, ki jih naj bi Agencija zasledovala – tj. omogočiti hitrejši razvoj omrežij in znižati maloprodajne cene širokopasovnega dostopa glede na povprečje v EU. Agencija z omejitvami, ki jih navaja v analizah, pravzaprav poskuša za nazaj prepovedati nekaj, česar v odsotnosti jasno ugotovljene diskriminacije

sploh ne bi smela regulirati. Nasprotno, Agencija bi morala ob upoštevanju priporočila NGA iz leta 2010 v luči spodbud za gradnjo NGA omrežij dolgoročne zakupe spodbujati ravno ob zgledu obstoječih tovrstnih ponudb. S tem v zvezi naj Agencija zagotovi enako obravnavo in transparentnost. Omejevanje načinov za dajanje dostopa ne sodi v regulatorno odločbo, saj naj bi bila ta namenjena ravno omogočanju čim enostavnejše rabe reguliranega omrežja. Pogoji kot so predvideni v analizi pomenijo oviro za utilizacijo omrežja in razvoj konkurence.

Agencija odgovarja, da mnenje A1 Slovenija, da bi regulatorna omejitev popustov na trgu lahko prinesla dolgoročne negativne posledice za trg, ni podprta s konkretnimi dokazi. Nasprotno, Agencija meni, da bi različno obravnavanje operaterjev na reguliranih trgih imelo negativne posledice za nadaljnji razvoj učinkovite konkurence, saj operaterji ne bi imeli enakih pogojev za delovanje na trgu in bi bil porušen t. i. »level playing field«. Poleg tega bi previsoki popusti na reguliranem trgu v slabši položaj postavili operaterje, ki vlagajo v lastno infrastrukturo. Agencija pri tem dodaja, da lahko Telekom Slovenije na delu trga 3b, ki bo dereguliran in na delu trga 1, kjer bo ukinjena cenovna regulacija, omogoča dostop do svojega omrežja pod komercialnimi pogoji, s tem da bo moral na trgu 1 še naprej upoštevati enako obravnavanje.

Glede navedbe A1 Slovenija, da Agencija v analizi zapiše, da cene za dolgoročni zakup ne smejo biti nižje od objavljenih v vzorčni ponudbi, Agencija odgovarja, da je temu dodana še besedna zveza »za redno veleprodajno ponudbo z upoštevanim sorazmernim deležem prevzetega tveganja«, kar pomeni da so cene za dolgoročni zakup nižje, sorazmerno s prevzetim tveganjem. Agencija bo zaradi nedvoumnosti popravila navedbo v predlagani obveznosti. Glede najmanjše časovne vezave zakupa pa se je Agencija opredelila že zgoraj.

Glede mnenja A1 Slovenija, da med različnima veleprodajnima trgoma (trg 1 in trg 3b) ni mogoče zahtevati enake obravnave, Agencija odgovarja, da sta oba veleprodajna trga vertikalno povezana z istim maloprodajnim trgom, kar pomeni, da bi vsakršno različno obravnavanje trgov glede popustov imelo za posledico izkrivljanje konkurence, zato prav iz tega razloga predmetna trga ne moreta predstavljati različnih okoliščin. S ponujanjem popustov ob pogoju dolgoročne (5-letne) vezave le na trgu 3b bi se iskalce dostopa sililo, da še naprej ostajajo na tem trgu oziroma, da na ta trg preidejo iz trga 1 in so tako pri ponujanju maloprodajnih storitev v največji meri odvisni od infrastrukture Telekoma Slovenije, posledično pa ne bi vlagali v lastna omrežja. Siljenje operaterjev na trg 3b predstavlja omejevanje tehničnega napredka in pomeni manjšo raznolikost in kakovost storitev, kar negativno vpliva na konkurenco in posledično dolgoročno škodi koristim potrošnikov. Agencija še dodaja, da je pribitek v absolutnem znesku višji pri storitvah, ki vključujejo več elementov omrežja (torej na trgu 3b), saj je v tem primeru tudi strošek kapitala višji, posledično pa je višji tudi absolutni znesek popusta. Poleg tega bi na izkrivljanje konkurence vplival tudi popust, ki bi bil višji kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja, saj bi to zmanjšalo pripravljenost operaterjev na vlaganja v lastna omrežja. Agencija glede vrednotenja tveganja za naložbe v NGA omrežja ne bo vztrajala pri uporabi pribitka za NGA WACC in bo predlog predmetne obveznosti ustrezno popravila, kot je navedeno v nadaljevanju, ter bo s tem delno sledila predlogu A1 Slovenija.

Agencija bo na podlagi predloga A1 Slovenija glede vključitve vseh NGA priključkov v dolgoročni zakup, s katerim se strinja, spremenila točko 2 predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja na trgu 1 in 3b, in sicer tako, da bo popust mogoč za vse NGA priključke (priključke s hitrostjo najmanj 30 Mbit/s) na omenjenih trgih, ne glede na tehnologijo.

Telekom Slovenije navaja, da je Agencija omejila višino popusta z višino pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC), ki trenutno znaša 1,5 %. To po mnenju Telekoma Slovenije ni nujno, da odraža koristi, ki jih operaterju omrežja prinaša dolgoročno stabilna zasedenost omrežja. Nezaseden priključek v posameznem mesecu predstavlja za operaterja omrežja za vedno izgubljen prihodek. V kolikor se z dogovorom o dolgoročnem zakupu poveča število priključkov posameznega operaterja zakupnika za npr. 10 %, to neposredno generira višje prihodke ob enakih veleprodajnih cenah, kar predstavlja korist za operaterja omrežja in predstavlja potencialen okvir za dogovor o popustu na ceno storitev ob predpostavki omejeno fiksnih stroškov zagotavljanja storitve. V kolikor se operater omrežja in zakupnik storitev dogovorita za 10 % višjo rast števila priključkov in 5 % popust na ceno storitve, se koristi dolgoročnega zakupa enakomerno razdelijo med oba deležnika. Na tej osnovi Telekom Slovenije zaključuje, da enoten popust v višini pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežje ni primerna meja za omejitev višine popusta. Telekom Slovenije nato citira Priporočilo Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU) (v nadaljevanju: Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah), ki poudarja potrebo po prožnosti pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev (navedeni sta točki 49 in 19).

Telekom Slovenije Agencijo naproša za pojasnilo, zakaj je višino popusta v nasprotju s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah omejila z višino pribitka za tveganje za vlaganje v NGA omrežja pri izračunu stroškov kapitala (WACC). V kolikor bi bilo to po mnenju Evropske komisije primerno, bi takšno stališče zapisala v omenjeno priporočilo in odpravilo dvome o primerni višini popusta. Dodatno naj Agencija pojasni zakaj je omejila, da Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem. Iz Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah namreč izhaja, da NRA lahko sprejme tiste količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop.

A1 Slovenija navaja, da je sprejemanje rizika s popustom 1,5 % odstotka, kolikor je Agencija v zadnjem izračunu WACC ovrednotila premium risk na dolgoročni zakup povsem nerazumno in nima nobene strokovne osnove. Kaj je ustrezen premium risk ni notnega stališča med EU regulatorji, kar je bilo jasno iz predstavitve svetovalcev EK, ki pripravljajo predlog spremembe Access Recommendation. S takšnim predlogom regulacije bo Agencija povsem zavrla razvoj slovenskega trga elektronskih komunikacij in ogrozila prihodnje poslovanje operaterja, ki kot vložek za svojo maloprodajno ponudbo uporablja dostop do omrežja operaterja s pomembno tržno močjo na trgu 3b. Agencija se sklicuje na dve priporočili, ki sta bili sprejeti na podlagi neveljavnega EU regulatornega okvira in sta v postopku revizije. Nedvoumno je bilo ugotovljeno, da nista več v skladu z novim EECC in zato bosta spremenjeni na način, da bosta spodbujali gradnjo visokozmogljivih širokopasovnih omrežij. Poleg tega je tudi interpretacija Priloge 1 Priporočila o reguliranem dostopu do NGA omrežij povsem zgrešena. Prilagojena je enemu slovenskemu operaterju iskalcu dostopa in nima nobene resne ekonomske strokovne podlage.

Agencija odgovarja, da je pri uporabi pribitka za NGA WACC za tveganje za naložbe v NGA omrežja treba upoštevati, da se naveden pribitek nanaša na investicijsko vrednost izgradnje priključka, kar pomeni, da je odstotek pri preračunu na mesečno zakupnino znatno višji. Ne glede na navedeno, bo

Agencija upoštevala pripombo Telekoma Slovenije in A1 Slovenija ter glede vrednotenja tveganja za naložbe v NGA omrežja ne bo vztrajala pri uporabi pribitka za NGA WACC. Pri tem pa popust za dolgoročni zakup ne bo smel biti višji, kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja, ki ga izkaže Telekom Slovenije, saj bi to zmanjšalo pripravljenost operaterjev na vlaganja v lastna omrežja. Agencija bo na podlagi navedenega predlog predmetne obveznosti ustrezno popravila.

Agencija je glede količinskih popustov, ki jih omenja A1 Slovenija, mnenja, da lahko slednje privede do neenakega obravnavanja manjših operaterjev in novih vstopnikov, ki bi se jim s tem vstopne ovire še dodatno povečale. Manjši operaterji in novi vstopniki se namreč srečujejo z višjimi stroški poslovanja na naročnika, zaradi česar so manj učinkoviti. Z dodatnim pritiskom veleprodajnih cen, ki bi bile višje kot bi bile za večje iskalce dostopa, pa bi bili povsem nekonkurenčni.

Agencija še dodaja, da Telekom Slovenije sam sebi oziroma svoji maloprodajni enoti popustov za dolgoročni zakup ne bo smel obračunati, ker bi to lahko privedlo do dviga rednih reguliranih veleprodajnih cen, ki so predmet preverjanja po ERT modelu. Telekom Slovenije bi namreč dolgoročni popust lahko apliciral na vse lastne priključke in na ta način ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT. Na drugi strani pa bi bila redna veleprodajna cena še vedno vezana na redno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, ki pa je kot tako Telekom Slovenije na trgu niti ne bi ponujal, saj bi vsa maloprodajna ponudba Telekoma Slovenije temeljila na veleprodajni ceni, ki vključuje popust za dolgoročni zakup.

Telekom Slovenije komentira namero Agencijo, da naloži obveznosti nudenja enakih popustov na upoštevnem trgu 1 in trgu 3b. Navaja, da Načelo enakega obravnavanja zahteva, da se enake položaje obravnava enako, različne pa različno. Storitve na trgu 1 in trgu 3b so si različne, sicer jih Agencija ne bi umestila na različna upoštevana trga. Zahteva, da se pogoji na različnih trgih oz. različni tržni položaji obravnavajo na enak način, pravzaprav vodi v diskriminacijo operaterjev, ki delujejo na različnih trgih. Na trgu 3b se nudijo storitve z višjo dodano vrednostjo in z višjim učinkom ekonomije obsega, ki posledično dopuščajo tudi višjo raven popustov. V kolikor se enake popuste kot na trgu 3b aplicira na trg 1, so operaterji, ki delujejo na trgu 3b negativno diskriminirani. Različno obravnavanje navedenih dveh trgov je nujno, sicer je oblikovanje popustov za dolgoročni zakup ekonomsko nevzdržno. Telekom Slovenije Agencijo prosi za pojasnilo, zakaj je potrebna naložitev ukrepa, po katerem je potrebno različne tržne položaje obravnavati na enak način.

Agencija odgovarja, da se je do različnega obravnavanja popustov za dolgoročni zakup na veleprodajnih trgih 1 in 3b opredelila že zgoraj. Ker sta oba veleprodajna trga vertikalno povezana z istim maloprodajnim trgovom, bi vsakršno različno obravnavanje trgov glede popustov imelo za posledico izkrivljanje konkurence. Namen popustov za dolgoročni zakup je namreč spodbujanje prehodov na NGA omrežje in ne vezava iskalcev dostopa čim nižje na investicijski lestvi in s tem oviranje njihovega prehoda na vertikalni trg bližje maloprodajnemu trgu, kar je v največji meri interes prav Telekoma Slovenije. Agencija še dodaja, da ker gre na trgu 3b za storitve, v katere je vključenih več sredstev operaterja omrežja (višja dodana vrednost), je temu sorazmerno tudi popust v absolutnem znesku višji.

Agencija glede enakega obravnavanja pri dolgoročnih zakupih poudarja, da se slednje ne bo nanašalo na dereguliran del trga 3b, na katerem so vzpostavljene razmere učinkovite konkurence. Del trga 3b se bo namreč skladno s priporočilom Evropske komisije in ugotovitvami Agencije dereguliral. Na dereguliranih območjih bo Telekom Slovenije lahko ponujal storitve po komercialnih pogojih. Na še

vedno reguliranih območjih pa želi Agencija spodbuditi operaterje za ustrezen pomik po investicijski lestvici in preprečiti, da bi Telekom Slovenije s popusti izključno na trgu 3b vplival na poslovne odločitve operaterjev glede lastnih vlaganj v omrežja.

A1 Slovenija navaja, da glede na povsem spremenjen trend regulacije vpeljan s sprejemom EECC, ki žal še vedno ni implementiran v nacionalno zakonodajo in sprejetjem priporočila z navedbo upoštevni trgov, na katerem ostaja od obeh zgolj trg 1 s predlaganimi regulatornimi ukrepi enakega obravnavanja poglavja 8.3 v točki 2. a deluje povsem v nasprotju EECC. Z navedenimi obveznostmi bo Agencija povsem onemogočila kakršnekoli sporazume operaterjev iskalcev dostopa in operaterja s pomembno tržno močjo, ki bi bili pripravljene sklepati sporazume s katerimi bi prevzeli določen del tveganja investicij v visokozmogljiva širokopasovna omrežja.

Agencija odgovarja, da s predlaganimi obveznostmi ne bodo onemogočeni sporazumi za prevzem tveganja za naložbe v NGA omrežja med iskalci dostopa in operaterjem s pomembno tržno močjo. Agencija sicer na podlagi prejetih pripomb operaterjev tveganja za naložbe ne bo omejevala s pribitkom na NGA WACC, kot je navedla že zgoraj. Agencija želi s predlaganimi obveznostmi preprečiti predvsem izkrivljanje konkurence, ki bi bilo posledica neenake obravnave operaterjev na povezanih veleprodajnih upoštevni trgih (trg 1 in trg 3b), ob tem pa ohraniti zadostne spodbude za operaterje za vlaganje v lastno infrastrukturo.

Agencija ob tem dodaja, da je mehanizem prevzemanja oziroma porazdeljevanja tveganja investicij v EECC opisan v 76. členu in aneksu IV, podrobneje pa v Smernicah BEREC¹⁹. Poudariti je potrebno predvsem to, da je v EECC predvidena ureditev taka, da mora operater s pomembno tržno močjo vnaprej ponuditi zavezujočo ponudbo za sovlaganja, ki je odprta za vse ves čas svojega obstoja. Navedena določila pa veljajo samo za vlaganja v nova omrežja. Ustreznost ponudbe preverja nacionalni regulatorni organ, torej Agencija, ki lahko presodi, da na območju sovlaganj spremeni ali odpravi predhodno regulacijo (regulatorno odločbo). Glede na navedeno torej Agencija nima podlag, da bi se v sedanjih analizah in predlogu ukrepov opredeljevala do morebitnih pobud, ki še ne obstajajo, oziroma že vnaprej postavljala pogoje. Že realizirana vlaganja v obstoječa omrežja pa niso predmet posebnih določil EECC.

Po podrobni proučitvi obeh analiz A1 Slovenija ugotavlja, da Agencija nerazumno tesno povezuje upoštevna trga 1 in 3b, pri čemer namerava upoštevni trg 3b v pomembnem delu države povsem deregulirati. Tako A1 Slovenija ugotavlja, da Agencija s predlagano regulacijo:

- *na eni strani deregulira skoraj polovico priključkov na trgu 3b;*
- *omejuje sklepanje kakršnihkoli sporazumov za količinski zakup s prevzemom tveganja;*
- *eksplicitno izključuje dolgoročne zakupe bakra tudi ob modelu, ki spodbuja gradnjo optike pri čemer je jasno da ima operater, ki zakupuje bakrene povezave interes prehoda na optiko takoj, ko bo ta zgrajena;*
- *ne zagotavlja prehodnega obdobja za prehod iz trga 3b na trg 1 (VULA ali gradnja lastnega omrežja);*
- *ne zagotavlja regulatorne predvidljivosti in preprečuje zlorabe prevladujočega položaja s cenovnim iztiskanjem.*

¹⁹ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/guidelines/9727-berec-guidelines-to-foster-the-consistent-application-of-the-conditions-and-criteria-for-assessing-new-very-high-capacity-network-elements-article-76-1-and-annex-iv-eecc

Agencija odgovarja, da so navedbe A1 Slovenija pretirane in zavajajoče. Agencija se je do zgornjih navedb A1 Slovenija podrobneje opredelila že zgoraj, na tem mestu pa na kratko povzema ključne ugotovitve. Evropska komisija je jasno začrtala pot k čim večji deregulaciji trga elektronskih komunikacij. V zadnjem Priporočilu o upoštevnih trgih tako nekdanji trg 3b ni več uvrščen na seznam upoštevnih trgov, saj se smatra kot trg, ki ga ni več potrebno predhodno regulirati. Glede sporazumov o dolgoročnem zakupu Agencija odgovarja, da jih ne preprečuje, temveč jih postavlja v okvir, ki zmanjšuje možnosti izkrivljanja konkurence na območjih, kjer učinkovita konkurenca še ni vzpostavljena, zato posebej za ta namen določa pogoje enakega obravnavanja, ki preprečujejo, da bi operater s pomembno tržno močjo drugače obravnaval iskalce dostopa na določenem upoštevnem trgu oziroma oblikoval ponudbo, ki bi bila narejena po meri določenega iskalca dostopa. Agencija bo, kot že navedeno zgoraj, na podlagi predloga A1 Slovenija spremenila pogoje dolgoročnega zakupa, tako da bo lahko operater s pomembno tržno močjo ponudil dolgoročni zakup za vse NGA priključke (priključke s hitrostjo najmanj 30 Mbit/s), ne glede na tehnologijo.

Agencija zavrača očitke, da ni predvidela prehodnega obdobja za prehod s trga 3b na trg 1. Agencija bo namreč še vedno regulirala del trga 3b, kjer so za to izpolnjeni pogoji, torej je postopen prehod na trg 1 na teh območjih mogoč še celo obdobje veljavnosti prihodnje regulatorne odločbe. Prav tako pa je bila že s trenutno veljavnimi ukrepi z umikom cenovnih obveznosti na delu upoštevnega trga 3b nakazana smer k postopni deregulaciji tega trga, kar pomeni da so imeli iskalci dostopa dovolj časa, da se pripravijo na obdobje po deregulaciji. Na območjih, kjer se trg nagiba k učinkoviti konkurenci, pa še vedno ostaja tudi možnost zakupa reguliranih produktov na trgu 1. Agencija še dodaja, da na dereguliranih območjih ni ovir za komercialne sporazume o dostopu. Agencija se zaveda tudi nevarnosti, da bi se prehodno obdobje lahko izrodilo v obdobje podaljšane regulacije, po katerem operaterji še vedno ne bi bili pripravljeni v zadostni meri na nove razmere, zato bo Agencija, kot je bilo bolj podrobno obrazloženo zgoraj, omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za prehod na popolno deregulacijo dela upoštevnega trga 3b za območja na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene, kar bo omogočilo operaterjem, da se prilagodijo novim razmeram regulacije.

Po mnenju Rune Enia predlagana ureditev dostopa do kableske kanalizacije ne odpravlja obstoječih problemov glede sedanje in še zlasti bodoče zasedenosti kanalizacije, kar Telekomu Slovenije v praksi omogoča pavšalne ocene glede zasedenosti ter sklicevanje na ad hoc ali celo neobstoječe načrte, ki jih pod pretvezo poslovne skrivnosti ni dolžan niti razkriti. Tovrstne manipulacije v praksi redno preprečujejo dostop do kanalizacije, zato jih je z odločbo nujno preprečiti. Rune Enia tudi poudarja, da sistem, v katerem si lahko Telekom Slovenije sam zase rezervira kanalizacijo brez vsakršnih stroškov, isti postopek pa iskalcem dostopa ni na voljo, očitno krši obveznost enakega obravnavanja. Rune Enia zato predlaga, da bi v točki 8.3., ki ureja obveznost enakega obravnavanja, Agencija morala izrecno zahtevati vzpostavitev sistema rezervacij in zasedanja kanalizacije, ki bi veljal na enak način za iskalce dostopa in Telekomovo notranjo organizacijsko enoto oziroma partnersko podjetje, ki gradi omrežje. Glede na dosedanje obnašanje Telekoma Slovenije, na katerega je Rune Enia opozorila v postopkih reševanja sporov, namreč ni mogoče pričakovati dobrovernega obravnavanja zahtev iskalcev dostopa do kanalizacije.

Agencija odgovarja, da ima Telekom Slovenije možnost določitve tehničnih rezerv in rezerv za gradnjo novih omrežij skladno z lastnimi načrti. Te rezerve so namenjene za gradnjo lastnega omrežja za zagotavljanje storitev lastnim uporabnikom, kot tudi za veleprodajne storitve, ki jih na svojem omrežju

zagotavlja iskalcem dostopa. Kot investitor ima tako Telekom Slovenije možnost, da skladno z načrti opredeli bodoče potrebe uporabe lastne fizične infrastrukture. V kolikor te možnosti ne bi imel, bi moral v primeru zasedene cevi s strani iskalcev dostopa vzporedno zgraditi novo fizično infrastrukturo, kar pa ne bi bilo sorazmerno. Agencija se strinja, da mora Telekom Slovenije v primeru, da iskalcu dostopa zavrne dostop do fizične infrastrukture iz razloga razvojnih rezerv, ob zavrnitvi izkazati dokumente, ki izkazujejo upravičenost zavrnitve (npr. skica stanja, izsek iz projekta, povzetek razvojnega načrta z datumi, pomembnimi za izvedbo načrta), vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Telekom Slovenije pa dostopa ne bo smel zavrniti, kadar se obdobje, za katerega je zaprosen dostop v celoti zaključi pred pričetkom izvedbe načrtov na katere se sklicuje Telekom Slovenije in je po zaključku obdobja dostopa možna nemotena izvedba načrtov Telekoma Slovenije. Agencija bo tako predlagano obveznost ustrezno dopolnila.

Telekom Slovenije v zvezi skupnimi lokacijami navaja, da je ukrep napovedi rezervacij na vseh lokacijah, kjer je mogoča skupna lokacija, glede na majhno število poizvedb neprimerno in predlaga, da bodo podatki operaterjem na voljo v pisnem odgovoru na podlagi fizično izvedenih aktivnosti.

Agencija odgovarja, da je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije v enakem obsegu naložena že s trenutno veljavno odločbo. Naložitev navedene regulatorne obveznosti v kombinaciji z informacijami o razpoložljivosti skupnih lokacij je nujna, saj se na ta način iskalcem dostopa omogoča, da na ažuren način dobivajo informacije o prihodnji razpoložljivosti, kar je predpogoj za uspešno načrtovanje širitve njihovega lastnega omrežja. Telekom Slovenije uvaja spremembe omrežja in posledično spreminja tudi lokacije, kjer je možen prevzem prometa za posamezno vrsto veleprodajnega produkta, zato morajo biti iskalcem dostopa informacije na voljo tako informacije glede razpoložljivosti kot glede morebitnih rezervacij.

A1 Slovenija pozdravlja sistem Eol, ki bi moral biti že sam po sebi zadostna garancija, da se zagotovi enaka obravnava operaterjev, a je, kot ugotavljajo v vsakodnevni praksi, vprašljivo zgolj njegovo izvajanje:

- nezmanjšan obseg podatkov;
- preglednost podatkov;
- v enakem obsegu in z istimi dostopi;
- z istimi/enakimi procesi;
- istočasno (v realnem času);
- v enaki kakovosti;
- enako strukturirani podatki;
- isti informacijski sistem, ki črpa podatke iz istih virov.

Po mnenju A1 Slovenija se pri izvajanju Eol pomanjkljivo ureja oz. izvaja:

- *Struktura podatkov: vse kar Agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo, slednji prevede v posamične tabele – ugotovili so že, da ni vezalnih parametrov in je obdelava tabel pravzaprav izziv in zelo zahtevna, definitivno manjka podatek o spremembah (če so, ko so, in kaj so) – to so že večkrat v preteklosti predlagali, in sicer bi bilo pri maloprodajni enoti operaterja s pomembno tržno močjo treba poizvedeti kakšen sistem imajo za obdelavo vseh 26 tabel. Menijo, da tega ni potrebno urejati v regulatorni odločbi, kjer je dovolj opredeljeno kaj naj bo objavljeno, ustreznost je mogoče preizkusiti v postopkih inšpekcijskega nadzora.*

- Kar zadeva gradnjo GPON: Tabela 18, ažurirana na dnevni bazi - imajo napoved izgradnje, ni pa podatka, kdaj bo omrežje zgrajeno – opažajo, da je Agencija problematiko naslovila v točki 3. b, kar pozdravljajo.
- Strukturiran podatek o skrajšavah, segmentacijah in vplivih na ostale tabele (vezane na kolokacije).
- Historizacija sprememb objavljenih podatkov: to bi bilo mogoče urediti z dopolnitvijo uvodnega besedila 3. točke, v kateri bi bilo potrebno dodati, da se objavljajo informacije ter vse spremembe teh informacij. Navedena sprememba ne bi pomenila pretiranega bremena za operaterja s pomembno tržno močjo, saj bi bilo treba v tabele dodati le zaznamek kdaj je bila posamična informacija spremenjena, kar omogoča arhiv, ki že tako ali tako mora biti vzpostavljen zaradi sledljivosti.

Ne glede na navedeno, A1 Slovenija predlaga, da se obveznost v točki 1. f dopolni tako, da se glasi: f. zagotoviti uporabo istega informacijskega sistema in dostop do istih podatkov o omrežju enakih procesov in dostopov ter za pregledovanje, poizvedovanje, naročanje, spremembo in upravljanje storitev, v enakem obsegu ter v enakih strukturnih, časovnih in kakovostnih okvirih, kot jih zagotavlja svojim notranjim organizacijskim enotam ter hčerinskim in partnerskim podjetjem, z uporabo istega informacijskega sistema, pri čemer mora podatke v informacijski sistem črpati iz enakih virov tako za operaterje kot za svoje notranje organizacijske enote ter hčerinska in partnerska podjetja. Navedena sprememba sploh ne bi imela vpliva na operaterja s pomembno tržno močjo, saj ne bi zahtevala nikakršnih prilagoditev na njegov strani, če to že sedaj zagotavlja.

Agencija odgovarja, da bo sledila predlogu A1 Slovenija in bo ustrezno dopolnila obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v točki 1. f predloga izreka odločbe. Besedilo predlagane točke izreka se bo tako glasilo: »Zagotoviti dostop do podatkov o omrežju ter pregledovanje, naročanje, spremembo in upravljanje storitev v enakem obsegu ter v enakih strukturnih, časovnih in kakovostnih okvirih, kot jih zagotavlja svoji lastni maloprodajni enoti oziroma hčerinskim ali partnerskim podjetjem, z uporabo istega informacijskega sistema, pri čemer mora podatke v informacijski sistem črpati iz istih virov tako za operaterje kot za svojo lastno maloprodajno enoto oziroma hčerinska ali partnerska podjetja, in sicer najkasneje v roku 3 mesecev od vročitve prihodnje regulatorne odločbe.« S spremembo se predlagana obveznost Telekoma Slovenije ne spreminja, temveč le dodatno opredeljuje v že obstoječem okviru.

Telekom Slovenije navaja, da je posredovanje informacij o načrtih posodabljanja omrežja ali izgradnji novih omrežij sporno in operaterja omrežja spravlja v neenakovreden položaj v primerjavi z operaterji storitev na drugih vzporednih omrežjih. Neregulirani operaterji drugih vzporednih omrežij namreč v primeru napovedi posodobitve omrežja ali izgradnje novega omrežja s strani reguliranega operaterja omrežja takoj pristopijo k prodajnim aktivnostim na svojem omrežju in s ponujanjem velikih ugodnosti končne uporabnike na teh lokacijah pridobijo na svoje omrežje in jih vežejo za daljše obdobje, s tem pa se reguliranemu operaterju bistveno zmanjša učinkovitost investicije oziroma lahko postane vprašljiva ekonomska upravičenost investicije. Po mnenju Telekoma Slovenije je operater omrežja reguliran v okviru zagotavljanja dostopa do obstoječega omrežja in ne v okviru posodabljanja in izgradnje novega omrežja. Po zgraditvi omrežja je operater omrežja podatke o zgrajenem omrežju dolžan posredovati, plan izgradnje in izvedbe pa je izključno v pristojnosti operaterja omrežja in o tem operater omrežja ne bi moral biti dolžan obveščati drugih. Po mnenju Telekoma Slovenije je predlagani ukrep o potrebnem obveščanju o načrtih posodabljanja ali gradnje omrežja s podatki za posamezen priključek do naslova natančno najmanj 10 dni pred možnostjo oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka v

informacijskem sistemu v nasprotju z načeli Agencije, ki naj bi s svojimi ukrepi spodbujala učinkovite naložbe zlasti v izgradnjo NGA omrežij. Na navedeni način se po mnenju Telekoma Slovenije onemogoči hitro in učinkovito vključevanje novih uporabnikov, saj naj bi bilo s tem onemogočeno dodajanje dodatnih naslovov (npr. tistih, za katere bi izvedeli med samo gradnjo). Telekom Slovenije zato predlaga Agenciji, naj z regulacijo ne posega v investicijsko gradnjo, saj bo s tem dosegla zgolj ustavitev investicij v omrežje.

Agencija odgovarja, da je namen predlagane obveznosti glede obveščanja o gradnjah novih omrežij preprečevanje asimetrije informacij. Maloprodajna enota Telekoma Slovenije bi v nasprotnem primeru namreč imela veliko prednost, saj bi lahko obiskala večino potencialnih naročnikov še preden bi ostali operaterji sploh izvedeli, da se pripravlja gradnja. Roki, ki jih je določila Agencija, ne omejujejo Telekomove maloprodajne enote, ki tako lahko začne s pridobivanjem novih naročnikov hkrati z drugimi operaterji. Obvestilo šele po izgradnji priključkov bi bilo sporno, ker bi iskalci dostopa izvedeli za gradnjo šele naknadno in bi bili zato diskriminirani v primerjavi z maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, ki bi lahko za izgradnjo izvedela prej. Agencija z navedenimi določili v ničemer ne posega v plane izgradenj in njihove izvedbe, zahteva samo, da Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem daje iste informacije ob istem času. Prav tako Agencija z ničemer ne privilegira drugih operaterjev pri predprodajnih in prodajnih aktivnostih pri kupcu na področjih, kjer se gradi nova infrastruktura, saj oboji informacije dobijo istočasno.

Trditev Telekoma Slovenije, da naj bi bilo z desetdnevnim rokom najave pred možnostjo oddaje naročila za priključke, ki so še v gradnji, onemogočeno hitro in učinkovito vključevanje novih uporabnikov, saj naj bi bilo s tem onemogočeno dodajanje dodatnih naslovov (npr. tistih, za katere bi izvedeli med samo gradnjo), ne drži, saj je Agencija v točki 3. b predlagane obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja Telekomu Slovenije omogočila, da takšne primere obravnava drugače, in sicer se zadevni del te točke glasi: »Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradnje omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je treba razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem.«

Telemach navaja, da je Agencija v okviru Analize Telekomu Slovenije naložila obveznost zagotovitve uporabe istega informacijskega sistema in enakovrednih procesov in dostopov za pregledovanje, naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Trenutni informacijski sistem ne ustreza zgoraj navedenim zahtevam. Telemach kot primer opozarja na problematiko obveščanja o predvidenih izgradnjah omrežja preko informacijskega sistema. Trenutno je obveščanje urejeno tako, da se excel datoteke o izgradnjah omrežja nalagajo na informacijski sistem pod zavihek Topologija omrežja. Bili pa so že primeri, kjer so na območju novih izgradenj omrežja od prebivalcev dobili informacije, da so pogodbo že podpisali s Telekomom Slovenije, kar vzbuja dvom v sočasno posredovanje informacij. Zaradi spodbujanja učinkovitosti Telemach predlaga, da Agencija v odločbi OPTM naloži, da mora OPTM operaterjem zagotoviti tudi podatke o zgrajenih a nepriključenih OPT (home passed). Glede na slabo izkoriščenost fiksnega omrežja OPTM, predvidevamo, da je takšnih priključkov ogromno. V tem primeru je treba OPTM-ju naložiti tudi, da je dolžan izvesti izgradnjo do končnega uporabnika, če operater poda takšno zahtevo.

Agencija odgovarja, da ima operater Telekom Slovenije že s trenutno veljavno odločbo naložene predlagane obveznosti, ki jih mora izpolnjevati. Priključki razreda 3 ustrezajo definiciji »home passed«,

njihova gradnja pa mora biti najavljena skladno s 3. b točko obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, prav tako pa morajo biti tudi vsi priključki, ki ustrezajo temu razredu, vpisani v informacijski sistem. Poleg tega je v točki 6. d obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja je naveden tudi rok izgradnje priključka.

Telemach nadalje opozarja tudi na nepravočasen vpis zgrajenega omrežja oz. priključkov, saj se velikokrat zgodi, da njihovi prodajni agentje pridejo na območje novo zgrajenega omrežja in je večina strank že priklapljenih na omrežje Telekoma Slovenije. Omenjena težava je bila tudi že izpostavljena na delavnici za operaterje z dne 16. 1. 2020.

Agencija je mnenja, da v primeru, da do takih kršitev prihaja, prijavijo kršitev Agenciji, ki bo sprožila ustrezne postopke. Telekomu Slovenije je bilo že s trenutno veljavno odločbo naloženo, da v informacijski sistem vnese posamezne priključke pred gradnjo ali posodabljanjem omrežja kot priključke razreda 4, vključno s predvidenim datumom izgradnje priključkov.

Telemach opozarja, da na spletnem portalu še vedno ni sheme omrežja Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije bi moral že po trenutni odločbi na spletnem portalu redno in ažurno objavljati shemo omrežja. Na informacijskem sistemu je objavljena zgolj shema kolokacij. Manjkajo npr. podatki in shema MSAN-ov, kar Telemachu povzroča težave pri predstavitvi naročnikov.

Telemach predvsem potrebuje informacije o:

- topologiji omrežja,
- številu dostopovnih naprav na lokaciji (stikal v primeru FTTH, MSAN-ov v primeru GPON),
- številu uporabnikov in povprečni pasovni širini za posameznega operaterja in
- razpoložljivi pasovni širini na hrbteničnih povezavah preko katerih so povezani naročniki operaterja in ustreznih rezervah v primeru izrednih dogodkov. Opozarjajo, da vsaka izmed navedenih ravnanj že sedaj predstavlja kršitev regulatornih obveznosti in bi jih Agencija po svoji zakonski dolžnosti morala prekrškovo obravnavati.

Agencija odgovarja, da je v analizi predlagala takšen obseg informacij, ki iskalcem dostopa omogoča učinkovit dostop do omrežja Telekoma Slovenije. Podatki o topologiji omrežja so bili Telekomu Slovenije naloženi že s sedaj veljavno odločbo. V kolikor Telemach meni, da podatki o topologiji, ki jih objavlja Telekom Slovenije, niso ustrezni, lahko sproži ustrezne postopke pred Agencijo. Ostala dva podatka, število dostopovnih naprav na lokaciji in informacija o razpoložljivi pasovni širini na hrbteničnih povezavah, nista nujna za ponujanje storitev s strani iskalca dostopa. Število dostopovnih naprav samo po sebi ni pomembno, pomembno je število naročniških priključkov, ki so na voljo, ter njihova zmogljivost in druge tehnološke značilnosti. Prav tako ni pomembna razpoložljiva pasovna širina hrbteničnih povezav, saj mora Telekom Slovenije zagotavljati ustrezno kakovost storitve, ki je vezana na posamezen naročniški priključek. Tako torej ni pomembna zmogljivost hrbtenične povezave kot take, temveč zmogljivost posamezne linije najete preko bitnega toka. Na podlagi navedenega Agencija pripombe Telemacha ne bo upoštevala.

Telemach predlaga, da Agencija po vzoru centralne baze prenosljivosti števil (NP) naroči izdelavo neodvisnega informacijskega sistema, ki bo zagotavljal takšno stopnjo anonimnosti, ki bo pri aktivnostih (poizvedbe, vklopi, prehodi, izklopi, itd.) onemogočala preverbo za katerega operaterja se posamični procesi izvajajo. Prav tako predlagajo, da zaradi spodbujanja učinkovitosti in enake obravnave, Agencija Telekomu Slovenije naloži obveznost, da na informacijskem sistemu redno in ažurno objavlja vse potrebne informacije, ki jih zagotavlja svoji maloprodajni enoti. Apelirajo, da

Agencija vsak kvartal samodejno preverja z odločbo naložene obveznosti transparentnega objavljanja vseh predpisanih informacij.

Telemach tudi navaja, da se Agencija, pri ukrepu obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, v obeh analizah upoštevnih trgov sklicuje na Priporočilo Evropske komisije o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki kot najučinkovitejši ukrep za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti enakega obravnavanja opredeljuje naložitev enakovrednosti vložkov (Eol) operaterju s pomembno tržno močjo, na podlagi katerega mora operater opravljati storitve in zagotavljati informacije tako samemu sebi kot svojim hčerinskim oziroma partnerskim podjetjem kot tudi operaterjem, ki želijo dostop, pod enakimi pogoji, vključno in istočasno s ceno in kakovostjo storitev, v okviru enakih časovnih lestvic, z uporabo enakih sistemov in procesov, ter enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti. V analizah ni jasno katere Eol obveznosti Agencija nalaga Telekomu Slovenije, da bi se štelo, da je Eol vzpostavljen. Še vedno se zdi, da Telekom Slovenije za svojo maloprodajno enoto ne upravlja istega informacijskega sistema, kot ga uporabljajo operaterji na veleprodajnem dostopu. Zato Telemach Agenciji predlaga, da se naroči izdelavo neodvisnega informacijskega sistema, ki bo zagotavljal takšno stopnjo anonimnosti, ki bo pri aktivnostih (poizvedbe, vklopi, prehodi, izklopi, itd.) onemogočala preverbo za katerega operaterja se posamični procesi izvajajo. Šele in samo v tem primeru bo v celoti izpolnjen Eol.

Agencija odgovarja, da je izdelava neodvisnega operacijskega sistema po mnenju Agencije nesorazmerno breme tako za Telekom Slovenije kot za iskalce dostopa. Za Telekom Slovenije zato, ker bi moral ponovno plačevati nekaj, kar ima že v precejšnji meri razvito, za iskalce dostopa pa zato, ker bi se morali prilagajati na nov sistem. S tem pa bi dosegli enak rezultat, zato je potrebno gledati sorazmernost tudi glede na cilj, ki se dosega. Zaradi navedenega je Agencija mnenja, da predlog Telemacha ni primeren za realizacijo. Poleg tega Agencija do sedaj ni zaznala večjih kršitev obveznosti enakega obravnavanja, ki ne bi bile obvladljive že z manj drastičnimi ukrepi.

Telekom Slovenije navaja, da se Agencija v analizi trga ni opredelila do regulacije oziroma deregulacije morebitnih NGA omrežij v solastništvu oziroma skupni gradnji več operaterjev za primer, če je soinvestitor tudi operater s pomembno tržno močjo in za primer, če ni. Telekom Slovenije predpostavlja, da je tako omrežje v vsakem primeru deregulirano, saj bi v nasprotnem primeru to pomenilo diskriminacijo operaterja s pomembno tržno močjo in mu v posameznih primerih onemogočalo soinvestiranje.

Agencija pojasnjuje, da 76. člen EECC velja za nova omrežja, torej za omrežja, ki bodo šele zgrajena. Operater s pomembno tržno močjo, torej Telekom Slovenije bo, v kolikor bo želel uveljavljati izjemo iz 76. člena EECC, moral ponudbo o sovlaganjih, ki bo morala biti odprta za vse kasnejše vstopnike, dati v presojo Agenciji. V kolikor bo ponudba za sovlaganje izpolnjevala vse pogoje iz navedenega člena, bo Agencija določila ponudbo za zavezujočo. Agencija Telekomu Slovenije na območju sovlaganja v novo omrežje, za katerega veljajo zaveze, ne bo naložila drugih obveznosti oziroma bo regulacijo glede na okoliščine prilagodila, če bo s Telekomom Slovenije vsaj en potencialni sovlagatelj sklenil sporazum o sovlaganju. Navedeno velja ne glede na delež, ki ga bo imel Telekom Slovenije v investiciji.

Agencija še dodaja, da če pride do sovlaganj več operaterjev, med katerimi ni operaterja s pomembno tržno močjo, Agencija nima pristojnosti za predhodno regulacijo. V primeru, da so vključena javna

sredstva, pa je konkretna oblika obveznosti vlagateljev odvisna od vsakokratnih razpisnih pogojev, ki so v pristojnosti organa, ki pripravlja posamezen razpis.

T-2 navaja, da je rok 30 dni za objavo vzorčnih ponudb pred njihovo veljavnostjo bistveno prekratek, da bi lahko ponudniki storitev tehnično ponovili maloprodajno ponudbo Telekom Slovenije. Po mnenju T-2 mora Agencija določiti vsaj minimalni rok pred uvedbo nove veleprodajne ponudbe, ki se ga mora držati Telekom Slovenije, da izpolni zahteve za tehnično ponovljivost. T-2 hkrati predlaga, da Agencija pogojna določila (stavke) v obeh analizah trgov spremeni v trdilne stavke oz. obvezujoča določila.

Agencija odgovarja, da so za preizkus tehnične ponovljivosti roki predvideni v točki 5 izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, in sicer 4 mesece za novo in 2 meseca za spremenjeno maloprodajno ponudbo, kar zadostuje, da lahko iskalec dostopa tehnično ponovi maloprodajno ponudbo Telekom Slovenije. Ti roki so bili Telekomu Slovenije v enakem obsegu naloženi že s trenutno veljavno regulatorno odločbo. Rok 30 dni, ki je predviden za spremembe same vzorčne ponudbe, je prav tako ustrezen in se uporablja že od vsega začetka predhodne regulacije upoštevanih trgov. Glede pogojnih določil v obeh analizah pa Agencija dodaja, da bodo te zapisane v obvezujoči obliki v samih regulativnih odločbah.

Telekom Slovenije navaja, da je 2 letni rok za ukinitve posamezne skupne lokacije nesorazmeren in nepotreben, saj je Telekomu Slovenije hkrati naložena tudi obveznost dostopa do VULA in operater kljub ukinitvi kolokacije ne bo ostal brez storitev. Novo zgrajeno optično omrežje se praviloma gradi vzporedno k obstoječemu bakrenemu omrežju in je prav tako regulirano in podvrženo obveznosti razvezave. S stališča enakopravne obravnave je nesmotrno in ekonomsko neupravičeno nalagati Telekomu Slovenije obveznost ohranjanja in vzdrževanja obeh omrežij tako dolgo. Vsi operaterji imajo na novem zgrajenem omrežju enake možnosti kot na obstoječem, prav tako pa mora Agencija s svojimi aktivnostmi vzpodbujati čim hitrejši prehod na NGA omrežje. Vse zgoraj navedeno velja, v primeru sklenjenega drugačnega dogovora z operaterjem za predčasen prehod na drugo obliko dostopa.

Agencija odgovarja, da prehod na VULA ob hkratni ukinitvi skupne lokacije, na kateri je bila sicer izvedena fizična razvezava, pomeni tudi spremembo lokacije prevzema prometa, kar tudi na strani iskalcev dostopa pomeni določene prilagoditve. Iskalec dostopa mora biti o nameravani ukinitvi skupne lokacije obveščen dovolj časa vnaprej, da lahko ustrezno planira prehod na druge oblike dostopa in da ne vlaga v obstoječo lokacijo, ki bo zaprta.

Agencija se strinja s predlogom Telekom Slovenije, da je rok za obveščanje o ukinitvi posamezne skupne lokacije ob predhodnem dogovoru z vsemi operaterji, ki so prisotni na posamezni skupni lokaciji, ki se namerava ukinit, možno skrajšati in bo dopolnila predlagano obveznost tako, da se bo točka 3. c obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja na trgu 1 glasila: »/.../o nameravani ukinitvi posamezne bakrene zanke najmanj 6 mesecev vnaprej, o nameravani ukinitvi posamezne skupne lokacije pa najmanj 2 leti vnaprej, v obeh primerih pa ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Navedena roka se lahko skrajšata v primeru drugačnega dogovora z operaterji, ki so prisotni na posamezni skupni lokaciji. V primeru, ko na skupni lokaciji ni prisotnih drugih operaterjev, pa bo moral o ukinitvi posamezne skupne lokacije objaviti informacije 6 mesecev vnaprej.« Medtem, ko se bo na trgu 3b glasila: »/.../o nameravani ukinitvi posamezne bakrene zanke najmanj 6 mesecev vnaprej, vendar ne kasneje kot je o tem obveščena njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Navedeni

rok se lahko skrajša v primeru drugačnega dogovora z operaterji, ki na posameznih bakrenih zankah uporabljajo dostop z bitnim tokom.«

Glede samega 2 letnega roka za obveščanje glede ukinitve skupne lokacije, na kateri so prisotni tudi drugi operaterji, Agencija poudarja, da ta rok ne pomeni avtomatsko dvoletnega vzporednega delovanja novega optičnega in starega bakrenega omrežja. Če namerava Telekom Slovenije graditi novo optično omrežje na območju skupne lokacije, lahko napove ukinitve lokacije še preden bo dejansko začel graditi novo omrežje, tako da lahko rok začne teči že mnogo pred samo gradnjo in načrtovanjem omrežja. Dvoletni rok je določen zaradi zaščite drugih operaterjev, da se lahko pravočasno pripravijo na ukinitve skupne lokacije in da ne vlagajo v opremo na skupni lokaciji, ki se bo v kratkem zaprla.

Telekom Slovenije predlaga spremembo točke 5 ukrepa zagotavljanja enakega obravnavanja in sicer tako, da se bo glasila: »Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja opraviti preskus tehnične ponovljivosti in zagotoviti tehnično ponovljivost novih oziroma spremenjenih maloprodajnih ponudb, v okviru katerih mora Agenciji in operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o veleprodajnem lokalnem dostopu, posredovati tehnične in poslovne informacije v primeru uvedbe novih reguliranih veleprodajnih vložkov ali v primeru spremembe obstoječih reguliranih veleprodajnih vložkov. Telekom Slovenije bo moral navedene informacije posredovati najmanj 4 mesece pred uvedbo nove maloprodajne ponudbe in najmanj 2 meseca pred uvedbo spremenjene maloprodajne ponudbe, ter hkrati operaterjem omogočiti začetek testiranja. «

Definiranje ustreznih veleprodajnih produktov za vsako novo maloprodajno ponudbo po mnenju Telekoma Slovenije vodi v kopiranje storitev na maloprodajnem trgu, ne pa k pravi, raznoliki storitveni konkurenci, ki bo temeljila na kreativnosti operaterjev. Operater omrežja je operaterjem dolžan zagotavljati veleprodajne produkte oziroma zakup dostopovnega omrežja, ki kakovostno in v tehnično enaki funkcionalnosti kot maloprodajni enoti, omogočajo oblikovanje in ponujanje storitev, ki jih njegova maloprodajna enota ponuja na maloprodajnem trgu. Tehnični parametri so pravzaprav določeni z uporabo tehnologije za posamezni tip dostopa. OPTM mora predvsem zagotoviti, da glede na posamezno ponujeno tehnologijo ne diskriminira uporabnikov na njej.

Telekom Slovenije ocenjuje, da je ukrep enakovrednosti vložkov (EOI) že v celoti naložen in izveden. Operaterji storitev lahko že danes na podlagi reguliranih veleprodajnih produktov tehnično ponovijo maloprodajno ponudbo operaterja s pomembno tržno močjo. Pri tem iz razloga nediskriminatornosti do maloprodajne enote nikakor ni sprejemljivo vnaprejšnje javno obveščanje operaterjev o novih maloprodajnih storitvah, temveč se je po mnenju Telekoma Slovenije potrebno nujno omejiti izključno na tehnične rešitve v omrežju. Maloprodajna enota mora imeti pri ponujanju storitev na končnem trgu zagotovljene enake pogoje kot operaterji, kar pa v primeru vnaprejšnjega obveščanja o storitvah ni omogočeno. Za zagotavljanje enakih konkurenčnih pogojev je glede na navedeno dovolj, da se zagotavlja tehnična ponovljivost novih storitev na ustreznih veleprodajnih produktih. Obveznost operaterja omrežja bi morala biti vezana na posredovanje pravočasnih informacij o kakovostnih in tehničnih spremembah funkcionalnosti omrežja, ki omogočajo oblikovanje in ponujanje novih storitev. V kolikor OPTM na trg vpeljuje nov proizvod, ki zamenjuje tehnične in/ali procesne karakteristike obstoječih produktov, ki jih ponuja operater na veleprodajnem trgu, bi o tem moral ostale operaterje, ki pri njem zakupujejo omrežje ali storitve obvestiti največ 6 mesecev vnaprej.

Telekom Slovenije bo moral že v skladu z drugimi obveznostmi zagotavljanja enakega obravnavanja zagotoviti tako obliko lokalnega dostopa, vključno z vsemi omrežnimi elementi, naloženimi v okviru obveznosti dostopa, ki bo operaterjem omogočala najmanj ponujanje enakih storitev v enaki kakovosti, kot jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma preko hčerinskih ali partnerskih podjetij, po potrebi pa tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja in najmanj takšen nivo kakovosti lokalnega dostopa ki omogoča izpolnjevanje zahtev glede kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje. Telekom Slovenije mora že v skladu z drugimi obveznostmi v vsakem primeru zagotoviti tako imenovano tehnično ponovljivost. Prav tako so že v preostanku obveznosti enakega obravnavanja določeni tako parametri kakovosti storitev SLA kot ključni kazalniki uspešnosti, ki za nove storitve verjetno ne morejo biti drugačni od tistih, ki so predpisani za ostale storitve.

Agencija v zvezi z navedenim odgovarja, da kot izhaja iz analize predmetnega upoštevnega trga, bo moral Telekom Slovenije Agenciji predložiti rezultate preskusa tehnične ponovljivosti, v okviru katerega bo moral dokazati tehnično ponovljivost novega ali spremenjenega obstoječega veleprodajnega vložka, vključno z vsemi informacijami, ki so potrebne za dokazovanje, da je tehnična ponovljivost v celoti zagotovljena. Predložena dokumentacija bo morala vsebovati naslednje tehnične in poslovne informacije o (1) tehničnih karakteristikah vključno s pripadajočimi parametri kakovosti storitve ustreznega veleprodajnega vložka, ki omogoča izvedbo enake maloprodajne storitve, kot jo zagotavlja sam sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, (2) razpoložljivosti ustreznih dogovorov o ravni storitev (SLA) in ključnih kazalnikih uspešnosti (KPI) za predmetno storitev in (3) ustreznem veleprodajnem vložku za naročanje, priključitev in odpravo napak, ki jih drugi operater potrebuje za razvoj ali prilagoditev lastnih sistemov in procesov, da bi ponudil konkurenčne nove ali spremenjene maloprodajne storitve, na voljo v razumnem času, preden Telekom Slovenije ali njegovo hčerinsko ali partnersko podjetje uvede lastno maloprodajno storitev. Pri posredovanju rezultatov preskusa tehnične ponovljivosti pa Telekomu Slovenije ne bo treba razkriti informacij glede svoje ustrezne maloprodajne ponudbe, v kolikor bodo te predstavljale poslovno skrivnost Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije predlaga, da naj se čas za pripravo tehnične dokumentacije v primeru zavrnitve poizvedbe podaljša na 8 delovnih dni, kar po mnenju Telekoma Slovenije še vedno predstavlja razumen rok, upošteva pa obremenitev delavcev s tekočimi nalogami in poslovne procese.

Telekom Slovenije navaja, da se ne glede na tip preveritve v primeru negativnega odgovora posreduje razlog za negativen odgovor. Posredovanje tehnične dokumentacije za izkazovanje razloga za zavrnitev operaterju ni primerno iz naslednjih razlogov: varnost in zaupnost podatkov, sami podatki ne kažejo nujno razpoložljivosti za zagotavljanje storitve, pridobivanje teh podatkov bi bilo lahko časovno zelo dolgotrajno, tovrstnih zahtev po posredovanju podatkov o omrežju v zadnjih letih niso prejeli. Se pa Telekom Slovenije srečuje s posameznimi primeri dodatnih poizvedb o ustreznosti odgovora, kjer razlog ni nujno razpoložljivost omrežja, temveč gre za razloge kot so: neustrezno posredovana vloga s strani operaterja, neustrezni podatki, sistemska napaka, napaka pri posredovanju odgovora, razna tolmačenja s strani končnega uporabnika ipd. Tovrstne zahteve rešujemo z obojestranskim sodelovanjem in s ciljem, da odgovor posredujemo čim prej. Telekom Slovenije bo vse tovrstne aktivnosti v primeru ustreznega odgovora operaterjem dodatno zaračunal glede na porabljen čas.

Agencija odgovarja, da bo deloma ugodila zahtevi Telekoma Slovenije in podaljšala rok za pripravo tehnične dokumentacije v primeru zavrnitve poizvedbe na 5 delovnih dni. Navedeni rok je kompromis

med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, ki so pomembni pri odločanju o nadaljnjih korakih na strani operaterja. Ob zavrnitvi bo moral Telekom Slovenije izkazati tehnično dokumentacijo, ki izkazuje upravičenost zavrnitve, vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Agencija se strinja, da lahko Telekom Slovenije zaračuna dodatne aktivnosti, vendar samo v primeru, če je razlog zavrnitve nastal zaradi nedvoumne in nesporne napake na strani operaterja, ki je Telekom Slovenije ni mogel zaznati že v času posredovane poizvedbe.

Splošna pripomba Telemacha pri postavljenih rokih je ta, da jih Telekom Slovenije v večini primerov izpolnjuje v zadnjih dneh skrajnega roka, kar s stališča odzivnosti v razmerju do končnega uporabnika predstavlja počasno storitev operaterja-zakupnika. Telemach predlaga, da se postavljeni roki ali ustrezno skrajšajo ali pa se določi mesečna kvota, v kateri bi naj Telekom Slovenije izpolnil roke takoj oz. v najkrajšem možnem času, brez nepotrebnega zavlačevanja.

A1 Slovenija izpostavlja problematiko neizpolnjevanja rokov za naročilo ter izvedbo priključkov. A1 Slovenija problematiko rokov in izrednih okoliščin strne na ugotovitev, da so za naročilo po pridobitvi pozitivnega odgovora na poizvedbo, na voljo termini, ki pomenijo oddajo naročila ter priklop v 15 oz. 20 ali celo več delovnih dnevih (namesto v 8 delovnih dnevih od naročila). Zaradi ukrepov optimizacije na strani A1 Slovenija, končni uporabnik ni priključen s takim zamikom po sklenitvi naročniškega razmerja – izbirajo prve termine, ki so jim na voljo, pogodbeno sodelujejo s partnerji, ki za njih vršijo priklope, okrepili so terensko ekipo, celo operaterju s pomembno tržno močjo so predlagali, da izvedejo namesto njih nekatera opravila povezana s priklopom (npr. montaža ONT). Problem, ki ga ima A1 Slovenija že od začetka nove regulacije, na katerega intenzivno opozarja, je posledica pomanjkanja terminov, kar je nesprijemljivo, saj posledice nosijo končni uporabniki. A1 Slovenija opozarja na prepogoste izredne okoliščine in s tem podaljševanje rokov za priklop. Izredne okoliščine se pojavljajo skozi celo leto, predvsem na najbolj gosto poseljenih področjih.

A1 Slovenija meni, da se naravni pojavi (npr. nevihte) ne štejejo pod višjo silo, saj je to že stalnica zadnji 2 desetletji, oz. zadnjih 5 let, kolikor je veljavna regulacija. Izredne okoliščine prav tako ne morejo biti redni pričakovani dogodki, kot so npr. prometne konice, sezonska povečanja povpraševanja ali časi dopustov. Namen regulacije je namreč to, da se v odsotnosti zadostnega konkurenčnega pritiska konkurenčnih infrastruktur na operaterja s pomembno tržno močjo le-tega prisili v enako obravnavo operaterjev, ki jim omogoča učinkovito konkuriranje na maloprodajnem trgu v korist končnih uporabnikov. A1 Slovenija predlaga, da se izredne okoliščine v regulatorni odločbi podrobneje opredelijo, tako da se spremeni uvodni stavek v točki c in d, ki naj se glasi: Navedeni rok se lahko v primeru nastanka ~~izrednih razmer~~ nepričakovanih zunanjih vzrokov (dogodkov), izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije, ki jih slednji ni mogel predvideti ter se posledicam ni mogoče povsem izogniti in tudi ne odvrniti, za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša. Nadalje A1 Slovenija zaključuje, da se spoštovanje regulatornih odločb lahko zagotovi samo v postopkih inšpekcijskih nadzorov, za kar pa Agencija v danih primerih nima diskrecijske pravice, da ne posreduje. Neposredovanje zgolj pripomore k nastanku škode, ki nastaja neposredno iskalcu dostopa.

Agencija odgovarja, da dodatno skrajševanje rokov kot odgovor na neizpolnjevanje rokov ne bi pripomoglo k rešitvi problema. Podobno je z mesečno kvoto takojšnjih priključitev. Agencija je v takšnih primerih predvidela kazni kot varovalko pri izpolnjevanju rokov, ki naj bi bili za Telekom Slovenije dovolj odvračilni, da s takšno prakso ne bi imel koristi. Agencija pozdravlja vse predloge optimizacije procesa priključevanja naročnikov ali odprave napak. Pri tem Agencija ugotavlja, da

Telekom Slovenije v praksi temine priklopa pogojuje z izbranim časovnim oknom za priklop. Ker je dnevno na voljo samo določeno število terminov z daljšim časovnim oknom, se tem podaljšuje prvi razpoložljiv termin, medtem ko ostajajo termini za krajša časovna okna na voljo, slednji pa iskalcem dostopa ustrezajo mnogo manj, kot maloprodajni enoti Telekoma Slovenije, ki se mora za posamezen priklop uskladiti samo s končnim uporabnikom. Agencija bo glede na navedeno dopolnila predlog obveznosti enakega obravnavanja, tako da preskakovanje terminov zaradi morebitne izbire krajšega časovnega okna za priklop ne bo več mogoče. Telekom Slovenije bo tako moral termine za izvedbo priklopa dodeljevati oziroma predlagati zaporedoma glede na podana naročila za priklop. Agencija bo tako v točkah 6. f in g na trgu 1 in točkah 6. c in d na trgu 3b dodala besedilo: »Telekom Slovenije bo moral termine za izvedbo naročila ponujati oziroma dodeljevati preko informacijskega sistema po enakem vrstnem redu, kot bo prejemal naročila s strani iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekoma Slovenije.«

Agencija še dodaja, da bo moral Telekom Slovenije dosledno upoštevati predlagane roke in po potrebi tudi prerazporediti razpoložljive vire glede na trenutne potrebe. Predlagani roki, ki so bili Telekomu Slovenije naloženi že s trenutno veljavno odločbo, omogočajo priklop naročnika oziroma odpravo napake v časovnih okvirih, ki so s strani končnih uporabnikov pričakovani v konkurenčnem okolju. Ne glede na navedeno bo imel Telekom Slovenije možnost podaljšanja naloženih rokov, vendar samo v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije. Agencija je glede na trenutno veljavno regulatorno odločbo že predlagala dopolnitev 6. c in d točke okvira izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, in sicer je dodala besedilo, ki se glasi: »Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljšajo, pri čemer bo moral o podaljšanju roka obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom).« Agencija bo besedilo, ki se nanaša na možnost podaljšanja naloženih rokov v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije, dodala tudi v 6. e točko, ki opredeljuje roke za odpravo napak, kot je to navedeno v nadaljevanju.

Po mnenju Telekoma Slovenije v primerih, ko je za izvedbo naročila potrebna še vzpostavitev omrežne priključne točke in poseg na omrežju, Agencija ni pristojna za določanje rokov izgradnje iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija:

- *iz regulacije izključi investicijsko gradnjo oziroma naj rok izgradnje ne bo določen. S tem bo omogočena cenovna in časovna fleksibilnost izgradnje omrežja Telekoma Slovenije;*
- *v primerih, ko je za posamezno vključitev potrebna še dodatna izvedba zaključitve, dograditve ali izgradnje omrežja določitev roka ni sprejemljiva. Opredeljevanje rokov izvedbe v teh primerih pomeni tako cenovno kot časovno zmanjšanje fleksibilnosti in učinkovitosti izgradnje. Telekom Slovenije si glede na veliko razpoložljivost konkurenčnih omrežij prizadeva uporabnikom na omrežju Telekoma Slovenije storitve zagotoviti čim prej; pri obravnavi rokov za izvedbo vključitve*

naročnikov in odprave napak upošteva agregatni pristop z možnim odstopanjem za izjemne primere. S tem bo omogočena določena fleksibilnost Telekoma Slovenije in manjša izpostavljenost potencialnim globam s strani Agencije in zahtevam za pogodbene kazni s strani operaterjev;

Agencija odgovarja, da je rok izgradnje potrebno določiti, da ne prihaja do diskriminacije med lastno maloprodajno enoto Telekoma Slovenije in iskalci dostopa. Če rok ne bi bil določen, bi lahko Telekom Slovenije zavlačeval z izgradnjo priključka. Agencija dodaja, da se z navedbo Telekoma Slovenije, da z regulacijo posega v regulacijo trga investicijske izgradnje do posameznega naročnika, ne strinja, saj je s predlagano obveznostjo v primeru naročila priključitve novega uporabnika na omrežje zagotovila enako obravnavanje maloprodajne enote Telekoma Slovenije in iskalcev dostopa (to pomeni, da v kolikor maloprodajna enota Telekoma Slovenije poda naročilo za izvedbo priključka, se priključitev izvede v razumnem času, in enako pri iskalcih dostopa). Agencija je mnenja, da izključitev investicijske gradnje ni mogoča, saj bi pomemben del omrežja s tem dejansko deregulirali in to praviloma na območjih, kjer deregulacija skladno z zakonodajo ni mogoča. Agencija je Telekomu Slovenije predpisala roke, ki so vezani na dinamiko izgradnje in je v ničemer ne omejujejo, torej sta omogočeni tako zadostna cenovna kot tudi časovna fleksibilnost izgradnje. Uporaba agregatnega pristopa bi lahko pomenila pravno praznino, ki bi omogočala, da bi na nekem zanimivem območju (npr. na območju, kjer je na novo zgrajeno optično omrežje) Telekom Slovenije počasneje priključeval naročnike, ki so se odločili za alternativne ponudnike storitev, na manj zanimivem območju pa hitreje in bi tako še vedno izpolnjeval naloženo obveznost.

Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija posega v regulacijo trga investicijske izgradnje posameznega naročnika in s tem krši določila regulacije zgrajenega omrežja. Tudi predlagani roki izvedbe posameznega naročila so bistveno krajši kot jih Telekom Slovenije dosega z razpoložljivimi informacijami, resursi in pogodbami, ki jih ima do podizvajalcev. Telekom Slovenije nato v nadaljevanju navaja svojo podrobnejšo kvalifikacijo statusov pri izgradnji in predlaga prekvalifikacijo nekaterih svojih internih statusov v višje stative po kvalifikaciji Agencije, kot velja v tem trenutku. Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna za določanje rokov izgradnje za vse ostale predvidene povezave, ki zajemajo razreda priključkov 2 in 3 iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje.

Telekom Slovenije navaja, da klasifikacija priključka razreda 3 z razdaljo 200 m zračne razdalje oziroma 300 m presega določene načine investicijske gradnje, ki jih ima Telekom Slovenije do svojih podizvajalcev. Razdalja 300 m za najmanj 50 % podraži izgradnjo in ustaljene postopke, ki jih ni mogoče zagotoviti v tako kratkem roku za izvedbo do podizvajalcev. Telekom Slovenije predlaga, da se upošteva samo meja zračne razdalje 200 m.

Agencija odgovarja, da s predlagano obveznostjo glede izgradnje priključkov, ki so do 200 m oddaljeni od najbližjega TKI z optičnim kablom, ne posega v investicijsko gradnjo, saj na območjih, kjer se nahajajo takšni priključki optično omrežje Telekoma Slovenije že obstaja. Ker ni praksa, predvsem zaradi nižjih stroškov gradnje omrežja, da bi operater, ki gradi omrežje, pri vsakem potencialnem naročniku vzpostavil omrežno priključno točko, je ta obveznost nujna, da se zagotovi enaka obravnava maloprodajne enote Telekoma Slovenije in drugih operaterjev. V nasprotnem primeru bi lahko zahtevke za priključitev novih naročnikov, ki na območju, na katerem je Telekom Slovenije prisoten z optičnim omrežjem, še nimajo vzpostavljene omrežne priključne točke, podajala samo maloprodajna enota Telekoma Slovenije.

Glede navedbe Telekoma Slovenije, da ne dosega predlaganih rokov, je Agencija mnenja, da so navedeni roki realno dosegljivi in poslovno utemeljeni, saj naročniki niso pripravljene na daljše čakanje pri menjavi operaterja. Po podatkih, ki jih sporoča sam Telekom Slovenije, v nekaterih območjih Slovenije ustrezne roke dosega, torej roki niso nerealni. Prvenstveni namen Agencije glede določitve rokov za izgradnjo v določenem razredu (fazi izgradnje) je zagotavljanje enake obravnave iskalcev dostopa in maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Po mnenju Agencije ima Agencija glede na določila ZEKom-1 vse ustrezne pristojnosti, da takšno obveznost operaterju s pomembno tržno močjo tudi naloži. Naložena obveznost po mnenju Agencije ne zmanjšuje stroškovne učinkovitosti gradnje. Agencija pojasnjuje, da se je za dodatno mejo 300 m dolžine izkopa odločila zaradi primerov, ko trase ni mogoče speljati po optimalni poti zaradi geoloških, infrastrukturnih, geografskih ali drugih ovir in bi dolžina izkopa preseгла dolžino 300m, čeprav je priključna točka oddaljena največ 200 m zračne razdalje. V takšnih primerih tako Telekomu Slovenije ni potrebno izvesti priključitve naročnika, kljub temu, da se nahaja znotraj 200 m zračne razdalje.

Telekom Slovenije navaja, da je rok odprave napak v zgolj 2 delovnih dneh (60 % celo v enem dnevu) izredno kratek in z razpoložljivimi resursi ter ob upoštevanju enakopravne obravnave vseh ponudnikov storitev, ni realno dosegljiv. Trenutni povprečni časi odprave napak presegajo te čase, kar je razvidno tudi o podatkih o kazalnikih uspešnosti (KPI), ki jih Telekom Slovenije mesečno objavlja. Predpisani skrajni roki za odpravo napak pogosto privedejo do tega, da Telekom Slovenije zaradi doseganja rokov za odpravo napak na veleprodajnem trgu, diskriminira svojo lastno maloprodajno enoto, kar se odraža v daljših rokih za odpravo napak, v kar se je po mnenju Telekoma Slovenije Agencija prepričala tudi v okviru opravljenega inšpekcijskega postopka. Pri odpravi napak gre v posameznih primerih za dejavnike, na katere Telekom Slovenije ne more vplivati, vplivajo pa na podaljšanje roka odprave napak. V primeru tovrstnih napak, Telekom Slovenije ne more biti zavezan za rok odprave napak v 2 delovnih dneh in lestvico odprave napak. Telekom Slovenije prav tako opozarja, da ukrep ni izvedljiv v primeru pravnih ovir (zahteva lastnikov zemljišča ali objekta, ne možnost dostopa do mesta okvare,...) ali višje sile (naravne nesreče, nevarnost s področja varstva pri delu, delo drugih izvajalcev (cestarji, vodovod, elektro, ...) in podobno, na kar Telekom Slovenije ne more vplivati. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija pri obravnavi rokov za odpravo napak upošteva agregatni pristop z možnim odstopanjem za izjemne primere. S tem bo omogočena določena fleksibilnost Telekoma Slovenije in manjša izpostavljenost kršitvam ter potencialnim globam s strani Agencije in zahtevam za pogodbene kazni s strani operaterjev.

Agencija odgovarja, da so podobno kot pri rokih za izvedbo priključitve, kar je Agencija pojasnila že zgoraj, tudi v primeru odprave napak, roki realno dosegljivi in poslovno upravičeni. Prav tako je že v trenutno veljavni regulatorni odločbi omogočeno podaljšanje roka odprave napak na 5 delovnih dni v primeru težje napake. Agencija se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, da je treba pri rokih za odpravo napak upoštevati tudi dejavnike, na katere Telekom Slovenija nima vpliva, zato bo na koncu točke 6. e izvrševanja obveznosti enakega obravnavanja dodala naslednje besedilo: »Navedeni roki se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za odpravo vseh nadaljnjih napak razumno podaljšajo, o podaljšanju roka pa bi moral obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom).«

Telekom Slovenije opozarja, da je v primeru, da je potrebno zaradi naročene kolokacije povečati priključno moč objekta postopek v 4 mesecih neizvedljiv. Postopek povečave priključne moči objekta tako traja od minimalnih 3 pa tudi 6 ali več mesecev.

Agencija odgovarja, da je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije naložena že s predhodno odločbo, pri tem pa do sedaj Agencija ni zaznala, da bi pridobivanje soglasja za priklop na napajanje vplivalo na nezmožnost Telekom Slovenije, da v predvidenem roku 4 mesecev zagotovi skupno lokacijo, zato predlagane obveznosti ne bo spreminjala.

Telekom Slovenije navaja, da Agencija predlaga naložitev pogodbenih kazni za primer zamude pri realizaciji posamezne izvedbe razvezanega lokalnega dostopa, posamezne skupne lokacije, zamude pri odpravljanju napak ter v primeru, da zaradi zamude stranka operaterju odpove pogodbo. Telekom Slovenije opozarja, da je Agencija že sedaj v okviru navedene obveznosti Telekomu Slovenije naložila vključitev pogodbenih kazni. Kot je bilo že večkrat navedeno, Agencija v okviru Analize ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. naloženih ukrepov, kar prav tako velja za obveznost vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo. Agencija se znova ne ukvarja z dejanskim stanjem v preteklem obdobju. Agencija v zvezi s pogodbenimi kaznimi ne utemelji potrebe po naložitvi tovrstne obveznosti na podlagi nekih konkretnih ravnanj Telekoma Slovenije. Predlagana obveznost vključitve predlaganih pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo, je iz navedenih razlogov povsem nesorazmerna in neutemeljena obveznost.

Agencija odgovarja, da regulatorne odločbe Telekomu Slovenije v primeru kršitev naloženih obveznosti nalagajo takšne kazni, ki Telekom Slovenije odvrtačajo od kršitev ter ga silijo k pravočasnemu izpolnjevanju obveznosti do drugih operaterjev in tako zagotavljajo, da do težav v zvezi z dostopanjem do omrežja in posledično do škode, ki bi s tem lahko nastala drugim operaterjem, v praksi ne bo prihajalo. Namen vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo je, da se zagotovi izvrševanje naloženih dogovorov o ravni storitev (SLA), s katerimi so pravice operaterjev, ki ustrezajo navedenim obveznostim, ustrezno zaščitene. Upoštevati je potrebno, da so drugi operaterji v pogajalskem položaju šibkejše stranke, posledično pa torej brez možnosti za doseg prostovoljnega pristanka Telekoma Slovenije na določitev ustreznih pogodbenih kazni (za primer njegovih nepravilnih ravnanj). Določitev pogodbenih kazni je tako nujna, da se ustrezno zavaruje izpolnjevanje obveznosti. Posledično je potrebno pogodbene kazni predpisati kot regulatorni ukrep, ki pripomore k preprečitvi zlorab pomembne tržne moči, s tem pa se omogoči razvoj trga v smeri večje konkurence. Agencija na navedbo Telekoma Slovenije, da pogodbenene kazni niso utemeljene z dejanskim stanjem v preteklem obdobju, odgovarja, da pogodbene kazni, v kolikor ne prihaja do kršitev, nikakor ne morejo bremeniti Telekoma Slovenije. Agencija pri tem dodaja, da je bil pred kratkim pred Agencijo sprožen medoperaterski spor prav zaradi neizpolnjevanja rokov izvedbe priključitev s strani Telekoma Slovenije in s tem povezanih pogodbenih kazni, kar kaže na pomembnost tega mehanizma pri zagotavljanju enakega obravnavanja.

Telekom Slovenije navaja, da naložitev kratkih izvedbenih rokov in istočasna naložitev nerazumno visokih pogodbenih kazni predstavlja hudo namerno ogrožanje poslovanja Telekoma Slovenije. Z napihovanjem potencialnih izgub operaterjev se poskuša upravičiti nesorazmerno visoke pogodbene kazni, ki v povezavi z nerazumno kratkimi roki silijo Telekom Slovenije v povečevanje stroškov zagotavljanja in vzdrževanja storitev in neupravičenega financiranja operaterjev. Predlagane višine pogodbenih kazni so po mnenju Telekoma Slovenije povsem nesorazmeren ukrep. Vse opredelitve enakovrednosti vložkov in enakovrednosti učinka so namenjene zagotavljanju enakega obravnavanja

med operaterji, zato je potrebno zagotoviti spremljanje enakega obravnavanja in preprečevati diskriminacijo operaterjev, ne pa z nerazumno visokimi pogodbenimi kaznimi operaterja omrežja siliti v dodatne stroške in diskriminacijo njegove maloprodajne enote, da lahko zagotavlja boljše pogoje drugim operaterjem. Telekom Slovenije meni, da se z obveznostjo mesečnega objavljanja podrobnih podatkov o kakovosti razvezanega lokalnega dostopa zagotovi spremljanje upoštevanja obveznosti enakega obravnavanja. Agencija bo tako lahko spremljala izvajanje obveznosti enakega obravnavanja in temu primerno tudi hitro ukrepala v postopku nadzora v primeru nepravilnosti.

Agencija odgovarja, da so pogodbene kazni kot »jamstva za raven storitev (SLG)« predvidene tudi v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah. Agencija je mnenja, da so predlagani roki, ki so bili Telekomu Slovenije naloženi že s trenutno veljavno odločbo, ustrezni in v časovnih okvirih, ki so s strani končnih uporabnikov pričakovani v konkurenčnem okolju, ter da izvedbe priključitev in odpravljanje napak v poslovno razumnih rokih niso povezane s pretiranimi stroški. Upoštevati je potrebno, da ima izpad komunikacijskih storitev za uporabnika velike posledice, zato ga je potrebno čimbolj skrajšati. Počasno odpravljanje napak je lahko tudi razlog za menjavo operaterja, zato je potrebno zagotoviti mehanizem, ki omogoča alternativnim operaterjem ustrezno kompenzacijo poslovne škode, če do tega dejansko pride po krivdi Telekoma Slovenije. Agencija poudarja, da se mehanizma kazni in nadzora dopolnjujeta in da bi samo zanašanje na nadzor Agencije pomenilo manj učinkovit nadzor nad izvajanjem določil, kot ga sedanji mehanizem, ki je kombinacija nadzora Agencije in pogodbениh kazni, ki jih lahko v primeru nepravilnosti izterja oškodovani operater.

A1 Slovenija predlaga, da se za napačne opredelitve operaterja s pomembno tržno močjo, da je napaka težja, čeprav se kasneje izkaže da ni, uporabijo pogodbene kazni. To je pomembno zaradi več razlogov: (1) ker podaljšuje nedelovanje ali slabše delovanje storitev prizadetemu končnemu uporabniku in (2) ker se težje napake ne štejejo v KPI odstotka napak, ki jih je operater s pomembno tržno močjo dolžan odpraviti v 1 oz. 2 delovnih dnevih. S tem se pravzaprav umetno izboljšujejo rezultati, kažejo pa tudi na problematiko neoptimalne in rigidne organiziranosti operaterja s pomembno tržno močjo, ki povzročajo tudi velike zamude pri izvedbi naročil. Slednji nima ustreznega vzvoda, da izboljša interne procese, saj Agencija do sedaj ni izvedla ustreznega inšpekcijskega postopka, niti ni seveda izrekla ustrezne globe po 232. členu, ki bi zagotovo morala delovati odvračilno.

V primerih ko pa se ugotovi, da je bila napaka napačno prekvalificirana v težjo napako, pa je treba tudi opraviti preračun KPI. To bi morala Agencija posebej spremljati! Iz tega razloga A1 Slovenija predlaga, da se na trgu 1 v točki 7 doda nova točka d, sedanja d pa se preimenuje v e, pri čemer naj se nova točka d glasi: »V primeru neupravičenega podaljšanja v primeru težjih napak bo dolžan plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za naročeno obliko razvezanega lokalnega dostopa za vsak dan zamude nad dvema delovnima dnevoma, po preteku 5 delovnih dni pa še 75 % mesečne zakupnine za vsak dodaten dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za naročeno obliko razvezanega lokalnega dostopa.«

Navedena sprememba bi imela zanemarljiv finančni vpliv na operaterja s pomembno tržno močjo, vsekakor zanemarljivega v primerjavi s koristmi, ki bi jih bil deležen končni uporabnik (odprava napak v 1 oz. 2 delovnih dneh). Če naj pogodbene kazni delujejo odvračilno, kar naj bi bilo zagotovilo, da se zoper operaterja s pomembno tržno močjo ne izvajajo inšpekcijski postopki, je ta pogodbena kazen, sploh glede na to, da je problematika obsežna, pravzaprav zelo nujna. A1 Slovenija predlaga tudi, da se v 7. točki obeh regulatornih odločb doda nov odstavek, ki naj se glasi: »Skupna omejitev pogodbene

kazni ne velja, če je operater s pomembno tržno močjo zamudo povzročil naklepno ali iz hude malomarnosti.«

Agencija odgovarja, da se strinja z navedbo A1 Slovenija, da možnost neupravičene prekvalifikacije napake v težjo prinaša Telekomu Slovenije določene koristi. Vendar pa Agencija s tem v zvezi navaja, da je Telekom Slovenije po 8. točki izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja zavezan za poročanje KPI Agenciji in operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o dostopu, dajanje napačnih podatkov pri poročanju Agenciji pa se po četrtem odstavku 201. člena ZEKom-1 šteje za kršitev dolžnosti dajanja zahtevanih podatkov in informacij, za kar je po 234. členu ZEKom-1 zagrožena globa v višini od 20.000 do 50.000 EUR. Zaradi navedenega vpeljevanje dodatne pogodbene kazni ni nujno, saj Telekom Slovenije od napačnega poročanja odvrča že zakonsko predpisana globa. Za zmanjšanje možnosti prekvalifikacije napak, bo Agencija Telekomu Slovenije dodatno naložila, da opredeli in klasificira napake, kot je to navedeno v nadaljevanju.

Kot težja napaka se šteje napaka, pri odpravi katere praviloma sodeluje več zaposlenih, večkrat tudi različnih strok, sama narava napake pa zahteva daljši čas odprave zaradi npr. potrebe po sodelovanju zunanjih izvajalcev, naročila nove opreme z daljšim rokom dobave ipd. Agencija ugotavlja, da bi bilo potrebno zaradi večje transparentnosti in bolj učinkovitega nadzora Telekomu Slovenije v okviru izvrševanja te obveznosti naložiti, da v vzorčni ponudbi opredeli in klasificira lažje in težje napake. Poleg tega bo moral Telekom Slovenije pri poročanju težjih napak, navesti tudi vrsto napake (npr. prekinitev kabla). Agencija bo ustrezno dopolnila predlog izreka odločbe, in sicer se bo dopolnila 8. e točka izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja tako, da se bo glasila: »Povprečni čas za odpravo težjih napak (merjeno v delovnih dnevih), delež odpravljenih težjih napak izven rednega delovnega časa, ki mora biti podan ločeno za delovne dneve, sobote, nedelje in praznike (izraženo v odstotkih), vse navedeno glede na posamezno vrsto težje napake (npr. prekinitev kabla).«

Po mnenju Telekoma Slovenije je povsem neutemeljen in nesorazmeren tudi način izračuna pogodbene kazni v primeru napačnega odgovora na poizvedbe po principu, ki velja za zamude pri realizaciji posamezne izvedbe razvezanega lokalnega dostopa. V primeru, da bi prišlo do napačnega odgovora na poizvedbo, Telekom Slovenije tega ne bi mogel vedeti, saj do napačnih odgovorov ne prihaja namenoma. Telekom Slovenije želi opozoriti tudi na dejstvo, da lahko v posameznem tednu prejme tudi več kot 1500 poizvedb. Pri takšni količini podanih poizvedb ni mogoče v celoti izključiti možnosti človeške napake pri podajanju odgovorov, kar še posebej velja pri preveritvah, ki se izvajajo ročno in kjer napake ni možno povsem izključiti, ne glede na to ali gre v škodo lastni maloprodajni enoti ali operaterju. Glede na predlagane roke s strani Agencije, je v praksi možnost napak v podanih odgovorih toliko večja.

Telekom tudi navaja, da je višina pogodbene kazni v primeru zamude pri izvedbi naročila za posamezno skupno lokacijo nesorazmerna ter z ničemer utemeljena. Telekom Slovenije predlaga določitev razumne višine pogodbene kazni. V primeru zamude pri realizaciji posamezne skupne lokacije naj bo operater omrežja za vsak teden zamude dolžan operaterju plačati pogodbeno kazen v višini 1 % cene adaptacije in opreme prostora skupne lokacije, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 10 % cene adaptacije in opreme prostora skupne lokacije. Telekom tudi navaja, da imajo vsi operaterji, ki najemajo skupne lokacije, sklenjen tudi sporazum za storitve na osnovi centralnega dostopa, torej lahko čas zamude pri realizaciji skupne lokacije premostijo tudi s pomočjo storitev centralnega dostopa, kar jim bistveno omeji potencialno škodo.

Agencija odgovarja, da glede na trenutno veljavno odločbo ni spreminjala pogodbenih kazni, ki jih v pripombi izpostavlja Telekom Slovenije. Agencija se zato ne strinja z argumentacijo Telekoma Slovenije glede znižanja pogodbenih kazni. Agencija tako vztraja pri prvotnem predlogu – kot opredeljenem v analizi – saj se je ta rešitev izkazala za učinkovito. Agencija glede izračuna pogodbene kazni v primeru napačnega odgovora na poizvedbe še dodaja, da napačen odgovor povzroči iskalcu dostopa najmanj takšno škodo, kot jo povzroči zamuda pri izvedbi naročila, zato je predlagana obveznost primerna in sorazmerna. V interesu Telekoma Slovenije je tako, da bo posredoval čim manj napačnih odgovorov, katerih vzrok bo na njegovi strani. Agencija glede višine pogodbene kazni v primeru zamude pri izvedbi naročila za posamezno skupno lokacijo, ki je po mnenju Telekoma Slovenije nesorazmerna, še dodaja, da pogodbena kazen v višini 10% cene adaptacije in opreme prostora skupne lokacije, ki jo predlaga Telekom Slovenije, ne bi bila dovolj odvračilna in bi omogočala zavlačevanje pri izvedbi naročila za skupno lokacijo. Kot že navedeno, Agencija zagovarja stališče, da so trenutno naložene kazni primerne in dovolj odvračilne, da onemogočajo zlorabe s strani Telekoma Slovenije. Hkrati pa so sorazmerne glede na potencialno povzročeno škodo in v ničemer ne ogrožajo obstoja Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije tudi opozarja, da so vzroki za napake lahko tudi na strani operaterja ali končnega uporabnika, da prihaja do nepopolnih prijav ipd., zato so kazni zaradi zamude pri odpravljanju napak po njegovem mnenju nesorazmerne. Zaradi opisanih razlogov je po prepričanju Telekoma Slovenije vsaka višina pogodbene kazni, ki je višja od 100 % maloprodajne mesečne zakupnine za posamezen dostop, nesorazmerna.

Agencija se zaveda, da napake na maloprodajni storitvi pri določenem uporabniku niso vedno posledica napake na uporabljeni veleprodajni storitvi Telekoma Slovenije, zato pričakuje, da bo Telekom Slovenije vzpostavil tak sistem ugotavljanja napak, ki bo omogočil razmejitev med tem, ali je napaka nastala na nivoju veleprodajne storitve, ali pa na nivoju nadgradnje do maloprodajne storitve. Od Telekoma Slovenije se pričakuje, da s tem namenom deluje v dobri veri. Mehanizem mora omogočati, da Telekom Slovenije in iskalec dostopa vse do jasne razmejitve napake v korist končnega uporabnika skupaj odpravljata napako. Telekom Slovenije odpravlja napako v primeru, če je ta nastala na veleprodajni storitvi, iskalec dostopa pa, če je nastala v nadgradnji. Ker Telekom Slovenije dobi plačilo za izvajanje veleprodajne storitve, je povsem pričakovano, da vse do jasne razmejitve napake aktivno sodeluje pri iskanju in morebitni odpravi napake.

Telekom Slovenije opozarja, da je naložitev plačila pogodbene kazni v vsakem primeru, ko stranka odpove pogodbo operaterju, povsem neupravičena. Težave pri vključitvi ali kasnejšem delovanju storitev operaterja na zakupljenem bakrenem dostopovnem omrežju, zaradi katerih stranka lahko odpove storitev, so možne iz več razlogov. Telekom Slovenije tako na primer ne more prevzeti odgovornosti za nedelovanje storitev prek tehnologije VDSL na razvezanih dostopih Telekoma Slovenije. Dejstvo je, da različne tehnologije xDSL omogočajo različno delovanje storitev na določenih oddaljenostih uporabnikov od funkcijskih lokacij operaterja in da je bilo omrežje Telekoma Slovenije grajeno v preteklosti za namene zagotavljanja telefonskih storitev, katerih delovanje je bistveno manj občutljivo od tehnologij za širokopasovni dostop. Karakteristike razvezanih bakrenih paric se glede na fizikalne lastnosti spreminjajo, med drugim glede na razdaljo, starost omrežja in število spojk na relaciji med funkcijsko lokacijo in OPT. Telekom Slovenije meni, da je ta pogodbena kazen povsem nesorazmerna in neutemeljena tudi iz naslednjega razloga. Odpoved pogodbe med operaterjem in stranko ni nujno posledica zamude Telekoma Slovenije, končnemu uporabniku je kadarkoli omogočen prehod med posameznimi operaterji, prav tako iz različnih razlogov lahko kadarkoli odpove naročniško razmerje, navsezadnje lahko stranka odpove pogodbo tudi v času, ko poteka postopek izvedbe

priključka. Prav tako ima stranka v primeru sklenitve pogodbe na daljavo vedno tudi možnost, da v roku 15 dni odstopi od tako sklenjene pogodbe brez posledic. Pravega razloga odpovedi pogodbe pa vedno ni mogoče zanesljivo ugotoviti. V primeru dvoma glede nagiba za odpoved pogodbe, po mnenju Telekoma Slovenije kazen ravno tako ni upravičena.

Agencija odgovarja, da se strinja, da obstaja veliko možnih drugih razlogov, zaradi katerih je naročnik odpovedal pogodbo (npr. da je sprejel drugo ponudbo zaradi nižjih cen), zato ni mogoče Telekoma Slovenije kaznovati kar pavšalno, ob vsaki odpovedi pogodbe s strani naročnika. Poleg tega je pravi razlog odpovedi pogodbe včasih težko ugotoviti. Agencija bo glede na navedeno dopolnila predlog izreka odločbe v točki 7. d tako, da se bo glasila »V primeru, da zaradi zamude pri realizaciji posamezne izvedbe naročila lokalnega dostopa ali zaradi nespoštovanja rokov pri odpravljanju posamezne napake, naročnik operaterju odpove pogodbo, bo moral Telekom Slovenije plačati pogodbeno kazen v višini 18-kratnika zakupnine za ustrezno obliko razvezanega dostopa. V takem primeru bo Telekom Slovenije dolžen operaterju plačati le pogodbeno kazen za odpoved pogodbe, ne pa tudi pogodbene kazni za zamudo, ki je to odpoved povzročila. Telekom Slovenije bo moral pogodbeno kazen plačati samo v primeru, če je do odpovedi pogodbe s strani naročnika nesporno prišlo zaradi zamude Telekoma Slovenije.«

Telemach pri pogodbenih kaznih opozarja na splošno in že večkrat izpostavljeno problematiko preohlapnosti postavljenih pogodbenih kazni. Pogodbene kazni je potrebno razširiti in zaostri v delu, kjer se nanašajo na kršitve, ki jih neposredno utrpijo končni uporabniki operaterja in za katere lahko uporabnik uporabi odstopno upravičenje (nezagotavljanje zakupljene hitrosti, napačni ali nejasni odgovori v informacijskem sistemu, odprava napak...).

Agencija odgovarja, da pogodbenih kazni obsegajo tako zamude pri izvedbi naročila, v katere so vključeni še napačni odgovori na poizvedbe, kot tudi zamude pri odpravljanju napak. Glede nezagotavljanja zakupljene hitrosti pa Agencija dodaja, da morajo operaterji kakovost internetnih storitev zagotavljati skladno s Splošnim aktom o storitvah dostopa do interneta in s tem povezanih pravic končnih uporabnikov (Uradni list RS, št. 54/19), ki zaradi narave delovanja interneta dovoljuje določena odstopanja hitrosti. Iz tega razloga je za ugotavljanje tovrstne kršitve naloženih obveznosti pristojna Agencija, ki lahko v nadzornem postopku potrdi kršitev in ustrezno ukrepa.

A1 Slovenija predlaga, da bi bilo treba za uspešen nadzor Agencije med KPI v 8. točki obeh regulatornih je možna tudi prisila z izrekom globe, ki bi glede na višino – 232. člen ZEKom-1, morala delovati odvračilno odločb naložiti spremljanje podatkov o zamudah, ki nastanejo pri izvedbah naročil po regijah (in po operaterjih), pa tudi pri odpravi napak. Na ta način bo povsod, kjer pride do povečanja rokov za priklop ali odpravo težjih napak, lažje ugotavljanje razlogov in presoja ali gre za izredno okoliščino (nepredvidljiva, na katero se ne da računati in se ji izogniti, kjer torej lahko le odpravljajš posledice), ter so zamude opravičene. Če niso je predvidena korekcija preko pogodbene kazni. To za operaterja s pomembno tržno močjo ne bi predstavljalo nikakršnega dodatnega bremena, saj te podatke ima, vsekakor pa ima delo organizirano po regijah.

A1 Slovenija nadalje navaja, da se nadzor nad spoštovanjem regulatornih odločb lahko vrši le v postopkih inšpekcijskih nadzorov, ki jih je potrebno uvesti vsaj, ko je Agencija opozorjena na akutnost problematike povezane z neizvrševanjem regulatorno naloženih ukrepov (ki so v primarno korist končnega uporabnika!). Na tak način in stimulatивно, da se problematika enkrat za vselej uredi. A1 Slovenija tudi meni, da Agencija v danem primeru nima diskrecijske pravice, da ne posreduje.

A1 Slovenija predlaga, da se v 8. točki dopolnijo sedanje b, c in e točke, ki naj se glasijo:

- b) povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja (merjeno v delovnih dnevih), ločeno po regijah,*
- c) povprečni čas za izvedbo naročila (priklop končnega uporabnika) v primeru optičnega omrežja za vsak razred priključka posebej (merjeno v delovnih dnevih), ločeno po regijah,*
- e) povprečni čas za odpravo težjih napak (merjeno v delovnih dnevih), ločeno po regijah in delež odpravljenih težjih napak izven rednega delovnega časa, ki mora biti podan ločeno po regijah za delovne dneve, sobote, nedelje in praznike (izraženo v odstotkih).*

Agencija odgovarja, da predlagana obveznost enakega obravnavanja velja za območje celotne države, temu pa sledi tudi poročanje KPI. Ne glede na navedeno pa uveljavljanje pogodbenih kazni poteka za vsak priključek (izvedbo naročila ali odpravo napak) individualno, torej podatki o regionalnem izvajanju KPI pri tem niso potrebni, zato Agencija predlagane obveznosti ne bo širila.

Telekom Slovenije je mnenja, da izkaz poslovnega izida in bilanca stanja za upoštevni trg 1 (za dejavnost veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji) predstavljata poslovno skrivnost in bo te podatke posredoval Agenciji, ne bo pa jih objavljaj na spletni strani.

Agencija odgovarja, da se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, da Agenciji posreduje izkaz poslovnega izida in izkaz angažiranih sredstev ter da jih ne objavlja na spletni strani. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. V zvezi z navedbo Telekoma Slovenije glede bilance stanja, je Agencija podala odgovor v poglavju Obveznost ločitve računovodskih evidenc.

A1 Slovenija zapiše, da Agencija cenovne ukrepe temelji (oz. omejuje) na dveh izredno zastarelih dokumentih, ki ne samo, da imata status nezavezujočega priporočila, pač pa že poteka postopek njune prenove (javno posvetovanje že zaključeno pred pol leta, kar pomeni, da se pričakuje sprejem novih priporočil).

Agencija odgovarja, da bo obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva naložena med drugim tudi na podlagi Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah in Priporočila o regulaciji NGA omrežij, ki sta danes še vedno v veljavi. Agencija se strinja s pripombo A1 Slovenija, da je med drugim v postopku prenova tudi obeh navedenih priporočil, vendar kot je A1 Slovenija že sam navedel, sta priporočila trenutno v postopku prenove na Evropskem nivoju in torej posodobljena dokumenta še nista v veljavi. Glede na to, da sta dokumenta trenutno v postopku posodobitve, in sicer glede na spremembe (zakonodaja, regulacija, ekonomija in tehnološke spremembe), ki so se zgodile od izdaje teh priporočil in njihove uskladitve glede na EECC, in še nista stopila v veljavo, Agencija pojasnjuje, da mora v rednih časovnih obdobjih pripravljati analize in posodabljati regulatorne ukrepe glede na stanje na trgu, pri tem pa ne more oblikovati obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva na dokumentih, ki so še v postopku priprave oziroma posodobitve in njihova dokončna vsebina še ni znana oz. sprejeta.

A1 Slovenija opozori tudi na odprte nadzorne postopke in njihovo usodo, če ne bodo zaključeni pred izdajo novih regulatornih odločb. Tudi ta vidik bi morala Agencija upoštevati pri izdaji novih regulatornih odločb. Prav tako A1 Slovenija predlaga, da Agencija pojasni ali še potekajo kakšni nadzori zaradi katerekoli kršitve regulatornih odločb ter kaj bo njihova usoda, če do izdaje novih regulatornih odločb ne bodo zaključeni?

Glede odprtih nadzornih postopkov, ki ne bodo zaključeni pred izdajo novih regulatornih odločb, Agencija odgovarja, da izdaja novih regulatornih odločb na njihov potek ne bo imela vpliva. Pooblaščenec Agencije nenehno spremlja dogajanje na trgu elektronskih komunikacij in vodi nadzorne postopke po uradni dolžnosti, tako na podlagi letnega načrta, kot na podlagi pobud prijaviteljev.

A1 Slovenija v pripombah navede, da pozdravlja predlagani ukrep znižanja cene zakupa bakrene zanke ter kableske kanalizacije, kar je predlog, ki ga podaja in utemeljuje že vrsto let. Regulatorno določena visoka cena dostopa do bakrenega omrežja je zgolj teoretično faktor, ki spodbudno vpliva na razvoj optičnih omrežij - te se dogajajo zaradi konkurence, operater s pomembno tržno močjo, ki bi v vsakem primeru gradil optično omrežje, je le dodatno nagrajen z visoko neupravičeno premijo za ohranitev bakrenega omrežja. V A1 Slovenija pozdravljajo nižanje cene mesečnega zakupa za povsem razvezan dostop do bakrene zanke in sodostop do bakrene krajevne zanke. Meni, da bi bilo ceni mesečnega zakupa za povsem razvezan dostop do bakrene zanke in sodostopa do bakrene krajevne zanke, potrebno znižati še dodatno, saj ju le principi regulatornega računovodstva umetno ohranjajo na še vedno tako visokem nivoju. Najbrž večkrat amortizirano in slabo vzdrževano omrežje bi se moralo odražati v pošteni ceni mesečnega najema, ne pa omogočati profitov v škodo uporabnikov. A1 Slovenija predvideva, da Agencija cene mesečnega najema ne bo znižala, je pa to njegov predlog. Na tem mestu se postavlja ključno vprašanje Agenciji in sicer, s kakšnim namenom je dopuščala ekscesno zaračunavanje bakrenega omrežja s preteklo regulatorno odločbo? V kolikor je razlog spodbujanje gradnje optičnih omrežij se postavlja naslednje vprašanje, zakaj Agencija sedaj to optično omrežje deregulira na trgu 3b. Z deregulacijo trga 3b, pri čemer ni zagotovil ustreznega prehodnega obdobja prehoda iz 3b na VULA produkt na trgu 1 (pri čemer je jasno, da je novozgrajeno optično omrežje v GPON tehnologiji in ne omogoča razvezave), je operaterju s pomembno tržno močjo omogočil konkurenčno prednost ter nedovoljeno premoženjsko korist. Operater s pomembno tržno močjo bo z deregulacijo brez obveznosti zagotovitve prehoda na drug ekvivalenten produkt postal na pomembnem delu ozemlja Slovenije monopolist na lastnem omrežju. A1 Slovenija pričakuje pojasnilo, saj je to izredno pomembno za določitev odgovornosti in ovrednotenje morebitne zlorabe ter povzročitve škode.

Agencija povzema pripombo A1 Slovenija, da le ta pozdravlja znižanje cene zakupa bakrene zanke ter kableske kanalizacije ter meni, da bi bilo treba ceno mesečnega zakupa za povsem razvezan dostop do bakrene zanke in sodostopa do bakrene krajevne zanke znižati še dodatno. Agencija pojasnjuje, da stroškovni model temelji na metodologiji za izračun stroškov LRIC+, s katero se oblikujejo cene dostopa, ki so čim bolj podobne cenam, pričakovanim na trgu z učinkovito konkurenco. Ta metodologija omogoča pokrivanje vseh dejansko nastalih stroškov. Stroškovni model temelji na metodologiji za izračun stroškov LRIC+, s pristopom od spodaj navzgor. Metodologija upošteva tekoče stroške (CCA) hipotetično učinkovitega operaterja, ki bi jih imel danes z gradnjo sodobnega učinkovitega omrežja. V primeru starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture za NGA omrežje je Agencija sledila določilom Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, kjer je ta sredstva vrednotila z upoštevanjem njihove regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti. Agencija je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ohranila metodologijo za izračun stroškov cen mesečnega najema povsem razvezanega dostopa do krajevne bakrene zanke in sodostopa do bakrene krajevne zanke, kot tudi cen dostopa do kableske kanalizacije in do drogov, z namenom, da bi se izboljšala regulatorna predvidljivost in s tem zagotovila predvidljivost ter stabilnost navedenih veleprodajnih cen dostopa, kar preprečuje bistvena nihanja in pretrese, in da se tako zagotovi jasen okvir za naložbe, zlasti za uporabo omrežij NGA in s tem

zagotavljanje novih, hitrejših širokopasovnih storitev boljše kakovosti. Agencija pojasnjuje, da je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah posodobila le vhodne podatke, ki se nanašajo na razvoj cen, saj navedeno priporočilo določa, da se pri posodabljanju modela praviloma prilagodi le podatke v skladu z dejanskim razvojem posameznih vhodnih cen. Glede na navedeno Agencija ne more slediti predlogu A1 Slovenija, saj izračunane stroškovno naravnane cene omogočajo pokrivanje vseh dejansko nastalih stroškov ter predvsem omogočajo predvidljive in stabilne cene dostopa do bakrenega omrežja, kar preprečuje bistvena nihanja in pretrese na trgu, da se zagotovi jasen okvir za naložbe. Nadalje Agencija ugotavlja, da A1 Slovenija ne navede konkretno, kateri principi regulatornega računovodstva po njegovem mnenju umetno ohranjajo cene na visokem nivoju, zato se v tem delu ne more opredeliti do njegovih pripomb. Na vprašanje A1 Slovenija v zvezi s kakšnim namenom je Agencija dopuščala ekscesno zaračunavanje bakrenega omrežja s preteklo regulatorno odločbo, Agencija ugotavlja, da slednja pripomba ni relevantna za predmetno analizo. Kljub navedenemu Agencija odgovarja, da je trenutno veljavna cena razvezanega dostopa do krajevne zanke v višini 8,09 EUR na ravni povprečja držav članic EU, ki znaša 8,13 EUR²⁰. Prav tako Agencija pričakuje, da bo zaradi Poročila BEREC o parametrih izračuna WACC BoR (20) 116²¹ in Obvestila Evropske komisije glede računanja WACC²² privedlo do znižanja WACC, kar bo imelo posledično vpliv na znižanje veleprodajnih cen razvezanega dostopa do krajevne zanke tudi v drugih državah članicah EU.

Telekom Slovenije zapiše, da mu Agencija namerava naložiti v okviru obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva za storitve veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji do bakrenega omrežja, ki ni nadgrajeno z vectoring tehnologijo, uveljavitev cene mesečnega zakupa, in sicer za storitve povsem razvezanega dostopa do bakrene krajevne zanke uveljavitev cene mesečnega zakupa 5,08 EUR (brez DDV) in za sodostop do bakrene krajevne zanke uveljavitev cene mesečnega zakupa 2,05 EUR (brez DDV). Telekom Slovenije je v času javne objave Analize vpogledal v model, ki ga je pripravila Agencija in ima nanj naslednje pripombe, Agencija naj v zvezi z modelom pojasni:

Zakaj se pribitek splošnih stroškov upošteva samo na OPEX, čeprav bi moral biti upoštevan na vse stroškovne komponente povezane s splošnimi stroški. Po veljavnem pravilniku o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije se kabelska kanalizacija obračunava po amortizacijski stopnji 3,00 oz. z dobo koristnosti 33 let in 3 mesece. Zato meni, da bi se morala navedena vrednost v modelu znižati iz 40 na 33,33. Od 1. 1. 2021 dalje se po veljavnem pravilniku o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogovi) obračunavajo po amortizacijski stopnji 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let, zato meni, da bi se morala navedena vrednost znižati iz 15 na 10. Zapiše, da je povsem jasno, da se izkoriščenost bakrenega dostopovnega omrežja zmanjšuje. Agencija je v svojih kalkulacijah upoštevala izkoristke, kjer vir za njihove vrednosti ni bil pojasnjen. Zato izkoristek, ki je bistveno večji od dejanskega in še posebej od prihodnjega, prinese rezultat mesečnega zakupa za bakreno parico, ki je nerealna in bistveno zaostaja za dejanskimi in še v večji meri za prihodnjimi stroški. Telekom Slovenije je prikazal dejanske trenutne izkoristke, ki bi lahko bili v skrajnem primeru uporabljeni za izračun mesečne zakupnine za bakreno parico. Po mnenju Telekoma Slovenije bi bilo pravilno, da bi se upoštevali prihodnji izkoristki, ki bi bili še za nekaj odstotnih točk nižji od prikazanih, kar bi vodilo v višjo ceno. Da izračun cene Agencije ni pravilen, kažejo tudi podatki iz LRE Telekoma Slovenije, kjer je za opredelitev stroškov mesečne

²⁰ Cullen International

²¹ https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/9364-berec-report-on-wacc-parameter-calculations-according-to-the-european-commission8217s-wacc-notice

²² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-notice-calculation-cost-capital-legacy-infrastructure>

zakupnine za bakreno parico potrebna minimalna uporaba ključev, rezultat pa je bistveno višji kot je napačno izračunana vrednost Agencije. V nadaljevanju podajajo podatke o zasedenosti bakra, kjer izhaja, da je zasedenost na funkcijski lokaciji 15 %. Pri pregledu modela je Telekom Slovenije ugotovil, da je Agencija pri izračunu upoštevala strošek parice za 20 parični kabel, po podatkih Telekoma Slovenije je ta podatek napačen, saj se v bakrenem omrežju v Sloveniji v razvodnem omrežju praviloma uporabljajo 6 ali celo 2 parični kabli. Po podatkih zadnjih 17 let (od 2000 do 2017), je Telekom Slovenije v svoje razvodno omrežje vgradil 44,5 % 6 paričnih kablov, 22,4 % 2 paričnih kablov, 20,9 % 10 paričnih kablov in le 12,2 % skupne dolžine so predstavljali 20 parični kabli. Če se v modelu cena za 20 parični kabel nadomesti s tisto za 6 parični kabel, ki znaša 103,34 €/km na par, je drugačen rezultat. Nadalje navede, da so v modelu zajeti samo stroški preventivnega in kurativnega vzdrževanja bakrenega omrežja, kot ga je za TS opravilo podjetje GVO. Navedenim stroškom pa je potrebno dodati še interne stroške v okviru rednih del zaposlenih v TS. Ti interni stroški so neposredno alocirani na posamezen rajon. Ostali stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja pa se razporejajo na podlagi alokacijskih ključev v okviru ločenih računovodskih evidenc. Telekom Slovenije meni še, da bi moral model upoštevati tudi posredne stroške infrastrukture, s katerimi je mogoče zagotavljati delovanje infrastrukture dostopovnega omrežja. Model bi moral pokrivati tudi stroške zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, ki se niso neposredno alocirali na posamezen rajon. Prav tako bi moral model pokriti tudi stroške tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki. Za potrebe preventivnega in kurativnega vzdrževanja potrebujejo zaposleni za opravljanje terenskega dela tudi prevozna sredstva, zato bi moral model pokriti tudi stroške avtomobilov in njim pripadajočih stroškov. Telekom Slovenije je konkretne podatke posredoval že v postopku javne obravnave prejšnje Analize, Agencija pa jih s tem v zvezi ni pozvala za osvežitev. Podobno kot velja za OPEX stroške velja tudi za stroške amortizacije za dopolnilno infrastrukturo (osebna osnovna sredstva zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, tehnološke nepremičnine za glavne delilnike, prevozna sredstva itd.). V tem primeru je govora o pribitku posrednih stroškov amortizacije na obseg neposrednih stroškov amortizacije, ki je izračunana na podlagi potrebnih vlaganj. Cena, kot jo je izračunala Agencija, bo hkrati precej pod povprečjem v EU in med nižjimi cenami v EU. V kolikor Agencija resnično želi, da cena bakrene zanke deluje kot sidro za storitve NGA, potem mora operaterju bakrenega omrežja omogočiti vsaj, da ohranja realno vrednost bakrenega omrežja. Zvišanje cene, bi negativno vplivalo tako na prehod z bakrenega na optično omrežje. Zato Telekom Slovenije predlaga, da Agencija ponovno preračuna predlagane cene z upoštevanjem ustreznih podatkov, ki jih Agenciji lahko tudi posebej predstavi. Hkrati Telekom Slovenije v zvezi z oblikovanjem obveznosti glede cen na bakrenem omrežju pričakuje, da bo Agencija opredelila maksimalno ceno (cenovni strop) in ne fiksno določeno ceno.

Glede na pripombe Telekoma Slovenije, v okviru katerih predlaga, da bi se glede na veljavni pravilnik o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, morala navedena doba koristnosti kabske kanalizacije v modelu znižati iz 40 na 33,33 in doba koristnosti dostopovnega nadzemnega kabskega omrežja (tudi drogovi) pa iz 15 na 10, da bi se morali upoštevati prihodnji izkoristki, da bi se moral upoštevati 6 parični kabel, da bi se morali upoštevati interni stroški v okviru rednih del zaposlenih, posredni stroški infrastrukture, stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, stroški tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki, stroški avtomobilov in njim pripadajočih stroškov, Agencija pojasnjuje, da je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah posodobila le vhodne podatke, ki se nanašajo na razvoj cen, saj navedeno priporočilo določa, da se pri posodabljanju modela praviloma prilagodi le podatke v skladu z dejanskim razvojem posameznih vhodnih cen.

Telekom Slovenije pripominja, da bi morala Agencija upoštevati splošne stroške tudi pri drugih stroškovnih komponentah poleg OPEX. Agencija je ponovno preverila stroškovni model in se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, zato je v skladu z njegovo pripombo ustrezno posodobila stroškovni model in upoštevala pribitek splošnih stroškov tudi pri ostalih stroškovnih kategorijah. V skladu s posodobljenim stroškovnim modelom znaša veleprodajna cena mesečnega najema povsem razvezanega dostopa do krajevne bakrene zanke tako 5,46 EUR, sodostopa do bakrene krajevne zanke 2,21 EUR, dostopa do kabelske kanalizacije 72,09 EUR in do drogovi 28,86 EUR. Glede na navedeno bo Agencija dopolnila analizo v tem delu. V zvezi s predlogom Telekoma Slovenije, da bi se morala vrednost amortizacijske dobe kabelske kanalizacije znižati iz 40 na 33,33, Agencija odgovarja, da je življenjska doba kabelske kanalizacije določena v skladu s 36. členom Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da za vode običajno znaša najmanj 40 let, zato ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije. V zvezi z mnenjem Telekoma Slovenije naj se za dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogovi) zaradi veljavnega pravilnika o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, ki velja od 1.1.2021 in določa amortizacijsko stopnjo 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let, navedena vrednost zniža iz 15 na 10, Agencija odgovarja, da je življenjska doba določena v trajanju, ki ustreza pričakovani uporabni dobi sredstva in profilu povpraševanja, torej 15 let. Prav tako je življenjska doba sredstev za potrebe regulacije lahko tudi drugačna od življenjske dobe sredstev, ki jo v svojih poslovnih knjigah uporablja operater.

Agencija glede pripombe Telekoma Slovenije ugotavlja, da je Telekom Slovenije podal podatke o bakrenih paricah le za določen del dostopovnega omrežja, in ne za celotno dostopovno omrežje. Telekom Slovenije je namreč podal podatke od cestnega kabineta do omrežne priključne točke končnega uporabnika, medtem ko podatkov za celotno dostopovno omrežje ni podal (torej ni podal podatkov tudi za del od glavnega delilnika do cestnega kabineta). Agencija je na podlagi podatkov Telekoma Slovenije izračunala, da bi bila dolžina krajevne zanke bistveno krajša (le nekaj metrov), kot je dejansko značilno za dolžino krajevne zanke v Sloveniji, katero je Agencija izračunala na podlagi podatkov iz geo-podatkovnega sistema Agencije. Prav tako je Agencija ugotovila, da so 2 parični do 20 parični bakreni kabli značilni za del dostopovnega omrežja med cestnim kabinetom in omrežno priključno točko končnega uporabnika, medtem ko so več kot 20 parični (do 1000 parov) bakreni kabli značilni za del dostopovnega omrežja med glavnim delilnikom in cestnim kabinetom. Glede na navedeno Agencija pojasnjuje, da je upoštevanje cene kilometra 20 paričnega bakrenega kabla, ki predstavlja povprečje vseh bakrenih kablov v dostopovnem omrežju, ekonomsko učinkovit pristop, ki bi ga danes uporabil hipotetično učinkovit operater pri izgradnji svojega sodobno učinkovitega omrežja.

Glede pripombe Telekoma Slovenije v zvezi z izkoristkom Agencija pojasnjuje, da je pri vzpostavitvi stroškovnega modela upoštevala enako izkoriščenost omrežja, kar pomeni, da ima vsako gospodinjstvo oziroma poslovna enota dostop do bakrenega omrežja. S tem namenom je Agencija izločila morebitna umetna zviševanja veleprodajnih cen dostopa do bakrenega omrežja zaradi prehajanja končnih uporabnikov s starejšega bakrenega omrežja na NGA omrežja.

V zvezi s pripombo glede življenjske dobe, izkoriščenosti omrežja ter stroškov preventivnega in kurativnega vzdrževanja bakrenega omrežja, je bil Telekom Slovenije v času priprave analize tega upoštevnega trga pozvan za namene posodobitve stroškovnega modela za nove vhodne podatke, pri tem pa ni podal nobenega ugovora v povezavi s predlaganimi parametri.

Ne glede na navedeno je Agencija zaradi ugotavljanja učinkovitosti tedaj posredovane podatke Telekoma Slovenije o višini stroškov iz poslovanja (CAPEX in OPEX) s predhodnim stroškovnim modelom za izračun razvezave bakrene krajevne zanke preverila in ugotovila, da je ob upoštevanju učinkovitosti višina teh stroškov primerljiva, in jih je kot take v okviru vhodnih podatkov upoštevala. Glede na navedeno je Agencija ponovno preverila podatke o višini stroškov iz poslovanja (OPEX), ki jih je Telekom Slovenije posredoval in ugotovila, da so kazali ustrezne parametre učinkovitosti. Na podlagi navedenega Agencija odgovarja, da metodologija stroškovnega modela zajema stroške hipotetično učinkovitega operaterja, ki bi jih imel danes z izgradnjo sodobnega učinkovitega omrežja, in tako ne more upoštevati zgoraj predlagane višine stroškov Telekoma Slovenije, saj njihova višina po ugotovitvah Agencije predstavlja faktor neučinkovitosti.

Nenazadnje Agencija poudarja, da je upoštevala vse podatke o osnovnih sredstvih in stroških v zvezi z osvežitvijo stroškovnega modela, kot jih je Telekom Slovenije posredoval Agenciji.

Prav tako predlog Telekoma Slovenije glede spremembe življenjske dobe kabelske kanalizacije in drogov, izkoristkov, paričnosti kabla in različnih vrst stroškov, ni povezan z razvojem cen in bi s tem povzročil spremembo stroškovne metodologije, kar bi lahko povzročilo tveganje glede regulativne predvidljivosti in posledično povzročil nepredvidljivost in nestabilnost cen dostopa in s tem morebitna nihanja ter pretrese na trgu ter tako nestabilno okolje za naložbe. V zvezi s predlogom Telekoma Slovenije, da naj Agencija opredeli maksimalno ceno (cenovni strop) in ne fiksno določeno ceno, Agencija odgovarja, da le stroškovna naravnana cena bakrenega omrežja, ki se uporablja kot sidro za storitve omrežij NGA, omogoča stabilno veleprodajno ceno bakrenega omrežja ter s tem predvidljivo regulatorno okolje, saj to preprečuje bistvena nihanja in pretrese na trgu, da se zagotovi jasen okvir za naložbe.

V družbi RUNE ENIA, d. o. o., pozdravljajo predlagano znižanje cen kanalizacije in drogov na osnovi lastnega BU LRIC+ modela Agencije. Opozarjajo pa, da zaračunavanje predlaganih polnih cen ne glede na uporabljen presek kanalizacije oziroma zasedenost ni primerno. Posledično predlagajo razumno rešitev, da se v primeru delne zasedenosti obračuna le sorazmerni del cene, vendar ne manj kot 1/3 cene celotne kanalizacije.

Agencija odgovarja, da je mesečna najemnina dostopa do kabelske kanalizacije in do drogov rezultat stroškovnega modela, ki temelji na pristopu BU LRIC+ z upoštevanjem regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture, in ki odseva ceno, pričakovano na trgu z učinkovito konkurenco ter daje drugim operaterjem signal »zgradi ali kupi« (ang. build or buy). Metodologija BU LRIC+ za izračun stroškov, ki zagotavlja signal »zgradi ali kupi«, dosega ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa in zadostnimi spodbudami za naložbe. Glede na navedeno stroškovna cena mesečnega najema dostopa do kabelske kanalizacije vključuje ceno najema dostopa na km za posameznega operaterja, ne glede na presek in zasedenost kabelske kanalizacije.

A1 Slovenija pripominja, da bi bilo treba jasno opredeliti način zaračunavanja najema kabelske kanalizacije, ko se ta uporablja za gradnjo mobilnega in fiksnega omrežja, saj ni razumno, da bi bil operater s pomembno tržno močjo upravičen do dvakratnega zaračunavanja iste kanalizacije, ki bi se umetno ločevala na reguliran in nereguliran zakup.

Agencija odgovarja, da je mesečna najemnina dostopa do kableske kanalizacije in do drogov rezultat stroškovnega modela, ki temelji na pristopu BU LRIC+ z upoštevanjem regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture, in ki odseva ceno, pričakovano na trgu z učinkovito konkurenco, in ki daje drugim operaterjem signal »zgradi ali kupi« (ang. build or buy), ki se torej med drugim nanaša tudi na regulirano ceno mesečnega najema dostopa kableske kanalizacije. Glede pripombe A1 Slovenija v zvezi z ločevanjem na reguliran in nereguliran dostop Agencija pojasnjuje, da se mesečna najemnina dostopa do kableske kanalizacije in do drogov nanaša na reguliran dostop.

A1 Slovenija pozdravlja tudi nižanje cene mesečnega zakupa za storitve dostopa do veleprodajne fizične infrastrukture. A1 Slovenija zanimajo razlogi, ki so vodili v tako bistveno znižanje cene mesečne zakupnine dostopa do kableske kanalizacije? Kaj se je od leta 2017 spremenilo, da narekuje potrebo po znižanju cene? Predlaga, da Agencija to pojasni v odgovorih na prejete pripombe. A1 Slovenija sicer pozdravlja takšno nameravano odločitev, ki je potrebna kot podpora gradnji optičnih omrežij. A1 Slovenija upa, da bo temu sledila tudi odločitev operaterja s pomembno tržno močjo, da zniža ceno najema dostopovnega t.i. komercialnega dostopa do kableske kanalizacije, če pa ne, pa naj bo nameravana odločitev Agencije vodilo pri morebitnem interventnem odločanju v sporu glede zavračanja najema fizične infrastrukture s postavljanjem nerazumnih pogojev.

Agencija glede na pripombo A1 Slovenija odgovarja, da je metodologija stroškovnega modela opisana že v poglavju 9.5.1 »Oblikovanje veleprodajnih cen za pasivne veleprodajne vložke bakrenega omrežja, ki ni nadgrajeno z vectoring tehnologijo« tega dokumenta, dodatno pa Agencija odgovarja, da so na spremembo oziroma znižanje stroškovno naravnanih cen mesečnega najema dostopa do kableske kanalizacije in drogov vplivale spremenjene vrednosti vhodnih podatkov stroškovnega modela, pri katerem je imela bistven vpliv vrednost tehtanega povprečja stroškov kapitala hipotetično učinkovitega operaterja za obstoječo infrastrukturo bakrenih omrežij, ki znaša 4,82 %. Agencija v regulatorno odločbi ne more urejati pogojev komercialnega dostopa, bo pa v primeru reševanja medoperaterskih sporov pogoje presojala v okviru zakonske podlage.

Telekom Slovenije zapiše, da je Agencija predpisala ceno najema kableske kanalizacije in jaškov, ne da bi natančno opredelila, kaj konkretno lahko operater najame za to ceno. Telekom Slovenije bo za to ceno in v skladu z že danes veljavnimi pogoji vzorčne ponudbe operaterju omogočil najem, pri čemer je v primeru uvlačanja podcevi najmanjša obračunska enota tretjina cevi (uvlečenje ene zaščitne cevi premera 32 mm). Če se v cevi že nahajajo proste podcevi 2 x 32 mm in 2 x 40 mm (čtetvorček), je pri zasedbi ene podcevi obračunska enota četrtnina cevi, ob tem pa se kot priključnina zaračuna še četrtnina investicije v čtetvorček.

Agencija odgovarja, da je mesečna najemnina dostopa do kableske kanalizacije in do drogov rezultat stroškovnega modela, ki temelji na pristopu BU LRIC+ z upoštevanjem regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture, in ki odseva ceno, pričakovano na trgu z učinkovito konkurenco, in ki daje drugim operaterjem signal »zgradi ali kupi« (ang. build or buy). Metodologija BU LRIC+ za izračun stroškov, ki zagotavlja signal »zgradi ali kupi«, dosega ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa in zadostnimi spodbudami za naložbe. Glede na navedeno stroškovna cena mesečnega najema dostopa do kableske kanalizacije vključuje ceno najema dostopa na km za posameznega operaterja, ne glede na število in premer cevi oziroma podcevi v kabelski kanalizaciji. Agencija je torej določila enako ceno najema na meter dolžine kableske kanalizacije ne glede na presek, ki ga zaseda iskalec dostopa s kablom.

Agencija pojasnjuje, da v skladu s pristopom »zgradi ali kupi« za posameznega operaterja velja ista mesečna najemnina dostopa do kableske kanalizacije ne glede na to, kolikšno je število cevi oziroma podcevi, kakšen premer imajo in kakšna je najmanjša obračunska enota. Glede na pripombo Telekoma Slovenije, da se poleg najemnine zaračuna kot priključnina še četrtnina investicije v četvorček, Agencija pojasnjuje, da so v stroškovni ceni mesečnega najema dostopa do kableske kanalizacije že vključene investicije (osnovna sredstva in stroški kapitala (WACC)), zato le teh ne more vključiti v priključnino, saj v nasprotnem primeru to predstavlja dvojno zaračunavanje stroškov. Slednje pomeni, da Telekom Slovenije ne sme posebej zaračunati dodatnih stroškov podcevi, če jih namesti. Glede na navedeno, bo Agencija v tem delu analizo dopolnila.

Prav tako Telekom Slovenije navaja, da Agencija ni natančno opredelila kaj zajema cena dostopa do drogov. Agencija je ceno opredelila kot ceno na kilometer. Agencija bi morala ceno določiti za obesni prostor za en kabel na posamezen drog, cena bi morala biti različna še glede na tip in material droga oziroma bi morala Agencija vse naštetu vsaj upoštevati pri izračunu cene. Telekom Slovenije uporablja drogove iz naslednjih materialov: les, umetna masa, beton. Leseni drogovi se nadalje delijo še po tipu izvedbe (I drog, A drog, dvojni drog). Cena na kilometer ni primerna, saj lahko zaradi različnih tras, število in tip drogov na kilometer močno variira. Ob tem opozori še, da kljuge, konzole ipd., ki se nahajajo na posameznih objektih, niso predmet morebitne razvezave in s tem cene najema, saj so v lasti lastnika stanovanjskega objekta. Telekom Slovenije prosi Agencijo, da jasno loči obveznost nudenja kableske kanalizacije s strani TS od obveznosti potencialnega zakupnika urediti pravna razmerja z lastniki zemljišč (soglasja, služnosti), preko katerih poteka infrastruktura, ki bo predmet skupne rabe. Vse prevečkrat ima Telekom Slovenije opraviti s pričakovanji operaterjev, da slednjega njim ni potrebno urediti. Kableska kanalizacija in drogovi so se namreč gradili že veliko pred uveljavitvijo zakonske norme, ki operaterjem nalaga ureditev skupne rabe z lastniki nepremičnin. Na povsem enak način je predmetna problematika med operaterji urejena na področju souporabe baznih postaj. Zakupnik je dolžan sam urediti razmerje z lastnikom nepremičnine, na kateri stoji bazna postaja. Izjema so bazne postaje, kjer je že lastnik stolpa uredil souporabo z lastnikom nepremičnine.

Glede na vprašanje Telekoma Slovenije, kaj zajema cena dostopa do drogov, Agenciji ni jasno, zakaj Telekom Slovenije postavlja to vprašanje, saj razpolaga s posodobljenim stroškovnim modelom, katerega rezultat je med drugim tudi stroškovno naravnana cena mesečnega najema dostopa do drogov. Glede pripombe Telekoma Slovenije, da bi morala Agencija ceno dostopa do drogov določiti za obesni prostor za en kabel na posamezen drog, Agencija odgovarja, da je v stroškovnem modelu upoštevala, da ima sodobno učinkovito omrežje hipotetično učinkovitega operaterja v povprečju med drogovi razdaljo 50m (20 drogov/km), kar pomeni, da bi bila (ob upoštevanju pripombe Telekoma Slovenije) stroškovna cena mesečnega najema dostopa do drogov v tem primeru znašala 1,41 EUR/drog (28,18 EUR/20 drogov). Agencija ugotavlja, da bi bilo v primeru predlaganega zaračunavanja cene na enoto drog in ne na enoto km nesorazmerna tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje, saj so v praksi med drogovi različne razdalje, kar pomeni na primer, da bi bil v primeru krajše razdalje od 50m med drogovi prikrajšan drugi operater, v primeru daljše razdalje nad 50m med drogovi pa bi bil prikrajšan Telekom Slovenije. Tako je enota km primernejša kot enota drog, in sicer tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje. Glede na pripombo Telekoma Slovenije v zvezi s tem, da bi morala biti cena različna tudi glede na tip in material droga oziroma bi morala Agencija to upoštevati pri izračunu cene, Agencija odgovarja, da je cena mesečnega najema dostopa do drogov izračunana na podlagi povprečnih stroškov ne glede na tip in material droga. Nadalje Agencija pojasnjuje, da stroški dostopa do drogov v stroškovnem modelu vključujejo tudi dejanske podatke o drogovih, ki jih je Telekom Slovenije posredoval iz registra osnovnih sredstev – to so

posodobljene vrednosti fiksirane regulativne osnove sredstev, in jih je Agencija v celoti upoštevala. Agencija v povezavi s pripombo Telekoma Slovenije glede ureditve pravnih razmerij z lastniki zemljišč odgovarja, da so vprašanja urejanja z lastniki nepremičnin urejena v veljavni zakonodaji.

Telemach izrecno opozarja in izpostavlja, da je Telekom Slovenije kršil in še vedno krši naložene obveznosti gospodarske ponovljivosti na obeh upoštevnih trgih. Ker žal nima na voljno natančnejših podatkov in vpogleda v podatke Telekoma Slovenije (zlasti ne tiste, ki jih je predložil Agenciji), je kršitve ugotovil na osnovi lastnih izračunov, ki so pokazali, da so veleprodajne storitve, ki jih je Telekom Slovenije obračunaval bistveno previsoke (to je vsaj 7 EUR na uporabnika mesečno). Posledično navedeno izkrivlja trg. Zapiše, da Telekom Slovenije krši test gospodarske ponovljivosti in že ves čas nepravilno aplicira ERT test. Navedeno izhaja iz številnih dejstev, med drugim kot že rečeno, na to kažejo njegovi lastni izračuni (z dejstvom, da je Telemach enako učinkovit operater kot Telekom Slovenije), ki kažejo na previsoko zaračunano veleprodajno ceno za 7 EUR na uporabnika na mesečni ravni. Telemach zanima, če je Agencija v že izvedenih nadzornih postopkih (kjer pa mu niso na voljo celotne odločbe in podatki, zato ne more določeneje specificirati in argumentirati, kje in kako naj bi Telekom Slovenije nepravilno apliciral ERT test) navedeno preverjala in kakšni so bili zaključki. Po oceni je mogoče, da je ERT test zaradi različnih strategij poročanja in upravljanja/preimenovanja portfelja referenčnih proizvodov oslavljen - tudi na način, da kot referenčne oziroma t.i. flagship proizvode predlaga oziroma navaja fiktivne proizvode – na trgu so namreč zaznali neobičajne vzorce spreminjanja imen proizvodov, kar je lahko povzročilo, da regulirani operater v svoji ponudbi beleži navidezne proizvode, na katere se sklicuje, da naj bi bili referenčni. Zapiše, da je Agencija z naloženo obveznostjo gospodarske ponovljivosti Telekomu Slovenije želela omogočiti določeno stopnjo prožnosti pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, pri čemer pa je po drugi strani tako »prožnost« mogoče uporabiti za izigravanje naložene obveznosti, zlasti z izkoriščanjem glavne posebnosti ERT testa, ki je v tem, da se izvede le za posamezni maloprodajni produkt. Na ta način se izniči vpliv bolj vplivnih (profitabilnih ponudb), ki bi sicer dvigovale maržo. ERT test je bilo mogoče zaobiti med drugim tako, da se je proizvod, ki je bil pred uveljavitvijo odločb na obeh upoštevnih trgih (iz leta 2017) ponujal z ugodnimi promocijskimi popusti, umaknjen iz ponudbe, promocijske cene in druge ugodnosti pa potem ponujene pod drugim imenom proizvoda, ki pa je ohranil iste relevantne lastnosti. Določene prodajne produkte je bilo tako mogoče nuditi le fiktivno, z namenom, da bi se dosegel boljši, pozitiven rezultat preizkusa gospodarske ponovljivosti. Na ta način je namreč mogoče doseči, da bi se pri testu upošteval »vodilni« proizvod, ki ni bil ponujen po promocijskih cenah in je tako lahko obstajala navidezna, a zadostna (oziroma vsaj večja) razlika v ceni med veleprodajnimi in maloprodajnimi produkti. Po oceni Telemacha je ERT test dodatno oslavljen med drugim tudi na način, da relevanten vodilni proizvod povsem neustrezno upošteva le kot točno določeno hitrost določene maloprodajne storitve, za kar ni osnove, saj bi morala biti odločilna kriterija tržni delež (priključki) in vrednosti (prihodki). Telekom Slovenije je svoje maloprodajne produkte ločil glede na osnovno, oziroma oglaševano hitrost paketa, ne glede na to ali je posamezen naročnik doplačal za višjo hitrost paketa. Takšno postopanje je vodilo do rezultata, da je določene produkte Telekom Slovenije štel za različne, zaradi drugačne oglaševane hitrosti, čeprav so uporabniki zaradi doplačila uporabljali enako storitev. Telekom Slovenije je torej z načinom uporabljenega kriterija hitrosti maloprodajne produkte povsem razdrobil in tako dosegel, da se na testu niso upoštevali njegovi dejanski vodilni maloprodajni proizvodi. Telekom Slovenije torej isti paket storitev razčlenjuje z določitvijo različnih hitrost v ponudbi, dodatno zakupljenimi hitrostmi in podobnimi detajli. Na ta način se kot vodilni produkti pri izvajanju ERT testov (paketi, ki jih ponuja Telekom Slovenije) sploh ne upoštevajo, ampak si Telekom z umetno ustvarjenimi kriteriji praktično sam izbere, kateri produkti se bodo sploh testirali. Telemach nadaljuje, da je Telekom Slovenije v preteklosti na določene veleprodajne produkte obračunaval popuste, kar

jasno kaže na to, da že v osnovi veleprodajne cene niso postavljene skladno z ERT testom, saj sicer ne bi bilo maneverskega prostora za obračunavanje popustov na veleprodajne cene. Telemach zapiše, da so veleprodajne cene očitno previsoke in ne prestanejo ERT testa, kar kažejo tudi podatki oz. ugotovitve Agencije iz osnutkov analiz obeh upoštevanih trgov – zlasti podatki o tržnih deležih. Tako na področjih, kjer drugi operaterji nimajo zgrajenega lastnega dostopovnega omrežja oziroma ustreznih alternativ, Telekom Slovenije ohranja izrecno visok tržni delež na maloprodajnem trgu, medtem ko na področjih, kjer drugi operaterji imajo na voljo alternative, Telekomu Slovenije tržni delež pada. Na t.i. Pod-trgu B trga 3b (to so redko poseljena, »ruralna področja«) znaša tržni delež Telekoma 48,7 %, medtem ko je na Pod trgu A (gosteje poseljena, mestna področja) tržni delež Telekoma več kot pol manjši in znaša 21,2 % (str. 150, 152-155 Analize trga 3b iz 2021). To jasno dokazuje, da na trgu 3a in na pod-trgu B trga 3b tožena stranka vzdržuje svoj dominantni položaj/položaj operaterja s pomembno tržno močjo iz razloga, ker ne prodaja vložka konkurentom po tržni ceni in vrši prepovedane cenovne škarje. Če bi bila cena na veleprodajnem trgu določena v skladu z regulatornimi obveznostmi, bi bil trend gibanja tržnega deleža Telekoma Slovenije na vseh območjih enak, tako pa ni, kar kaže, da Telekom Slovenije izkorišča moč operaterja s pomembno tržno močjo in izkrivlja konkurenco. Glede na zgornje predlagajo, da Agencija posebno pozornost tako v postopku regulacije trgov 3a in 3b kot tudi pri nadzornih postopkih ustrezno naslovi zgoraj navedeno in tako prepreči, da v prihodnje Telekom Slovenije kot operater s pomembno tržno močjo ne bo mogel z opisanimi ali podobnimi ravnanji izigravati ERT testa oziroma konkurentom obračunavati previsoke veleprodajne cene na veleprodajnih trgih 3a in 3b. Le na ta način bo namreč na trgu omogočena učinkovita konkurenca.

Agencija ugotavlja, da Telemach navaja kršitev Telekoma Slovenije glede trenutno naložene obveznosti gospodarske ponovljivosti, vendar hkrati tudi sam navede, da nima na voljo natančnejših podatkov in vpogleda v podatke Telekoma Slovenije (zlasti ne tiste, ki jih je predložil Agenciji), in da je kršitve ugotovil na osnovi lastnih izračunov. Agencija glede na to, da Telemach ne razpolaga z realnimi podatki in izračuni testa gospodarske ponovljivosti in je izračune izvedel na podlagi lastne simulacije, ugotavlja, da Telemach ne more sam preverjati, ali Telekom Slovenije spoštuje obveznost gospodarske ponovljivosti. Agencija morebitne kršitve v povezavi s spoštovanjem obveznosti gospodarske ponovljivosti ugotavlja v okviru nadzornih postopkov. Agencija nadalje povzema pripombe Telemacha, ki ji predlaga, da naj posebno pozornost naslovi njegovim pripombam in tako prepreči, da v prihodnje Telekom Slovenije ne bo mogel z opisanimi ali podobnimi ravnanji izigravati ERT testa oziroma obračunavati previsoke veleprodajne cene na veleprodajnih trgih 3a in 3b. Telemach v pripombah navaja, da naj bi se problematika v zvezi z obveznostjo gospodarske ponovljivosti nanašala na fiktivnost vodilnih maloprodajnih proizvodov, da bi morala biti odločilna kriterija tržni delež (priključki) in vrednosti (prihodki) in ne hitrosti, saj naj bi Telekom Slovenije z načinom uporabljenega kriterija hitrosti maloprodajne produkte povsem razdrobil z namenom, da se na testu niso upoštevali njegovi dejanski vodilni maloprodajni proizvodi, torej Telekom Slovenije isti paket storitev razčlenjuje z določitvijo različnih hitrost v ponudbi, dodatno zakupljenimi hitrostmi in podobnimi detajli, ter da veleprodajne cene niso postavljene skladno z ERT testom, saj sicer ne bi bilo maneverskega prostora za obračunavanje popustov na veleprodajne cene. Agencija pojasnjuje, da je v tej analizi spremenila pristop k obveznosti gospodarske ponovljivosti tudi v zvezi z določitvijo vodilnih maloprodajnih proizvodov. Vodilni maloprodajni proizvod tako predstavlja (1) maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 – odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in (2) maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije bo nadalje moral v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca za potrebe izvajanja ERT posredovati Agenciji podatke

oziroma informacije o nazivu vodilnega maloprodajnega proizvoda, tehnologiji (FTTH, VDSL in druge naprednejše tehnologije), hitrosti od uporabnika in k uporabniku, deležu priključkov (v %) oziroma številu priključkov v okviru absolutne rasti priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije, z veljavnim cenikom in maloprodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda, ki se torej nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 – odstotni delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije, ter na maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije. Glede na to, da so kriteriji za določitev vodilnih maloprodajnih proizvodov natančno definirani in se nanašajo na vsakokratno aktualno stanje - (1) maloprodajni proizvodi z najmanj 10 - odstotnim deležem priključkov na zadnji dan preteklega meseca na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije in (2) maloprodajni proizvodi z najvišjo absolutno rastjo priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije v zadnjih treh mesecih, pred tekočim mesecem – Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije ne bo mogel oblikovati fiktivnih maloprodajnih ponudb. Agencija je preoblikovala obveznost gospodarske ponovljivosti zaradi lažjega in učinkovitejšega spremljanja izvajanja te obveznosti. V zvezi z navedbo Telemacha, da naj se upoštevata kriterija tržni delež (priključki) in vrednost (prihodki), ne pa hitrosti, Agencija odgovarja, da se za določitev vodilnih maloprodajnih proizvodov upoštevajo kriteriji kot izhaja iz zgornjega besedila v tem odgovoru oziroma iz predmetne analize. V zvezi s pomislekom Telemacha glede hitrosti vodilnih maloprodajnih proizvodov, da naj bi Telekom Slovenije z načinom uporabljenega kriterija hitrosti maloprodajne produkte povsem razdrobil z namenom, da se na testu niso upoštevali njegovi dejanski vodilni maloprodajni proizvodi, torej Telekom Slovenije isti paket storitev razčlenjuje z določitvijo različnih hitrost v ponudbi, dodatno zakupljenimi hitrostmi in podobnimi detajli, Agencija pojasnjuje, da se v testu gospodarske ponovljivosti upošteva hitrost vodilnega maloprodajnega proizvoda, ne glede na to, kako Telekom Slovenije to hitrost v svojih prodajnih ponudbah poimenuje (npr. osnovna hitrost, doplačilo za višjo hitrost). Glede pripombe Telemacha, da veleprodajne cene niso postavljene skladno z ERT, saj sicer ne bi bilo maneverskega prostora za obračunavanje popustov na veleprodajne cene, Agencija odgovarja, da lahko Telekom Slovenije prosto oblikuje tudi veleprodajne cene NGA vložkov, ki so predmet obveznosti gospodarske ponovljivosti, in sicer v mejah spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti. Kot določa 69. uvodna izjava Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je namen zasnove preskusa, ki upošteva revidirane prodajne stroške operaterja s pomembno tržno močjo in vključuje samo vodilne proizvode, zagotoviti, da ta zaščitni ukrep ne ovira naložb v omrežja NGA in učinka priporočene prožnosti pri določanju cen. Agencija glede pripombe Telemacha v zvezi z različnimi tržnimi deleži Telekom Slovenije na trgu 3a in pod-trgu B trga 3b, odgovarja, da na gibanje tržnega deleža vpliva veliko dejavnikov in ne samo cenovna regulacija, ter je navedba Telemacha povsem pavšalna. Kljub navedenemu Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije dosedaj ni razlikoval veleprodajnih cen glede na različna področja, kar pomeni, da na tržne deleže vplivajo v večji meri drugi dejavniki.

V povezavi s pripombo Telemacha glede nadzornih postopkov Agencija odgovarja, da so povzetki odločb, iz katerih so razvidni ukrepi in ugotovitve inšpektorjev, objavljeni na spletnih straneh Agencije. Odločbe se ne objavljajo v celoti oziroma v tistem delu, ker ugotovitve temeljijo na podatkih, ki so poslovna skrivnost zavezanca. V takšnem primeru je lahko v izreku odločbe naloženo zavezancu, da mora o ustreznih vrednostih ali ukrepih, ki mu jih je naložila Agencija, obvestiti ostale operaterje.

T-2 navede, da nadaljnji problem ostaja zanašanje na EEO standard brez ustreznih alternativ. Navede, da analiza govori o trenutno veljavnem pristopu, ki se nanaša na LRIC+, vendar brez vsakršne povratne

informacije glede ustreznosti izpolnjevanja navedenih obveznosti s strani Telekoma Slovenije v preteklih letih. V zvezi s tem bi morala analiza povzeti tudi dosedanje izpolnjevanje obveznosti, ki kažejo na nezadostnost dosedanjega pristopa.

Nadalje predlaga možnost alternativnega preverjanja po REO metodi. Navede, da v primeru, da Telekom Slovenije ne predloži kredibilnih izračunov, ki bodo temeljili na transfernih cenah, ki jih plačuje njegova lastna maloprodajna enota, oziroma ti izračuni ne bodo kazali profitabilnega poslovanja, bi morala imeti Agencija možnost popravka cen na podlagi stroškov, ugotovljenih pri novih vstopnikih, skladno s pristopom REO. Potreba po takem pristopu jasno izhaja iz Priloge II, (i) Priporočila 2013/466/EU: »NRO bi morali uporabiti revidirane prodajne stroške operaterja s pomembno tržno močjo, če so dovolj razdruženi. V primeru neučinkovitega vstopa na trg ali širitve na trgu v preteklosti (kot na primer kažejo ugotovitve obnašanja v preteklosti) ali kadar zelo majhen obseg linij in njihova zelo omejena geografska dosegljivost v primerjavi z omrežjem NGA operaterja s pomembno tržno močjo kažeta, da objektivni gospodarski pogoji ne podpirajo alternativnih operaterjev pri pridobivanju obsega, lahko NRO prilagodi obseg prodajnih stroškov operaterja s pomembno tržno močjo, da zagotovi realne možnosti za gospodarsko ponovljivost.« Posledično je treba tak pristop predvideti v izreku odločbe.

V zvezi z navedbo T-2, da nadaljnji problem ostaja zanašanje na EEO standard brez ustreznih alternativ ter trenutno veljavni pristop, ki se nanaša na LRIC+, vendar brez vsakršne povratne informacije glede ustreznosti izpolnjevanja navedenih obveznosti s strani Telekoma Slovenije v preteklih letih, in da bi morala analiza povzeti tudi dosedanje izpolnjevanje obveznosti, ki kažejo na nezadostnost dosedanjega pristopa, ter predlaga možnost alternativnega preverjanja po REO metodi. Glede na pripombo T-2 glede EEO standarda in predloga o uvedbi alternativnega preverjanja po REO metodi, Agencija odgovarja, da bo v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, Telekomu Slovenije naložila, da oblikuje prodajne (downstream) stroške na podlagi pristopa testa enako učinkovitega operaterja (EEO), saj so podatki o prodajnih (downstream) stroških Telekoma Slovenije dovolj razdruženi oziroma razčlenjeni. V zvezi s predlogom T-2 glede alternativnega preverjanja po REO metodi, Agencija pojasnjuje, da Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ne določa pristopa REO, ampak bi se lahko v skladu z navedenim priporočilom prilagodilo obseg prodajnih (downstream) stroškov Telekoma Slovenije (adjusted EEO), v primeru obstoja posebnih tržnih razmer (tj. če bi bili v preteklosti morebitni neučinkoviti vstopi na trg, ali pa bi bile širitve na trgu v preteklosti, ali kadar zelo majhen obseg linij in njihova zelo omejena geografska dosegljivost v primerjavi z NGA omrežjem Telekoma Slovenije kažeta, da objektivni gospodarski pogoji ne podpirajo alternativnih operaterjev pri pridobivanju obsega). Agencija ugotavlja, da v preteklosti od uveljavitve zadnjih regulatornih odločb ni bilo neučinkovitih vstopov na tem trgu. Agencija kot neučinkovit vstop na trg razume položaj, ko operater vstopi na trg in mu je učinkovito delovanje in posledično obstanek onemogočen zaradi zlorabe prevladujočega položaja operaterja s pomembno tržno močjo. V zvezi s tem je potrebno poudariti, da na trgu ni bilo novih operaterjev, ki bi začeli ponujati storitve širokopasovnega dostopa do interneta, in ki bi kasneje prenehali s poslovanjem. Telekom Slovenije, v smislu rasti maloprodajnega tržnega deleža, celo nasprotno: Telekom Slovenije je v času od izdaje trenutno veljavne regulatorne odločbe zabeležil padec tržnega deleža na trgu maloprodajnega širokopasovnega dostopa, in sicer s 33,72 % v četrtem kvartalu 2017, na 28,48 % v prvem četrtletju 2021. Agencija v zvezi s tem tudi ugotavlja, da tržni delež priključkov širokopasovnega dostopa do interneta drugih operaterjev danes predstavlja 71,52 %, ki niso geografsko zelo omejeni, ampak so razpršeni po različnih naseljih, prav tako pa drugi operaterji pridobivajo na obsegu, in sicer se je njihov tržni delež povečal za 5,24 %, in sicer s 66,28 % v četrtem kvartalu 2017, na 71,52 % v

prvem četrtletju 2021, kar kaže na to, da ni dokazov, da objektivni gospodarski pogoji ne podpirajo drugih operaterjev pri pridobivanju obsega. V zvezi s pripombo T-2, ki se nanaša na LRIC+, vendar brez vsakršne povratne informacije glede ustreznosti izpolnjevanja navedenih obveznosti s strani Telekoma Slovenije v preteklih letih, Agencija odgovarja, da je Telekom Slovenije dosedaj izpolnjeval naloženo obveznost glede posredovanja podatkov o prodajnih »downstream« stroških, in ugotavlja, da T-2 pavšalno navaja, da je dosedanji pristop nezadosten.

Telekom Slovenije v pripombah navede, da je presenetljivo, da namerava Agencija uvesti še strožje ukrepe glede stroškovnega standarda za izvajanje ERT. Še posebej ker Agencija predlaga sprejetje CCA. ES, BEREC in ITU priznavajo, da je namen sprejetja CCA oceniti strukturo stroškov novega udeleženca na trgu - saj predstavlja stroške od danes. Vendar v skladu s pristopom EEO, ki ga je Agencija uporabila za ERT, in naravo operaterjev, ki bodo imeli koristi od tega ukrepa (obstoječi operaterji na slovenskem trgu), ekonomska teorija kaže, da je uporaba standarda HCA bolj primerna. Čeprav Telekomu Slovenije niso jasni razlogi, zaradi katerih je Agencija izvedla to prilagoditev, ker ni bilo nobenih utemeljenih dokazov, ne vidi nobenega objektivnega razloga za prehod na CCA in priporoča ohranitev pristopa HCA. Navede, da Agencija predlaga uveljavitev inkrementalnih stroškov. Ker bo pri ERT testu uporabljena metodologija EEO, ki se aplicira na pridobivanje novih uporabnikov, je stališče Telekoma Slovenije, da se uporabljajo le inkrementalni stroški povezani z novimi uporabniki (LRIC princip). Zato verjame, da bo v modelu ERT upoštevan standard LRIC.

Agencija pojasnjuje, da se pristop enako učinkovitega operaterja (EEO; ang. Equally efficient operator) ne nanaša na stroškovno osnovo, ampak na raven učinkovitosti operaterja. Raven učinkovitosti se namreč v skladu z BEREC Smernicami o pristopu regulatornega računovodstva k testu gospodarske ponovljivosti (BoR (14) 190; v nadaljevanju Smernice ERT) nanaša na to, ali je raven učinkovitosti testiranega operaterja primerljiva z obsegom operaterja s pomembno tržno močjo ali obsegom generičnega (alternativnega) operaterja. Kot že ime samo pove, gre pri pristopu EEO v skladu s Smernicami ERT za učinkovitega operaterja na trgu, ki ima enak obseg na maloprodajnem trgu kot operater s pomembno tržno močjo. V zvezi s pripombo Telekoma Slovenije glede prehoda na stroškovno osnovo CCA, Agencija odgovarja, da že iz samega stroškovnega standarda LRIC+ izhaja, da se upošteva stroškovna osnova CCA, kot je to določeno v BEREC Smernicah o implementaciji Priporočila komisije C (2005) 3480 o ločenem računovodstvu in sistemih stroškovnega računovodstva na osnovi regulativnega okvira za elektronske komunikacije (ERG (05) 29), in sicer določa, da se mora pri implementaciji LRIC upoštevati stroškovna osnova, usmerjena v prihodnost, kot je CCA in upoštevati predpostavke o učinkovitosti. Prav tako je Agencija mnenja, da je treba določiti enako stroškovno osnovo pri vseh storitvah zagotavljanja dostopa na tem trgu, pri katerih je naložena stroškovna metodologija LRIC+, saj se le tako lahko doseže ustrezno ravnotežje na trgu. Nenazadnje Agencija odgovarja, da želi Telekom Slovenije s predlogom glede pristopa HCA fiktivno znižati prodajne »downstream« stroške z namenom, da bi ob ostalih nespremenjenih pogojih tako fiktivno dosegel manjšo razliko med maloprodajnimi cenami vodilnih maloprodajnih proizvodov in vsoto cen veleprodajnih NGA vložkov, in posledično pridobil možnost oblikovanja višjih veleprodajnih cen NGA vložkov. Telekom Slovenije nadalje navaja, da naj se uporabljajo le inkrementalni stroški, povezani z novimi uporabniki (LRIC princip), saj bo pri ERT uporabljena metodologija EEO, ki se aplicira na pridobivanje novih uporabnikov, Agencija ne razume navedbe Telekoma Slovenije, v kakšen smislu je pristop EEO povezan s pridobivanjem novih uporabnikov in posledično z inkrementalnimi stroški, povezanimi z novimi uporabniki. Agencija še pojasnjuje, da je v analizi tega upoštevnega trga navedeno, da inkrement oziroma prirast predstavljajo vsi

širokopasovni priključki na maloprodajnem nivoju oziroma inkrement predstavlja tiste stroške, ki bi se jim operater izognil, v kolikor ne bi ponujal storitev širokopasovnega dostopa.

T-2 je posredoval pripombe glede pomanjkljivosti ERT modela. Zapiše, da se je regulacija s pomočjo ERT modela doslej izkazala za izredno problematično, zlasti zaradi zamud izvajanja naloženih obveznosti, odsotnosti vsakršne preglednosti pri določanju vodilnih (flagship) paketov ter same metodologije ERT. V tem smislu pozdravlja dodatne kriterije, ki naj zagotovijo realno zadostnost marže med veleprodajnimi in odgovarjajočimi maloprodajnimi cenami. Kljub temu opozarja, da bi bilo smiselno določene vidike ERT podrobneje definirati. Pozdravlja dejstvo, da Agencija omejuje arbitrarno določanje vodilnih paketov na podlagi lastnih podatkov bivšega monopolista ter jih v prvi vrsti veže na veleprodajno povpraševanje novih vstopnikov (»NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 -odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju / v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije«), ter šele sekundarno na aktualno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije. To bo otežilo drobitev in druge oblike manipulacije z vodilnimi produkti pod krinko »poslovnih skrivnosti«.

Agencija odgovarja, da je metodologija ERT modela sprejeta in implementirana v regulatorni okvir na podlagi EU zakonodaje. Kriteriji za določitev vodilnih (flagship) maloprodajnih proizvodov, na podlagi katerih se opravlja preskus ERT in na podlagi katerih se preverja ustreznost veleprodajnih cen dostopa, so jasno zapisani v regulatornih odločbah. Glede na pripombo T-2, da bi bilo smiselno določene vidike ERT podrobneje definirati, Agencija ugotavlja, da T-2 konkretno ne navede, kaj točno bi bilo smiselno podrobneje definirati, zato glede tega ne more podati odgovora. V zvezi z navedbo T-2, da se določanje vodilnih paketov v prvi vrsti veže na veleprodajno povpraševanje novih vstopnikov ter sekundarno na aktualno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, Agencija odgovarja, da sta oba pristopa enakovredna in bo po teh pristopih tudi spremljala spoštovanje obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Nadalje T-2 opozori na problem umetne drobitve veleprodajnih paketov po hitrostih, čeprav je ideja določanja veleprodajnih dostopovnih hitrosti na vložku, ki naj bi bil ekvivalent fizični razvezavi, že sama po sebi izredno problematična. Zapiše tudi, da je dodaten problem, da so zaenkrat v isto kategorijo preverjanja po ERT uvrščene P2P zanke, kjer je cena določena glede na zanko, novi vstopniki pa nimajo nikakršne možnosti izbire med P2P in P2MP. Zato je nujno, da se vodilni maloprodajni produkti na trgu 1 preverjajo ločeno nasproti P2MP veleprodajnim produktom, ki bi jih OPTM določil s pomočjo prenosnih hitrosti, ter nasproti P2P dejansko razvezanim produktom, katerih cena ni vezana na določeno hitrost. Navaja, da ni primerno, da šteje razvezana P2P zanka kot eden od veleprodajnih vložkov, saj operater na posamezni lokaciji ne more prosto izbirati med P2P in P2MP, zato je test ne glede na deleže veleprodajnih vložkov v vsakem primeru treba opraviti ločeno za P2P in P2MP veleprodajne vložke, ki se uporabljajo za isti vodilni maloprodajni produkt. V nasprotnem primeru je že na prvi pogled mogoče izigravanje regulacije in de facto deregulacija P2MP omrežja z arbitrarnim drobljenjem produktov.

Agencija glede na pripombo T-2, da novi vstopniki nimajo možnosti izbire med P2P in P2MP in da operater na posamezni lokaciji ne more prosto izbirati med P2P in P2MP, ter da bi se morali vodilni maloprodajni produkti na trgu 1 preverjati ločeno nasproti P2MP veleprodajnim produktom, ki bi jih OPTM določil s pomočjo prenosnih hitrosti, ter nasproti P2P dejansko razvezanim produktom, katerih cena ni vezana na določeno hitrost, Agencija odgovarja, da bo v okviru obveznosti gospodarske ponovljivosti preverjala veleprodajne NGA vložke, kot so navedeni v odgovorih v nadaljevanju tega

dokumenta in v analizi tege upoštevnega trga. Glede na možnost izbire med P2P in P2MP, pa lahko operaterji izbirajo glede na topologijo omrežja Telekom Slovenije.

V zvezi s pripombo T-2 glede arbitrarnega drobljenja produktov po hitrostih, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije že danes v Vzorčni ponudbi za lokalni dostop na fiksni lokaciji na NGA omrežju ponuja 27 različnih hitrosti VULA (21 na optičnem omrežju in 6 na NGA bakrenem omrežju) in je torej že prisotno drobljenje veleprodajne ponudbe. Agencija pojasnjuje, da lahko Telekom Slovenije prosto oblikuje ponudbo veleprodajnih NGA vložkov po hitrostih mesečne najemnine, saj se mu na ta način omogoči tudi določena stopnja prožnosti pri oblikovanju cen, da preskusi cenovne točke in izvajanje ustreznega oblikovanja cen za prodor na trg, vendar bo moral pri tem upoštevati ukrepe, ki bodo naloženi s prihodnjo odločbo. Kljub drobljenju veleprodajnih produktov pa je Agencija na podlagi analize veleprodajnih cen ugotovila, da se na upoštevem trgu 1 v praksi najpogosteje uporabljata le dva NGA vložka, ki oba beležita več kot 20 odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekom Slovenije. Glede na navedeno Agencija ne more slediti predlogu T-2, da bi Telekom Slovenije omejila zgolj na nekaj hitrosti, z namenom, da bi bile predmet obveznosti gospodarske ponovljivosti.

Prav tako T-2 sprašuje, kateri veleprodajni vložek se uporabi, če zaradi umetnega drobljenja ponudbe ni veleprodajnega vložka »ki dosega najmanj 20 % delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju na tem upoštevem trgu«. Če OPTM uspe ustrezna drobitev veleprodajnih vložkov s pomočjo manipulacij cenika, se lahko posledično znebi nadzora skozi največji veleprodajni vložek. Rešitev bi bile dopolnitev kriterija: v primeru, da vložka / paketa s takim deležem ni, se uporabi tehtano povprečje z uporabo cen vseh največjih veleprodajnih vložkov / maloprodajnih paketov, ki skupaj dosega najmanj zgornjih 20 % prodanih veleprodajnih vložkov / 10 % prodanih maloprodajnih paketov.

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije že danes v Vzorčni ponudbi za lokalni dostop na fiksni lokaciji na NGA omrežju ponuja 27 različnih hitrosti VULA (21 na optičnem omrežju in 6 na NGA bakrenem omrežju) in je torej prisotno drobljenje veleprodajne ponudbe. Kljub drobljenju veleprodajnih produktov pa je Agencija na podlagi analize veleprodajnih cen ugotovila, da se na upoštevem trgu 1 v praksi najpogosteje uporabljata le dva NGA vložka, ki oba beležita več kot 20 odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekom Slovenije. Kljub navedenemu, v primeru, da NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa, ne bi dosegal najmanj 20 – odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekom Slovenije, Agencija odgovarja, da se v okviru obveznosti gospodarske ponovljivosti upoštevajo tudi naslednji NGA veleprodajni vložki: NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekom Slovenije, pri čemer se upošteva rast NGA priključkov na tem upoštevem trgu na zadnji dan preteklega meseca; NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 – odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na zadnji dan preteklega meseca in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu, na zadnji dan preteklega meseca; in NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki v zadnjih treh mesecih beleži najvišjo absolutno rast priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekom Slovenije in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.

Nadalje T-2 zanima regulativna obravnava akcijskih aneksov, ki jih izdaja Telekom Slovenije. T-2 zapiše, da Telekom Slovenije izdaja akcijske anekse, s katerimi krši več določil Priporočila Komisije

2013/466/EU, in sicer mora akcijske anekse ponudnik storitve podpisati, drugače mu cene določene na podlagi testa gospodarske ponovljivosti niso omogočene, veleprodajna cena je izračunana na podlagi časa vezave in ne za celotno povprečno življenjsko dobo naročnika, akcijska cena izračunana na podlagi testa gospodarske ponovljivosti je ponudnikom storitev na razpolago zgolj za obdobje vezave in ne za celotno življenjsko dobo naročnika, v času vezave ni mogoč prehod na druge veleprodajne produkte iste storitve, za katero je akcijski aneks sklenjen, v času vezave ni mogoč prehod na veleprodajne produkte drugih storitev, ob naročilu so storitve ponudnikom storitev določne omejitve glede prehoda med različnimi mediji oz. storitvami, ki jih ponuja tožena stranka, saj so določila akcijskih aneksov naslednja: v akcijskih aneksih za storitev VULA je določeno, da: »Akcijska ponudba ne velja za zakup povezav v primeru prehoda s storitve razvezanega dostopa (na podlagi vzorčne ponudbe za lokalni dostop na fiksni lokaciji oziroma prehoda s storitve širokopasovnega dostopa z bitnim tokom (vzorčna ponudba za osrednji dostop) na obstoječi povezavi pri istem operaterju.« Zaradi navedenih določil obstoječih akcijskih aneksov so prepričani, da mora Agencija podrobneje opredeliti njihovo uporabo, da Telekom Slovenije ne bo izrabljaj določil akcijskih aneksov za izigravanje pravil regulacije ter gospodarske in tehnične ponovljivosti ter utrjevanje svojega monopolnega položaja.

Agencija odgovarja, da T-2 ne navede točno, katero določilo Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah naj bi Telekom Slovenije v zvezi z oblikovanjem akcijskih aneksov kršil. Kot izhaja iz akcijski aneksov gre za dolgoročne popuste, ki so pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA. V skladu z 49. uvodno izjavo določilo Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah je nujna prožnost pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire odjemalcev in hitrejši prodor širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti. Nadalje je v 25. uvodni izjavi Priporočila o regulaciji NGA omrežij navedeno, če operaterji s pomembno tržno močjo nudijo nižje cene dostopa do razvezane optične zanke v zameno za vnaprejšnjo zavezanost k dolgoročnim pogodbam ali pogodbam o količini prenosa, se jih ne bi smelo šteti kot neupravičeno diskriminacijske, če NRO menijo, da nižje cene primerno odražajo dejansko zmanjšanje naložbenega tveganja. Vendar bi morali NRO zagotoviti, da takšni cenovni dogovori ne povzročajo cenovnih škarij, ki preprečujejo učinkovit vstop na trg. V zvezi s pripombo T-2, da je v akcijskih aneksih za storitev VULA določeno, da: »Akcijska ponudba ne velja za zakup povezav v primeru prehoda s storitve razvezanega dostopa (na podlagi vzorčne ponudbe za lokalni dostop na fiksni lokaciji oziroma prehoda s storitve širokopasovnega dostopa z bitnim tokom (vzorčna ponudba za osrednji dostop) na obstoječi povezavi pri istem operaterju« Agencija odgovarja, da so popusti pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, in v primeru, da je priključek že obstajal oziroma je bil aktiviran na NGA omrežju (npr. prehod s storitve razvezanega dostopa do optične krajevne zanke v točka-točka (P2P) omrežju ali širokopasovnega dostopa na NGA omrežju), v tem primeru popust ne bi bil upravičen, bi bil pa po mnenju Agencije upravičen v primeru prehoda s starejšega bakrenega omrežja, vendar pa Telekom Slovenije ni zavezan k dajanju dolgoročnih popustov.

A1 Slovenija v pripombah ugotavlja, da je Agencija spremenila koncept ekonomske ponovljivosti in sicer (1) s spremembo opredelitve za določanje vodilnih produktov ter podatkov, ki jih mora operater s pomembno tržno močjo zagotoviti, da se sploh lahko izvede presoja, ki bi morala biti ažurna, zaključena v 1 mesecu, uvedel pa je tudi (2) novo opredelitev življenjske dobe uporabnika, s čimer se pomembno vpliva na razporeditev fiksnih stroškov, s tem pa neposredno vpliva na izid preizkusa ekonomske ponovljivosti. Ugotavlja tudi, da Agencija v analizi ne omenja problematike, na katero so

operaterji opozarjali in se nanaša na kršitve cenovnih sorazmerij ter ekonomske ponovljivosti. V A1 Slovenija ugotavljajo bistvene spremembe v okviru cenovne regulacije. Nekoliko so se spremenili pogoji za opredelitev vodilnih produktov in izražajo upanje, da se je Agencija v obdobju 2017 do 2021, ko ni zmogla izvesti ustreznih nadzorov (na kar so utemeljeno opozarjali - netransparentnost računovodskih evidenc), naučila kako sproti izvajati nadzore. ERT test brez sprotne nadzora namreč ne omogoča konkuriranja maloprodajni enoti OPTM. Prav tako sprememba WACC in življenjske dobe uporabnika, prinašata korist operaterju s pomembno tržno močjo, ki s spremembama ne bo več v škarjah cen – to prinaša seveda zgolj kratkoročne koristi končnim uporabnikom, a ne v teoriji ne v praksi nikakor ne omogoča konkurenčnega tekmovanja. Rezultat veleprodajnega cenovnega iztiskanja na srednji rok je zgolj omejitev maloprodajne ponudbe, ker se bo A1 Slovenija umaknil s trga ponujanja širokopasovnih storitev. To je analiza posledic, ki bi morala pospremiti odločitev o tej na videz nepomembni spremembi. To problematiko je naslovil med skupnimi pripombami na oba upoštevna trga. Ocenjuje, da je takšna nepotrebna regulatorna intervencija škodljiva.

Nadalje A1 Slovenija še navede, da sprememba WACC (znižanje) in življenjske dobe uporabnika (podaljšanje na 56 mesecev), prinašata korist izključno operaterju s pomembno tržno močjo, ki s spremembama ne bo več v škarjah cen. Kot je navedel uvodoma, ni jasno, zakaj se v ERT povišuje življenjska doba uporabnika na 56 mesecev, razen da gre za nerazumno in neutemeljeno prilagajanje ukrepa za doseg cilja (se pravi ni ekonomsko strokovno podprtega razloga, pač pa prilagajanje, da se doseže kompromis). V nadaljevanju navede, da Agencija razpolaga le s podatkom o odstotku uporabnikov, ki so prekinili naročniško razmerje na zadnji dan kvartalov 2020 ter uporabnikov, ki so zamenjali paket in ohranili naročniško razmerje – ugotavlja, da to slednje absolutno ni podatek CHURN. Po definiciji je churn, ki je pomemben finančni kazalnik, odstotek uporabnikov, ki so v merjenem obdobju prekinili naročniško razmerje pri operaterju, pri čemer je treba poznati stanje na začetku obdobja in na koncu obdobja, v katerem se določa churn. Definicija churna ne vključuje uporabnikov, ki operaterja ne zamenjajo, saj zgolj zamenjajo paket. Agencija tudi ne razpolaga s podatki o mesečnih gibanjih po tehnologijah, saj jih A1 Slovenija ne poroča. Tudi podatka o churnu operaterji Agenciji ne poročajo. Po mnenju A1 Slovenija je podatek Agencije popolnoma napačen tudi v relativnem oziru, če se upošteva gibanje pri konkurenčnih operaterjih. Življenjska doba uporabnika je pomembna pri ugotavljanju ekonomske ponovljivosti, saj neposredno vpliva na ovrednotenje fiksnih stroškov, s 56 meseci ter nižjim WACC za NGN je jasno, da je ekonomska ponovljivost zagotovljena. Da operaterji lahko konkurirajo s ceno (z nižjo življenjsko dobo uporabnika), stroškov ne pokrijejo. Opozarja tudi na naslednje metodološke pomanjkljivosti pri izredno poenostavljeni, napačni opredelitvi določitve življenjske dobe: za referenco se jemlje obdobje v epidemiji – zaprtja države (lockdown), ko je bil trg precej pasiven; % bi moral biti nižji tudi zato, ker nekateri uporabniki le prekinejo in ne migrirajo k drugemu operaterju; ponudba brez vezav ter relativno preprost postopek za menjavo operaterja, vplivajo na hitrejšo menjavo; brez vezav (na 24 mesecev) je menjava zelo preprosta, meni, da se bo to izkazalo kot trend v prihodnjih 2 letih. Churn 1,8 % je napačen podatek in na podlagi tega napačnega podatka se izvede napačen zaključek. Zato A1 Slovenija predlaga, da se življenjska doba 36 mesecev ne daljša nerazumno ter ob upoštevanju nerelevantnih parametrov.

Telemach zanima, iz kje je Agencija izračunala stopnjo prehajanja (churn rate) 1,80 %, na podlagi katere je določila novo povprečno življenjsko dobo uporabnika (56 mesecev)? Namreč podatka o churnu operaterji Agenciji ne poročajo. Življenjska doba uporabnika je neposredno povezana s fiksnimi stroški in nerazumno višanjem le-te prinaša korist le operaterju s pomembno tržno močjo. Predlagajo, da se pri ERT modelu dosedanja življenjska doba uporabnika (36 mesecev) ohrani.

Telekom Slovenije zapiše, da bo Agencija pri testiranju uporabila življenjsko dobo uporabnika, ki znaša 56 mesecev. Medtem, ko je amortizacijska doba CPE Telekoma Slovenije določena na 4 (xDSL modem, STB) oz. 5 (FTTH modem) let (48 – 60 mesecev), je povprečno življenjsko dobo stranke Agencija določila na 56 mesecev. Ko je razlika med tema dvema konceptoma tako majhna (<1 leto), je splošno sprejeto, da bo uporabnik CPE uporabljal v celotni življenjski dobi uporabnika, kar je argument za uporabo CPE opreme 1-krat v življenjski dobi. Agencija naj zaradi praktičnosti in smiselnosti v modelu ERT sprejme tudi spremembo dobe koristnosti CPE na 56 mesecev.

Agencija glede na zgornje pripombe odgovarja, da je spremenila pristop k določitvi NGA veleprodajnih vložkov, tako da je na osnovi opravljene analize upoštevne trga 1 ter analize veleprodajnih in maloprodajnih cen določila tiste NGA veleprodajne vložke, ki so najpomembnejši regulirani veleprodajni vložki veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji do NGA omrežja.

Prav tako je Agencija opredelila ustrezno obdobje, ki se nanaša na povprečno življenjsko dobo uporabnika, in sicer na podlagi odgovorov operaterjev ter pristopa menjave proizvoda oziroma paketa. Agencija odgovarja, da bi bila v skladu s Prilogo II Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah povprečna življenjska doba odjemalca obdobje, v katerem odjemalec prispeva k pokrivanju (a) prodajnih stroškov, ki se preračunajo na letno raven v skladu z metodo amortizacije, ter (b) drugih prodajnih stroškov, ki se običajno ne preračunavajo na letno raven (značilni so stroški pridobivanja naročnikov) in ki nastanejo pri operaterju zaradi pridobivanja odjemalcev ter jih operater želi pokriti v povprečni življenjski dobi odjemalca. V skladu z navedenim Agencija odgovarja, da se življenjska doba uporabnika nanaša na čas trajanja pogodbe, ki jo uporabnik sklene z operaterjem za točno določen paket. To pomeni, da se ne upošteva, kako dolgo časa je uporabnik pri operaterju, ampak koliko časa ima uporabnik določen proizvod. Življenjska doba uporabnika se torej konča takrat, ko uporabnik zamenja paket.

Glede na pripombo A1 Slovenija glede spremembe vrednosti WACC, Agencija pojasnjuje, da je le ta posledica novega izračuna WACC, ki ga je izvedla na podlagi Poročila BEREC o parametrih izračuna WACC BoR (20) 116²³, izdanega 12. junija 2020 v skladu z Obvestilom Evropske komisije glede računanja WACC²⁴, izdanega 7. novembra 2019. Agencija je s tem sledila usmeritvam Evropske komisije. Sicer pa je bila metodologija izračuna WACC²⁵ objavljena na spletnih straneh Agencije, potekalo je javno posvetovanje, v okviru katerega pa A1 Slovenija ni podal komentarjev oziroma pripomb²⁶. Model izračuna WACC je bil notificiran pri Evropski komisiji. Agencija je prejela sklep Evropske komisije v zvezi z zadevo SI/2021/2326 dne 29. 6. 2021²⁷, v katerem jo obvešča, da nima nobenih pripomb. Agencija glede pripomb v povezavi s podatkom o stopnji prehajanja uporabnikov (»churn rate«) odgovarja, da je v času priprave analize tega upoštevne trga operaterjem posredovala vprašanje, in sicer »Koliko % vaših uporabnikov od vseh uporabnikov na NGA omrežju

²³ https://bereg.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/bereg/reports/9364-bereg-report-on-wacc-parameter-calculations-according-to-the-european-commission8217s-wacc-notice

²⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-publishes-notice-calculation-cost-capital-legacy-infrastructure>

²⁵ <https://www.akos-rs.si/javna-posvetovanja-in-razpisi/novica/model-izracuna-wacc-za-cenovno-regulacijo-elektronskih-komunikacij>

²⁶ <https://www.akos-rs.si/javna-posvetovanja-in-razpisi/novica/odgovori-na-pripombe-in-vprasanja-zainteresirane-javnosti-na-objavljeno-metodologijo-in-izracun-tehtanega-povprecja-stroscov-kapitala-wacc-za-cenovno-regulacijo-elektronskih-komunikacij>

²⁷ <https://www.akos-rs.si/javna-posvetovanja-in-razpisi/novica/evropska-komisija-potrnila-metodologijo-in-izracun-tehtanega-povprecja-stroscov-kapitala-wacc-za-cenovno-regulacijo-elektronskih-komunikacij-akos>

(optično omrežje in bakreno omrežje, ki omogoča prenosne hitrosti vsaj 30 Mbit/s) je v prvem mesecu vsakega kvartala (januar 2020, april 2020, julij 2020 in oktober 2020) zamenjalo maloprodajni produkt oziroma paket? Upoštevajte tiste vaše uporabnike, ki so zamenjali produkt oziroma nadgradili hitrost ter tiste, ki so prešli k drugemu operaterju.«, na podlagi katerega je prejela odgovore operaterjev. Agencija je na podlagi odgovorov v zvezi z navedenim vprašanjem, prejetih s strani operaterjev, izračunala, da povprečna stopnja prehajanja (churn rate) znaša 1,8 %, kar ob upoštevanju formule $(1/1,8 \% = 56)$ znaša 56 mesecev. Agencija je torej izhajala iz podatkov operaterjev, ki se glede na vprašanje Agencije nanašajo na uporabnike, ki so zamenjali produkt oziroma nadgradili hitrost ter uporabnike, ki so prešli k drugemu operaterju. Dodatno v zvezi s pripombami, da se podatki nanašajo na obdobje v epidemiji – zaprtja države (lockdown), ko je bil trg precej pasiven, Agencija ugotavlja, da A1 Slovenija zavaja, saj se podatki v letu 2020 ne nanašajo samo na čas zaprtja države (april 2020, oktober 2020) ampak, tudi na čas pred nastopom epidemije COVID-19 (januar 2020) ter na čas, ko je bila država med epidemijo COVID-19 odprta (julij 2020). Dodatno v zvezi s pripombo, da bi % moral biti nižji tudi zato, ker nekateri uporabniki le prekinejo in ne migrirajo k drugemu operaterju, je Agencija že v predhodnem besedilu pojasnila, da se ne upošteva, kako dolgo časa je uporabnik pri operaterju, ampak koliko časa ima uporabnik določen proizvod. Življenjska doba uporabnika se torej konča takrat, ko uporabnik zamenja paket. Agencija na mnenje v povezavi glede ponudbe brez vezav ter relativno preprostim postopkom za menjavo operaterja, ki vplivajo na hitrejšo menjavo, in da se bo to izkazalo kot trend v prihodnjih 2 letih, odgovarja, da je ta pristop na trgu prisoten že vrsto let, zato Agencija ne vidi razlogov za spremembo dosedanjega pristopa. Nadzor nad ekonomsko ponovljivostjo se izvaja v skladu z regulatornima odločbama ažurno glede na zahtevnost postopkov, razpoložljivost pooblaščenih uradnih oseb ter na podlagi časovnih okvirjev, ki jih zasledujejo strokovni sodelavci, ki izvajajo izračune v skladu z regulatornima odločbama. Agencija si v zvezi s to problematiko vseskozi prizadeva za izboljšave in stremi k vedno bolj učinkovitim nadzorom.

Na pripombo Telekoma Slovenije glede CPE opreme Agencija odgovarja, da bo v ERT modelu upoštevala pristop, da uporabnik v svoji celotni življenjski dobi uporablja isto CPE opremo.

Telekom Slovenije v nadaljevanju komentira ERT, kot ga je uvedla Agencija, in sicer v pripombah navaja, da je znižal cenovno fleksibilnost Telekoma Slovenije, kar ima za posledico znižanje cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe Telekoma Slovenije ob dejstvu, da oblikovanje ponudb nereguliranih operaterjev temelji na nižanju maloprodajnih cen, čemur pa Telekom Slovenije zaradi načina regulacije lahko sledi zgolj v manjši meri. Zapiše, da glede na stopnjo agregacije pri ERT testu v osnovi poznamo dva pristopa (možen je tudi kombiniran pristop), pri čemer pa je Agencija v Sloveniji uvedla »product-by-product« pristop, kjer se ERT test opravlja za vsak produkt posebej. Ker gre pri definiciji teh produktov za produkte, ki so najhitreje rastoči, v praksi to pomeni, da se omejuje možnost cenovne fleksibilnosti Telekoma Slovenije pri pridobivanju novih uporabnikov. Da je temu tako, se vidi v nižjem številu pridobljenih novih maloprodajnih širokopasovnih uporabnikov Telekoma Slovenije od uvedbe ERT v Sloveniji. »portfolio« pristop, kjer se ERT test opravlja za več produktov istočasno. V skladu s Smernicami ERT »portfolio pristop vodi do večje cenovne fleksibilnosti reguliranih operaterjev in do bolj konkurenčne maloprodajne ponudbe, kar je tudi v skladu s priporočili BEREC. Telekom Slovenije v okviru ERT predlaga uvedbo »portfolio« pristopa, ki ga imajo že uvedenega Belgija, Norveška ter Češka Republika in sicer na način, kot je določen za Norveško. Telekom Slovenije ima med prvotnimi operaterji v EU enega od najnižjih tržnih deležev na širokopasovnem dostopu. Uvedba ERT in še posebej onemogočanje cenovne fleksibilnosti maloprodaje Telekoma Slovenije s »product-by-product« testom je padanje tržnega deleža Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu samo še pospešilo. Glede na izredno nizek tržni delež Telekoma Slovenije in visoko stopnjo konkurence v

Sloveniji, kjer je Telemach prvi operater na širokopasovnem dostopu, ni več potrebe po izredno ostri regulaciji Telekom Slovenije. Z novim predlaganim ukrepom bo testiranih paketov še več, kar Telekom Slovenije razume kot strožjo in manj fleksibilno regulacijo. Tržni delež Telekomu Slovenije pada od uvedbe ERT, strožji ukrepi (testiranje več paketov z ERT modelom) in manjša fleksibilnost pa bodo povzročili še dodatno znižanje tržnega deleža. V prilogi je Telekom Slovenije pripravil simulacijo posledic, ki jih prinaša sprememba na področju ERT modela. Navede še, da naj Agencija pojasni, kako testirati veleprodajne pakete za hitrosti, ki niso v aktualnih maloprodajnih paketih, kot npr. 40/20 in 350/40.

Agencija odgovarja, da z novim predlogom obveznosti ne zastruje regulacije in posledično cenovne fleksibilnosti maloprodaje Telekom Slovenije, ampak je nekatere parametre ERT podrobneje definirala zaradi učinkovitejše izvedbe preverjanja spoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti. Na navedbo Telekom Slovenije glede padca tržnega deleža, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije zavaja, da je uvedba obveznosti gospodarske ponovljivosti povzročila znižanje njegovega tržnega deleža. Na podlagi podatkov²⁸ je razvidno, da je njegov tržni delež padel že pred izdajo trenutno veljavne regulatorne odločbe, nekoliko izrazitejše upadanje pa je Agencija zaznala od njegove uvedbe ponudbe za dolgoročni zakup od tretjega četrletja 2018 dalje. Prva nadzorna odločba v zvezi s preverjanjem izvajanja gospodarske ponovljivosti je bila izdana decembra 2018, torej eno leto po izdaji regulatorne odločbe, kar pomeni, da ni mogla vplivati na padec tržnega deleža pred njeno izdajo.

Tudi pri pregledu priloge, ki jo je Telekom Slovenije priložil komentarijem na analizo, Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije izkrivlja sliko na maloprodajnem trgu, saj ponudbe med seboj niso primerljive, ker nekateri paketi ne vključujejo vseh dodatnih storitev, kot na primer, časovni zamik, Wi-Fi storitev, mobilne storitve, in drugo, ki za končnega uporabnika predstavljajo dodatno plačilo.

Glede na predlog Telekom Slovenije glede uvedbe »portfolio« pristopa, kjer se ERT opravlja za več produktov istočasno, Agencija odgovarja, da bo določila vodilne maloprodajne proizvode v okviru obveznosti gospodarske ponovljivosti na nivoju posameznega proizvoda z namenom izključitve morebitnega navzkrižnega subvencioniranja. Slednje izhaja tudi iz 67. uvodne izjave Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da bo moral NRO, da izključi navzkrižno subvencioniranje med različnimi proizvodi v svežnju ali portfelju, opraviti samo preskus posamezne ravni, tj. med maloprodajnimi storitvami in najpomembnejšim vložkom v dostop do omrežja NGA za tiste, ki želijo imeti dostop (na primer dostop do optičnih vlaken v priključni omarici, virtualna razvezava). Agencija je tudi pripravila primerjalno analizo držav pri pristopu agregacije v okviru ERT in na podlagi zbranih podatkov ugotovila, da kar 12 držav v okviru ERT uporablja pristop agregacije na nivoju posameznega produkta in le 2 državi, ki ju med drugim navaja tudi Telekom Slovenije, uporabljata pristop agregacije na nivoju portfelja produktov, medtem ko 6 držav uporablja kombinacijo obeh pristopov (Vir: Cullen International - Price squeeze and economic replicability tests, dostop na dan 22.7.2021). Glede na določila Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ter ugotovitvah primerjalne analize, Agencija ne more slediti predlogu Telekom Slovenije, zato bo določila vodilne maloprodajne proizvode v okviru obveznosti gospodarske ponovljivosti na nivoju posameznega proizvoda, z namenom preprečitve izrivanja konkurence s trga.

---

²⁸ <https://eanalitik.akos-rs.si/sirokopasovni-dostop-do-interneta>

V zvezi z vprašanjem Telekom Slovenije, kako testirati veleprodajne pakete za hitrosti, ki niso v aktualnih maloprodajnih paketih, kot npr. 40/20 in 350/40, Agencija odgovarja, da je v analizi tega upoštevnega trga navedeno, da bo moral Telekom Slovenije v roku prvih 15 koledarskih dni tekočega meseca Agenciji posredovati podatke oziroma informacije o NGA veleprodajnemu vložku primerljivem maloprodajnem proizvodu Telekoma Slovenije z isto vrsto omrežja in s hitrostjo, enaki ali najbližji hitrosti NGA veleprodajnega vložka, razen v primeru razvezanega dostopa do optične krajevne zanke v točka-točka (P2P) omrežju, in ki ima največji delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, skupaj z navedbo naziva, hitrosti od uporabnika in k uporabniku, tehnologije, deleža priključkov (v %) na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, z veljavnim cenikom in prodajno ponudbo ter s specifikacijo proizvoda.

Zaradi zagotavljanja transparentnosti pri uporabi ERT modela, T-2 poziva Agencijo, da javno objavi končno verzijo modela ERT vključno z navodili za njegovo izvedbo ter njihove vsakokratne spremembe ter na ta način zagotovi transparentnost uporabe modela. Prav tako pozivajo Agencijo, da objavi javno različico modela ERT ter vse naknadne spremembe za vse operaterje, ki bo omogočila, da sami izvajajo ocenjevanje gospodarske ponovljivosti.

Agencija, glede na pripombo T-2 v zvezi z javno objavo končne verzije modela ERT vključno z navodili za njegovo izvedbo, odgovarja, da končna verzija modela ERT z vhodnimi podatki zajema občutljive vhodne podatke Telekoma Slovenije, zato je ni mogoče javno objaviti. Nadalje Agencija odgovarja, da so bila navodila za izvedbo modela operaterjem posredovana že v okviru predhodne analize tega upoštevnega trga in da Agencija ne razpolaga z novejšimi navodili. V zvezi s pozivom T-2, da naj Agencija objavi javno različico modela ERT ter vse naknadne spremembe za vse operaterje, ki bo omogočila, da sami izvajajo ocenjevanje gospodarske ponovljivosti, Agencija odgovarja, da lahko operaterju posreduje javno različico modela ERT glede na podlagi njegove uradne prošnje. Kot je navedla v analizi tega upoštevnega trga, Telekom Slovenije, kot tudi drugi operaterji lahko kadarkoli od Agencije pridobijo ERT model, ki je podlaga za izvajanje preskusa gospodarske ponovljivosti. Prav tako Agencija odgovarja, da T-2 z javno različico modela že razpolaga. Telekom Slovenije, kot tudi drugi operaterji pa lahko tudi na podlagi lastnih stroškovnih kalkulacij in stroškovnih modelov preverjajo gospodarsko ponovljivost za svoje lastne potrebe.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da mu v upravnem postopku in kot del odločbe posreduje dokončni model testa ERT, ki je bistven za v celoti pravilno in zakonito izvrševanje obveznosti cenovnega nadzora iz 10. b točke regulatorne odločbe. Gospodarska ponovljivost, ki predstavlja ukrep cenovne regulacije, namreč ni splošno znan ali univerzalen pojem, na podlagi katerega bi lahko Telekom Slovenije sklepal, kakšna je njegova konkretna obveznost. Dokončni model ERT, ki ga bo v konkretnih primerih uporabila Agencija, je bistven in nujen za pravilno in zakonito izvršitev navedene naložene obveznosti. Agencija sicer v predvidenih ukrepih obrazloži posamezne ključne parametre modela ERT, vsi relevantni parametri preskusa pa so vsebovani šele v modelu ERT, ki mora biti Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo predložen. Določitev cen, ki bodo gospodarsko ponovljive v smislu naloženih obveznosti, terja uporabo modela ERT, saj drugače Telekom Slovenije ne more zagotoviti izpolnjevanja navedene obveznosti. Bistvena je namreč konkretna metodologija izračuna. Šele z jasnimi, transparentnimi in končnim modelom ERT, bi bilo zadoščeno regulatorni predvidljivosti. Ob upoštevanju nedoločnosti, nejasnosti in nerazdelanosti modela ERT, je brez modela Telekomu Slovenije onemogočeno vnaprej predvidljivo in določno izpolnjevanje obveznosti, kar Telekom Slovenije postavlja v znatno negotovost glede načrtovanja prihodnjega poslovanja.

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije razpolaga z zadnjo verzijo ERT modela Agencije, ki ga tudi uporablja v nadzornih postopkih Agencije. Agencija model ERT sproti prilagaja v primerih spremembe vhodnih podatkov (maloprodajne ponudbe, prodajni »downstream« stroški, veleprodajne ponudbe, ipd.) in ga tudi vedno v postopkih posreduje Telekomu Slovenije v izjasnitev. Agencija dodatno pojasnjuje, da se Telekom Slovenije ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna.

A1 Slovenija izraža upanje, da bo Agencija s poenostavitvijo opredelitve vodilnih produktov, sposobna ažurnega nadzora, saj, kot je mogoče razbrati na spletni strani Agencije, Agencija do sedaj ni zaključila uspešno nobenega postopka nadzora zaradi kršitev ekonomske ponovljivosti, pri čemer je A1 Slovenija podal kar nekaj prijav v letu 2020 (dosledne zlorabe so pripomogle k poslabšanju konkurenčnega položaja A1 Slovenija in posledičnega nastanka nepopravljive škode, ki je ovrednotena). Po mnenju A1 Slovenija dogajanje v obdobju 2018 do danes kaže na očitne zlorabe prevladujočega položaja, s katerimi bi se moral ukvarjati AVK, zato jih čudi, da na analizi organ ni imel pripomb in sprašuje, če je bil z njimi seznanjen? V zvezi s tem ga zanima, ali ga je Agencija sploh seznanila z učinki regulacije 2017 ter aktualno problematiko, kar gotovo kaže na obstoj problematike in potrebe po dosledni regulaciji še v bodoče? Meni, da bi se moral AVK aktivno seznaniti s problematiko, ki je Agencija pač ni uspešno naslavljal v okviru ex-ante regulacije oz. ex post nadzora nad njo.

A1 Slovenija v pripombah izraža upanje, da se je Agencija v obdobju 2017 do 2021, ko ni zmogla izvesti ustreznih nadzorov (na kar je opozarjal v času, ko so se izvajale prejšnje analize), naučila, kako lahko ažurno izvaja nadzore, saj je bila težava neustrezna strukturiranost potrebnih podatkov, za kar je bilo potrebnih dve leti, da se jih zagotovi sicer s prisilo. A1 Slovenija meni, da bi poenostavitev morala vplivati, da bi se nadzor nad ekonomsko ponovljivostjo izvedel ažurno in ne z 2 letnim zamikom. Podrobna opredelitev informacij, ki jih je dolžan zagotoviti operater s pomembno tržno močjo, pa upa temelji na postopkih nadzorov od leta 2018 dalje, ki bi morali pozitivno vplivati na očitek procesnega vodenja postopkov. A1 Slovenija nato apelira, da se po potrebi predvidi mehanizem, ki bi ne glede na prenehanje veljavnih regulatornih odločb (ki prenehajo z izdajo novih), omogočal izvesti in zaključiti morebiti še potekajoče nadzore nad izvajanjem ekonomske ponovljivosti, kot je opredeljena v trenutno veljavnih odločbah Agencije, s katerima sta regulirana upoštevna trga 3a (zdaj 1) in 3b. Ugotovitve Agencije bodo meritorne pri morebitni presoji zlorabe prevladujočega položaja – ne glede na to, da se ta ugotavlja nekoliko drugače, so ugotovitve Agencije indikativne tudi pri ugotavljanju krivde.

Glede navedb o neuspešno zaključenih postopkih nadzora zaradi kršitev ekonomske ponovljivosti Agencija odgovarja, da neuspešnih postopkov Agencija nima, Agencija ima le odprte in zaključene postopke nadzora. Ne drži trditev, da Agencija ni zaključila nobenega postopka nadzora zaradi kršitev ekonomske ponovljivosti. Agencija je v obdobju od izdaje trenutno veljavne regulatorne odločbe do danes izdala najmanj 10 odločb zaradi kršitev ekonomske ponovljivost na trgu 3a in trgu 3b. Pooblaščenec osebe Agencije v nadzornih postopkih ugotavljajo ali zavezanci ravna v skladu z ZEKom-1, na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti in izdanimi odločbami. Agencija se strinja, da so nadzorni postopki v zvezi s preverjanjem obveznosti, naloženimi z regulatornimi odločbami, izredno zahtevni in posledično tudi dolgotrajni. Če Agencija med postopkom ugotovi, da gre za zadevo iz pristojnosti AVK ali kakšnega drugega organa, le to odstopi, in če je potrebno tudi sodeluje s tem organom. Agencija je dolžna skladno s tretjim odstavkom 214. člena ZEKom-1 pri izvajanju analiz

upoštevni trgov in določanju pomembne tržne moči sodelovati z AVK, ki na opravljeno analizo poda svoje mnenje. Kot je razvidno iz analize tega upoštevne trga je Agencija posredovala osnutek analize in predloge ukrepov ter ga zaprosila za mnenje. AVK je po preučitvi prejete dokumentacije k zadevni analizi izrekel pritrdilno mnenje.

Agencija pojasnjuje, da se nadzor nad ekonomsko ponovljivostjo izvaja v skladu z regulatornima odločbama ažurno predvsem glede na zahtevnost postopkov, ter dodatnih časovnih okvirov v zvezi s pridobivanjem podatkov, razpoložljivostjo pooblaščenih uradnih oseb ter na podlagi časovnih okvirjev, ki jih zasledujejo strokovni sodelavci, ki izvajajo izračune v skladu z regulatornima odločbama. Pred uvedbo postopka nadzora se izvaja izračune testov gospodarske ponovljivosti ob nenehnih spremembah na trgu (maloprodajne in veleprodajne ponudbe Telekoma Slovenije), kar posledično pomeni večje število uvedenih nadzornih postopkov. Pri tem Agencija navedene postopke obravnava z visoko prioriteto. Agencija si v zvezi s to problematiko vseskozi prizadeva za izboljšave in stremi k vedno bolj učinkovitem nadzorom.

Telemach opaža, da veleprodajne cene, postavljene na podlagi testa gospodarske ponovljivosti niso tako nizke, da prevladujoči operater s stališča dobičkonosnosti ne bi imel motivacije, da jih dodatno zniža, v obliki popusta v mesečnih zakupninah (akcijska ponudba). Glede na to, da je namen testa gospodarske ponovljivosti regulacija, bi morale biti veleprodajne cene postavljene tako, da je delovanje OPTM na tem trgu ravno še vzdržno, kar pa očitno ni res. Ker je Telekom Slovenije pripravljen zniževati veleprodajne cene, postavljene na podlagi lastnih testov gospodarske ponovljivosti, so stroški, ki jih pri tem uporabi, zelo verjetno precenjeni in tako veleprodajne cene pretirane. Zaradi kompleksnosti izračuna stroškovno pravičnih cen po ERT metodi in dokazovanje upravičenosti le teh, je tudi nadzor nad cenovno obveznostjo s strani Agencije nujno neučinkovit v primeru, da je posredovalec podatkov motiviran posredovati in selekcionirati podatke, ki podpirajo njegove strateške cilje. Agenciji predlaga, da za nadzor in preverjanje pravilnosti izračunov veleprodajnih cen po ERT metodi najame zunanjsega strokovnjaka, ki bo periodično preverjal veleprodajne cene Telekoma Slovenije in javno objavljaj poročila. Samo na takšen način se bo lahko vzpostavila transparentnost in zaupanje v stroškovno upravičenost veleprodajnih cen.

Agencija glede na pripombo Telemacha, da so stroški Telekoma Slovenije zelo verjetno precenjeni in tako veleprodajne cene pretirane ter da se bo z najemom zunanjsega strokovnjaka vzpostavila transparentnost in zaupanje v stroškovno upravičenost veleprodajnih cen, pojasnjuje, da se preskus gospodarske ponovljivosti nanaša na ugotavljanje razlike med maloprodajno ceno ustreznega maloprodajnega proizvoda operaterja s pomembno tržno močjo in vsoto ustreznih reguliranih veleprodajnih (upstream) in prodajnih (downstream) stroškov, in ne na zagotavljanje stroškovne naravnosti cen. Kot izhaja iz analize tega upoštevne trga, je Komisija v Priporočilu o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah navedla, da je potrebna večja prožnost za spodbujanje naložb v infrastrukturo omrežij naslednje generacije (omrežja NGA), zlasti pri operaterjih s pomembno tržno močjo, in sklenila, da operaterji s pomembno tržno močjo pod določenimi pogoji ne bi smeli ponujati stroškovno naravnanih veleprodajnih proizvodov omrežij NGA, ampak bi morali uspešno opraviti preskus gospodarske ponovljivosti. Cilji Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah in Smernic ERT so izboljšanje regulativnih pogojev, potrebnih za ustvarjanje pogojev učinkovite konkurence na trgu, krepitev enotnega trga omrežja in storitev elektronskih komunikacij, povečanje pravne varnosti in regulativne predvidljivosti zaradi dolgoročnih obetov naložb v omrežja NGA ter spodbujanje investicij v NGA omrežja. Smernice ERT upoštevajo, da je ERT posebna oblika preskusa cenovnih škarij za posamezne proizvode, povezane z omrežji NGA, ki nimajo uvedene

obveznosti stroškovno naravnanih veleprodajnih cen dostopa. Nadalje Agencija še podrobneje pojasnjuje, da je v 49. uvodni izjavi Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah med drugim določeno, da je nujna prožnost pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire odjemalcev in hitrejši prodor širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti. Pri tem pa 50. uvodna izjava Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah nadaljuje, da se prepreči, da bi takšna prožnost pri oblikovanju cen povzročila pretirane cene na trgih, na katerih je bil ugotovljen operater s pomembno tržno močjo, bi jo morali spremljati dodatni zaščitni ukrepi za varstvo konkurence. Za ta namen bi bilo treba strožjo obveznost nediskriminacije, tj. Eol in tehnično ponovljivost, dopolniti z zajamčeno gospodarsko ponovljivostjo podrejenih proizvodov v povezavi z regulacijo cen veleprodajnih proizvodov dostopa do bakrenih omrežij. Glede na navedeno Agencija pojasnjuje, da lahko Telekom Slovenije prožno oblikuje cene veleprodajnih NGA vložkov ob spoštovanju ostalih predlaganih pogojev, ki izhajajo iz analize tega upoštevne trga. Glede predloga najema zunanje strokovnjaka Agencija odgovarja, da zunanji strokovnjak ne more prispevati k transparentnosti izvedb testov (poslovne skrivnosti) in k zaupanju v stroškovno upravičenost veleprodajnih cen. Izvedba obveznosti gospodarske ponovljivosti torej ni obveznost stroškovnega računovodstva ampak cenovnega nadzora, kar je pojasnjeno že zgoraj v tem odgovoru.

T-2 zapiše, da sankcije za neizpolnjevanje testa ERT niso določene. Agencija naj opredeli, kakšne so sankcije, če se izkaže, da se v določenem obdobju OPTM ni držal testa ERT. Sankcija bi morala biti ne le najava ponovne analize, temveč tudi začasen prehod na stroškovno naravnane cene po LRIC+ za vse produkte v okviru iste regulatorne odločbe, kar je izvirna ideja prehoda z regulacije stroškovnih cen na ERT model. T-2 se zdi problematično, da se Telekomu Slovenije še vedno dopušča uporaba ERT, čeprav so postopki nadzora v preteklosti ugotovili neskladnost z modelom, in navede, da taka zahteva jasno izhaja iz uvodne izjave (5) Priporočila Komisije 2013/466/EU: »Če regulirani operater s pomembno tržno močjo ne spoštuje svojih obveznosti v okviru časovnega načrta, bi morale slediti posledice z odvračilnim učinkom. Zlasti neskladnost z enim ali več mejniki načrta bi morala povzročiti spremembo predpostavke, da je bil uveden Eol, kot je navedeno v točki 51 tega priporočila. Posledica tega je, da nediskriminatorni pogoji, ki nastanejo, če se regulirane veleprodajne cene dostopa do omrežij ne uvedejo ali ohranjajo, na omrežju NGA niso več izpolnjeni, kar bi moralo privedi do ponovne uvedbe reguliranih veleprodajnih cen dostopa do omrežja ali pa bi moral NRO uporabiti svoja pooblastila za uvedbo kazni v skladu z regulativnim okvirom.«

Agencija odgovarja, da je v 54. členu Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah določeno, da kadar se je NRO odločil za odpravo predhodno uvedenih reguliranih veleprodajnih cen dostopa na podlagi dogovorjenega načrta Eol in operater s pomembno tržno močjo ne zagotovi izvedbe dogovorjenih mejnikov, bi moral NRO razmisliti o ponovni uvedbi reguliranih veleprodajnih cen dostopa v skladu z metodologijo iz tega priporočila in načeli iz Direktive 2002/19/ES ali uporabiti svoja pooblastila za uvedbo kazni v skladu z regulativnim okvirom. V skladu s tem določilom sta tako dve možnosti, to je, da bi moral NRO razmisliti o ponovni uvedbi reguliranih veleprodajnih cen dostopa v skladu z metodologijo iz Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah ali pa uporabi pooblastila za uvedbo kazni v skladu z regulativnim okvirom. Agencija bo v skladu z navedenim v primeru nespoštovanja obveznosti gospodarske ponovljivosti uporabila pooblastila za uvedbo postopkov za odpravo nepravilnosti in morebitno sankcioniranje s kaznimi (globami) v skladu z regulativnim okvirom in veljavno zakonodajo.

Telekom Slovenije navede, da glede na to, da ima Telekom Slovenije ločena prodajna modela za adaptacije kolokacijskih prostorov brez klimatskih naprav ter adaptacijo kolokacijskih prostorov s klimatskimi sistemi, bo smel Telekom Slovenije alternativnemu operaterju zaračunati le klimatsko napravo in montažo klimatske naprave za dejansko dobavljeno opremo. V teh primerih bo lahko zaračunal le neposredni strošek nabavne vrednosti opreme ter montaže opreme. V primerih, ko oprema enega ali več alternativnih operaterjev gostuje v skupnem prostoru skupaj s Telekomom Slovenije oziroma je zaradi objektivnih razlogov onemogočena samostojna postavitvev klimatskega sistema v kolokacijski prostor ali pa je v zgradbi nameščen centralni klimatski sistem, katerega bi bilo mogoče dati v najem za njegov kolokacijski prostor, potem se lahko storitev hladilne moči klimatskih sistemov zaračunava tudi po najemnem modelu. Pri tem mora biti upoštevano, da se morajo cene souporabe klimatskih sistemov izračunavati tako, da je cena povprečne odjemne hladilne moči klimatskih naprav (v kW na mesec) instaliranih v infrastrukturo Telekoma Slovenije izračunana na način, ki mora odražati energetska razmerja med priključitvenimi povprečnimi kapacitetami različnih vrst naprav za različne namene ne glede na lastništvo. Cene kot odraz optimalnih dolgoročnih povprečnih stroškov in priključitvenih moči naprav morajo temeljiti na povprečnih dolgoročnih potrebah po odjemni moči klimatskih naprav in njihovi optimalni izrabi, pogojenimi z njihovimi tehničnimi karakteristikami in navodili ter izkustvenimi pravili tehničnega osebja. V analizi Agencija navaja, da bo moral Telekom Slovenije alternativnemu operaterju zaračunati le klimatsko napravo in montažo klimatske naprave za dejansko dobavljeno opremo. V primeru, da Telekom Slovenije nima dodatnega stroška nabave klima naprav in ima svoje proste kapacitete, teh stroškov ne bo smel zaračunati, ker ni prirastnega stroška, npr. pri tipu skupne lokacije. Prirastni strošek je strošek, ki bi ga Telekom Slovenije prihranil, če določene storitve ne bi zagotovil. Pripominja, da se pri najemnem modelu klimatizacije, kjer obstajajo proste kapacitete, stroški nabave klimatske naprave pojavijo kasneje. Omenjeni stroški nabave se kasneje ne bi pojavili in bi jih Telekom Slovenije prihranil, če storitve najema kW klima moči ne bi zagotavljal, ker bi lahko svoje proste kapacitete izkoristil za lastne potrebe, zaradi česar mu ne bi bilo treba nabaviti nove klimatske naprave, kot bi jo moral v primeru, če bi iz naslova RUO prosto kapaciteto oddal operaterju, še preden bi jo rabil sam in ker bi ob zamenjavi iztrošene klimatske naprave kupil cenejšo napravo, če bi ugotovil, da za svoje lastne potrebe ne potrebuje več tolikšne zmogljivosti, kot jo ima obstoječa naprava. Telekom Slovenije vztraja pri navedbi, da tudi za ostale storitve WLA zaračunava najemnino oz. zakupnino (najem prostora, najem kabelske kanalizacije, razvezava zanke, itd.), čeprav se ob njihovem najemu ne pojavljajo prirastni stroški, zato ne vidi prav nobenega razloga za izjemo v primeru zaračunavanja naročnine za posamezni kW moči klimatskih naprav v prostoru skupne lokacije in bo omenjeno postavko vključil v novi WLA. Vsi tehnični modeli za oblikovanje cen posameznih storitev vzorčne ponudbe po metodologiji LRC morajo namreč upoštevati enaka izhodišča. Ukrep, kot je zapisan, je neustrezen in neprimeren. Ukrep bi moral biti takšne narave, da Telekomu Slovenije preprečuje vračunavanje neučinkovitost v ceno, kar pomeni, da v kolikor je klimatska naprava najmanjšega ranga 5 kW in je nanjo priključen Telekom Slovenije s svojimi napravami v višini 3 kW in, če se pridruži še alternativni operater s svojimi 1 kW, to ne pomeni, da Telekom Slovenije prevzame nase vse stroške obratovanja klima naprave, ampak da si stroške oba delita v razmerju priključne moči naprav. Klima naprava še vedno deluje v dokaj optimalnih pogojih (80 %) vendar pa si oba operaterja delita stroške v razmerju 3:1. Drugače je v primeru, da je vgrajena 10 kW klima naprava z enako odjemno močjo. V tem primeru je logično, da se izloči neučinkoviti del moči in šele nato izvede ustrezna kalkulacija. Logično je, da se poraba električne energije zaračuna skozi obratovalne stroške s sorazmernostjo koriščenja pohlajevanja, vendar na način, da se skupna električna energija s pomočjo alokacijskih ključev ustrezno porazdeli na posamezne segmente omrežja, naprav in potreb. V tem primeru je dobavljena električna energija za delovanje klimatskih naprav ustrezno izločena iz celote in ni bojazni, da bi prišlo do dvojnega

obračunavanja električne energije, enkrat skozi klimatsko napravo in drugič skozi različne ostale poslovne modele namenjene tudi alternativnim operaterjem.

Agencija glede na pripombo Telekoma Slovenije, da se morajo cene souporabe klimatskih sistemov izračunavati tako, da je cena povprečne odjemne hladilne moči klimatskih naprav (v kW na mesec) instalirana v infrastrukturo Telekoma Slovenije izračunana na način, ki mora odražati energetska razmerja med priključitvenimi povprečnimi kapacitetami različnih vrst naprav za različne namene ne glede na lastništvo, pojasnjuje, da bo lahko Telekom Slovenije stroške zagotavljanja klima moči zaračunal sorazmerno s priključno močjo naprav operaterja, kar pomeni, da se upoštevajo priključne moči vseh vrst naprav posameznega operaterja. Glede na predlog Telekoma Slovenije, da v kolikor je klimatska naprava najmanjšega ranga 5 kW in je nanjo priključen Telekom Slovenije s svojimi napravami v višini 3 kW in, če se pridruži še alternativni operater s svojimi 1 kW, to ne pomeni, da Telekom Slovenije prevzame nase vse stroške obratovanja klima naprave, ampak da si stroške oba delita v razmerju priključne moči naprav, Agencija pojasnjuje, da Telekom Slovenije ne sme zaračunavati drugemu operaterju stroške iz naslova neučinkovitosti, kot je npr. neizrabljena kapaciteta klima naprave.

A1 Slovenija v okviru cenovne regulacije ugotavlja povišanje cen najemnine kolokacije, za kar naj ne bi bilo nobenega razloga. Zapiše, da se je Agencija pri utemeljitvi povišanja cen najemnin oprl na poročilo GURS – najem pisarn, dostopno na:

https://www.mvn.eprstor.gov.si/fileadmin/user_upload/MVN/Dokumenti/Porocila/Porocilo_najemni_trg_posl__2019.pdf. Opozarja, da metodološko ni pravilno vezati ceno najema kolokacije na pisarno, saj pri kolokaciji ne gre za pisarno, pač pa kvečjemu industrijsko nepremičnino, kjer pa poročilo meni takole: »Industrijskih in turističnih nepremičnin, ki bi po vsebini tudi sodile med poslovne nepremičnine, v poročilu ne obravnavamo, ker je evidentirano število najemnih poslov zanje premajhno, da bi omogočalo verodostojne statistične analize najemnin.«. V letu 2020 je cena najema poslovnih prostorov zaradi pandemije Covid-19 upadla. Zapiše, da je Agencija za izhodišče vzela poročilo GURS za leto 2019, medtem ko vse ostale odločitve temeljijo na podatkih 2020, pri čemer so podatki 2019 neuporabni prav zaradi leta 2020 in dogajanja v preteklem letu povezana z epidemijo – to je imelo neposreden vpliv tudi na trg trgovanja s poslovnimi nepremičninami. Ugotavlja, da je Agencija pri preračunu upoštevala povprečno ceno najema za pisarno, kar pa kolokacije zagotovo niso. Posledično tudi ni primerno, da se za določanje najemnine uporabijo povprečne vrednosti za najem pisarn, ki jih je izdelal GURS in to celo, da se uporabijo pač edini podatki, ki so na voljo, pa čeprav stari. V primeru najema kolokacij gre za najem prostora, ki je kvečjemu kvalificiran kot industrijski prostor, ki še zdaleč ni primeren za pisarno. Na spletu so je A1 Slovenija našel naslednje podatke – analizo je izdelalo podjetje RE/MAX Commercial, ki se oglašuje kot del najuspešnejše svetovne mreže za posredovanje nepremičnin in vodilno na področju poslovnih nepremičnin. Kot izhaja, se cene najema v 2020 rahlo višajo v Ljubljani in padajo v Mariboru, ostajajo pa na primerljivih ravneh s preteklimi obdobji – torej ni viden trend naraščanja in sigurno ne 14 % rast, kot jo predlaga Agencija. Predlaga, da se, v izogib nedovoljeni protekciji operaterja s pomembno tržno močjo ter poslabšanju položaja operaterjev, ohrani ceno mesečne najemnine na sedanji vrednosti 7,75 EUR.

Telemach zapiše, da je Agencija v Analizi določila novo, višjo ceno najemnine za kvadratni meter za posamezno skupno lokacijo, ki jo bo lahko Telekom Slovenije zaračunal. Predlog nove cene je 8,90 EUR (brez DDV), kar pomeni 15 % povišanje trenutne cene najema. Novo, višjo ceno najemnine je Agencija postavila na podlagi objavljenih podatkov v Poročilu o najemnem trgu poslovnih nepremičnin za leto 2019. Agencija se je pri regulaciji nove cene najemnine zanašala na 3 leta stare podatke najema

poslovnega prostora. Skupni prostor oz. kolokacija, zaradi same narave uporabe, se nikakor ne more definirati kot poslovni prostor, kvečjemu kot podporni prostor. In temu primerno bi morala biti določena tudi cena najemnine za kvadratni meter. Agencija prav tako ni upoštevala spremembe na nepremičninskem trgu v času epidemije covid-19. Na podlagi navedenega apelirajo, da se cena najema za kvadratni meter za posamezno skupno lokacijo ne spremeni.

Telekom Slovenije izpostavlja, da bi Agencija morala razlikovati med najemninami za pisarniške prostore v »surovem« stanju (brez ustrezne razsvetljave, dvojnih tal, dodatnih ozemljitvenih zaščit, elektro priključkov ipd.) in najemninami tehnoloških prostorov s posebnimi prostorskimi zahtevami (montažne stene, pralni (protiprašni) premazi sten, talna obloga iz elektroprevodnega antistatičnega materiala ipd.) in energetskimi zahtevami (inštalacije za protipožarno zaščito, za varnostni nadzor ipd.). Ker se tehnološki prostori razlikujejo glede na dejavnost, ki jo družba opravlja (drugačne zahteve npr. za računalniške tehnološke prostore, farmacevtske...), niso mogli pridobiti javno dostopnih informacij o cenah takšnih prostorov. Telekom Slovenije bo pripravil izračun pribitkov na ceno najemnine pisarniškega prostora, ki bo ustrezno odseval razlike med klasičnimi pisarniški prostori in prostori, ki jih operaterjem daje v najem Telekom Slovenije.

Agencija glede določitve cene najema kolokacije pojasnjuje, da je pri določitvi cene mesečnega najema skupnih prostorov izhajala iz razpoložljivih podatkov o najemninah poslovnih prostorov, ki jih zbira Geodetska uprava Republike Slovenije, slednje pa zajemajo podatke o najemninah pisarniških prostorov in ne podatkov o najemninah industrijskih prostorov in tehnoloških prostorov. Ker Poročilo o najemnem trgu poslovnih nepremičnin 2019 ne zajema navedenih podatkov, je Agencija izhajala iz razpoložljivih podatkov o najemninah pisarniških prostorov. V zvezi s pripombo, da so podatki za leto 2019 neuporabni prav zaradi leta 2020 in dogajanja v preteklem letu povezana z epidemijo, Agencija odgovarja, da je izhajala iz zadnjih razpoložljivih podatkov o najemninah poslovnih prostorov, ki jih zbira Geodetska uprava Republike Slovenije, pri čemer se zadnji razpoložljivi podatki nanašajo na leto 2019. V kolikor bi bili na voljo novejši podatki Geodetske uprave Republike Slovenije o najemninah poslovnih prostorov, torej za leto 2020, bi Agencija izhajala iz njih. Glede na predlog, da naj Agencija upošteva podatke podjetja RE/MAX Commercial RMC, poslovne nepremičnine, d.o.o., Agencija odgovarja, da ne more slediti temu predlogu, saj gre podatke zgolj enega izmed mnogih podjetij, ki se ukvarjajo z nepremičninskimi posli. Agencija poudarja, da je pri določitvi cene mesečnega najema skupnih prostorov izhajala iz uradnih evidenc državnega organa kot verodostojnega vira o informacijah glede najemnin pisarniških prostorov, saj Poročilo o najemnem trgu poslovnih nepremičnin 2019 Geodetske uprave Republike Slovenije temelji na podatkih Evidence trga nepremičnin (ETN), ki so jih zakonsko določeni zavezanci posredovali v evidenco do 15. februarja 2020. Glede na zgoraj navedeno Telekom Slovenije ne bo smel zaračunavati pribitkov na mesečno najemnino, ki jo je Agencija navedla v predlaganem ukrepu.

T-2 navaja, da so transferne oziroma interne cene, vključno z vezavami lastne maloprodajne enote OPTM, bistveni del ugotavljanja skladnosti z ERT po Priporočilu 2013/466/EU, uvodni izjavi (19) in (64), vendar pa je očitno, da Telekom Slovenije po vseh letih naloženega ločenega računovodstva transfernih cen sploh ne uporablja, niti ne pozna načina, kako ugotavljati ločeno profitabilnost lastne maloprodajne in veleprodajne enote, zato je po mnenju T-2 nerealno pričakovati, da se bo situacija v tem pogledu spremenila, ne glede na to, da pozdravlja uvedbo ločenih računovodskih evidenc za storitve zakupa kapacitet, četudi je po njegovem mnenju definirana zelo ohlapno.

Agencija glede na pripombo T-2 odgovarja, da transferne oziroma interne cene niso predmet obveznosti gospodarske ponovljivosti in ne predstavljajo vhodnega podatka ERT modela. Kot je navedeno v analizi, bo Agencija s preskusom gospodarske ponovljivosti ugotavljala ustrezno razliko med maloprodajnimi cenami in veleprodajnimi cenami najpomembnejših NGA veleprodajnih vložkov.

Agencija odgovarja, da Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah v 19. uvodni izjavi navaja, da so količinski popusti in/ali dolgoročni sporazumi o oblikovanju cen dostopa pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, zlasti kjer so med potrošniki še slabo uveljavljena, in so lahko združljivi s pristopom Eol in EoO, in v 64. uvodni izjavi navaja, da bi mogli nacionalni regulatorni organi zagotoviti, da marža med maloprodajno ceno operaterja s pomembno tržno močjo in ceno veleprodajnega vložka v omrežje NGA pokrije povečane prodajne stroške in primeren odstotek skupnih stroškov. Zato je navedba T-2, da so transferne oziroma interne cene, vključno z vezavami lastne maloprodajne enote OPTM, bistveni del ugotavljanja skladnosti z ERT po Priporočilu 2013/466/EU, v 19. uvodni izjavi in v 64. uvodni izjavi napačna. Kot je navedeno v analizi, lahko Telekom Slovenije, kot vertikalno povezano podjetje, grosistične storitve zagotavlja sebi oziroma svoji maloprodajni organizacijski enoti pod drugačnimi pogoji, kot jih zagotavlja iskalcem dostopa, zato lahko Agencija s pomočjo naložitve obveznosti ločitve računovodskih evidenc nadzira izpolnjevanje cenovnega dela obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja. Glede na navedeno bo moral Telekom Slovenije kot vertikalno integrirani operater tudi v prihodnje voditi ločene računovodske evidence ločeno zase oziroma samemu sebi in ločeno za iskalce dostopa, v okviru katere bo moral pokazati, da so veleprodajne cene dostopa, ki jih zaračunava tretjim strankam, to je iskalcem dostopa, enake cenam, ki jih obračunava svoji maloprodajni enoti. Pomembno je, da model ločenih računovodskih evidenc Telekoma Slovenije zagotavlja jasen prikaz internih obračunskih cen oziroma dobave samemu sebi za posamezne maloprodajne storitve, iz katerega je moč nedvoumno potrditi, da se stroški razporejajo sorazmerno in na enakih osnovah. Glede pripombe T-2 v zvezi z ohlapnostjo definiranja zakupa kapacitet, ki jo sicer pozdravlja, Agencija odgovarja, da je definirala zakup kapacitet na isti način kot za ostale storitve. T-2 ne predlaga konkretno, kako bi lahko Agencija to bolj podrobno definirala.

Telekom Slovenije navaja, da mora Agenciji predložiti ločene računovodske evidence, izkaz poslovnega izida in bilanco stanja najkasneje do 30. 6. vsakega tekočega leta in v roku 30 dni po oddaji revidiranih letnih poročil Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve, posredovati Agenciji poročilo revizorja o računovodskih izkazih, in v primeru morebitnih sprememb, zahtevanih v poročilu revizorja o računovodskih izkazih, v istem roku posredovati tudi dopolnjene ločene računovodske evidence. Glede na to, da vse zahtevane podatke redno javno objavlja v letnem poročilu družbe, ki je na voljo in dostopno tudi Agenciji, se zdi zahteva po dodatnem pošiljanju javno objavljenih podatkov, nerazumna in nepotrebna. Telekom Slovenije v nadaljevanju navaja, da je Agencija na strani 210 analize zapisala, da bo Telekomu Slovenije naložila, da pripravi in poroča ločene računovodske evidence na stroškovni osnovi CCA in ob upoštevanju metodologije LRIC, ki bodo prikazovale prihodke, stroške, vložena sredstva in obveznosti po kriterijih ločitve računovodskih evidenc in v skladu s priporočili in smernicami Evropske komisije in BEREC. Telekom Slovenije opozarja, naj Agencija natančno specificira del, ki se nanaša na vložene obveznosti.

Agencija odgovarja, da se podatki, objavljeni v letnem poročilu družbe, nanašajo na poslovanje celotne družbe, medtem, ko so za potrebe regulacije pripravljeni na drugačen način. Poročila na podlagi obveznosti ločenega računovodstva morajo biti pripravljena na podlagi podatkov, ki vključujejo stroškovno osnovo tekočih stroškov (CCA) in upoštevajo metodologijo dolgoročnih inkrementalnih

stroškov (LRIC) ter primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva, ki jo predstavlja tehtano povprečje stroškov kapitala (nominalni WACC pred davki) hipotetično učinkovitega operaterja. Agencija želi z navedenimi predlaganimi obveznostnimi izboljšati preglednost vodenja ločenih računovodskih evidenc za navedeni upoštevni trg, kar bo hkrati pripomoglo k hitrejšemu in bolj učinkovitemu preverjanju izpolnjevanja te obveznosti. S tem namenom je Agencija v analizi tudi naložila bolj podrobna navodila za pripravo ločenih računovodskih evidenc.

Agencija glede pripombe Telekoma Slovenije v zvezi z vloženi obveznostmi pojasnjuje, da so v analizi tega upoštevnega trga navedena vložena sredstva in obveznosti, torej obveznosti, povezane z vloženi sredstvi, in dodatno odgovarja, da bi spremljanje obveznosti (pasivna stran bilance stanja) po kriterijih ločitve računovodskih evidenc za Telekom Slovenije predstavljajo nesorazmerno breme, saj bi bila sama vzpostavitev in izvajanje spremljanja preteklih dogodkov in z njimi povezanih knjigovodskih listin težko izvedljiva in ne bi predstavljala dodane vrednosti za trg, zato bo Agencija dopolnila analizo. Ne glede na navedeno pa bo moral Telekom Slovenije do 30. 6. vsakega tekočega leta Agenciji posredovati izkaz poslovnega izida in izkaz vloženi sredstev za upoštevni trg 1. Agencija ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovno skrivnost.

Telekom Slovenije navaja, da je Agencija glede dokumentiranosti modela LRE in informacijske podpore navedla seznam dokumentacije, za katere bo Telekom Slovenije moral pripraviti argumente in opise. Telekom Slovenije odgovarja, da je na osnovi ugotovitev neodvisnega pregleda ločenih računovodskih evidenc že za leto 2019 pripravil posodobljene in dopolnjene argumente in opise. Telekom Slovenije razume, da so bili dokumenti, ki jih je v okviru predložitve LRE posredoval Agenciji, ustrezni, saj nanje ni prejel pripomb.

Agencija bo ne glede na to, da je Telekom Slovenije že pripravil posodobljene opise modela ločenih računovodskih evidenc, naložila obveznosti glede dokumentiranosti modela ločenih računovodskih evidenc in informacijske podpore s prihodnjo regulatorno odločbo, na način da pripravi celovite opise in usmeritve priprave ločenih računovodskih evidenc, ki bodo podrobno pojasnjevali kriterije za odločitve in postopke v modelu, uporabljene vhodne podatke, kakor tudi sam postopek izračuna. Agencija bo naložila te obveznosti zaradi sledljivosti sprememb v beleženju poslovnih dogodkov v okviru ločenih računovodskih evidenc.

V nadaljevanju Telekom Slovenije navaja, da je Agencija na isti strani zapisala tudi, »...zagotoviti je potrebno spremljavo predpostavk, ključev med obračunskimi obdobji in dosledno pojasnjevanje vzrokov za razlike v končnih rezultatih prerazporejanja...«. Telekom Slovenije Agencijo poziva naj pojasni namen take spremljave in na osnovi česa se je odločila za naložitev te obveznosti. Posamezne obveznosti, ki jih Agencija je zapisala Telekom Slovenije že izpolnjuje. Telekom Slovenije razume, da mora ustrezno dokumentacijo, pregled kontrol, ipd. voditi zase in jih Agenciji predložiti na zahtevo in ne ob redni letni oddaji LRE 30. 6. vsako leto.

Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije skladno s trenutno veljavno regulatorno odločbo že izvaja obveznost vodenja ločenih računovodskih evidenc, sprememba predlagane obveznosti ločitve računovodskih evidenc pa je namenjena predvsem večji transparentnosti, dokumentiranosti in preverljivosti izvajanja navedene obveznosti in hitrejši ter učinkovitejši izvedbi morebitnih drugih postopkov za preverjanja te obveznosti. Agencija pojasnjuje, da bo moral Telekom Slovenije posredovati ustrezno dokumentacijo, pregled kontrol, ipd., pri oddaji ločenih računovodskih evidenc do 30.6. vsako leto, z namenom, da bo lahko ugotavljala razloge za morebitne spremembe in njihove

---

razloge v okviru modela ločenih računovodskih evidenc, ki predstavljajo pomembno podlago za izračun stroškovnih cen storitev dostopa na tem trgu.
